

Januška Gostenčnik

KRAJEVNI GOVORI
OB ČABRANKI
IN ZGORNJI KOLPI

Zbirka Linguistica et philologica 36
Urednica zbirke Andreja Legan Ravnikar

Januška Gostenčnik
Krajevni govori ob Čabranki in zgornji Kolpi

© 2018, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
Založba ZRC, ZRC SAZU

Uredila Andreja Legan Ravnikar
Recenzenti Alenka Šivic-Dular
Jožica Škofic
Metka Furlan
Klara Šumenjak

Prevod povzetka Neža Pavlovčič (angl.)
Jezikovni pregled Jožica Škofic
Kartograf Žiga Kokalj

Oblikovanje Brane Vidmar
Prelom Simon Atelšek

Izdajatelj Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
Zanj Marko Snoj

Založnik Založba ZRC, ZRC SAZU
Zanj Oto Luthar
Glavni urednik Aleš Pogačnik

Tisk Cicero Begunje, d. o. o.
Naklada 300 izvodov
Prva izdaja, prvi natis
Ljubljana 2018

Izid knjige je podprla Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS s sredstvi za sofinanciranje izdajanja znanstvenih monografij v letu 2017.

Digitalna verzija (pdf) je pod pogoji licence <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>
prosto dostopna: <https://doi.org/10.3986/9789610504177>.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

811.163.6'28(497.4-13)

GOSTENČNIK, Januška

Krajevni govori ob Čabranki in zgornji Kolpi / Januška Gostenčnik ;
[prevod angleškega povzetka Neža Pavlovčič ; kartograf Žiga Kokalj].
- 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2018.
- (Zbirka Linguistica et philologica ; 36)

ISBN 978-961-05-0081-0
294536192

Januška Gostenčnik

**KRAJEVNI GOVORI OB
ČABRANKI IN ZGORNJI KOLPI**

LJUBLJANA 2018

KAZALO

1 Uvod	11
1.1 Mreža krajev	12
1.2 Družbeno-geografski oris obravnavanega območja	15
1.2.1 Današnja upravna delitev	15
1.2.2 Geografska umestitev	15
1.2.3 Zgodovinski oris	16
1.3 Pregled preučevanja govorov ob Čabranki in v zgornjem Obkolpju	20
1.3.1 Zgodovina preučevanja	20
1.3.2 Slovenska dialektologija	23
1.3.3 Hrvaška dialektologija	28
1.3.4 Etnološko-jezikovni prispevki	32
1.4 Obravnavano narečno gradivo	33
1.4.1 Narečna transkripcija	34
1.5 Lastnosti obravnavanih jezikovnih sistemov	37
1.5.1 Od skupnega razvoja do posameznih jezikovnih sistemov	37
1.5.2 Slovenski jezikovni sistem	38
1.5.2.1 Izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem	38
1.5.2.2 Nadaljnja dialektizacija	40
1.5.2.3 Dolenjska narečna skupina	41
1.5.2.4 Kostelsko narečje – čabranško narečje	42
1.5.2.5 Zahodno goransko podnarečje	45
1.5.3 Kajkavski jezikovni sistem	46
2 Fonologija	49
2.1 Fonološki opisi	49
2.1.1 Babno Polje	49
2.1.1.1 Inventar	49
2.1.1.2 Distribucija	50
2.1.1.3 Izvor	51
2.1.2 Čabar	60
2.1.2.1 Inventar	60
2.1.2.2 Distribucija	61
2.1.2.3 Izvor	62

2.1.3 Ravnice	70
2.1.3.1 Inventar	70
2.1.3.2 Distribucija	71
2.1.3.3 Izvor	72
2.1.4 Gerovo	80
2.1.4.1 Inventar	80
2.1.4.2 Distribucija	81
2.1.4.3 Izvor	82
2.1.5 Osilnica	93
2.1.5.1 Inventar	93
2.1.5.2 Distribucija	94
2.1.5.3 Izvor	95
2.1.6 Bosljiva Loka	104
2.1.6.1 Inventar	104
2.1.6.2 Distribucija	105
2.1.6.3 Izvor	106
2.2 Vokalizem	117
2.2.1 Dolgi naglašeni vokalizem	117
2.2.1.1 Issln. *ē̄/*ē̇-	117
2.2.1.2 Issln. *ō̄	120
2.2.1.3 Issln. *ē̄/*ē̇-	122
2.2.1.4 Issln. *ē̄/*ē̇-	123
2.2.1.5 Issln. *ò-	124
2.2.1.6 Issln. *ō̄/*ò̇-	125
2.2.1.7 Umično naglašena <i>e</i> in <i>o</i>	126
2.2.1.8 Issln. *ō̄/*ò̇-	129
2.2.1.9 Issln. *ā̄/*ā̇-	129
2.2.1.10 Issln. *ī̄/*ī̇-	131
2.2.1.11 Issln. *ū̄/*ū̇-	132
2.2.1.12 Issln. *ī̄/*ī̇-	134
2.2.1.13 Issln. *ī̄/*ī̇-	134
2.2.2 Kratki naglašeni vokalizem.	135
2.2.3 Kratki nenaglašeni vokalizem	137
2.3 Konzonantizem	140
2.3.1.1 Issln. *l	140
2.3.1.2 Issln. *f	142
2.3.1.3 Issln. *r/*r̄	143
2.3.1.4 Issln. *r̄/*r̄n-	143
2.3.1.5 Issln. *m	144
2.3.1.6 Issln. *w	146
2.3.1.7 Issln. *j	148
2.3.1.8 Issln. *p/*b	149
2.3.1.9 Issln. *t/*d	149

2.3.1.10	Issln. * <i>t̥</i>	150
2.3.1.11	Issln. * <i>k</i> / <i>*g</i> / <i>*x</i>	150
2.3.1.12	Issln. * <i>c</i> / <i>*z</i> / <i>*s</i> / <i>*č</i> / <i>*ž</i> / <i>*š</i>	151
2.4	Prozodija	153
2.5	Geolingvistični prikaz jezikovnih pojavov	159
2.5.1	Uvodna karta	159
2.5.2	Odraz issln. * <i>ē</i> / <i>*ĕ</i> -	160
2.5.3	Odraz issln. * <i>ō</i>	161
2.5.4	Odraz issln. * <i>ē</i> / <i>*ĕ</i> - in issln. * <i>ē̄</i> / <i>*ĕ̄</i> -	162
2.5.5	Odraz issln. * <i>ō</i> - in issln. * <i>ō̄</i> / <i>*ō̄</i> -	163
2.5.6	Odraz issln. * <i>ā</i> / <i>*à</i> - in issln. * <i>ā̄</i> / <i>*ā̄</i> -	164
2.5.7	Odraz issln. * <i>ī</i> / <i>*î</i> -	165
2.5.8	Odraz umično naglašene <i>e</i>	166
2.5.9	Odraz umično naglašene <i>o</i>	167
2.5.10	Odraz issln. * <i>ī</i> / <i>*i</i> -	168
2.5.11	Odraz issln. * <i>ū</i> / <i>*ù</i> -	169
2.5.12	Odraz issln. * <i>í</i>	170
2.5.13	Odraz issln. * <i>ń</i>	171
2.5.14	Prehod * <i>IV</i> ^o > <i>uIV</i> ^o	172
2.6	Sklep	173
2.6.1	Relativna kronologija čabranških jezikovnih pojavov	173
2.6.2	Govori čabranškega narečja	175
2.6.3	Predlog nove narečne razmejitev	179
3	Morfologija	181
3.1	Samostalnik	181
3.1.1	Moška sklanjatev	182
3.1.1.1	Nabor in izvor končnic	182
3.1.1.2	Komentar	183
3.1.1.3	Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev	185
3.1.1.4	Gradivo	186
3.1.2	Srednja sklanjatev	191
3.1.2.1	Nabor in izvor končnic	191
3.1.2.2	Komentar	191
3.1.2.3	Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev	192
3.1.2.4	Gradivo	192
3.1.3	Ženska a-sklanjatev	196
3.1.3.1	Nabor in izvor končnic	196
3.1.3.2	Komentar	196
3.1.3.3	Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev	198
3.1.3.4	Gradivo	199
3.1.4	Ženska i-sklanjatev	203
3.1.4.1	Nabor in izvor končnic	203

3.1.4.2	Komentar	204
3.1.4.3	Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev	205
3.1.4.4	Gradivo	205
3.2	Pridevnik	208
3.2.1	Nabor in izvor končnic	208
3.2.2	Nedoločnost in določnost	208
3.2.3	Stopnjevanje.	209
3.3	Glagol	210
3.3.1	Nedoločnik	210
3.3.2	Sedanjik	210
3.3.2.1	Nabor in izvor končnic	210
3.3.2.2	Komentar in gradivo	211
3.3.3	Prihodnjik	212
3.3.4	Preteklik	212
3.3.5	Predpreteklik	213
3.3.6	Pogojnik	213
3.3.7	Velelnik	213
3.4	Zaimek	214
3.4.1	Osebni zaimek.	214
3.4.2	Svojilni zaimek	215
3.4.3	Kazalni zaimek	216
3.4.4	Vprašalni zaimek	216
3.4.5	Nikalni zaimek	216
3.4.6	Povratno osebni zaimek	216
3.5	Števnik	217
3.5.1	Glavni števnik.	217
3.5.2	Vrstilni števnik	218
4	Sklep	219
5	Krajevni govori ob Čabranki in zgornji Kolpi (Povzetek).	223
6	Local dialects of Čabranka and Upper Kolpa river (Summary).	227
7	Mjesni govori oko Čabranke i gornje Kupe (Sažetak)	233
8	Seznam krajšav in kart	237
9	Viri in literatura	239

UVODNE BESEDE

To delo je bilo napisano za vse narečne govorce in za vse, ki jih preučujejo.

***

Pri nastanku te monografije sem se zgledovala po delih Josipa Lisca *Tragom zavičaja* in Jakoba Riglerja *Južnonotranjski govori*; pri slednjem sem zlasti sledila vzorcu podajanja narečnega gradiva.

***

Na koncu, pa vendarle najbolj pomembno – zahvala vsem, ki so kakor koli pripomogli k nastanku tega dela: najprej profesorici Alenki Šivic-Dular in profesorju Mateju Šekliju za ves navdih in tlakovanje jezikoslovne poti; Jožici Škofic za dostopnost, popravke in dobro voljo, Metki Furlan za vse pisne in ustne pripombe, Andreji Legan Ravnikar, Klari Šumenjak, Marku Snoju, Žigi Kokalju, Mojci Kumin Horvat za kolegialno sodelovanje, Karmen Kenda-Jež, Danili Zuljan Kumar, Veri Smole, Slavku Malnarju za ves vložen trud in potrpljenje, Alenki Veber, Ireni Klepec, Marku Smoletu, Ivanu Janešu, Dušanu Uletu, Berti Poje, Urhovim iz Čabra, Zlatku Pochobradskemu, Jožetu Gašparcu, Madleni Janeš, Darku in Davidu Janešu, Josipu in Ivanki Kovač, Dušanki Štimac, Sanji Klarić, Damijanu Malnarju in ostalim iz Slovenskega kulturnega društva Gorski Kotar, Uradu Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, da je omogočil raziskavo »Slovenski jezik v Gorskem kotarju« in s tem dodatne, prepotrebne terenske raziskave v letu 2016.

1

Uvod

V pričujoči monografiji so predstavljeni krajevni govori v Sloveniji in na Hrvaškem, ki ležijo ob reki Čabranki in zgornjem toku reke Kolpe, del njih pa v Gorskem kotarju na Hrvaškem. Obravnavane govore v Sloveniji uvrščamo v severni del kostelskega narečja, ki je del dolenske narečne skupine slovenskega jezika. Takoj za državno mejo pa obravnavane govore hrvaška dialektologija uvršča v zahodno goransko podnarečje goranskega narečja kajkavske narečne skupine hrvaškega jezika.

Razmejitev slovenskega (in hrvaškega) jezika in njenih narečij s politično mejo med Slovenijo in Hrvaško je odraz izključno sociolingvistične, ne pa širše jezikoslovne presoje, ki bi upoštevala jezikovnorazvojne značilnosti teh govorov in jih razmejila na podlagi njihovega jezikovno-zgodovinskega razvoja. Tako zaradi različnih vzrokov tudi raziskave teh obmejnih govorov doslej niso bile pogoste. Območje obravnavanih govorov namreč kljub (državni) meji kot politični ločnici predstavlja jezikovno-zgodovinski kontinuum, kar se danes odraža zlasti v jezikovno-narečni podobi tamkajšnjih krajevnih govorov. Monografija bo pripomogla k ugotavljanju, do kod segajo pojavi, ki so posledica morebitne skupne lingvogeneze vseh obravnavanih krajevnih govorov. Sociolingvistični vidiki jezikovne ali narodnostne pripadnosti niso bili predmet preučevanja.

Govori so obravnavani na različnih jezikovnih ravninah, in sicer na fonološki in morfološki ravnini. Z geolingvistično metodo so predstavljene izofone, ki ločujejo oziroma združujejo določene govore. Z metodami diahronega in sinhronega jezikoslovja so predstavljene izoglose obravnavanih starejših in mlajših jezikovnih pojavov, tj. skušalo se je določiti črte, ki povezujejo območje z enakim jezikovnim pojavom, kot tudi žarišča določene jezikovne inovacije in njena arhaična obrobja. Temu je sledil poskus določanja izoglos med obravnavanimi slovenskimi in kajkavskimi govori z ambicijo, da bi se še bolj jasno izoblikovali tisti kriteriji, ki služijo za opredelitev nekega jezikovnega sistema oziroma narečja in njegovega areala.

Z definicijskimi lastnostmi slovenskega jezikovnega sistema se je skušalo dokazati hipotezo, da je del govorov, ki se trenutno uvrščajo v zahodno goransko podnarečje goranskega narečja, lingvogenetsko gledano, del slovenskega jezikovnega sistema in ne hrvaškega kajkavskega. S predstavitvijo starejših jezikovnih pojavov, ki so služili kot definicijski kriteriji, se je poskušalo obravnavane »hrvaške« govore uvrstiti v dolensko narečno ploskev in tako dokazati njihovo avtohtonost na tem območju. S pomočjo mlajših jezikovnih pojavov pa se je obravnavane govore ločilo od ostalih okoliških narečij dolenske

narečne ploskve in nadalje klasificiralo znotraj govorov samih. Prav tako se je poskušalo ugotoviti, do katere mere so lahko izomorfe relevantne kot definicijski kriteriji.

Besedno kazalo celotnega narečnega gradiva, ki se poleg imenskega kazala nahaja na samem koncu, vsebuje narečno besedje, ki je poknjiženo v skladu z etimološkim in zgodovinskim načelom, saj le tak zapis vsebuje podatke o izvorniku leksema in predvsem njegovi morfemski sestavljenosti na ravni knjižnega jezika (Šivic-Dular 1988: 10). Tako smo sledili tudi pravilom oziroma tradiciji poknjiževanja iztočnic v Slovenskem lingvističnem atlasu (Šekli v SLA 2.2 2016: 58).

Preučevani jezikovni sistemi so obravnavani tako s tipološkega kot lingvogenetskega vidika. Tipološko jezikoslovje preučuje ustroj jezikovnega sistema ter podobnosti in razlike med jezikovnimi sistemi s sinhronega vidika, med drugim preučuje mlajše jezikovne pojave ne glede na njihov izvor. Genetsko jezikoslovje pa preučuje sorodstvene odnose med jezikovnimi sistemi glede na starejše in mlajše jezikovne pojave; uporablja torej diahroni pristop. Uporabljene so bile metode tako sinhronega kot diahronega jezikoslovja, predvsem pa naslednje metode:

- anketna metoda (zbiranje gradiva na terenu neposredno od krajevnih govorcev),
- etimološka metoda (za določanje morfemske sestave leksemov),
- primerjalna metoda (za identifikacijo gradiva),
- strukturna metoda (za določanje položaja jezikovnega elementa znotraj preučevane ravnine),
- geolingvistična metoda (za predstavitev izoglos).

Razvoj jezikovnega sistema od pozne praslovanščine do današnjih narečij je v tem delu obravnavan po principu monogeneze. Izhajal je torej iz uveljavljene teze o prvotni jezikovno enotni praslovanščini, ki se je nato razčlenila na dva makrodialekta, kasneje po slovanskih razselitvah na zahodni, vzhodni in južni makrodialekt, nato pa je znotraj posameznega makrodialekta sledila nadaljnja dialektizacija v sodobne slovanske jezike (Šivic-Dular 2012: 228). Mladogramatičarsko odkritje regularnosti glasovnih sprememb, hkrati pa tudi vpliva analogije, namreč omogoča preverljivo rekonstrukcijo predzgodovinskega razvoja na fonološki ravnini in določitev sorodstvenih razmerij med sorodnimi jeziki, dialekti ali organskimi govori (prav tam).

1.1 Mreža krajev

V mrežo krajev so bili uvrščeni krajevni govori, za katere se je v doslej objavljeni dialektološki literaturi ugotavljalo, da imajo določene medsebojne podobnosti, oziroma bi zanje lahko dokazovali skupno lingvogenezo. Za nekatere od njih je bilo to že deloma dognano (na primer Babno Polje, Osilnica), za druge pa je bila potrebna širša obravnava.

Mrežo obravnavanih krajevnih govorov se je trudilo napraviti čim bolj uravnoteženo. Cilj, ki je bil bolj ali manj dosežen, je bil pridobiti narečno gradivo izbranih krajevnih govorov, nato pa še govorov njim bližnjih krajev, s čimer se je lahko preverjalo,

do kod sega določen jezikovni pojav. Izkazalo se je, da je potrebna tudi vzpostavitev kontrolnih točk. Pri geolingvističnemu prikazu izoglos se namreč vedno pojavi vprašanje, do kod le-te sežejo, oziroma kaj natanko zajemajo. Kontrolne točke so tako služile za orientacijo pri izrisu izoglos.

Obravnavani so bili naslednji krajevni govori:

- Lazec (*'La:zæc*) (RS; SLA T280)¹ – dalje La,
- Srednja vas pri Dragi (RS; SLA T280)² – dalje SvD,
- Čabar (*'Čebə̃r*) (RH; SLA T410 / HJA 186) – dalje Ča,
- Babno Polje (*'Bā:bnu 'Pulje*) (RS; SLA T279 / OLA 13) – dalje BP,
- Prezid (RH) – dalje Pr,
- Novi Kot (*'Nuo:vi 'Binkl̩*) (RS; SLA T417) – dalje NK,
- Janeži (RH) – dalje Ja,
- Kozji Vrh (*'Kuo:zj̩ 'Və̃rx*) (RH) – dalje KV,
- Loknari (RH) – dalje Lo,
- Ravnice (*Rou'nice*) (RH; SLA T411) – dalje Ra,
- Tršče (*'Tɔ̃rstje*) (RH) – dalje Tr,
- Plešce (RH) – dalje Pl,
- Zamost (*'Zamust*) (RH) – dalje Za,
- Osilnica (*Uo'sivə̃nca*) (RS; SLA T281) – dalje Os,
- Hrvatsko (RH) – dalje Hr,
- Bosljiva Loka (*Bosli'vu:ka*) (RS) – dalje BL,
- Vode (*'Vu:de*) (RH) – dalje Vo,
- Gerovo (*'Gi:ravɔ*) (RH; HJA 187) – dalje Ge,
- Turke (RH) – dalje Tu,
- Požar (*'Požar*) (RH) – dalje Po,
- Razloge (*Re'zuge*) (RH) – dalje Raz,
- Delnice (*'De:jũə̃nce*) (RH; HJA 194) – dalje De,
- Crni Lug (*'Č̣ṛnɛ 'Q:k*) (RH) – dalje CL.

Govori kontrolnih točk:

- Grivac (RS) – kostelsko narečje,
- Brod na Kupi (RH; HJA 195) – vzhodno goransko narečje,
- Vas (RS; SLA T416) – kostelsko narečje,
- Delač (RS; SLA T282) – kostelsko narečje,
- Banja Loka (RS; SLA T283) – kostelsko narečje,
- Gornji Turni (RH) – vzhodno goransko narečje,
- Lokve (RH) – vzhodno goransko narečje,
- Mrzla Vodica (RH; HJA 193) – čakavski govor.

¹ Lazec je točka 280 v Slovenskem lingvističnem atlasu (dalje SLA) od tretjega zvezka dalje, in sicer namesto kraja Draga.

² Srednja vas pri Dragi je bila točka 280 v prvem in drugem zvezku SLA.

Karta 1: Mreža obravnavanih krajev

1.2 Družbeno-geografski oris obravnavanega območja

1.2.1 Današnja upravna delitev

Obravnavani kraji na slovenski strani državne meje upravno gledano spadajo v naslednje občine:³

- Loška dolina:⁴ Babno Polje;
- Loški potok:⁵ Novi Kot, Lazec, Srednja vas pri Dragi;
- Osilnica:⁶ Osilnica, Bosljiva Loka;
- Kostel:⁷ Grivac.

Obravnavani kraji na hrvaški strani državne meje upravno gledano spadajo v Primorsko-goransko županijo s sedežem na Reki,⁸ ki se deli na občine (hrv. *grad*),⁹ znotraj tega pa so posamezna naselja povezana v t. i. mestne odbore (MO):¹⁰

- Čabar: MO Čabar: Čabar, Loknari; MO Prezid: Prezid, Janeži, Kozji Vrh; MO Tršće: Ravnice, Tršće; MO Plešće: Plešće, Zamost; MO Gerovo: Vode, Gerovo.
- Delnice: MO Delnice: Delnice, Gornji Turni; MO Turke: Hrvatsko, Požar, Turke; MO: Brod na Kupi; MO Crni Lug: Crni Lug, Razloge.
- (Lokve, kamor med drugimi spadata tudi naselji Lokve in Mrzla Vodica).

1.2.2 Geografska umestitev

Obravnavano območje je morda najbolje poimenovati geografsko, in sicer ga lahko ločimo na tri dele:

- dolina zgornje Kolpe in Čabranke,
- Gorski kotar in
- Kostelsko, tj. območje ob Kolpi od Srobotnika do Spodnje Bilpe.¹¹

³ Viri: <http://www.geoprostor.net/PisoPortal/Default.aspx>, http://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_ob%C4%8Din_v_Sloveniji in spletne strani posameznih občin. Znotraj posameznih občin so omenjeni zgolj kraji oziroma naselja, ki so obravnavani v tej monografiji.

⁴ Odcepljena od občine Cerknica l. 1994.

⁵ Odcepljena od občine Ribnica l. 1994.

⁶ Odcepljena od občine Kočevje l. 1994, vendar je bila že prej samostojna občina.

⁷ Odcepljena od občine Kočevje l. 1998.

⁸ Viri: <http://www.pgz.hr/Home.aspx>, <http://www.cabar.hr/>, <http://www.delnice.hr/>.

⁹ Primorsko-goranska županija je razdeljena na 14 mest (hrv. *grad*) in 22 občin (*općina*), vendar pa lahko oboje v slovenščino prevedemo z *občina*, saj hrv. *grad* (na primer Čabar, Delnice) v tem kontekstu pomeni 'mestno občino, ne podeželsko'.

¹⁰ Znotraj posameznih občin (oziroma mestnih odborov) so omenjeni zgolj kraji oziroma naselja, ki so obravnavani v tej monografiji.

¹¹ Kostelci se, po nekdanjem kostelskem gospostvu, imenujejo prebivalci naselij ob Kolpi od Srobotnika do Bilpe, ozemlje pa Kostelsko (Orožen Adamič, Perko 1997: 152). Drugače Žagar

Dolina zgornje Kolpe in Čabranke ter Kostelsko je pokrajina, za katero domačini nimajo skupnega imena. Sestavlja jo več planastih hribovij, med katerimi so podolja in prostrani ravniki. Na zahodu meji na Notranjsko podolje z Loškimi in Babnim kraškim poljem, na hrvaško Kotarsko podolje na jugozahodu, na Bloke na severozahodu, na Velikolaščansko pokrajino s Slemeni na severu, na Ribniško-Kočevsko podolje s kraškimi polji na severovzhodu in vzhodu, na Malo goro, Kočevski rog in Poljansko goro na vzhodu ter na Gorski kotar na jugu. Čeprav so dna kraških polj zunaj obravnavane pokrajine, rečni dolini pa sta z rekami kot ločnicami od sosednjih pokrajin zajeti le deloma, je obmejna, prometno odmaknjena pokrajina v južni Sloveniji dinarski svet v malem in hkrati tudi naravna ločnica med Dolenjsko in Notranjsko (Perko, Orožen Adamič 1998: 414, 421). Od sosednjih pokrajin je večinoma razmejena z jasnimi naravnimi mejami. Na Kolpi in Čabranki se je ustalila tudi politična meja med Kranjsko (Avstrijo) in Hrvaško (Ogrsko). Čabarski okraj je bil šele v 17. stoletju priključen Hrvaški (Perko, Orožen Adamič 1998: 414).

Gorski kotar leži južno od Doline Kolpe in Čabranke ter Kostelskega. V celoti leži v Republiki Hrvaški in je del Primorsko-goranske županije. Na severu in severozahodu meji na Slovenijo, na jugozahodu na Reško primorje, na vzhodu in severovzhodu pa na Ogulinsko-plaščansko dolino in Pokolpje (hrv. Pokuplje). Gorski kotar je izredno gozdno in hribovito območje z izrazitimi visokogorskimi lastnostmi. Najvišji vrh je Risnjak s 1528 metri.

Reka Kolpa¹² je mejna reka med Hrvaško in Slovenijo od izliva Čabranke v Kolpo pri Osilnici in vse do Božakovega pri Metliki. Kolpa izvira pod Kupičkim vrhom (715 m) na hrvaški strani v Gorskem kotarju blizu Razlog na nadmorski višini 318 metrov. Dolžina reke Kolpe od izvira do izliva v Savo pri Sisku je 296 kilometrov. V gornjem delu teče ob Osilniški dolini v dolžini okoli 12 km, ob Kostelu pa od Srobotnika do Grglja v dolžini okoli 25 km (Žagar 1983: 12).

Reka Čabranka ima močan kraški izvir na slovenski strani državne meje in ob tem še en izvir na hrvaški strani tik nad zgornjim robom Čabra (KLS: 205). Kot levi pritok se izlije v Kolpo pri Osilnici. Dolga je okoli 17 km in je po vsej svoji dolžini mejna reka med Slovenijo in Hrvaško.

1.2.3 Zgodovinski oris

Sledovi prazgodovinske naselitve so zelo redki, prav tako sledovi iz rimskega časa. To lahko pojasnimo s pomanjkanjem vode in obširnimi pragozdovi na tem območju (KLS: 209).

Karel Veliki je leta 811 izbral Dravo za ločnico med Salzburškim in Oglejskim patriarhatom. Slednji je tako dobil duhovno oblast tudi nad ribniško pokrajino do Kolpe s Kostelom vred (Južnič 2013: 9).

(1983: 9), ki pravi, da ta meja poteka od Srobotnika do Grglja ob Kolpi (tako tudi drugi avtorji, na primer Stanislav Južnič).

¹² Slovan. *Kǫlpa je prevzeto iz rom. *Colpe ← *Colapis*. To ime je predromanskega, vendar verjetno že ide. izvora. Če je domneva pravilna česar pa ni mogoče dokazati, je *Kolpa* lahko prvotno pomenilo 'kriva voda, reka z mnogimi zavoji' (ESSZI: 196).

V času oglejskih patriarhov so bili v Kostelu že verski obredi in cerkev, ki je bila podrejena ribniški župniji s sedežem v Ribnici. Ribniška župnija v tedanjem obsegu je bila med najstarejšimi na Dolenjskem in jo lahko imenujemo prafara. Poleg Ribniškega polja s Sodraško dolino je obsegala še vse ozemlje južno do Kolpe in Gerova in južno od Babnega Polja do Bele krajine ter do vzhodne meje poljanske župnije pri Dolenjskih Toplicah (Žagar 1983: 140). Oglejski patriarhi so celotno območje podelili v fevd Turjaškim grofom, ki so jih leta 1247 nasledili Ortenburžani (Malnar 2007: 87); ti so bili lastniki tega območja vse do leta 1418. Ortenburžani so ozemlje razdelili na šest gospodstev, med njimi sta bila tudi Kočevje in Kostel (Južnič 1999: 305). V 13. in 14. stoletju so imeli velike fevde tudi na Koroškem in Kranjskem, svojo oblast proti Kolpi pa so širili iz kočevske smeri. Ortenburško kočevsko gospodstvo je na jugu mejilo na poljansko in kostelsko gospodstvo, na zahodu pa segalo do izvira Kolpe in čez gerovsko županijo do Malega Snežnika (1506 m.) (KLS: 209). Zaradi redke poseljenosti so začeli tam naseljevati ljudi iz drugih svojih bolj severnih območij, med njimi tudi nemško govoreče (Južnič 2009: 7). Kolonizacija nemških prebivalcev je bila največja leta 1336.

V 13. stoletju je bilo naselje Delnice z okolico del Modruške župe, kraji severozahodno od nje pa del Vinodolske župe, ki je sicer pogosto spreminjala meje.¹³

Leta 1363 je oglejski patriarh Ludovik della Torre grofom Ortenburškim dal dovoljenje, da sami predlagajo duhovnike v cerkvah v Kočevju, Poljanah, Kostelu, Osilnici

¹³ Meje Vinodolske župe določa Vinodolski zakon, hrvaški pravni zakonik iz leta 1288, ki omenja tudi severozahodno mejo Vinodolske župe. Tam pa niso omenjeni kraji na skrajnem severu (na primer Prezid, Gerovo), kar verjetno pomeni, da takrat ti kraji še niso bili del posesti Frankopanov. Severna meja je bila namreč že od nekdaj problematična. Tako se je zgodovinsko lastništvo teh krajev dokazovalo le s pomočjo dokazanega ponaredka t. i. Bule Bele IV., katerega izvirnik naj bi nastal leta 1260, vendar ga niso nikoli našli, obstaja le prepis. V Buli Bele IV. je kot mejni severni kraj omenjen med drugim tudi Prezid. Ta ponaredek tako služi kot edini dokaz severne meje Frankopanov. Kljub temu se Bula Bele IV. pogosto omenja kot referenca tudi v resni literaturi. Na primer: »O stanovništvu Gorskog kotara prije 13. stoljeća povijesni izvori nam ne govore mnogo. Tobožnja kraljevska darovnica kralja Bele IV. iz godine 1260. kojom knezovi Krčki dolaze u feudalni posjed i baštinsko pravo nad vinodolskom župom sadrži nekoliko točnih topografskih podataka i vijesti o prvim naseljima na krajnjem sjeverozapadu današnjega Gorskog kotara. Iako je taj dokument iz kasnijeg vremena negoli je on stvarno datiran, taj diplomatički falsifikat možda je vremenski ipak prva vijest o jednom dijelu današnjega Gorskog kotara« (Kruhek v *Gorski kotar* 1981: 283). Tako tudi Barac-Grum (Barac-Grum 1993: 19): »U 13. stoljeću, 1260. godine, spominje se naselje Prezidin kao posjed knezova krčkih.« Marija Malnar v svoji doktorski disertaciji (2012) prav tako piše: »Jedno od prvih goranskih naselja vezanih uz upravu naselja i gradova u Vinodolu je Prezid, mjesto „pri zidu“. Dobio je ime po starom rimskom zidu (limesu) koji je zatvarao granicu Zapadnog rimskog carstva na Apeninskom poluotoku pred prodorom barbarskih naroda. O njegovu postanku, kao i datiranju, postoje razne teorije i moguća objašnjenja. Ono se, prema nekima, prvi put spominje 1260. godine u Buli Bele IV. Iako ovaj dokument mnogi povjesničari smatraju falsifikatom, Kruhek (1981: 283) navodi da „iako je taj dokument iz kasnijeg vremena negoli je on stvarno datiran, taj diplomatički falsifikat možda je vremenski ipak prva vijest o jednom dijelu današnjega Gorskog kotara.“ Svakako je važno spomenuti da je Prezid smješten u predjelu kroz povijest zvanom Babno polje (današnji pogranični dio Republike Slovenije, op. a.)«

in Gotenici, končno potrditev pa morajo še vedno dobiti pri nadrejenem ribniškem župniku. Tako se isto leto navaja kot ustanovno leto kostelske župnije v Fari s samostojnim duhovnikom. Župnija s sedežem v Fari je do ustanovitve banjaloške župnije leta 1785 obsegala celotno kostelsko gospostvo (Žagar 1983: 140). Leta 1363 je nastala tudi župnija v Osilnici, kar je sicer bilo prvotno ime za župnijo, šele nato je postalo tudi ime tamkajšnje vasi. Naselje Gerovo¹⁴ je postalo župnija leta 1404 (Malnar 2007: 65).

V letih med 1469 in 1578 so sledili turški roparski pohodi, ki so s pokoli in zasužnjevanjem ljudi povzročili razseljevanje Obkolpja in Kostelskega. Ljudje so se izseljevali že v drugi polovici 15. stoletja, največ pa se jih je izselilo v 16. stoletju. Mnogi so se izselili na sever ali v smeri današnje Bele krajine. Prav območje Delnic in še posebno Ravne Gore naj bi bilo zaradi turških vpadov zelo prizadeto – ti kraji so bili tedaj praktično izpraznjeni.

Odseljavanja in kasnejša ponovna priseljavanja raziskovalci različno interpretirajo. Hrvaško zgodovinopisje (in posledično tudi dialektologija) razlaga, da so se (čakavski) izseljenci okoli dve stoletji kasneje vrnil v te kraje (Čabarski kraj, Ravna Gora, Delnice, Skrad ...) in s seboj prinesli pokajkavljeno čakavščino,¹⁵ kar naj bi se odsevalo v »posve osobitih hrvatskih kajkavskih govorima« (Gorski kotar 1981: 419). Tako naj bi bili današnji prebivalci potomci nekdanjih čakavcev, ki so se začasno izselili na Kranjsko. Slavko Malnar (2007: 68, tudi 2010: 7) v to ni prepričan, saj migracije ljudi s čakavskimi priimki iz smeri Kranjske niso bile nikjer zabeležene, prav tako v cerkvenih urbarjih ne najdemo čakavskih priimkov iz tistega časa.

Turški vpadi so povzročili tudi prihod Uskokov. Ti so pred turškim nasiljem pribelžali v kranjske, štajerske in hrvaške kraje iz Bosne, Dalmacije in celo iz Srbije. Naselevali so jih na območjih, ki so bila po letu 1469 zaradi turških vojevanj opustošena, in to predvsem v Beli krajini, Istri in na Krasu (Žagar 1983: 66). Uskoke so gospodarji tamkajšnjih posesti želeli naseliti tudi severneje, v Gerovem, Osilnici in bližnjih krajih, kjer so bile zanje predvidene celo ugodne dajatvene olajšave, vendar zaradi težkih življenjskih razmer ti niso dolgo ostali.

Za Ortenburžani so bili lastniki tega območja Celjski grofje do svojega izumrtja leta 1456 (Malnar 2007: 87). V njihovem času se je prvotni grad v Kostelu povečal v mogočen grajski objekt, ki je postal eden največjih na tedanjem Kranjskem (Žagar 1983: 44). Gospostvo Kočevje se je delilo na tri urade: zgornji (*über*), spodnji (*unter*) Kočevski in zadnji (*Hinterland*) s (Kočevsko) Reko in Dragarsko planoto. Urbar celjskih grofov iz srede 15. stoletja je žal izgubljen (Južnič 2009: 8). Ohranjen pa je urbar Kočevske Reke iz leta 1498, kjer je zapisano, da je v letu 1498 Urad obsegal tudi

---

¹⁴ V pisnih virih se Gerovo prvič omenja leta 1028 kot Gerona, ki je oddaljena »en dan hoje od Reke« (Giovani Kobler, *Memorie per la storia della Liburnicas citta di Fiume*, 1896, v Malnar 2007: 25).

¹⁵ Ta trditev se pojavlja pri avtorjih Vida Barac-Grum, Božidar Finka, Rudolf Strohal, Marija Malnar Jurišić (...) ter v monografiji *Gorski kotar* (1981: 52, 420) pri razlagi zgodovine kajkavskih govorov.

Osilnico in Gerovo,¹⁶ ki je dobro desetletje kasneje pripadlo hrvaškemu grofu Zrinjskemu (Južnič 2013: 17). Prav tako se v urbarju prvič omenjajo tudi druga manjša naselja od spodnjem toku Čabranke in v okolici Gerova. Priimki, ki se omenjajo v tem urbarju, dajo slutiti da so bili njihovi nosilci šele kasneje naseljeni v te kraje, in sicer šele v 17. stoletju iz severnih delov Slovenije.

V tem času so vse kočevske župnije, vključno s Kostelom, pripadale ribniški naddiakoniji, pred tem pa so bile vse del naddiakonata Slovenske marke ali krajine (Kranjske). Z ustanovitvijo ljubljanske škofije leta 1461 so kočevske fare vključno s Kostelom tudi formalno prišle pod ribniški naddiakonat, ki se je obdržal vse do leta 1787 (Južnič 2013: 17).

Po izumrtju grofov Celjskih so Kočevsko¹⁷ in druge posesti prišle v last Habsburžanov, ki so Poljane ob Kolpi s Kočevsko vred poldrugo stoletje obdržali kot deželno-knežji gospostvi in ju dajali v zakup. Leta 1507 je dobil kočevsko posest v najem baron Jurij Thurn. Ta je župnijo Gerovo dal v doživljenjski najem Frankopanom. Imena krajev Delnice, Brod na Kolpi in bližnjih krajev so bila prvič omenjena leta 1481 kot ozemlja Frankopanov. Ti so zaradi prijateljskih vezi vsa ozemlja odstopili Zrinjskim (Kočevski Zbornik: 76, 89), namesto da bi bilo ozemlje vrnjeno kočevskemu gospostvu.¹⁸ Kočevsko gospostvo je bilo tako omejeno na ozemlje vzhodno od Čabranke (KLS 209), leta 1547 so ga prevzeli grofje Blagajski.

Leta 1613 sta Andrej Ziegelfest in Zaharija Tance v komisiji nadvojvode Ferdinanda II. iz Gradca določala mejo med kostelskim in kočevskim gospostvom. Komisija naj bi razrešila tudi spore med Kočevarji in najemniki kočevskega gospostva grofi Blagajskimi. Po tem je Srobotnik med letoma 1574 in 1613 prešel od kostelskega h kočevskemu gospostvu (Južnič 2013: 116).

Zrinjski so znali dobro organizirati promet in trgovino. Gospodarski pomen območja sta povečala predvsem brata Nikola in Peter Zrinjski. Leta 1638 sta si med seboj razdelila svoje imetje (Gorski kotar 1981: 52) in grof Peter Zrinjski je leta 1651 v Čabru odprl železarno oziroma visoko peč za taljenje železove rude. V Osilnici je bil sicer že od leta 1476 odprt rudnik železove rude s plavži za njeno obdelavo. Peter Zrinjski je za potrebe železarne v Čabar in okolico naselil veliko delavcev, kovačev in rudarjev iz drugih delov Kranjske, Nemčije in Češke.¹⁹

¹⁶ Tršče in Čabar še nista bili obdavčena v času urbarja iz leta 1498, čeprav sta bržkone spadala pod župo Gerovo (Južnič 2009: 179).

¹⁷ Kočevsko gospostvo je do leta 1848 zajemalo še sedanjo občino Osilnica ter dele sedanje občine Loški Potok s središčema v Travi in Dragi, do 16. stoletja pa tudi območje današnje Hrvaške pri Gerovu (Južnič 2013: 1).

¹⁸ Za dokaz o »resnični meji« je Zrinjskim služila Bula Bele IV.

¹⁹ Prim. »Može se na mnogo mjesta pročitati kako je hrvatski junak grof Petar Zrinjski za rad čabarske željezare angažirao mnoge majstore iz Gorenjske, Koruške, Tirola i Njemačke. Među njima se spominju i prezimena kao Žagar, Malnar, Kvaternik, Čop, Žurga, Mandl i druga, a ona su na području Čabra bilu prisutna barem 150 godina prije početka rada željezare u Čabru. Ona su zabilježena u najstarijem sačuvanom podatku za ovaj kraj, u Urbaru Kočevske Reke iz 1498. godine« (Malnar 2010: 7).

Leta 1671 so Zrinjskim zaplenili njihovo imetje, čabarsko gospostvo je prešlo v lastništvo madžarske vojaške enote, leta 1695 pa jo je kupila avstrijska vojaška enota. Ob zaplembi imetja je bil med letoma 1672 in 1673 narejen tudi »inventar podložnikov« Petra Zrinjskega. Po priimkih sodeč jih je bilo okoli trideset s Kočevskega, približno enako iz Loškega gospostva, velik del priimkov pa pripada prišlekom iz okolice Idrije, Cerknega, Škofje Loke (Malnar 2007: 72).

Leta 1663 je Zrinjski v Čabru osnoval novo župnijo, kamor je po novem spadal tudi Prezid oziroma Babno Polje (Pabenfeld). Šele leta 1719 je začelo nastajati današnje naselje Babno Polje, vendar pa je kraj s tem imenom že obstajal, tako so novo naselje poimenovali Novo Babno Polje, Prezid pa je postal Staro Babno Polje, čeprav so domačini kraj že od nekdaj imenovali Prezid (Malnar 2007: 41). Z nadaljnjim razvojem Čabra je Gerovo, ki je bilo središče tega dela Gorskega kotarja več stoletij, hitro začelo izgubljati svojo vodilno gospodarsko vlogo in je prenehalo biti cerkveno središče Čabarskega kraja.

Kočevsko gospostvo je bilo od leta 1641 do 1848 last Turjačanov. Leta 1776 je Marija Terezija na območju Gorskega kotarja osnovala Severinsko županijo, ki je zajela vsa nekdanja frankopanska in zrinjska ozemlja v današnjem Gorskem kotarju in Primorju. Severinska županija je bila razdeljena na tri dele: Primorski (sèm sta spadali tudi naselji Fužine in Lokve), Gorski (zajemal je ves osrednji del današnjega Gorskega kotarja, torej tudi Čabar, Brod, Delnice, Ravno Goro) in Kolpski (Severin, Lukovdol, Mrkopalj). Vendar pa je Jožef II. že leta 1785 ukinil vse županije kot zastarele in konzervativne tvorbe, namesto tega pa ustanovil okrožja, mnogo večje politične in upravne enote (Gorski kotar 1981: 66).

1.3 Pregled preučevanja govorov ob Čabranki in v zgornjem Obkolpju

1.3.1 Zgodovina preučevanja

Začetniki t. i. znanstvene dobe preučevanja kajkavskih govorov (Lončarić 1996: 1) so Josef Dobrovsky, Jernej Kopitar in Franc Miklošič z različnimi interpretacijami o pojmih »kajkavščina« in »Slovenec«. Tako Dobrovsky kot nato Kopitar obravnavata slovenščino in kajkavščino kot en jezik. Prav tako Miklošič, ki hrvaške kajkavce (t. i. Civilna Hrvaška) ozemeljsko povezuje v t. i. zahodno deblo Slovenov skupaj z zahodno Ogrsko, Štajersko, Koroško, Kranjsko in Primorjem (Šivic-Dular 2013: 355). Šele ilirsko gibanje prinese spremembo, tj. povezovanje kajkavščine s hrvaškim jezikom.

Sredi 19. stoletja (v času, ko osnova hrvaškemu knjižnemu jeziku postaja novoštokavsko narečje) nastajajo prvi zavestni zapisi kajkavskega narečnega gradiva; med avtorji sta tudi Milan Rešetar in Rudolf Strohal. Milan Rešetar je leta 1907 izdal svojo

monografijo *Der štokavische dialekt*, ki je pomembna zlasti zaradi precej natančno opredeljene meje kajkavskega narečja glede na druga narečja (Lisac 2012: 94). Rudolf Strohal je poznan predvsem zaradi svojih podrobnih zapisov govorov krajev Brod na Kolpi, Lokve, Ravna Gora in Delnice, vendar pa njegovi zapisi ne veljajo za najbolj zanesljive. Leta 1922 Nikola Majnarić podrobno predstavi govor Ravne Gore.

Lukjanenko leta 1905 v Kijevu izda monografijo *Kajkavsko narječje* (Kijev, 1905), v kateri predstavlja svojo teorijo o slovenski, čakavski in štokavski osnovi kajkavskih govorov (Lisac 2012: 92). Lukjanenko je sprejel Oblakovo delitev kajkavščine na južno (ki je bližja štokavščini) in severno (ki je bližja slovenščini), predstavil pa je tudi lastno hipotezo o trojni osnovi kajkavščine, ki temelji na konzonantizmu, in sicer naj bi imela štokavsko, čakavsko in slovensko osnovo.

Vatroslav Jagić v recenziji Lukjanenkovega dela natančneje opiše svoje stališče v zvezi s kajkavščino in napiše, da za določanje narečnih odnosov niso zadostne posamezne fonetične značilnosti (Lončarić 1996: 5) ter poda dve definiciji kajkavščine: 1) kajkavščina je genetsko gledano prehodni idiom in predstavlja vmesni del med slovenščino in hrvaščino; 2) kajkavščina je glede na svoje značilnosti del hrvaškega jezika.

V veliki meri se je na Lukjanenkovo monografijo naslonil Aleksandar Belić (v Stanojević 1927), ki je zaslužen za prvo znanstveno delitev kajkavskih narečij (brez gorskokotarskih govorov) znotraj hrvaške dialektologije, in sicer na podlagi odrazov praslovanskih *t in *d (> *č* *ž*, *ć* *j*, *ć* *j*). Po njegovem mnenju ni dvoma, da ima kajkavščina skupne lastnosti s slovenskim jezikom, vendar pa pravi, da je glede na njene današnje lastnosti nikakor ne moremo imeti za slovensko narečje.

Fran Ramovš meni, da je kajkavščina genetsko gledano del slovenskega jezika. Prvotna jezikovna skupnost slovanščine v Alpah in na zahodnem delu Balkana je bila razdeljena na dva dela, in sicer je SZ del (s slovenščino, kajkavščino in čakavščino) stal nasproti vzhodnemu štokavskemu delu (Ramovš 1936: 75). Že v 10. stoletju pa je kajkavščina zaradi političnih razlogov prešla pod hrvaški jezikovni vpliv, zato tudi Ramovš sodobnih kajkavskih govorov ni vključeval v slovenski jezik (Lisac 2012: 95). Ramovš (1936: 76) navede značilnosti, ki povezujejo kajkavščino s slovenskim jezikom: 1) psl. *t, *d > *t*, *j* in *ć*, *j* > *č*, *j*; 2) paralelni razvoj skupin *stj, *skj in *zdj, *zgj > *šč*, *ždž* > Z kajk. *šč*, *ždž*; SZ kajk., prekm. *šč*, *ždž*; 3) *q > *o* (v kajk. po 14. st. > *u* po narečnem razvoju, deloma pa gre za štokavsko-čakavski vpliv); 4) -*o*/*u* (na SZ in SV s sekundarnim -*m* po m./sr. spolu) < **-q* < **-ojq* v or. ed. *a*-debla; 5) *r' > *rj* oziroma otrdi v *r* v položaju pred soglasnikom in na koncu zloga; 6) kvantiteta samoglasnika vpliva na kvaliteto; 7) podobnosti v morfologiji: -*ov* v rod. mn. samostalnikov moškega spola, ni vokativa, ohranjen namenilnik, tvorba futura z *bqđq*, izguba aorista in imperfekta; 8) veliko število skupnih izposojenk iz nemščine; 9) jat se v Z sln. delu zoži (*ě* > *ē*, *ie*, *ije*, *je*, *ī*), na V sln. in kajk. pa ohranja svojo širino (*ě* > *e*, *ä*, *ej*, *aī*).

Stjepan Ivšić je v monografiji *Jezik Hrvata kajkavaca* (1936) preučil celotno območje kajkavščine (razen Gorskega kotarja). Najbolj pomembni rezultati njegove raziskave so povezani z naglasom, in sicer je določil t. i. osnovno kajkavsko akcentuacijo (dalje

OKA). Zanj je značilen predvsem obstoj metatoničnih oziroma novih praslovanskih naglasov – novih akotov in novega cirkumfleksa v določenih kategorijah (Lončarić 1996: 8). Večji del kajkavskih govorov, vendar brez gorskokotarskih govorov, je glede na naglas razvrstil v štiri večje skupine, in sicer prav glede na metatonični cirkumfleks. Ivšić je tako z odkritjem teh naglasnih zakonitosti, ki so skupino kajkavskih govorov povezale v celoto, posredno ovrigel Lukjanenkovo oziroma Beličevo in Ramovševo hipotezo (Lončarić 1996: 9).

Mate Hraste je (v *Enciklopedija Jugoslavije* 1960) primerjal Beličevo in Ivšičevo delitev ter kajkavsko narečno skupino razdelil na šest narečij; v svojo delitev pa je kot prvi vključil tudi t. i. goranski dialekt.

Dalibor Brozović postavi hipotezo o mejah kajkavščine pred migracijami, in sicer naj bi se nahajala v okviru hrvaško-srbskega diasistema s petimi enotami, ki kot celota stoji nasproti slovenskemu diasistemu. Predlagal je novo delitev kajkavskih narečij (1960), in sicer s kombinacijo Beličeve delitve po konzontizmu in Ivšičeve po naglasu (Lončarić 1996: 10). Njegova zasluga je, da je pokazal potrebo, da se kajkavsko narečje deli naprej in da je za to nujno treba upoštevati dva različna kriterija, in sicer sta to lahko akcentuacija in vokalizem. Gorskokotarske govore je uvrstil v okvir kajkavščine.

Pavle Ivić je odkril (1961, 1968) dve pomembni značilnosti v vokalizmu osrednjih kajkavskih govorov, ki služita za nadaljnjo klasifikacijo kajkavskih govorov:

- izenačenje odrazov jata in polglasnika (*ě = *ǣ),
- izenačenje odrazov zadnjega nosnega samoglasnika in zlogotvornega *ǰ (*ǰ = *ǰ).

Podal je tudi popravke Ivšičeve delitve glede na naglas.²⁰

²⁰ In sicer so bili Ivićevi popravki:

1) Ivšić je napačno predpostavil izogloso v SZ zagorskih govorih. Gre namreč za psl. stari akut, ki je v teh govorih ob Sotli na meji s Slovenijo v primerih, kot je »lipa«, po Ivšiću dal dolg zlog. Vendar pa so v teh govorih podaljšani vsi kratki nezadnji naglašeni zlogi, torej ne samo zlog s starim akutom, ali pa je prišlo do izgube nasprotja po kvantiteti. Ti govori tvorijo idiom, ki ima značilnosti narečja, Ivić jih poimenuje gornjosutlanski dialekt.

2) Podravske govore je Ivšić umestil v svojo IV. skupino, saj so naglasni pojavi podobni kot v ostalih govorih te skupine, vendar pa gre tukaj za prefonologizacijo zaradi fiksiranja naglasnega mesta. Ivić ga poimenuje podravskego dialekt.

3) Ivšić ni vedel za govore v Medžimurju, v katerih je izginilo tudi nasprotje po kvantiteti, kaže pa, da je tako v celotnem Medžimurju. Poleg tega pa so ti govori razvili nekatere druge fonološke lastnosti, in sicer petdelni vokalni sistem. Ivić ga poimenuje »međimurski dialekt«. Ivić opozarja, da je treba dodeliti mesto tudi govorom, ki ohranjajo nespremenjeni kajkavski cirkumfleks (karakteristika Ivšičeve I. skupine): *posêkel*, *mêso*; govorom, kjer prihaja do metatonije akuta: *sûša* → *sûša* (sjevernomošlavskego govor); govorom, kjer poznajo metataksno naglasa proti začetku besed: *lo'pata* → *'lopata*.

Zvonimir Junković (1963) je bil mnenja, da je bila kajkavščina oziroma panonska skupina zahodnega južnoslovanskega prajezika že od začetka del hrvaškega jezika in da so se iz nje razvili tudi nekateri današnji slovenski govori (prleški, prekmurski in nekateri vzhodnoštajerski govori). Njegova hipoteza temelji na naslednjih glasoslovnih značilnostih:

- izenačenje odrazov $e = e$, kar ni značilno za alpsko skupino;
- razvoj $*d$ in skupine $*zd$;
- predpostavka, da v alpski skupini ni prišlo do skrajšanja psl. starega dolgega akuta,
- slovenski govori, ki izhajajo iz panonske skupine, ne poznajo starih slovenskih naglasnih sprememb, tj. terciarnega premika cirkumfleksa, daljšanja nezadnjega kratkega zloga, odpravljanja nenaglašanih dolžin (Lončarić 1996: 11).

Jakob Rigler je zavračal Junkovićevo teorijo in dokazoval:

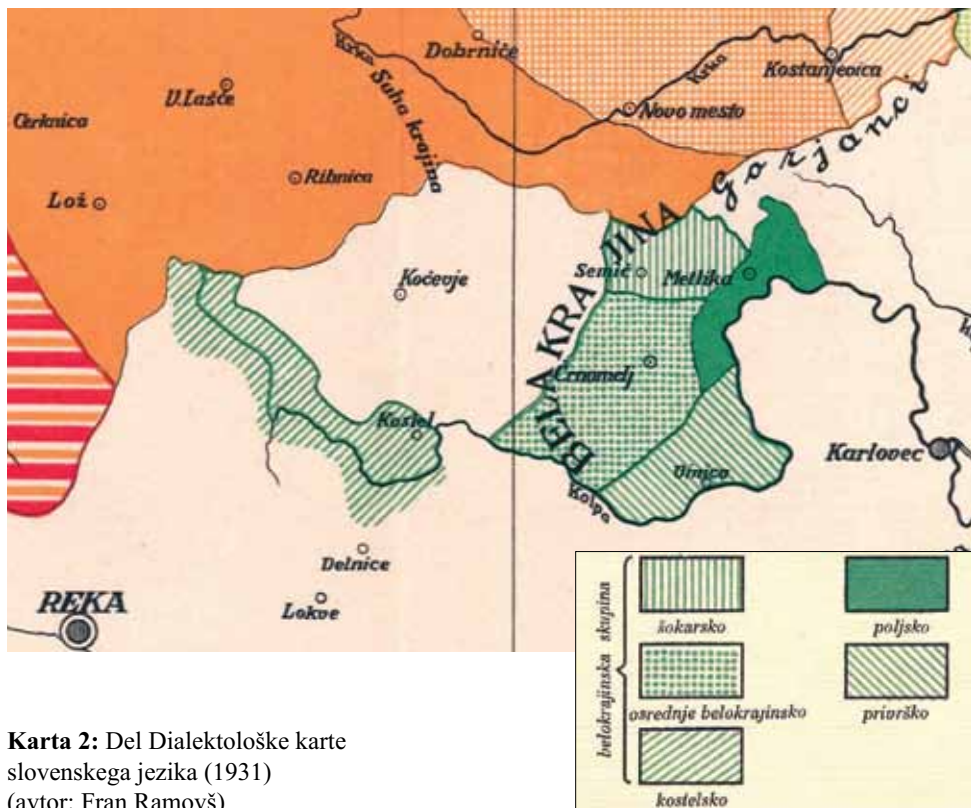
- da je bil akut v tistih govorih, ki mejijo na kajkavščino, skrajšan in da;
- razvoj $*d$ ni bil tak, kot sta predvidevala Ivić in Junković, temveč tak, kot je predvideval Ramovš.

1.3.2 Slovenska dialektologija

Predstavitev prispevkov slovenskih dialektologov k proučevanju in klasifikaciji obravnavanih govorov v nadaljevanju je kronološka.

Fran Ramovš je v svoji *Dialektološki karti slovenskega jezika* (1931) kostelske govore prištel h govorom t. i. belokrajinskega narečja kot dela dolenske narečne osnove. Na karti jih je narisal tudi na desnem bregu Kolpe (s precej naselji v okolici Delnic in okolici Čabra), kar je utemeljeval: »Tudi onstran Kolpe, v gorskem Kotaru, razmere niso bile nič drugačne; zato pa je toliko skupnosti med kostelskim dialektom in govorico v Delnicah in Lokvah« (Ramovš 1931: 59). Na severu je na karti vključil tudi Lazec, severovzhodna meja pa je bila Kočevska. Babno Polje na severozahodu je priključil k zahodnemu dolenskem narečju. Vendar pa Ramovš, glede na navedene vire v *Dialektih*, ni razpolagal s prav veliko gradiva (Horvat 1994: 306), bolj znani so mu bili namreč le (vzhodni) kostelski govori.

Karta 2: Del Dialektološke karte slovenskega jezika (1931) (avtor: Fran Ramovš)

Glede na količino štokavskih primesi je znotraj belokrajinskega dialektla razločeval šokarski govor (s trdno slovensko osnovo), osrednji belokranjski s poljskim govorom, južni belokranjski ali privrški in kostelski govor (Ramovš 1931: 33). Uvrstitev kostelskih govorov k belokranjskemu narečju je Ramovš utemeljeval s stopnjo srbohrvaškega²¹ vpliva, ki naj bi bil močan tudi v kostelskih govorih oziroma »ker je ta govor po svojem postanku, razvoju in po svojem bistvu takšen kot belokrajinski, ga štejem kar k njim.« (Ramovš 1935: 136).

Prvi obširnejši pregled jezikovnih značilnosti kostelskega govora je podal Ramovš v *Dialektih* (1935: 142), nato pa še v *Kratki zgodovini slovenskega jezika* (1994: 136).²² Z nekaterimi tam opisanimi lastnostmi se na podlagi sodobnejših raziskav ne moremo (več) strinjati. Za issln. *ǫ/**ǫ̇*- in *ō podaja Ramovš odraz *uo*. Tak diftonški odraz pa sem sama zasledila le v govoru Delnic in deloma v Babnem Polju. Isto velja za issln.

²¹ Pri povzemanju Frana Ramovša je uporabljen izraz »srbskohrvaški«, ki ga je sam uporabljal v skladu s takratnimi običaji.

²² Prva izdaja iz leta 1936.

* $\bar{e}/*e\bar{}$ -, kjer Ramovš navaja diftong *ie*, ki ga prav tako nisem nikjer zasledila.²³ Gradivo za Delnice, ki ga navaja od Strohala in se je kasneje izkazalo za precej nezanesljivo, v navedenih primerih sicer drži.

Dialektolog Tine Logar je za potrebe Slovenskega lingvističnega atlasa pripravil zapis po vprašalnici SLA v krajih Osilnica in Vas, oboje leta 1957. Albinca Lipovec je leta 1966 naredila zapis za SLA za govor Babnega Polja. Ta je vključen tudi v mrežo krajev Slovanskega lingvističnega atlasa (OLA T013), za kar je bil prav tako narejen obsežen zapis po vprašalnici OLA Albinca Lipovec in Francke Benedik.²⁴

Jože Toporišič (1965: 23) je govore na območju Kočevskega obravnaval kot osmo narečno skupino, tj. kot »(mešano) kočevsko« (1968: 11). Jakob Rigler je v svojem komentarju Toporišičevega poimenovanja leta 1975 predlagal združitev govorov kočevskega območja ter govorov ob Kolpi in v južni Beli krajini v posebno narečno skupino. Nekateri izmed teh govorov namreč izstopajo iz dolenske narečne skupine, vsi pa naj bi imeli drugačen akustični vtis. Po njegovem mnenju bi v to skupino lahko spadalo območje, ki ga je na svoji skici diahrone predstavitve slovenskih narečij označil z B. Prvotno naj bi v to skupino spadala tudi nekatera področja z današnje hrvaške strani državne meje (Rigler 2001: 297).²⁵

Tine Logar je v svoji monografiji *Slovenska narečja* (1975) govor Babnega Polja povezal s kostelskim narečjem in zapisal, da je to eden izmed govorov narečja, ki se govori ob Čabranki in zgornji Kolpi na slovenski in hrvaški strani (Prezid, Čabar, Osilnica itd.) (Logar 1975: 96).

Novo gradivo je torej omogočilo boljše poznavanje govorov ob Kolpi in spremembo narečne meje na narečni karti. Na Logar-Riglerjevi karti slovenskih narečij iz leta 1986 najdemo dve spremembi: prva je dialektološke narave – tudi Babno Polje je uvrščeno v kostelsko narečje, druga pa je izenačitev južne narečne meje s politično mejo s Hrvaško (ta sprememba je bila najverjetneje politično motivirana).²⁶ K temu navaja tudi Logarjev komentar v rokopisu zapisa za SLA za Osilnico, kjer na podlagi odrazov dolgega vokalizma komentira, da »v Osilnici govorijo isto kot v Gerovu«, kar pomeni, da je najverjetneje poznal tudi gerovski govor. V poročilu s terena v kraju Osilnica pa: »Enaka govornica je razširjena tudi po hribih onstran Kolpe na Hrvatskem« (1. stran tipkopisa). Podobno tudi v svojem poročilu s terena v kraju Vas pri Kostelu, kjer je zapisal: »Tudi onstran Kolpe na Hrvatskem je govornica v glavnem ista kot na Kostelskem« (1. stran tipkopisa). Znano je namreč, da je Logar pri svojem zbiranju gradiva na terenu vedno zbiral tudi gradivo iz krajev v okolici predvidenih raziskovanih točk.

²³ Več o tem v poglavju 2.2.1.1.

²⁴ Sonja Horvat je naredila zapis po vprašalnici SLA za Drago (SLA T280), vendar pa nam to gradivo že dlje časa ni dostopno, saj ga je zapisovalka odtujila, žal pa ga pred tem ni nikjer objavila.

²⁵ Prva izdaja tega Riglerjevega prispevka je iz leta 1975.

²⁶ Tako tudi Gorše 2010: 22.

Karta 3: Karta slovenskih narečij z večjimi naselji (Karto Tineta Logarja in Jakoba Riglerja (1983) dopolnili sodelavci Dialektološke sekcije ISJFR ZRC SAZU (2016), izsek iz karte (SLA 2.1: 11)

Logar je kasneje v svojem članku za *Enciklopedijo Slovenije* 1 (ES 1987: 222) obravnaval kostelsko narečje v sklopu belokranjsko-obkolpskih govorov, ki jih je definiral kot »bolj ali manj mešane slov.-hrv.-srb. govore med Gorjanci in kočevskimi gozdovi ter Kolpo in Čabranko od Starega trga ob Kolpi do Osilnice in od tod naprej do Babnega Polja.« Pri opisu kostelskega narečja ločuje med kostelskim govorom med Bilpo in Kužljem²⁷ in osilniškim govorom (ES I: 223), ki ga je seveda dobro poznal.²⁸ Osilniški govor je opisal kot preplet dolenjskih (osnovni razvoj samoglasnikov), belokranjskih (naglasni premiki), gorenjskih (švapanje) in rovtarskih pojavov (krajšanje dolgih *i* in *u* ter issln. **-ə* > *o*).

Dialektologinja Sonja Horvat, ki je z Gregoričem sodelovala pri nastajanju *Slovarja kostelskega govora*, je leta 1994 objavila prispevek o naglasnih in fonoloških značilnostih slovenskega kostelskega govora (za kraje Babno Polje in Lazec ter kraje med Srobotnikom in Grgljem, ki jih poimenuje južnokostelski govori).²⁹ V prispevku Horvatova ugotavlja, da so vsi obravnavani govori med seboj sicer enotni (Horvat 1994: 306), razlikujejo se le v nekaterih jezikovnih značilnostih.³⁰ Tako se govor Lazca od govora Babnega Polja in južnokostelskega govora razlikuje po tem, da naj v njem

²⁷ Kot opozarja že Gorše (2010: 21) v svojem diplomskem delu, obstajajo neskladja med Logarjevo mejo kostelskega narečja, kot jo določa v omenjenem članku in kot je dejansko zarisana na Karti slovenskih narečij iz leta poprej (1986). Na karti namreč meja kostelskega narečja ne sega do Bilpe, prav tako na narečni karti nista ločena kostelski del in osilniški govor.

²⁸ Na Karti slovenski narečij (1986) je kostelsko narečje označeno kot enotno narečje.

²⁹ Prav ti zadnje omenjeni govori so zajeti v Gregoričev slovar.

³⁰ Vsi govori so izgubili tonemskost, ohranili kvalitetno nasprotje, imajo iste naglasne premike

ne bi prišlo do umika dolgega akuta s predzadnjega zloga.³¹ Vendar v nadaljevanju v opisu govora Lazca (Horvat 1994: 308) podaja dvojnične primere. Zelo verjetno je, da je Horvatova na terenu naletela na dvojničnosta, saj smo tudi sami na območju dragarskih govorov zasledili določene prozodijske nedoslednosti.

Omenja tudi ponaglasne dolžine, ki naj bi se izgubljale v smeri proti severozahodu (Horvat 1994: 306). Vendar pa glede na do sedaj zbrano gradivo, ponaglasne dolžine poznata izključno govora Banje Loke in Delača in nikakor ne celoten jugovzhodni predel kostelskega narečja.

Najmlajša generacija dialektologov na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU še naprej raziskuje te obmejne govore.³² V 1. zvezek SLA so tako bili kot kontrolne točke zajeti tudi govori na Hrvaškem (SLA 1.2 2011: 22), med drugimi³³ govora krajev Čabar (SLA T410) in Ravnice (SLA T411). Nadaljnje narečne raziskave in zlasti analize na osnovi metod genetskega jezikoslovja pa so utemeljile, da moremo vse kontrolne govore na Hrvaškem uvrstiti v regularno mrežo SLA, kar je predstavljeno v Uvodu k 2. zvezku SLA (SLA 2.2 2016: 20). Da gre za govore, ki pripadajo slovenskemu jezikovnemu sistemu, so še podkrepili tudi posamezni znanstveni prispevki, mdr. je Matej Šekli (2013) obravnaval zemljepisnojezikoslovno členitev kajkavščine in slovensko-kajkavsko jezikovno mejo ter dokazal, da so, genetolingvistično gledano, govori krajev Banfi, Hum na Sutli, Čabar, Gerovo, Delnice, Gornji Turni, Brod na Kolpi, Ravna Gora in Skrad del slovenskega jezikovnega sistema.

(umik na prednaglasno kračino in nadkračino, terciarni umik cirkumfleksa in umik naglasa s kratkega zaprtega zloga).

³¹ Za primer navaja tudi leksem *golob*, v katerem naj ne bi prišlo do terciarnega umika cirkumfleksa (Horvat 1994: 306), vendar pa sama štiri vrstice prej v istem odstavku trdi, da ta umik govor Lazca pozna.

³² Na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani sta pod mentorstvom Vere Smole nastali diplomski deli, ki obravnavata dva različna krajevna govora kostelskega narečja. Tanja Muhvič (2009) je v svojem diplomskem delu kot prva zapisala lekseme tudi na hrvaški strani državne meje, in sicer v kraju Hrvatsko. Ana Gorše (2010) je podrobno opisala govor Bosljive Loke in tako zapolnila zev na območju, ki dejansko predstavlja mejo (sicer malo južneje) med severozahodnimi in jugovzhodnimi govori. Z geolingvistično metodo je predstavila izoglose, ki vidno ločujejo kostelsko narečje na dva dela.

³³ Vseh krajevnih govorov na Hrvaškem, zajetih v SLA mrežo, je sedem, poleg obeh omenjenih še: Banfi (SLA T407), Hum na Sutli (SLA T408), Dubravica (SLA T409), Ravna Gora (SLA T412) in Brest (SLA T413).

1.3.3 Hrvaška dialektologija

Hrvaška dialektologija loči tri narečne skupine hrvaškega jezika, in sicer štokavsko, čakavsko in kajkavsko narečno skupino.³⁴ V tem delu se osredotočamo zgolj na (znanstvene) delitve in opise govorov znotraj kajkavske narečne skupine, znotraj tega pa predvsem na govore v Gorskem kotarju. V novejšem času (od druge polovice 20. stoletja naprej) so se s kajkavščino ukvarjali predvsem Stjepko Težak, Antun Šojat, Vida Barac-Grum, Božidar Finka, Josip Lisac, Mijo Lončarić, Vesna Zečević, Mira Menac Mihelić, Anita Celinić, med najmlajšimi pa Marija Malnar Jurišić in Tijmen Pronk.

Mijo Lončarić, ki ima obsežen kajkavski opus, je podal zaenkrat zadnjo veljavno klasifikacijo kajkavskih govorov. Hrvaška dialektologija (Lončarić 1982 in 1996) tako deli kajkavsko narečno skupino na dva dela, in sicer na (Lončarić 1996):

- **glavnino narečij**, v kateri imajo govori vse glavne oziroma tipično kajkavske značilnosti, in se glede na naglas in vokalizem deli na osem skupin:

(I. Ivšičeva skupina)³⁵

- 1) SREDIŠNJOZAGORSKI/BEDNJANSKO-ZAGORSKI – ohranja osnovno kajkavsko akcentuacijo, sovpad odrazov za $*o = *l$, vendar ne tudi z odrazom za $*u$;
- 2) SAMOBORSKI – ohranja osnovno kajkavsko akcentuacijo, sovpad odrazov za $*o = *l = *u$;
- 3) VARAŽDINSKO-LUDBREŠKI – ohranja osnovno kajkavsko akcentuacijo, sovpad odrazov za $*o = *l = *o$;
- 4) GORNJOSUTLANSKI/ZAPADNO ZAGORSKI – izgubili so nasprotje po kvaliteti in kvantiteti;
- 5) MEDIMURSKI – izgubili so nasprotje po kvaliteti in kvantiteti;
- 6) PLJEŠIVIČKOPRIGORSKI – ohranja osnovno kajkavsko akcentuacijo, ni sovpada odrazov za $*ě \neq *o$;

(III. Ivšičeva skupina)

- 7) TUROPOLJSKO-POSAVSKI – regresivni premik naglasa z metatoničnega cirkumfleksa, sovpad odrazov za $*o = *l$, vendar ne tudi z odrazom za $*u$;
- 8) VUKOMERIČKO-POKUPSKI – regresivni premik naglasa z metatoničnega cirkumfleksa, sovpad odrazov za $*o = *l = *u$;
- 9) DONJOLONJSKI/JUŽNOMOSLAVAČKI – regresivni premik naglasa z metatoničnega cirkumfleksa, sovpad odrazov za $*o = *l = *u$;

³⁴ V hrvaški dialektološki terminologiji se za pojem narečne skupine uporablja izraz *narječje*, torej (hrv.) *štokavsko narječje*, *čakavsko narječje* in *kajkavsko narječje*, ki se dalje delijo na narečja, v hrvaški dialektološki terminologiji je temu ekvivalenten termin *dijalekt*.

³⁵ Velika rimska številka predstavlja delitev skupin glede na naglas po Ivšić 1936.

(IV. Ivšičeva skupina)

- 10) SJEVERNOMOSLAVAČKI – regresivni premik naglasa s kratkega zloga;
- 11) GORNJOLONJSKI – progresivni premik naglasa z dolgih zlogov, sovpad odrazov za $*\rho = *l$, vendar ne tudi z odrazom za $*u$;
- 12) GLOGOVNIČKO-BILOGORSKI – navzkrižna metatonija osnovnega kajkavskega cirkumfleksa in akuta, sovpad odrazov za $*\rho = *l = *u$;
- 13) PODRAVSKI – stalno naglasno mesto;

- **obrobni, manjši del narečij**, kjer govori nimajo vseh glavnih oziroma tipičnih značilnosti:

- 14) GORANSKI/GORSKOKOTARSKI (goransko/gorskokotarsko narečje) – izgubili so nasprotje po kvaliteti, ni sovpada odrazov za $*\acute{e} \neq *a$ in $*\rho \neq *l$. Ločuje se zapadnogoranski (zahodno goransko podnarečje) del, ki ima več skupnih značilnosti s slovenskih jezikom, in istočnogoranski del (vzhodno goransko podnarečje), ki je bolj povezan z osrednjim kajkavskim delom);

(II. Ivšičeva skupina)

- 15) DONJOSUTLANSKI – s čakavsko osnovo.

Karta 4: Karta kajkavske narečne skupine, izsek iz karte (avtor: Mijo Lončarić)

Hrvaška dialektologija med goranske govore tradicionalno uvršča prav vse govore v Gorskem kotarju do državne meje s Slovenijo. Goransko narečje deli na dva dela, manjši vzhodni del in večji zahodni del. Zahodnemu goranskemu podnarečju, ki zajema tudi del govorov, obravnavanih v naši raziskavi, pripada območje v Gorskem kotarju zahodno od Zaumola in Plemenitaša (Lisac 2006: 11).

Gorskokotarske govore je obravnavalo več avtorjev, in sicer se je ena skupina ukvarjala bolj z samo klasifikacijo govorov – Božidar Finka, Vida Barac-Grum in Mijo Lončarić, druga skupina pa bolj s temeljitimi opisi posameznih krajevnih govorov – Josip Lisac z izčrpnim opisom krajevnih govorov Delnic in rojstnih Gornjih Turnov ter

Broda na Kolpi, Marija Malnar je v svoji doktorski disertaciji (2012) temeljito predstavila govore Tršća, Prezida in Čabra. Opozorila je na sobivanje dveh jezikovnih sistemov v mestu Čabar (M. Malnar 2012: 71), in sicer na pogostejšega, ki je enak sistemu okoliških govorov, ter na »starega čabranškega«, ki ga bolj redko zasledimo.³⁶

Tijmen Pronk je obravnaval zgodnji razvoj goranskih govorov do približno 16. stoletja (2010),³⁷ in sicer spremembe v akcentuaciji – tipično slovenski pomik cirkumfleksa na naslednji zlog, ki je značilen tudi za goranske govore (2010: 101), in nastanek novega cirkumfleksa, ki povezuje kajkavske in slovenske govore. Znotraj konzonanizma je obravnaval razvoj *v- > *x- (v določenih položajih), ki je značilen za govore v celotnem Gorskem kotarju, izoglosa tega pojava pa se nahaja nekje na sredini Bele krajine. Pri vokalizmu je najprej izpostavil razvoj *u > *ü, ki je značilen ne samo za govore v Gorskem kotarju, ampak ima večji prostorski obseg. Dalje je apliciral Riglerjev zakon (po Rigler 2001: 77–87, 88–95) asimilacije kratkega jata s samoglasnikom v sledečem zlogu, ki je značilen za južnoslovenske in nekatere vzhodne slovenske govore, na goranske govore in na preostale kajkavske, vendar do asimilacije ne prihaja v istih leksemih. Nato je prikazal najzgodnejši razvoj goranskega vokalizma, ki da je bolj podoben južnoslovenskemu razvoju kot kajkavskemu (2010: 116), znotraj tega pa vokalne sisteme goranskih govorov na različnih časovnih stopnjah.

Božidar Finka je leta 1966 naredil zapis za krajevni govor Gerova po vprašalnici za (tedaj imenovani) Srpskohrvatski dijalektološki atlas. Preučeval je gorskokotarsko kajkavščino in jo klasificiral. Razdelil jo je na osem tipov (1974): lukovdolski, skradski, ravnogorski, delnički, brodskokupski, gerovsko-čabarski, lokvarsko-fužinarski in prezidanski. Predlagal je tudi klasifikacijo prehodnih oziroma mešanih kajkavsko-čakavskih govorov. V sodelovanju z Vido Barac-Grum sta (1981) gorskokotarske govore razdelila na sedem tipov (skradski tip se ne omenja). Kasneje je Barac-Grum v svoji monografiji *Čakavsko-kajkavski kontakt u Gorskom kotaru* (1989) krajevne govore Čabra in Gerova sinhrono klasificirala v t. i. »makrosustav X.«, krajevni govor Prezida pa v »makrosustav XI«. Klasifikacija sloni na naslednjih razlikah: govor Prezida pozna *ś, ć, ź* (slekanje in cakavizem) in *ua*, medtem ko ima Čabar včasih *uo* in včasih *ua*. Kratki vokalizem (1993: 82), tako naglašeni kot nenaglašeni, pa je enak kot v Prezidu, Gerovu in Čabru. O diahroni klasifikaciji ni govora.

Odstopanja gorskokotarskih govorov od glavnih kajkavskih klasifikacijskih kriterijev sta Finka in Barac-Grum (1981: 424) utemeljila: »Goranska ili gorskokotarska kajkavština nastala je kao rezultat raznovrsnih dijalekatskih prožimanja pri čemu važnu ulogu imaju dijalekti slovenskoga jezika«. Podobno tudi Lončarić (1996: 32), ki meni,

³⁶ Pogostejši sistem predstavlja M. Malnar v svoji disertaciji v poglavju *Sustav prvi* (2012: 71) – v tem delu ga umeščamo med *bajtarske govore*, drugi sistem pa v poglavju *Sustav drugi* (2012: 80) – v tem delu ga umeščamo med *dragarske govore*, in je predstavljen v obliki fonološkega sistema v poglavju 2.1.2.

³⁷ In sicer govore celotnega goranskega narečja, tj. (hrv.) *zapadnogoranski poddijalekt* in *istočnogoranski poddijalekt*.

da imajo zahodni goranski govori v osnovi sicer slovenski razvoj, vendar pa je le-to sekundarno, saj naj bi nastalo kot rezultat priseljevanja v 16. stoletju: »Smatram da rani razvoj nije bio slovenski, kao ni u Beloj krajini, dok je kasniji, nakon migracija, mogao biti u dolenskom smjeru« (1996: 161–62). To se utemeljuje predvsem z razlago: »U 17. i 18. st. ovo je područje naseljeno djelomično stanovništvom iz Slovenije i iz drugih zemalja Austro-Ugarske Monarhije, ali su se u Kupsku dolinu – sve do Delnica, počeli vraćati i potomci nekadašnjih izbjeglica pred Turcima, koji su za vrijeme naleta turske vojske prebjegli u susjednu Sloveniju. Došljaci su donosili svoju slovensku kajkavštinu te se miješali s malobrojnim čakavskim i kajkavskim starosjedilačkim stanovništvom« (M. Malnar 2010: 47). Vendar pa je malo verjetno, da bi se pobegli čakavci v obdobju dvesto letih »pokajkavili« do te mere, da bi svoje narečje pozabili, nato pa s svojim govorom kot povratniki popolnoma nadvladali avtohtoni govor.

Tudi Slavko Malnar, ki je podrobno preučeval zgodovino in zabeležene priimke na čabarskem območju, pravi (Malnar 2007: 68), da čakavskih priimkov v tistem obdobju ni najti, sploh pa ne podatkov o večjih čakavskih migracijah s slovenske strani. Izrazi se zelo slikovito: »Jedan je napisao kako su naši preci bili čakavci. Za vrijeme turskih haračenja pobjegli su u Kranjsku, a njihovi unuci i prauunci vratili su se kao kajkavci. Kakvi su to kajkavci koji su pored kajkavskog jezika donijeli i kranjska prezimena?« (Malnar 2010: 7).

Vendar pa hrvaška dialektologija mestoma tudi dokaj jasno povezuje goransko narečje s slovenskimi narečji oziroma slovenskim jezikovnim sistemom. Že Pavle Ivić je imel kajkavske govore za »hrvaške«, glede gorskokotarskih govorov pa je v povzetku (ang. *summary*) enega svojih pomembnejših prispevkov kajkavski dialektologiji zapisal (1961: 21): »The dialects of Fužine, Skrad, Gerovo and Čabar in Gorski kotar show a clearcut southern Slovenian (dolenjsko-notranjska) basis.«

Tako tudi Josip Lisac (2006: 61): »Dakle, u usporedbi s glavninskom kajkavštinom mora se podvući da u istraživanim govorima (govor krajev Delnice in Turni, op. avtorice) u osnovi izostaje jednačenje refleksa *šwa* in *jata* kako i jednačenje *o* i *l*, pa se stoga i zaključuje kako goranske kajkavske govore treba ipak promatrati relativno odvojeno od središnjih kajkavskih i kako su kajkavskim goranskim najbliži srodnici najjužniji slovenski govori«. In dalje: »Mislim da nećemo pogriješiti povežemo li ipak delničko stanje s dolenskim, a tako moramo postupati i s čitavim terenom od Delnica prema Gerovu, Zamostu i Prezidu uključujući i Babno Polje na slovenskoj strani« (Lisac 2006: 59).

Tudi Pronk (2010: 129) zaključuje, da ni treba goranskih govorov obravnavati kot mešane in da je njihova avtohtona osnova dobro razvidna, če jih gledamo v kontekstu bližnjih južnoslovenskih narečij.

1.3.4 Etnološko-jezikovni prispevki

Slavist, duhovnik, predvsem pa zbiratelj narečnih besed Jože Gregorič (1908–1989) je bil po rodu iz Delača.³⁸ V sodelovanju z dialektologinjo Sonjo Horvat z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani je zbiral gradivo za narečni *Slovar kostelskega govora*. Slovar naj bi vključeval južne kostelske govore od Srobotnika do Grglja.³⁹ Delo je zastalo predvsem zaradi Gregoričeve smrti, vendar je Občina Kostel kasneje delo znova spodbudila in *Kostelski slovar* je v sodelovanju z občino Kostel izšel leta 2014 v (so)uredništvu Petra Weissa in Ivanke Šircelj-Žnidaršič z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Jože Primc je zbiral besedila slovstvene folklore v zgornji Kolpski dolini in o tem napisal vrsto člankov. Morda najpomembnejša pa je njegova monografija *Okamneli mož* (zbirka Glasovi) z zgoščenko, ki prinaša zgodbe iz »Babnega Polja in Prezida prek Gerova, Čabra, Osilnice, Kužlja, Kostela, Fare, Dola in Predgrada«. Obsežni uvod te monografije (1997: 7) obravnava zgodovino območja in tamkajšnji govor, ki ga avtor deli na tri dele:

- gebarski govor (od Babnega Polja in Prezida na obeh bregovih Kolpe in Čabranke do vključno vasice Srobotnik ob Kolpi pod Sv. Ano),
- kostelski govor (od Račkega Potoka pod Srobotnikom do Grglja) in
- belokranjski govor (od Grglja do Dola oziroma Predgrada in naprej v Belo Krajino).

Njegova razdelitev je utemeljena z nekdanjo delitvijo na gospostva (kočevsko, kostelsko in poljansko) ter s frekvenco Uskokov na posameznem območju (manjše število na območju Osilnice, večje na kostelskem, največje pa na belokranjskem) in njihovim vplivom na krajevne govore.

Etnologinja Marija Makarovič je objavila monografijo (2002) o pričevanjih oziroma življenjskih zgodbah prebivalcev ob Kolpi in Čabranki.

Marko Smole je zaslužen za ohranjanje lokalne kulturne dediščine ob zgornji Kolpi in Čabranki. Vodi etnološko zbirko »Palčava šiša« v vasi Plešce. Organizira ter (so)izvaja vsakoletne etnološko-muzikološke delavnice, ki združujejo in izobražujejo različne ljudi s tega območja. Skupaj z Vero Smole sta v letu 2016 poskrbela za vpis krajevnih govorov ob Čabranki in zgornji Kolpi v register žive kulturne dediščine Republike Slovenije.

Slavko Malnar je po rodu iz Ravnic blizu Tršča. Po upokojitvi se je začel ljubiteljsko ukvarjati z lokalno zgodovino, priimki in krajevnimi govori. Ljubiteljstvo je preraslo v resno delo in izdajo številnih monografij. Med njimi sta za jezikoslovje pomembna predvsem dva slovarja čabranškega govora (*Pamejnek* iz leta 2002 in *Rječnik čabarskog govora* iz leta 2008), ki prinašata neprecenljiv zapis krajevnega govora, hkrati pa nudita spodbudo in zgled vsem narečnim slovaropiscem.

---

³⁸ Gregoriču in njegovemu delu je posvečena monografija: Južnič, S., Samec, D., Weiss, P.: *Domoznanec in kulturni delavec Jože Gregorič. Kostelski ponos na slovenskem leposlovnem nebu*. Ljubljana, Kostel, 2011.

³⁹ Za več informacij o nastajanju slovarja glej Horvat 1988/89 in Kenda-Jež, Weiss 2000.

1.4 Obravnavano narečno gradivo

Narečno gradivo za to raziskavo je bilo pridobljeno na dva načina:

- s pregledom že obstoječih (bolj ali manj podrobnih) zapisov govorov (in deloma objavljenih raziskav),
- z lastnim terenskim delom po vnaprej pripravljenih vprašalnicah.⁴⁰

Za nekatere govore sta bila združena oba načina. Gradivo se je pridobivalo z željo po čim večji uravnoteženosti. Tega pa ni vedno lahko doseči, saj je bil del gradiva že zapisan, pa tudi informatorji narečni govorniki – so zelo različni. Tudi če je informator za določen kraj na voljo, ni nujno, da je najbolj primeren. Nekateri informatorji so bolj (meta)jezikovno zavedni, drugi manj, nekateri so bolj pripravljeni posvetiti svoj čas raziskavi, drugi spet manj. Veliko je odvisno tudi od tega, kako »čist« govor ima informator na terenu. Zbiranje narečnega gradiva pa je še toliko težje, če gre za območje, ki je skoraj popolnoma izseljeno.

Podobno velja za že zbrano gradivo, saj ni nujno, da je to vedno tudi popolnoma zanesljivo. Precej je namreč odvisno od tega, kdo je gradivo zapisal.⁴¹ Idealno je torej imeti več zapisov za posamezni kraj.

Narečno gradivo za posamezne kraje je iz naslednjih virov:

- **Lazec:** 1) gradivo za SLA 3; 2) gradivo, zbrano v okviru raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, 2016; zapis: Januška Gostenčnik;
- **Srednja vas pri Dragi:** 1) gradivo za SLA; 2) lastno terensko delo; zapis gradiva za SLA 1: Januška Gostenčnik (pregled: Jožica Škofic), zapis gradiva za SLA 2: Jožica Škofic, ostalo zapisala: Januška Gostenčnik, 2011;
- **Čabar:** 1) gradivo za SLA, zapis: Jožica Škofic; 2) lastno terensko delo, zapis: Januška Gostenčnik, 2012–2013;
- **Babno Polje:** 1) gradivo za SLA, zapis: Albinca Lipovec, 1966; 2) gradivo za OLA, zapis: Albinca Lipovec, 1966; 3) lastno terensko delo, zapis: Januška Gostenčnik, 2010–2011;
- **Prezid:** gradivo, zbrano v okviru raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, 2016;
- **Novi Kot:** 1) gradivo za SLA, zapis: Januška Gostenčnik; 2) lastno terensko delo, zapis: Januška Gostenčnik;
- **Janeži:** gradivo, zbrano v okviru raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, 2016;

⁴⁰ In sicer sta bili za terensko delo pripravljeni dve vprašalnici, prva, daljša, je bila pripravljena v okviru zbiranja gradiva za doktorsko disertacijo (Gostenčnik 2013³), in sicer zajema vprašalnica zlasti samostalnike, ki so vsebovani v gramatičnem delu vprašalnice SLA. Druga leksična vprašalnica je bila narejena za potrebe raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, in sicer je bila predvidena zgolj za diagnostično sondiranje posameznih bližnjih si krajevnih govorov, kar je služilo za umestitev določenega krajevnega govora določenemu narečju.

⁴¹ Tijmen Pronk (2010: 100) opozarja, da gradivo Vide Barac-Grum za Delnice in Turne ni zanesljivo, enako tudi (2010: 101) gradivo Rudolfa Strohala za Lokve in Fužine, ki ga za nezanesljivo označujejo tudi drugi avtorji.

- **Kozji Vrh:** gradivo, zbrano v okviru raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, 2016;
- **Loknari:** gradivo, zbrano v okviru raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, 2016;
- **Ravnice:** lastno terensko delo, zapis: Januška Gostenčnik, 2010–2013;
- **Tršće:** gradivo, zbrano v okviru raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, 2016;
- **Plešće:** gradivo, zbrano v okviru raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, 2016;
- **Zamost:** 1) lastno terensko delo, zapis: Januška Gostenčnik, 2012; 2) gradivo, zbrano v okviru raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, 2016;
- **Osilnica:** gradivo za SLA, zapis: Tine Logar, 1957;
- **Hrvatsko:** gradivo iz diplomske naloge Tanje Muhvič: *Somatski frazemi v govoru vasi Hrvatsko pri Osilnici* (mentorica: prof. dr. Vera Smole), 2009;
- **Bosljiva Loka:** gradivo iz diplomske naloge Ane Gorše: *Potek izoglos v govorih ob zgornji Kolpi* (mentorica: prof. dr. Vera Smole), 2010;
- **Vode:** gradivo, zbrano v okviru raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, 2016;
- **Gerovo:** 1) gradivo za HJA, zapis: Božidar Finka, 1966; 2) lastno terensko delo, zapis: Januška Gostenčnik (pregled: Jožica Škofic), 2012;
- **Turke:** gradivo, zbrano v okviru raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, 2016;
- **Požar:** gradivo, zbrano v okviru raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, 2016;
- **Razloge:** gradivo, zbrano v okviru raziskave Slovenski jezik v Gorskem kotarju, 2016;
- **Delnice in Gornji Turni:** gradivo iz dela Josipa Lisca, *Tragom zavičaja: delnički govor i govor Gornjih Turni u svjetlosti goranskih kajkavskih govora*, 2006;
- **Grivac:** gradivo iz magistrske naloge Zale Mojce Jerman Kuželički: *Lastno imeenje v vasi Grivac* (mentor: prof. dr. Marko Snoj), 2016;
- **Brod na Kolpi:** gradivo iz članka Josipa Lisca: Iz goranskog vokalizma. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, XXXI, 2. Novi Sad, 1988, 137–175;
- **Crni Lug:** gradivo iz diplomske naloge Hrvoja Kovača: *Fonološki opis crnoluškog govora* (mentorica: dr. sc. Marija Malnar Jurišić, prof.), 2015;
- **Skrad, Lokve in Mrzla Vodica:** gradivo iz monografije Vide Barac-Grum: *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru*, 1993.

1.4.1 Narečna transkripcija

V tem delu je bila uporabljena (nova) slovenska nacionalna fonetična transkripcija, ki je v slovenski dialektologiji v rabi od leta 1970. Nekateri zapisi obravnavanih krajevnih govorov na slovenski strani državne meje pa so nastali pred tem letom (Osilnica, Babno Polje) in so še vedno uporabljali »staro«, tj. Ramovševo transkripcijo.

Upoštevano je bilo tudi gradivo, ki so ga zbirali hrvaški dialektologi, ki uporabljajo deloma drugačno transkripcijo (Josip Lisac, Vida Barac-Grum), ki je trenutno v veljavi tudi pri izdelavi Hrvaškega jezikovnega atlasa. Ker je tudi hrvaška dialektologija svojo transkripcijo skozi čas rahlo spreminjala, je bilo treba gradivo hrvaškega

dialektologa Božidarja Finke (zapis za Gerovo) najprej pretranskribirati v trenutno uveljavljeno hrvaško transkripcijo.

Smiselno je bilo vse gradivo zapisati v poenoteni fonetični transkripciji, da ne bi prišlo do različnih (napačnih) interpretacij glasoslovnih pojavov in da bi se omogočila lažja primerjava posameznih odrazov.

Pri pretranskribiranju stare Ramovševe transkripcije so bile narejene naslednje spremembe (delno po Kenda-Jež v Logar 1996: VIII–XI):

Stara Ramovševa transkripcija (Tine Logar: zapis za Vas in Osilnico iz l. 1957; Albinca Lipovec: zapis za Babno Polje iz l. 1966)	Nova sln. transkripcija
Dolgi samoglasniki <i>Ŧ</i> (npr. <i>â, ê, û, ô, ě, î, ð, î</i>)	<i>V</i> : (dolžina) ('a:, 'e:, 'ü:, 'o:u, 'e:i, 'i:a, 'i:)
Odrazi umično naglašanih <i>e</i> in <i>o</i> ¹ <i>ĭĕ, uĭ</i>	<i>ie:, uo:</i>
Kratki samoglasniki <i>Ŧ</i> (npr. <i>ǫ, ǎ, ĭ</i>) (kljukica spodaj) <i>o, e</i>	<i>V</i> (kračina) ('o, 'a, 'ie, 'uo, 'i) <i>o, e</i> (širina)

¹ Le v zapisih za Osilnico in Babno Polje, kjer je predvidevati, da je z označeno kračino poudarjeno relativno razmerje do drugih diftonških odrazov v inventarju (na primer pri odrazu za umično naglašeni *e* nasproti odrazu za etimološki jat). Po lastnem slušnem vtisu te relativne razlike ni bilo zaznati, tako da so (tudi) v skladu s (slovensko) tradicijo zapisovanja diftongov v tej monografiji odrazi umično naglašanih *e* in *o* zapisovani z označeno dolžino.

Pri pretranskribiranju iz hrvaške fonetične transkripcije v novo slovensko nacionalno transkripcijo (nova sln. trans.) so bila v tej monografiji uporabljena navodila, ki so jih pripravili na Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje (IHJJ) v Zagrebu.⁴² Prav tako je bilo tradicionalno hrvaško zapisovanje diftongov brez dolžin (na primer pri jatu, odrazu za umično naglašeni *o* ali zlogotvorni *Ŧ*) dopolnjeno – dodan je bil znak za dolžino. Treba je omeniti, da so navidezne razlike v kvaliteti (na primer nevtralni *e*-ji in *o*-ji) samoglasnikov v primerjavi z narečnim gradivom iz slovenske literature lahko zavajajoči, saj so posledica drugačnega slušnega izhodišča in ne predstavljajo nujno razlike v kvaliteti.

⁴² Pri tem je l. 2010 sodelovala tudi slovenska dialektologinja Jožica Škofic z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Nastale so naslednje spremembe:

Stara IHJJ (zapis za Gerovo iz l. 1966)	IHJJ (Josip Lisac: zapis za Delnice, Gornje Turne in Brod na Kupi; V. Barac Grum: zapis za Lokve in Mrzlo Vodico)	Nova sln. trans.
Dolgi samoglasniki		
$\bar{i}, \bar{a}, \bar{u},$	$\bar{i}, \bar{a}, \bar{u},$	$'i:, 'a:, 'u:$
$\bar{e}\bar{i}$	$\bar{e}\bar{i}$	$'e:i$
$\bar{e}/\bar{i}$ (kot dvojnica pri istem leksemu) ^{II}	$\bar{i}$	$'e:$
$\bar{e}$	$\bar{e}$	$'e:$
$\bar{i}\bar{e}$	$\bar{i}\bar{e}$	$'i:e:$
$u\bar{o}$	$u\bar{o}$	$'u\bar{o}:$
$\bar{u}$	$\bar{u}$	$'\bar{o}:$
$\bar{o}u$	$\bar{o}u$	$'\bar{o}:u$
Odras umično naglašena o		
	$\bar{o}u$	$'\bar{o}:u$
Odras novoakutiranega o, stalno dolgega nosnika o in akutiranega nosnika o v nezadnjem besednem zlogu		
	$u\bar{o}$	$'u\bar{o}:$
Odras novoakutiranega e, stalno dolgega nosnika e in akutiranega nosnika e v nezadnjem besednem zlogu		
	$i\bar{e}$	$'i\bar{e}:$
Kratki in nenaglašeni samoglasniki		
e	e	$\bar{e}$
$\bar{e}$	$\bar{e}$	e
o	o	$\bar{o}$
$\bar{o}$	$\bar{o}$	o
$-o/-o$ (kot dvojnica pri istem leksemu)		$\bar{o}$
$o/\bar{o}$ (kot dvojnica pri istem leksemu)		$\bar{o}$
$e/\bar{e}$ (kot dvojnica pri istem leksemu)		$\bar{e}$
$-i/-y$ (kot dvojnica pri istem leksemu)	$-y$	$\bar{i}$
Soglasniki		
w		$\bar{u}$
h		x

^{II} Finkove »dvojnice« so bile poenotene predvsem zaradi lastnega terenskega dela v Gerovu, kjer so se predvidevanja, da gre za določen glas, potrdila. Poudariti je tudi treba, da transkripcija, ki jo je uporabljal Finka, ni poznala znaka za zelo ozek e , tj. $\bar{e}$; tako predvidevam, da je z označevanjem $\bar{e}/\bar{i}$ znotraj istega leksema želel nakazati, da gre za glas, ki je po ožini med e in i .

1.5 Lastnosti obravnavanih jezikovnih sistemov

Na tem mestu bo prikazano, po katerih kriterijih oziroma merilih slovenska in hrvaška dialektologija razvrščata tu obravnavne govore.⁴³

1.5.1 Od skupnega razvoja do posameznih jezikovnih sistemov

Praslovanščina je razpadla najprej na dva, nato pa na tri makrodialekte: zahodni, vzhodni in južni. Ti so se dalje narečno členili. Južni makrodialekt se je po glasovnih spremembah razčlenil na svoj zahodni in vzhodni del. Dalje se je zahodni del razdelil na več enot glede na nesplošnozahodnojužnoslovenske glasovne spremembe, ki so lahko ozemeljsko tudi bolj razširjene (Šekli 2013: 5):

1) rotacizem: psl. <i>*VžV</i>	> <i>*VrV</i>	sln., kajk., čak., Z štok.
	> <i>*VžV</i>	V štok., mak., blg.
2) psl. <i>*í, *đ</i>	> <i>ć, j</i> > <i>č, j</i>	sln., SZ kajk.
	> <i>ć, j</i>	Z sln., JZ kajk., čak.
	> <i>ć, ž</i> > <i>č, ž</i>	V kajk., štok.
3) psl. <i>*šč, *žž</i>	≥ <i>šč̣, žẓ̌</i>	sln., kajk., čak., Z štok.
	> <i>št, žd</i>	V štok.
4) odsotnost/prisotnost denazalizacije praslovanskih nosnikov		
psl. <i>*e, *o</i>	> <i>*e, *o</i>	SZ sln., mak., blg.
	> <i>*e, *o</i>	JV sln. / > <i>*e, *o</i> kajk. / > <i>*e, *u</i> čak., štok.
5) prvotna ozka/široka kakovost psl. <i>*ě</i> v povezavi z odsotnostjo/prisotnostjo denazalizacije		
psl. <i>*ě</i>	> <i>*ä</i>	SZ sln., mak., blg.
	> <i>*e</i>	JV sln., kajk., čak., štok.

Znotraj slovenskega jezikovnega sistema se tako ločujeta SZ in JV del, znotraj kajkavskega pa SZ, JZ in V del.

⁴³ V celoti se izhaja iz Rigler 2001, Lončarić 1985 in 1996, Šekli 2009 (delno po Brozović 1960) in 2013.

1.5.2 Slovenski jezikovni sistem

Prvotni slovenski jezikovni prostor, ki je bil razdeljen na dva dela, je kasneje, v obdobju od konca 10. do konca 12. stoletja, v okviru splošnoslovenskih inovacij oba areala povezal v celoto. Splošnoslovenske inovacije, ki so slovenski sistem zamejile od ostale zahodne južne slovanščine, so:

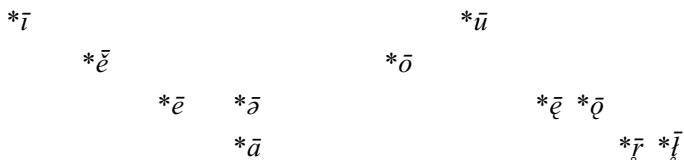
- pomik cirkumfleksa na naslednji zlog,
- umik na prednaglasno dolžino,
- odvisnost samoglasniške kakovosti od samoglasniške kolikosti,
- odvisnost samoglasniške kolikosti od mesta naglasa in (posledično)
- diftongizacija psl. * $\bar{e}$ in * $\bar{o}$ ter
- skrajšava nenaglašanih dolgih zlogov.

1.5.2.1 Izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem

Za 12. stoletje je Tine Logar (1996: 243–247) rekonstruiral izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem (dalje issln.), ki predstavlja zadnjo stopnjo skupnega slovenskega razvoja pred njegovo narečno diferenciacijo. Iz tega sistema izhajajo vsi slovenski fonološki opisi slovenskih govorov. Predstavljen je inventar fonoloških enot, iz katerih izhajamo tudi v fonoloških opisih v tem delu.⁴⁴

Vokalizem

Dolgi naglašeni vokalizem

Kratki naglašeni vokalizem

⁴⁴ Nosnika * $\dot{e}$ in * $\dot{o}$ sta zaradi svojega nazalnega elementa podana izven vokalnega trikotnika, ki predvideva zgolj oralne glasove.

1.5.2.2 Nadaljnja dialektizacija

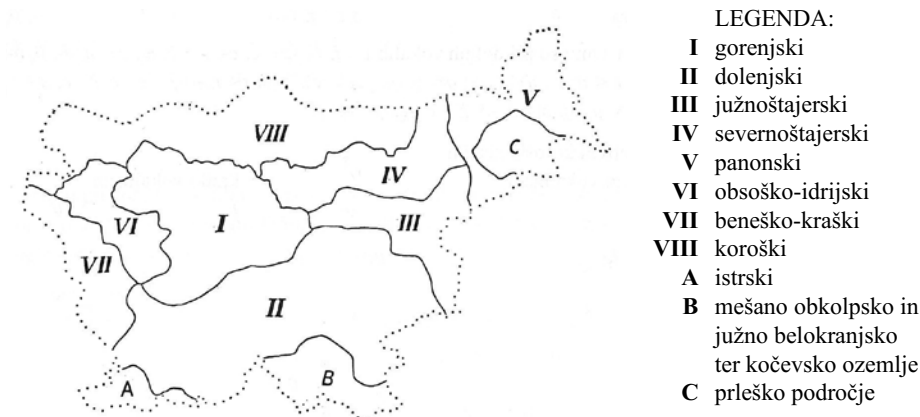
Slovenska dialektologija znotraj slovenskega jezikovnega sistema dalje razvršča govore na skupine oziroma narečja po t. i. starejših in mlajših jezikovnih pojavih (Rigler 2001: 1357). Na osnovi starejših jezikovnih pojavov lahko določimo merila za določanje mej med posameznimi narečnimi ploskvami (Šekli 2009: 294), ki združujejo med seboj genetsko enake oziroma podobne jezikovne sisteme.

Starejši jezikovni pojavi so:

- denazalizacija (raznosnjenje): issln. *ę, *ɔ na sln. JV oziroma odsotnost tega na sln. SZ;
- smer diftongizacije: issln. *ě/*ō (*ě > JV *ei*, > SZ *ie*; *ō > JV *ou*, > SZ *uo*);
- daljšanje oziroma nedaljšanje issln. kratkih akutiranih nezadnjih besednih zlogov in čas daljšanja: zgodnje daljšanje issln. *ŷ- > *ŷ' (13., 14. st. – Z in J sln.), kjer imajo posledično enojne odraze za issln. *ě in *ě'-; pozno daljšanje (16. st. – S, severnoštajersko, Z del V sln. narečij), kjer imajo posledično dvojne/trojne odraze za issln. *ě in *ě'-;
- vokalizacija dolgega polglasnika (14.–16. st.): issln. *ā/*ā- > *a* (Z, gorenjsko, dolensko) oziroma *e* (V, S, J štajersko);
- način (ne)sovpadanja različnih *e*-jevskih in *o*-jevskih samoglasnikov v posameznih narečnih ploskvah.

Po teh (genetskih) merilih lahko diahrono razvrstimo slovenski jezikovni sistem na posamezne skupine narečij:

- severna slovenska narečja:
koroška narečja: rožansko, ziljsko (s kranjskogorskim podnarečjem), obirsko, podjunsko, mežiško in severnopohorsko-remšniško narečje;
rezijansko narečje;
- zahodna slovenska narečja:
beneško-kraška narečna ploskev: nadiško, tersko, briško in kraško narečje (zbanjškim podnarečjem);
obsoško-idrijska narečna ploskev: obsoško, tolminsko, cerkljansko in črnovrško narečje;
- južna slovenska narečja:
gorenjska narečna ploskev: gorenjsko (z vzhodnogorenjskim podnarečjem), selško, horjulsko, škofjeloško, poljansko narečje in baško podnarečje tolminskega narečja;
dolenjska narečna ploskev: dolensko (z vzhodnodolenjskim podnarečjem), posavsko, severnobelokranjsko, kostelsko, notranjsko in istrsko narečje;
južnoštajerska narečna ploskev: srednještajersko, kozjansko-bizeljsko in srednjesavinjsko narečje;
- vzhodna slovenska narečja:
severnoštajerska narečna ploskev: južnopohorsko narečje, kozjaško podnarečje, zgornjesavinjsko narečje (s solčavskim podnarečjem);
panonska narečna ploskev: prekmursko, prleško, slovenskogoriško in haloško narečje.

Karta 5: Diahrona delitev slovenskih narečij (avtor: Jakob Rigler v 2001: 32)

Na osnovi mlajših jezikovnih pojavov, kar je strukturno oziroma tipološko merilo (Šekli 2009: 292 po Brozović 1960: 74, 76), lahko sinhrono razvrstimo slovenska narečja na sedem narečnih skupin z mešanimi kočevskimi govori. Taka razvrstitev je nastala tudi po slušnem vtisu posameznih narečij. V nadaljevanju se bomo osredotočili na dolensko narečno skupino, ki je predmet pričujoče monografije.

1.5.2.3 Dolenjska narečna skupina

Dolenjska skupina (na Riglerjevi karti pod II) sinhrono gledano obsega naslednja narečja: dolensko narečje, vzhodnodolensko podnarečje, severnobelokranjsko narečje; posavsko narečje (zagorsko-trboveljsko podnarečje, sevniško-krško podnarečje, laško podnarečje); notranjsko narečje. Starejši jezikovni pojavi, ki so značilni za dolensko skupino, so:

- denazalizacija,
- diftongizacija issln. $*\bar{e}/*\bar{o} > *ei/*ou$,
- zgodnje daljšanje issln. kratkih akutiranih nezadnjih besednih zlogov,
- vokalizacija issln. $*\bar{a}/*\bar{\partial} > *a$,
- sovpad razvoja odrazov issln. $*\bar{e}/*\bar{e}-$ in $*\bar{e}/*\bar{e}-$ ter issln. $*\bar{o}-$ in $*\bar{o}/*\bar{o}-$.

Dalje v razvoju osnovnega dolenskega sistema prihaja do naslednjih sprememb znotraj naglašene vokalizma:

- diftong ei se ponekod disimilira v ai , ponekod se monoftongira,
- dolga e (< issln. $*\bar{e}/*\bar{e}-$ in $*\bar{e}/*\bar{e}-$) in o (< issln. $*\bar{o}-$ in $*\bar{o}/*\bar{o}-$) se diftongirata v $i\bar{e}$ in $u\bar{o}$,
- umično naglašena e in o se deloma razvijata vzporedno (običajno v $i\bar{e}$ in $u\bar{o}$).

Znotraj kratkega vokalizma pa so spremembe lahko naslednje:

- $\bar{u}$ se je skoraj povsod delabializiral in sovpadel z odrazom za i , ki ga je po govorih različno prizadela moderna vokalna redukcija,
- izglasni $-o > -u$.

Dolenjski soglasniški sistem (Logar 1996: 31):

<i>p</i>	<i>t</i>	<i>k</i>	<i>c</i>	<i>č</i>	<i>f</i>	<i>s</i>	<i>š</i>	<i>x</i>
<i>b</i>	<i>d</i>	<i>g</i>				<i>z</i>	<i>ž</i>	
<i>v</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>r</i>	<i>l</i>	<i>ļ</i>	<i>j</i>	[<i>l</i>]	

Za zahodni del osnovnega dolenjskega sistema (zlasti notranjsko narečje) je značilna zlasti izguba tonemskega nasprotja in umik naglasa s končnega zloga na prednaglasno kračino.

1.5.2.4 Kostelsko narečje – čabranško narečje

Sinhrono gledano spadajo tu obravnavani govori na slovenski strani meje v kostelsko narečje dolenjske narečne skupine. S severozahodne strani ga objema notranjsko narečje, s severa dolenjsko narečje, z zahodne strani mešani kočevski govori, z jugovzhodne strani pa južnobelokranjsko narečje.

Diahrono gledano spada kostelsko narečje v dolenjsko narečno ploskev, ki je del južnih slovenskih narečij. Jakob Rigler je na svoji karti diahrone razvrstitve slovenskih narečij izpustil območje kostelskega narečja (označi ga s črko B)⁴⁶ kot nejasno, Matej Šekli (2009: 307) pa ga izvaja iz dolenjske narečne ploskve.

Južna slovenska narečja definira:

- zgodnja denazalizacija: issln. *e, *o > JV sln. *ä, *å (skupaj z vzhodnimi narečji),
- diftongizacija issln. *ě in *ō > JV *eĭ in *ou (skupaj z vzhodnimi narečji),
- zgodnje daljšanje izhodiščnih splošnoslovenskih kratkih naglašanih nezadnjih besednih zlogov (skupaj z zahodnimi sln. narečji);
- sovpad *e*-jevskih in *o*-jevskih glasov: issln. *ē/*è- in *ò- > J sln. *ē in *ō,
- issln. *ḡ/*ḡ- > J sln. *ḡ* > *a* (gorenjska, dolenjska nar. ploskev in jugozahodni del južnoštajerske nar. ploskve > *a*),
- issln. *ū/*ū- > J sln. *ū.

Znotraj tega se definira dolenjska narečna ploskev, ki kaže naslednje skupne inovacije (Šekli 2009: 306):

- issln. *ě in *ō > J sln. *eĭ in *ou > dol. *eĭ in *ū,⁴⁷
- issln. *ē/*è- = *ḡ/*ḡ- in *ò- = *ḡ/*ḡ- > *ē in *ō > dol. *ie in *uo,
- issln. *ḡ/*ḡ- = issln. *ā/*ā- > dol. *ā.

⁴⁶ Glej Riglerjevo karto v poglavju 1.5.2.2.

⁴⁷ Položajni izostanek monoftongizacije *ou (< issln. *ō) izkazujejo nekateri obrobni govori (Vipava in okolica notranjskega narečja) (Šekli 2009: 306).

Narečja znotraj dolenske narečne ploskve se nadalje delijo glede na novejšje jezikovne inovacije; to so mlajše samoglasniške in soglasniške spremembe ter mlajše naglasne spremembe (Šekli 2009: 306–307).

Vendar pa kostelsko narečje kot celoto znotraj dolenske narečne skupine povezujejo (poleg omenjenih starejših jezikovnih pojavov) le 1) (mlajše) naglasne spremembe: izguba tonemskih nasprotij, umik na prednaglasno nadkračino, terciarni umik cirkumfleksa, umik dolgega akuta z zadnjega odprtega in zaprtega zloga,⁴⁸ umik naglasa s končnega kratkega odprtega in zaprtega zloga;⁴⁹ 2) mlajša samoglasniška sprememba: vzporeden razvoj umično naglašanih *e* in *o* in 3) starejša soglasniška sprememba $-m > -n$, ki pa ni značilna zgolj za tu obravnavane krajevne govore, temveč je to izoglosa z večjim prostorskim dosegom.

Samoglasniške in soglasniške izofone delijo samo kostelsko narečje na dva dela, tj. na njegov (severo)zahodni in (jugo)vzhodni del.

Samoglasniške izofone:

- diftonški odrazi *e:i* za jat na SZ (z izjemo Čabra, delno Lazca in Srednje vasi pri Dragi), monoftonški *e*: na JV;
- *u*-jevski odrazi za issln. *ō na SZ (z izjemo Srednje vasi pri Dragi in delno Lazca), ozki *o*-jevski na JV;
- sovpad odrazov novoakutiranega *o* in *o*-jevskega nosnika: zelo ozki *o*-jevski oziroma *u*-jevski odrazi na SZ (difting v krajih Babno Polje in Delnice), ozki *o*-jevski odraz na JV;
- sovpad odrazov dolgega *e*, novoakutiranega *e* in *e*-jevskega nosnika (vzporedni razvoj z opisanimi *o*-jevskimi glasovi): zelo ozki *e*-jevski oziroma *i*-jevski odrazi na SZ (difting v krajih Babno Polje in Delnice), ozki *e*-jevski odraz na JV;
- diftonški odrazi *je:*, *uo:* za umično naglašena *e* in *o* (z izjemo Čabra, delno Lazca in Srednje vasi pri Dragi), široki monoftonški odrazi na JV (vključno z Delnicami),
- diftonški odraz *o:u* za zlogotvorni *l* na SZ, monoftonški *u*-jevski glas na JV;
- razokroženje issln. *ū/*ū*- (ponekod delno ohranjanje) na SZ;
- krajšanje etimološkega *i* in *u* (tudi $u < *ō$) na SZ (ne Čabar, Hrvatsko, Bosljiva Loka), ohranjanje dolžine na JV;
- *a*-jevska barva odraza novoakutiranega polglasnika v zadnjem besednem zlogu na JV;
- pojavi moderne vokalne redukcije na SZ, skoraj popolna odsotnost *le-te* na JV.

⁴⁸ Za t. i. umik dolgega akuta z zadnjega zloga uporabljamo terminologijo Tineta Logarja (1996: 80). Natančneje bi lahko umik opisali kot umik dolgega novega akuta z zadnjega (odprtega in zaprtega zloga) na predhodni zlog.

⁴⁹ Diahrono gledano je to psl. tonem tipa starega dolgega akuta in tipa novega kratkega akuta na zadnjem zaprtem zlogu, ki sta v internem slovenskem razvoju sovpadla. V issln. kratkem akutiranem zadnjem zaprtem zlogu ni prišlo do podaljšave, temveč do metatonije kratkega akuta v kratki cirkumfleks.

Soglasniške izofone, ki se pokrivajo s samoglasniškimi in potekajo v smeri od Babnega Polja do Bosljive Loke, vključno z govorom Delnic, so:

- prehod $*l > \mu$ pred V^o (švapanje) (ne govori Čabra, Lazca in delno Srednje vasi pri Dragi),
- depalatalizacija issln. $*\acute{l}$ v vseh položajih,
- depalatalizacija issln. $*\acute{n}$ v vseh položajih (Bosljiva Loka ima dvojnične odraze), ohranjanje na JV,
- sekundarni $*nj$ (< issln. $*-nbj-$) na SZ razpade na dva dela (večinoma) $-jn-$ oziroma $-nj-$ (Osilnica), na JV je izpričano zlitje v $*\acute{n}$,
- diferenciacija $zv \rightarrow zg$ na SZ,
- ohranjanje j pred vzglasnim i na SZ,
- nastop protetičnega μ pred vzglasnim u na SZ,
- sporadične pojavitve prehodnega j na SZ,
- prehod $tn \rightarrow kn$ (tudi govor Vasi) na SZ,
- vzglasni $t \rightarrow k$ v leksemu *teden* na SZ (tudi kontrolni govor Vasi).

Na osnovi zapisanega od tod dalje ne bomo več govorili o kostelskem narečju kot enoti, temveč o »novem« *kostelskem narečju*, tj. (jugo)vzhodnem delu »starega« kostelskega narečja, in o *čabranškem narečju*, poimenovano po reki Čabranki, tj. (severo)zahodnemu delu »starega« kostelskega narečja. Bolj znan izraz *čabranski* ni primeren, saj je izpeljan iz leksema Čabranec, tj. prebivalec mesta Čabra, za obravnavane krajevne govore na širšem območju pa takšno poimenovanje ne bi bilo zadostno.

Čabranško narečje na svojem severozahodnem delu meji na notranjsko narečje, ki je diahrono prav tako del dolenske narečne ploskve. Smiselno pa je najprej definirati, kaj notranjsko narečje ločuje od dolenskega. Rigler (v ES 2: 296) navaja, da notranjsko narečje od dolenskega loči: splošen zvočni vtis, ki je podoben kraškemu, izguba tonemskega naglaševanja, umik na prednaglasno nadkračino, razvoj zapornika g v pripornik. In podobno Vera Smole (v ES 15: 37): »Prvotno je to jugovzhodno narečje in ima vse starejše razvojne značilnosti skupne z dolensko, pozneje pa je prišlo pod primorske inovacijske vplive. Po slušnem vtisu in novejših razvojih je notranjsko narečje zdaj primorsko.«

Notranjskemu in čabranškemu narečju so skupne predvsem mlajše naglasne spremembe:

- umik na prednaglasno nadkračino,
- umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog (tipa *visok*),
- umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predpredhodni zlog: *'mačerat* 'močerad', *'baratat* 'barantati', *'gadernat* 'godrnjati', *'mektat* 'meketati' (**Ra**);
- izguba tonemskih nasprotij.

Notranjsko narečje ne pozna umika naglasa z dolgega zadnjega zloga (tipa novega dolgega akuta in cirkumfleksa).

Skupna pa sta jima tudi dva soglasniška pojava, ki sta sicer znana le nekaterim južnonotranjskim govorom:

- asimilacija $h-\dot{s} > \dot{s}-\dot{s}$,
- prehod izglasnega $-m > -n$.

Na svojem skrajnem jugovzhodnem delu meji kostelsko narečje z južnobelokranjskim. Belokranjski govori se delijo na severnobelokranjsko narečje in južnobelokranjsko narečje. Ta delitev je bila narejena na podlagi dveh kriterijev (Logar 1996: 79):

- severnobelokranjsko narečje pozna podaljšavo kratkih akutiranih samoglasnikov v nezadnjem besednem zlogu: odsotnost tega v južnobelokranjskem narečju se razlaga kot srbski/hrvaški vpliv,
- razvoj kratkih naglašanih in nenaglašanih samoglasnikov v »slovenskem smislu«, tj. prisotni so pojavi moderne vokalne redukcije v severnobelokranjskem narečju, česar pa južnobelokranjski govori ne poznajo.

Severnobelokranjske govore se po njihovih značilnostih (razvoj dolgega vokalizma, razvoj sekundarno naglašanih samoglasnikov, moderna vokalna redukcija) uvršča med dolenska narečja, od katerih pa jih krepko ločujejo t. i. belokranjski naglasni premiki: umik na prednaglasno nadkračino, terciarni umik cirkumfleksa in umik dolgega akuta z zadnjega besednega zloga. Logar (1996: 80) te premike prepoznava kot samostojno razvite slovensko-belokranjske pojave in ne kot pojave, nastale pod vplivom hrvaških in srbskih govorov.

Južnobelokranjski govori so mešani slovensko-hrvaški govori (Logar 1996: 82). Od njih se kostelsko narečje izrazito ločuje s svojo podaljšavo nezadnjih kratkih akutiranih zlogov.

Spomniti se velja na Ramovševo klasifikacijo in njegovo uvrstitev kostelskega narečja k belokranjskim, znotraj katerih je nadalje ločeval govore glede na stopnjo srbskih/hrvaških primesi (Ramovš 1931: 33) – kostelski govor⁵⁰ je izkazoval najmanjšo stopnjo te primesi.

1.5.2.5 Zahodno goransko podnarečje

Goranski govori, obravnavani v tem delu, so v okviru sodobne hrvaške dialektologije uvrščeni v zahodno goransko podnarečje goranskega narečja kajkavske narečne skupine (Lončarić 1982). Zlasti je za njih značilno (Šekli 2013: 37):

- odsotnost splošnokajkavskih inovacij:
  - 1) Z jsl. $*\acute{e} = *o >$ kajk. e ,
  - 2) Z jsl. $*o = *f >$ kajk. o ,

⁵⁰ Predvideva se, da je Ramovš poznal samo njegov JV del.

- splošnoslovenski inovaciji:
  - 1) naglasni pomik cirkumfleksa na naslednji zlog,⁵¹
  - 2) umik na prednaglasno dolžino,
- inovaciji južne slovenščine:
  - 1) zgodnje daljšanje skrajšanih akutiranih zlogov v nezadnjem besednem zlogu,
  - 2) sln. $*\bar{a}/*\bar{\alpha}- > \text{J sln. } *ā,$
- inovacije doljenjske narečne ploskve južne slovenščine:
  - 1) sln. $*\bar{o} > \text{J sln. } *ou > \text{dol. } *ū,$ ⁵²
  - 2) sln. $*\bar{e}/*\bar{e}- = *\bar{e}/*\bar{e}- > \text{J sln. } *\bar{e} > \text{dol. } *ie,$
  - 3) sln. $*\bar{\alpha}- = *\bar{\alpha}/*\bar{\alpha}- > \text{J sln. } *\bar{o} > \text{dol. } *uo,$
- inovacije, značilne za čabranško narečje.

Zahodni del goranskega podnarečja izkazuje lastnosti, ki ga bolj povezujejo z slovenskim čabranškim narečjem kot pa s kajkavskimi govori.

1.5.3 Kajkavski jezikovni sistem

Inventar fonoloških enot izhodiščnega kajkavskega sistema je po določenih glasovnih spremembah⁵³ izšel iz izhodiščnega srbskohrvaškega/hrvaškosrbskega fonološkega sistema (Brozović in Ivić v FO 1981: 221):

<i>i</i>	<i>u</i>	
<i>ę</i>	<i>o</i>	
<i>e</i>	<i>o</i>	
	<i>a</i>	<i>ɨ</i>

⁵¹ Tudi Lončarić (1996: 22) prepoznava ta pojav kot glavno inovacijo znotraj slovenskega jezikovnega sistema: »vjerojatno raniji, tipično slovenski, jest progresivni pomak cirkumfleksa«. Vendar pa se je, najverjetneje zaradi slovenskih dialektoloških raziskav na območju Hrvaške, znanost prilagodila, in sicer danes beremo (Lončarić 2017: 188): »8. progresivna metataksa cirkumfleksa u večini slovenskoga jezika i dijelu zapadnih hrvatskih govora« in: »Rezultati istraživanja pokazuju kako je progresivni pomak starih praslavenskih cirkumfleksa jedna od bitnih karakteristika zapada hrvatskoga jezika.« (Celinić, Menac-Mihalić 2017: 91). Avtorici poleg citirane trditve *per se* ne navajata nikakršnih novih dokazov, ki bi povezovali goranske govore s preostalimi kajkavskimi.

⁵² Verjetno te doljenjske monofongizacije ne moremo predvidevati za kostelski del govora.

⁵³ To so: 1) $*ę, *o > \text{kajk. } *e, *o;$ 2) $*ě > \text{kajk. } *e;$ 3) $*ɨ = *o (> \text{J } o / \text{S} = *o > o); *ɨ = *u (\text{SZ, Gorski kotar});$ 4) nekateri govori izgubijo zlogotvorni *ɨ*; 5) $*\bar{\alpha} > e$ (večina govora) / *a* (SZ del, tudi goranski govori) / *e* (Z Medžimurje, nekateri zagorski govori).

Izhodiščni splošnokajkavski naglasni sistem (OKA) ima naslednje izvore (Brozović in Ivić v FO 1981: 226):⁵⁴

- Ŷ ← psl. stari dolgi cirkumfleks,
- ← psl. stari kratki cirkumfleks v enozložnicah po podaljšavi,
- ← psl. novi dolgi cirkumfleks (tudi po kontrakciji)
- ← novi kratki akut (v psl. naglasnem tipu a' tip *volja*),
- Ŵ ← novi dolgi akut,
- ← novi kratki akut (v besedotvornih tipih *dobri, zelje, kozji*),
- ← v kontrakcijah,
- ← novi dolgi akut,
- Ÿ ← psl. stari kratki cirkumfleks v večzložnicah,
- ← novi kratki akut (v besedotvornem tipu *potok* in *nosiš*),
- ← psl. stari dolgi akut (v eno- in večzložnicah),
- ← naglas na zadnjem zlogu s psl. kračino v prednaglasnem zlogu.

Skupni kajkavsko-slovenski naglasni spremembi sta nastanek popraslovanskega novega dolgega cirkumfleksa in popraslovanska analoška podaljšava praslavanskih kratkih novoakutiranih zlogov⁵⁵ (psl. naglasnega tipa b in c v tistih okoljih, kjer pri psl. naglasnem tipu a prihaja do nastanka novega cirkumfleksa) (Šekli 2013: 14) ter krajšanje vseh ponaglasnih dolžin.

Izključno kajkavski naglasni spremembi sta (Šekli 2013: 18):

- analogna podaljšava psl. kratkih novoakutiranih zlogov v nekaterih besedotvornih kategorijah (določ. oblike prid. *dobri, zeleni, sedmi*; kolektivi *zelje* (B), *snopje* (D), *ženski, kozji, koža* (a')), kjer v kajkavščini pride do nastanka t. i. novega čakavskega akuta,
- umik naglasa v tipu psl. **nesti* > kajk. **nēsti*.

Kajkavska narečna skupina se z OKA od 10. stoletja dalje jasno loči od sosednjih jezikovnih sistemov (Lončarić 1996: 23). Za svojo razvrstitev narečij znotraj kajkavske narečne skupine⁵⁶ je Lončarić povzel različna merila, in sicer:

- OKA (kriterij povzel po Brozoviću 1960, ta po Ivšiću 1936),
- odrazi psl. **í* in **đ* (po Brozoviću 1960, ta po Beliću 1929),
- izenačenje **ě = *ǫ*: psl. **ě = *ǫ* > kajk. **ę* (po Iviću 1961) izostanek tega v goranskih govorih,
- izenačenje **ǫ = *ǰ*: psl. **ǫ = *ǰ* > kajk. **ǫ* (po Iviću 1961) izostanek tega v goranskih govorih.

⁵⁴ Naglasni sistem kajkavskih govorov predstavlja v FO 1981 naglasni sistem D.

⁵⁵ Na primer v I/T mn. samostalnikov srednjega spola psl. naglasnega tipa b, R/M/O mn. samostalnikov moškega spola psl. naglasnega tipa b.

⁵⁶ Glej Lončarićevo klasifikacijo kajkavskih narečij v poglavju 1.3.3.

2.1.1.1.2 Konzonantizem

Zvočniki

v *m*
u *l* *r* *n*
j

Nezvočniki

p *b* *f*
t *d*
c *s* *z*
č *š* *ž*
k *g* *x*

2.1.1.1.3 Prozodija

Fonološko sta relevantna mesto naglasa in kvantiteta. Govor pozna kvantitetne opozicije v naglašanih zlogih. Inventar prozodemov vsebuje dva naglasa (¹V̄, ¹V) ter nena-glašeno kračino (V).

2.1.1.2 Distribucija

2.1.1.2.1 Vokalizem

Dolgi samoglasniki lahko nastopajo samo pod naglasom. Kratki samoglasniki lahko nastopajo samo v zadnjem oziroma edinem zlogu, v nezadnjem vedno kot posledica (mlajšega) naglasnega umika.

Fonem *eːj* ni mogoč v položaju pred *j* (*ˈvɛːja*).

Fonem *iːə* ni mogoč v položaju pred prehodnim *j* (*gˈlɛːjʒɔn*).

Fonem *a* ni mogoč v položaju pred izglasnim *j* (*zˈdɛːj*).

Fonem *i* ni mogoč v vzglasju zaradi pojavljanja *j*, ki nastopa pred njim (1. os. ed. sed. *ˈjɛʃtʃɛn* 'iskati').

Fonem *o* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *u*, ki nastopa pred njim (*ˈuɔʃpɛce*).

Fonem *u* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *v*, ki nastopa pred njim (*ˈvusta*).

Fonem *u* ni mogoč v položaju ob zvočniku *u* (*ˈuɔj* 'loj').

2.1.1.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* (Rmn. *k'râ:f*, 3. os. ed. sed. *f'sâ:xne*).

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (prid. ž. *ṭje:ška*, *k'riš*).

2.1.1.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu v večzložnicah. Dolgi samoglasniki so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni bodisi nenaglašeni. Govor ne pozna ponaglasnih dolžin.

2.1.1.3 Izvor

2.1.1.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

issln.	gradivo
<i>e:ī</i> < * <i>ē</i>	<i>g'r̥e:ix</i> , <i>s'm̥e:ix</i> , <i>s'n̥e:ik</i> , <i>'le:is</i> , <i>b'r̥e:ik</i> , <i>'le:ip</i> , <i>'m̥e:ix</i> , <i>s'r̥e:ida</i> ; <i>'le:īšnek</i> , <i>k'l̥e:īšče</i> ; <i>m'l̥e:iku</i> , <i>'če:ida</i> 'čreda', <i>z'v̥e:izda</i> , <i>s'v̥e:iča</i> , prid. ž.: <i>'le:īpa</i> , <i>'be:īua</i> ; <i>ga's̥e:īnca</i> , <i>b̥e's̥e:īda</i> , <i>'če:īšna</i> , <i>'m̥e:īsoc</i> , Imn. <i>'m̥e:īsta</i> , Rmn. <i>'le:īt</i> 'leto', 1. os. ed. sed. <i>'de:īuan</i> ;
< * <i>ĕ-</i>	<i>s'v̥e:īdor</i> , <i>'le:ītu</i> , <i>'m̥e:īstu</i> , <i>pa'l̥e:īnu</i> , <i>ka'l̥e:īnu</i> , <i>b'r̥e:īza</i> , <i>'ce:īsta</i> , <i>ne'v̥e:īsta</i> , <i>s'r̥e:īxa</i> , <i>'pe:īna</i> 'pena', <i>ne'd̥e:īla</i> , Red. <i>a'r̥e:īxa</i> , <i>pa'v̥e:īdat</i> , <i>'re:īzat</i> ;
<i>o:ū</i> < * <i>ī̄</i>	<i>'čo:ūn</i> , <i>'vo:ūk</i> , <i>'do:ūk</i> , <i>'bo:ūxa</i> , <i>'zo:ūna</i> , 1. os. ed. sed.: <i>'mo:ūzen</i> , <i>'do:ūben</i> 'dolbsti';
< * <i>ī̄-</i>	<i>'vo:ūna</i> , Imn. <i>'po:ūxi</i> , prid. ž.: <i>'do:ūga</i> , <i>'po:ūna</i> ;
<i>ou</i> < * <i>-ī̄</i>	<i>'po:ūx</i> , prid.: <i>'d̥o:ūk</i> , <i>'po:ūn</i> , kratki ned. <i>'to:ūč</i> 'tolči', <i>'mo:ūst</i> 'molsti';

i:ə < * $\bar{e}$	<i>'pi:əst, 'pi:ət, s'pi:ət</i> 'spet'; <i>'pi:ˀtɔk</i> , 1. os. ed. sed. <i>'vi:əžen, 'pli:əšen, 'pri:əden, g'ri:ən</i> 'iti', 3. os. ed. sed. <i>'zi:əbe; g'ri:əda, 'pi:əta</i> , prid. ž.: <i>'mi:əxka, 'ti:əška</i> ; 1. os. ed. sed. <i>g'li:ədan</i> , 3. os. ed. sed. <i>zg'li:əda</i> ;
< * $\bar{e}$ -	<i>s'ri:əča, 'di:ətela, pak'li:əkneɥ</i> ;
< * $\bar{e}$	<i>'pi:əč, 'mi:ət, 'li:ət, p'e'pi:əu</i> ~ (<i>pepeɥ</i>), <i>v'e'ci:ərja</i> , Red.: <i>č'e'vi:ˀsa, d'r'e'vi:ˀsa, ka'li:ˀsa</i> , Red. <i>a'či:ˀesa</i> ~ (<i>ua'č'e:sa</i>);
< * $\bar{e}$ -	<i>'zi:əle, 'zi:ənska, s'ti:ˀla</i> 'stelja', <i>'zi:ənɛx</i> 'ženin', <i>'pi:ərje</i> , Red.: <i>s'e'mi:ˀna, v'r'e'mi:ˀna, j'eč'mi:ˀna, t'e'li:əta, k'mi:əta, pa'g'ri:əba, v'e'si:əsa</i> , Rmn. <i>'ri:əbɔr</i> 'rebro', prid. ž. <i>d'e'b'i:əua, 'si:ədɔn, t'ri:ətjɛ</i> 'tretji', 1. os. ed. sed. <i>'mi:əčen</i> 'metati', del. na -l m.: <i>'ni:əsus</i> 'nesti', <i>'pi:əkus</i> 'peči', vel. 2. os. ed. <i>'mi:əle</i> 'mleti';
< * $\bar{e}$ - v polož. pred r	<i>'mi:ˀra, 'vi:ˀra, z'vi:ər</i> ~ (<i>z'ver</i>);
u:ə < * $\bar{o}$	<i>'zu:əp, k'ru:ˀk, 'mu:əš, 'lu:ək</i> 'log', <i>'su:ˀt, k'lu:əp; 'mu:ədɔr, 'pu:ˀt, 'gu:əšča</i> , primer. <i>'vu:ˀžjɛ</i> 'ozek'; <i>'mu:ˀka</i> 'moka'; <i>'gu:əbɔc, 'pu:ˀpɔk</i> 'popek';
< * $\bar{o}$ -	<i>'du:əga</i> 'doga', <i>'tu:əča, 'gu:əba</i> ;
< * $\bar{o}$ -	<i>'du:əta</i> 'dota', <i>'ku:ˀža, 'vu:əla</i> 'volja', <i>'xu:əja</i> 'hoja, jelka', <i>'nu:əša, š'ku:əda, 'pu:ˀstla</i> , prid. m. <i>'du:əbɔr</i> 'dober', 1. os. ed. sed.: <i>'nu:əsɛn, p'ru:əsɛn</i> ;
je: < umično nagl. e	<i>'pje:lɔn, 'čje:sɔn, 'žje:lɔt, 'čje:uɔ, 'sje:duɔ, 'sje:stra, 'žje:na, 'zje:m̩la, 'tje:ta, 'vje:ža, ('rebru) ~ 'rje:bru, 'tje:le, s'e'dje:nɔc, 'dje:bɛu</i> 'debel', D <i>'mje:ne</i> , 1. os. ed. sed. <i>'hje:sen</i> , 3. os. ed. sed. <i>'rje:če</i> , del. na -l ž. <i>s'pje:kua, a'žje:nɛt</i> se;
< * $\bar{e}$ v polož. za r	<i>b'rje:me, v'rje:me, ž'rje:uɔ</i> ;
< *a po asimilaciji ⁵⁸	<i>'dje:leč</i> 'daleč';
uo: ⁵⁹ < umično nagl. o	<i>'buo:žič, pa'nuo:či, xu'duo:bən, 'guo:ra</i> 'vzpetina, gozd (star.)', <i>'uo:na</i> , ⁶⁰ <i>'tuo:rɔk</i> ;
< * $\bar{o}$ ⁶¹ redko	<i>'ruo:ka</i> ;
ā: < * $\bar{a}$	<i>'uā:s, p'rā:x, g'rā:t, v'rā:t, d'uā:n, d'vā:</i> ; <i>'ā:pnu, m'uā:j</i> 'mlaj', <i>x'rā:st, k'rā:l</i> , (<i>čudak</i>) ~ <i>č'u'dā:k; b'rā:da, t'rā:va, g'uā:va; a'tā:va, p'ā:jɔk, 'zā:jc</i> , Rmn. <i>k'rā:f</i> , 3. os. mn. sed. <i>z'hā:ju</i> ;

⁵⁸ Rigler 1963: 76.

⁵⁹ Gradivo za SLA izkazuje odraz *ua*: *'uarejx* ~ *'arejx, 'uaknu, 'kuasa, 'kuaza, 'uasa* 'osa', *'nuaga, 'kuatu, 'buazɛč*, Med. v *g'ruabɛ*, Red. *'nuasa*, Red. *at'ruaka, puatak, puagrep*.

⁶⁰ Da tukaj ne gre za protetični glas *u* v vzglasju, ampak za regularen razvoj umično naglašene *o*, glej Rigler 2001: 67. Tako tudi pri vseh ostalih primerih tega tipa.

⁶¹ Gradivo za SLA izkazuje odraz *ua*: *'vuagu, 'ruaka*.

< *à-	'kã:møn, 'jã:var, 'gã:bør, 'k'rá:va, 's'ua:ma, 'rã:ma, 'mã:tę, 'pã:met, 'sã:uò 'salò', rod. ed. b'rã:ta, 1. os. ed. sed. 'dã:n 'dati';
< *ǝ	'vã:s, 'dã:n, 'mã:x, 'uã:n, 'tã:st, 'uã:s 'laž', 'čã:st;
< *ǎ-	'mã:ša, 'tã:šča, 's'nã:xa, 'sã:jne 'sanje', prid. m. 'pã:sję 'pasji', 3. os. ed. sed.: f'sã:xne 'usahnniti', pre'mã:kne, 'pã:xne 'pahnniti', 'gã:ne 'ganiti'.

Položajne različice

issln.	gradivo
[e:] < *ě- v polož. pred j	've:ja;
[e:] < *ê- v polož. ob (preh.) j	'je:jš 'jež', g'le:jžøn ~ (g'le:žna) 'gleženj';
< *â- v polož. pred j	z'de:j.

Kratki naglašeni

issln.	gradivo
i < *ī	'sin, 'zit, 'kri, x'či, 'list, g'rič, 'svina, 'nizøk ~ 'nizak; 'vinu, 'lice, 'zima, b'lizę; b'rinje, 1. os. ed. sed. 'pišen, 'vidęn;
< *i-	'niva, 'žila, 'miši ~ 'miša, ⁶² 'lipa, 'riba, Imn. 'tiči 'ptič', prid. ž. 'sita;
< *i pod terc. nagl. po umiku novega akuta	'vixar; 'zidar;
u < *ō	'nuxt, 'buk, 'dum 'dom', 'nus, 'vus, 'nuč, 'ruk, 'muč, z'gun, 'pulje, ⁶³ 'kust, Imn. ka'kuši;
< *ū	'luč, 'vuš, g'lux; k'luč, p'luča, 'šuša, 'duša, 'lubje, 1. os. ed. sed. 'lupęn 'lupiti'; 'vusta; 'lukna, x'ruška;
< *ù-	'jutru, 'muxa, 'bukva, k'luka, 'luža, Red.: k'ruxa, 'kupa;
< *u po umiku novega akuta	'čudak ~ (ču'dã:k);

⁶² Kolebanje med i-jevsko in o-jevsko sklanjatvijo za moški spol.

⁶³ Odras *pǝle je posledica akcentske analogije po prepozicionalnih zvezah tipa *na polje* < psl. *nã polę (Ramovš 1995: 81).

<i>e</i>	< * <i>-i</i>	<i>'męš, 'hęt, 'teč 'ptič, 'hęč, prid. m. 'šet 'sit;</i>
	< * <i>i</i>	<i>'jęmi 'ime', Red. 'zęmi ~ ('zime) 'zima;</i>
	po umiku novega akuta	<i>'lešjak 'lisjak', 3. os. ed. sed.: 'žęvi 'živeti', 'tešči 'tiščati';</i>
	po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	<i>'cegan, prid. m.: 'vęsok, 'pejan, 'hęxće ~ 'hęšće 'nihće';</i>
	< * <i>ę</i>	<i>d'řęvu, 'šęnu, 'lepu, 'čęvu 'črevo'; a tudi: 'testu, 'teuę, Red. 'sveta, 'lesa;</i>
	po umiku novega akuta	<i>'męxor, 3. os. ed. sed. 'cędi 'cediti';</i>
	< * <i>-i</i>	<i>k'řęx, s'kęp 'skupaj', 'kęp, 'te, kratki ned.: 'čet 'čuti';</i>
	< * <i>u</i>	<i>'dęšit 'dušiti', 'šęšit, Red. 'vęši 'uš', Imn. 'leđi 'ljudje';</i>
	po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	<i>'žępan 'župan';</i>
	< * <i>o</i>	<i>g'lebok ~ (po švapanju) 'vębak 'globok';</i>
	< * <i>ę-</i>	<i>'jetra;</i>
	< * <i>e</i>	<i>'jęsen 'jesén';</i>
	pod terc. nagl. v polož. za <i>j</i>	
<i>ø</i> ⁶⁴	< * <i>-ə</i>	<i>'bøt, 'pøs, 'døš, 'tøšč;</i>
	< umično nagl. <i>ə</i>	<i>s'kodøn, 'mogua, s'toza;</i>
	< * <i>-ę</i>	<i>'šøn 'šëm';</i>
	< * <i>ø-</i>	<i>'uødor 'oder', 'uøšpece 'ošpice', 'uo:šøn '8';</i>
	< * <i>i</i>	<i>prid. m. 'šorak 'širok';</i>
	po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga po prekozl. asimil.	
	+ <i>r</i> < * <i>ř</i>	<i>'čorř, 'pørst, s'mørt, 'børř; a tudi: 'gør̃m, 'dər̃u, 'pər̃st, 'bər̃ki, 'vər̃x;</i>
	+ <i>r</i> < * <i>ř-</i>	<i>'gør̃uø; a tudi: 'gər̃uø, 'sər̃na, 'gər̃ča;</i>
	+ <i>r</i> < * <i>ř</i>	<i>'šorci in 'šərce;</i>
	po umiku novega akuta	<i>3. os. ed. sed. 'tørpi 'trpeti';</i>
	po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	<i>'mørleč;</i>
<i>e</i>	< * <i>-ę</i>	<i>'zet 'zet';</i>
	< * <i>e</i>	<i>'mesu, Red. 'pesti, Red. 'peti;</i>
	po umiku novega akuta	<i>3. os. ed. sed.: 'redi se 'rediti se';</i>
	redko	<i>'jezøk;</i>

⁶⁴ V kombinaciji z *r* obstajajo dvojnice, *ə* je redkejši izgovor izvorno istega fonema. Morda gre za idiolektalne razlike.

< * <i>-è</i>	<i>k'met</i> , 1. os. ed. sed. <i>ž'ren</i> 'žreti', kratki ned. <i>'nest</i> 'nèst', <i>p'lest</i> 'plèst';
< * <i>e</i> pod terc. nagl.	<i>'nebu</i> , <i>'peru</i> , <i>'čelust</i> , Red. <i>'peči</i> , <i>z'večer</i> , <i>'devet</i> , <i>'deset</i> ;
a < * <i>-à</i>	<i>b'rat</i> , <i>'gat</i> , <i>g'rax</i> , <i>f'ant</i> , <i>'uas</i> 'laz', Tmn. <i>'nas</i> , <i>z'd'raf</i> ;
< * <i>a</i> pod terc. nagl.	Imn. <i>'yasi</i> 'las', Red. <i>d'ʔani</i> , <i>'baʔan</i> 'bolan', <i>'mačan</i> 'močan', <i>'taku</i> ;
po umiku novega akuta	<i>'paster</i> 'pastir';
po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	<i>m'ʔateč</i> , prid. m. <i>'kasmat</i> 'kosmat';
< * <i>-ò</i>	<i>g'rap</i> , <i>'pat</i> , <i>'kaš</i> , <i>'kajn</i> , <i>s'trap</i> , <i>s'trak</i> , <i>k'trap</i> , <i>'šap</i> 'šop';
< * <i>o</i> pod terc. nagl.	<i>'kakuš</i> , <i>'kaʔo</i> , <i>'galop</i> , <i>'abərf</i> , <i>'uaku</i> , Imn.: <i>'uāči</i> , <i>'naxti</i> , Red.: <i>'vaza</i> , <i>'nači</i> , <i>'raga</i> , <i>'baga</i> , <i>'mači</i> , <i>'nagi</i> , <i>'baʔan</i> , del. na -l m. <i>'abriʔ</i> , <i>'damu</i> , <i>'taku</i> , <i>'pasot</i> 'povsod';
po umiku novega akuta	<i>'kavač</i> , <i>k'ʔabuk</i> , <i>'kamar</i> 'komar', del. na -l m.: <i>'radiʔ</i> , <i>'dabiʔ</i> , 1. os. ed. sed. <i>'kasin</i> 'kositi', 3. os. ed. sed.: <i>'bali</i> , <i>'tapi</i> , <i>'gari</i> , <i>'rasi</i> , <i>z'gani</i> , <i>'uavi</i> 'loviti', <i>'gadi se</i> 'goditi se';
po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	<i>'atrak</i> , <i>'madrəš</i> 'modras', <i>'patpʔat</i> , <i>'abras</i> 'obraz', <i>'abut</i> 'obut', <i>'aplejn</i> ;
< * <i>o</i> pod terc. nagl.	Red. <i>'zaba</i> , Imn. <i>'zabi</i> , Red.: <i>'maža</i> , <i>'raba</i> , <i>k'lapi</i> 'klóp';
redko	<i>'maškę</i> ;
< * <i>e</i> v vzglasju po umiku	<i>'anajst</i> ~ (<i>a'nâ:jst</i>);
< * <i>ə</i> pod terc. nagl.	Red. <i>'vasi</i> .

Položajne različice

issln.	gradivo
[o] < * <i>ō</i> v polož. ob zvočniku	<i>'ʔoj</i> 'loj'.

Kratki nenaglašeni

issln.	gradivo
i < * <i>-i</i> po terc. umiku	v končnici: Imn. m. <i>'naxti</i> ; po analogiji v Imn. m.: <i>s'təbri</i> , <i>s'tā:rši</i> , <i>je'li:əni</i> ; Imn. ž.: <i>pe'ruti</i> , <i>'niti</i> ;
< * <i>-e</i> po terc. umiku	<i>ʔemi</i> 'ime', v končnici ⁶⁵ Red. ž.: <i>'suzi</i> ~ (<i>'so:ʔuze</i>), <i>'zemi</i> ~ (<i>'zime</i>) 'zima', I/Tmn. ž.: <i>'nagi</i> , <i>'buxi</i> ~ (<i>'bo:ʔuxe</i>), <i>'so:ʔuze</i> ~ <i>'suzi</i> ;

⁶⁵ Pri obravnavi končnice **-e* (v Red./I/Tmn.) je za samostalnike ženskega spola, ki so pripadali naglasni paradigmi b in c, uporabljen enoten izraz *po terciarnem umiku*, kljub temu da

< *-e	po terc. umiku	'šorci;
	v končaju *-je	'karejni, 'kamojni, z'nā:mojni, 'ži:əgnajni ~ ('ži:əgnajne);
	po terc. umiku v končaju *-je	Imn. 'ledi 'ljudje';
u	< *-o	'lɛ:itu, 'uɔ:knu 'okno', 'vinu, žɛ'lɛ:izu, 'taku;
	< *ŷl̥	'jā:buku;
	< v priponi *-əu < *əu/*əl	'ci:əku 'cerkev', 'pəku, 'vuo:gu 'vogel';
e	< *l̥ŷ	šɛ'vā:nka, del. na -l sr. tɛš'čā:uɔ 'tlačiti';
	< *ŷi	g'rā:bɛt, 1. os. ed. sed. 'xu:əɖɛn 'hoditi';
	< *i po umiku novega akuta	'paster 'pastir';
	< *eŷ	nɛ'bi:sa, zɛ'ljɛ:nu, vɛ'si:əua, bɛ'sɛ:ida, Imn. tɛ'li:əta, prid. ž. dɛ'bi:əua;
	< *ɛŷ	čɛ'pina, lɛ'nuo:ba, lɛ'snika, lɛ'vica, plɛ'nica, rɛ'snica;
	< *ŷɛ	'su:əsɛt, 'vidɛt;
	< *uŷ	lɛ'pina, stɛ'djɛ:moɔ, del. na -l ž. kɛ'piua, ('čudak) ~ ču'dā:k;
	< *ŷu	t'rɛ:ibɛx, pat'pājzɖɛxa;
	< *ɛ po terc. umiku	'devɛt, 'desɛt;
o	< *ŷo	'žie:lɔt;
	< *-o	Oed.: s 'kasɔ, z 'mizɔ, z 'lipɔ;
	< ŷə v priponah *-ək, *-əc, *-ən, *-əs	mɔrt'vinčɔk 'martinček', 'pɛ:isɔk, 'tuo:roɔk, 'pi:ətɔk 'petek', h'ua:pɔc, x'lɛ:ibɔc, 'kuo:sɔc, 'uā:kamɔn 'lakomen', a tudi: 'bəzɔk, ž'rɛ:ibɔc; tudi: ⁶⁶ 'mɛ:isɔc, 'kā:mɔn, 'dɔnoɔ(t), 'piɛ:lɔn;
	< *o po terc. umiku	'pasɔt 'povsod';
	< sekundarni ə po redukciji	s'vɛ:ičɔnca;

to etimološko velja le za samostalnike naglasne paradigme c. Ker so nekdanji samostalniki ženskega spola akcentske paradigme b sovpadli s paradigmo c, so zato obravnavani na istem mestu.

⁶⁶ Pri sledečih leksemih gre zgoj za sinhrono adaptacijo na pripone *-əc/*-ən/*-əs kot posledico (slovenske) redukcije, etimološka izhodišča so namreč: psl. *měšěcbь, *kāmьnь (prvotni Ted. > Ied.), *dъnъsbь, pri slednjem odraz o na mestu *ə ne v priponi, temveč v členu (Alenka Šivic-Dular, pisno). Tako tudi psl. *pelynь, sekundarno *pelen.

<i>e</i>	< * <i>Ve</i>	1. os. ed. sed. <i>'nje:sen, 'zje:len;</i>
	< * <i>-e</i>	<i>'mu:arje, 3. os. ed. sed.: 'tje:če, 'pje:če, 'nje:se;</i>
	< * <i>e</i> po terc. umiku	<i>'jēsen 'jesén;</i>
	< * <i>Vē</i>	<i>'pā:met;</i>
	< * <i>-e</i>	<i>'se:ime, v'rje:me, 'tje:le, žrje:be, žje:ne, Red. ž. 'mize, Tmn. 'jā:nte, (a'žje:net) se;</i>
<i>ę</i>	< * <i>-i</i>	<i>'mā:tę, 2. os. ed. sed. se 'biti', 2. os. velel.: v'zeme, 'nesę;</i>
	< * <i>-u</i>	<i>b'lize;</i>
	< * <i>-ǣ/*-i/*-u</i> ⁶⁷	v končnici D/Med. m./sr.: <i>b'rā:tę, 'sine, 'tje:tę 'le-tu';</i>
	< * <i>-ǣ/*-i</i> ⁶⁸	v končnici D/Med. ž.: <i>krā:vę, 'mā:terę;</i>
(<i>ø</i>)	< v priponi * <i>-ar</i> , redko	<i>s'tøbær;</i>
<i>a</i>	< * <i>Va</i>	<i>'žā:gat, 'dę:iuat;</i>
	< * <i>-a</i>	<i>'jā:gada, g'ūā:va, x'ruška, 'sura;</i>
	< * <i>oV</i>	<i>ag'nišče, pa'lę:inu, pat'gā:na, pa'sę:ika 'golo posečen svet', ka'ruza, Red. ba'žiča;</i>
	< * <i>Vo</i>	<i>'jā:gada, 'gaspadar;</i>
	< * <i>oV</i>	<i>ga'sę:ınca.</i>

Onemitev samoglasnikov

<i>V̇i</i>	v priponi * <i>-ica</i>	<i>s've:ičõnca 'svečnica', ga'sę:ınca, pad'ūā:sca 'podlasica';</i>
<i>V̇ę</i>	v priponi * <i>-ęc</i>	<i>'zā:jc, ne tudi: 'mę:işõc.</i>

⁶⁷ Za D/M ednine samostalnikov moškega in srednjega spola se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej poglavje o morfološki samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

⁶⁸ Za D/M ednine samostalnikov ženskega spola a-sklanjatve se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej poglavje o morfološki samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

2.1.1.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

izvor	gradivo
f < *v pred nezven. nezv. in v izglasju	<i>f'č̣iəraj, f'sak, 'uə:fca, 'čərf, 'bərf, Rmn. k'râ:f;</i>
v < kot proteza pred *u-	<i>'vəxu, 'vusta, 'vuzda, 'vuš;</i>
u < *l pred V°	<i>s'ŭâ:ma, d'ŭâ:ka, d'ŭâ:n, 'kaŭo, 'de:ikŭa, ab'ŭâ:čnu, 1. os. ed. sed.</i> <i>'ŭâ:žen 'lagati', del. na -l ž. pəs'tiŭa, prid. ž. de'bi:əŭa;</i>
< *l < skupina *dl/*tl	del. na -l ž.: <i>pâ:ŭa</i> 'pasti', <i>'buŭa</i> 'bosti', <i>p'lje:ŭa</i> 'plesti'; del. na -l m.: <i>'pəŭ</i> 'pasti', <i>'bəŭ</i> 'bosti', <i>p'ləŭ</i> 'plesti';
< kot proteza pred *o-	<i>'ŭaku, 'ŭəðə</i> 'oder', (po asimilaciji) <i>'ŭətar</i> 'oltar', <i>'ŭəšpəce</i> 'ošpice', <i>'uə:səŋ</i> '8';
j < ohranjanje pred e- < *i-	<i>'jemi</i> 'ime', <i>'jezba</i> 'podstrešje', <i>'jət</i> 'iti', 1. os. ed. sed. <i>'ješčən</i> 'iskati';
< kot prehodni j [i]	<i>p'lâ:jšč, 'je:jš</i> 'jež', <i>g'le:jžəŋ, 'ŭəjstəŋ;</i>
< *-nj- < *-nbj- kot [i] + n	<i>'karejni</i> 'korenje', <i>'kamojni</i> 'kamenje', <i>z'nâ:məjni</i> 'znamenje', <i>gəŋ'me:jni;</i>
< *ń kot [i] + n za samoglas.	<i>lâ'bâjna, Red. 'ku:əjna, 'kastajn;</i>
< *l kot l + [i] za samoglas.	redko: <i>'pulje;</i>
n < *ń v vzglasju za soglasnikom za samoglasnik.	<i>'niva, Oed. ž 'nim;</i> <i>'lukna;</i> <i>s'vina, 'uə:gəŋ, s'kəðəŋ;</i>
< *-m	<i>'kâ:n, Oed.: sę 'sinan, s 'fâ:ntan, Dmn.: x'ci:əran, 'žje:nan,</i> <i>'ŭə:gan, 1. os. ed. sed.: m'lə:jən</i> 'mleti', <i>vzâ:men, 'ŭâ:žen</i> 'lagati', <i>'nə:iman, 'de:juan, 'nu:əsən</i> 'nositi';
l < *l̥ za soglasnikom za samoglasnik.	<i>k'luč, k'luka, p'luča, 'zje:m̥la, 'pu:stla, Imn. 'kəŋple;</i> <i>k'râ:l, Red. k'râ:la, s'ti:la, 'vu:əla</i> 'volja', <i>ne'de:ila, 'pâ:rkəŋl</i> 'parkelj';
< *-lj- < *-lbj-	<i>'zi:əle, 'ŭəle;</i>

z	< redko *g pred *ě	d'ruzega ~ d'rugega;
c	< redko *k pred *ě	veš'uo:kęga ~ veš'uo:ęega, 'tâ:kęga ~ 'tâ:ęega.

Izguba soglasnikov

črě- → če-	'če:řda, 'če:řva, če'pina;
pš- → š-	še'nica;
pt- → t-	'teč 'ptič'.

Asimilacija

xč → šč	'nęxče ~ 'nęšče 'nihče';
mr → br	(s sekundarnim ə) bōrb'linc 'mravljinec';
tj → k	'ke:jdōn 'teden';
x-š → š-š	'xiša ~ 'šiša;
s-š → š-š	'šešit 'sušiti', 'šuša.

Diferenciacija

zv → zg	z'gun, z'guo:nc.
---------	------------------

2.1.1.3.3 Prozodija

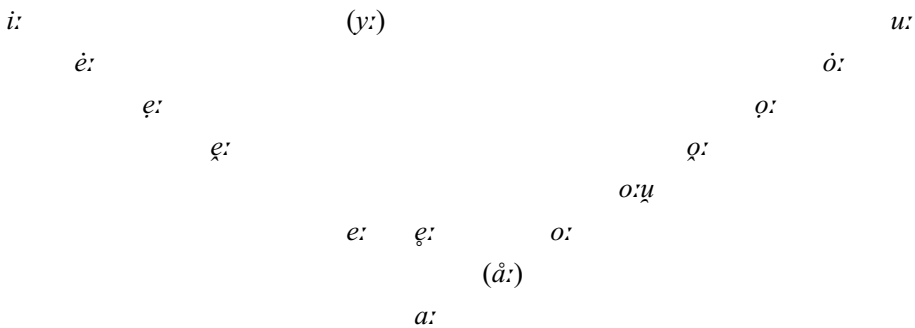
Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino ('sje:duo, 'sje:stra, 'buo:žič), umik na prednaglasno nadkračino ('moęua, s'toza), terciarni umik cirkumfleksa ('sōrci, 'kakuš, 'uaku, 'peru), umik dolgega akuta z zadnjega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog ('ceęan, 'męxōr, 'paster) in umik naglasa s končnega kratkega zloga na predhodni zlog ('mōrleč, 'abras).

2.1.2 Čabar

2.1.2.1 Inventar

2.1.2.1.1 Vokalizem

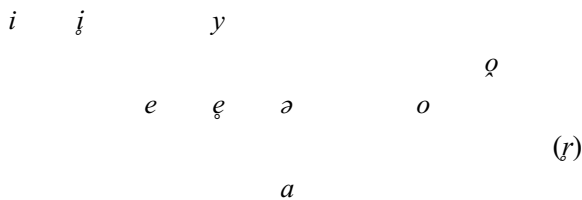
Dolgi naglašeni

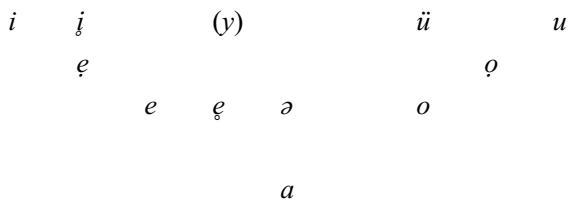
V govoru se pojavljata fonema *è:* in *e:* kot dvojnici z istim izvorom.

Fonema *o:* in *ó:* sta med drugim odrazni različici issln. *ō in **ō-*, fonema *ò:* in *u:* pa med drugim odrazni različici issln. *ō.

Kratki naglašeni

Kratki nenaglašeni

2.1.2.1.2 Konzonantizem

Zvočniki

v *m*
u *l* *r* *n*
j

Nezvočniki

p *b* *f*
t *d*
c *s* *z*
č *š* *ž*
k *g* *x*

2.1.2.1.3 Prozodija

Fonološko sta relevantna mesto naglasa in kvantiteta. Govor pozna kvantitetne opozicije v naglašeni zlogih. Inventar prozodemov vsebuje dva naglasa (' $\bar{V}$ ', 'V) ter nena-glašeno kračino (V).

2.1.2.2 Distribucija

2.1.2.2.1 Vokalizem

Dolgi samoglasniki lahko nastopajo samo pod naglasom. Kratki samoglasniki nastopajo samo v zadnjem oziroma edinem zlogu, v nezadnjem zlogu vedno le kot posledica mlajšega naglasnega umika z zadnjega zloga v primerih, ko ni prišlo do podaljšave.

Fonem *i* ni mogoč v vzglasju zaradi pojavljanja *j*, ki nastopa pred njim (*'jē:zba*).

Fonema *o* in *u* nista mogoča v vzglasju zaradi protetičnega *v*, ki nastopa pred njim (*'vo:knu*, *'vu:š* in *'vü:sta*).

2.1.2.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* (*zd'ra:f*, Ted. *f'peku*).

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (prid. ž. *'rę:tka*, *'zu:p*, *k'ru:k*, Rmn. *'ja:got*).

2.1.2.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu v večzložnicah, razen izjemoma. Dolgi samoglasniki so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni ali nenaglašeni. Ponaglasnih dolžin ni.

Govor ima tendenco podaljševanja kratkih akutiranih zadnjih oziroma edinih zlogov in zlogov, naglašanih po mlajših naglasnih umikih.

2.1.2.3 Izvor

2.1.2.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

issln.	gradivo
<i>i:</i> < *ī	<i>'ži:r</i> , <i>'zi:t</i> , <i>'si:n</i> , <i>'či:r</i> , <i>k'ri:</i> ; <i>'li:ce</i> , <i>'zi:ma</i> , <i>mo'ti:ka</i> , <i>b'ri:tva</i> , <i>me'zi:nček</i> , Rmn. <i>'ni:f</i> , del. na -l ž. <i>no'si:la</i> , <i>'ši:vala</i> ;
< *i-	<i>'li:pa</i> , <i>'mi:za</i> , <i>'ni:va</i> , <i>'ri:ba</i> , <i>'ži:la</i> , <i>ž'li:ca</i> , <i>ly'si:ca</i> , <i>brada'vi:ca</i> , <i>še'ni:ca</i> , <i>'ši:lō</i> , <i>ko'pi:tu</i> , <i>ko'ri:tu</i> , <i>se'ki:ra</i> , prid. ž. <i>'si:ta</i> , 3. os. ed. sed. <i>'pi:xa</i> ;
< *i	<i>kli:n</i> , <i>'si:r</i> , <i>'ni:š</i> 'nič <i>mər'li:č</i> ~ (<i>mərlič</i>), prid. m. <i>'si:t</i> ;
< *i po umiku novega akuta	2. os. ed. sed. <i>'ži:viš</i> , 3. os. ed. sed. <i>'ži:vi</i> ;
(y:) < *i- redko	<i>nab'ry:sit</i> , <i>'ty:</i> , del. na -l mn. <i>'ky:pili</i> ;
<i>u:</i> < *ū	<i>'zu:p</i> , <i>k'ru:k</i> ;
< *ō	<i>'nu:č</i> , <i>'mu:č</i> , <i>'vu:s</i> , <i>'ru:k</i> 'rog', <i>'nu:ft</i> , <i>'ku:st</i> , Ted. <i>'mó:st</i> ~ <i>'mu:st</i> , <i>'tu:</i> , <i>s'ku:s</i> 'skozi'; vendar tudi <i>'n#ó:s</i> ;
< *ū	<i>'lu:č</i> , <i>k'lu:n</i> , <i>če'lu:st</i> , <i>'vu:š</i> , <i>'su:x</i> , <i>g'lu:x</i> ; <i>k'lu:č</i> , <i>klo'bu:k</i> , <i>p'lu:ča</i> , Red. <i>'du:še</i> ; <i>'ru:da</i> ; <i>o'lu:pek</i> , <i>x'ru:ška</i> , Imn. <i>'lu:kne</i> ;
< *i-	<i>klu:ka</i> , Red. (<i>bres</i>) <i>tre'bu:xa</i> , Imn. <i>'bu:kve</i> , <i>ko'žux</i> ;

<i>é:</i>	< *ē	del. na -l mn. 'vè:zali;
	< *ĕ-	('dē:tela) ~ 'dè:tela, s'rè:ča;
	< *ē	'mè:x; s'tè:na, 'dè:ža; del. na -l m. 'dè:lala;
	< *ĕ-	s'vè:dər, 'sè:me ~ ('sè:me), 'lè:tu, 'cè:sta, s'trè:xa, 'pè:na, 'rè:zat, po'vè:dat, 1. os. ed. sed. 'cè:pin 'cepiti';
	< *ē	'šè:st, Red. ko'lè:sa;
	< *ĕ-	('zē:le) ~ 'zè:le, ('sē:dəm) ~ 'sè:dəm;
<i>ò:</i>	< *ō	'mò:š; 'gò:bec;
	< *ŏ-	'gò:ba, 'tò:ča;
	< *o pod terc. nagl.	Imn. 'zò:bi;
	< *ō	g'hò:j, Ted. 'mò:st ~ ('mu:st), 'vò:sęk;
	< *ŏ-	'vò:la 'volja', 'dò:ta, 'kò:ža, 'pò:stla, 'kò:ra 'lubje';
<i>e:</i>	< *ē	'pē:t '5', 'pē:st, 'rē:p, 'pē:tek, 3. os. ed. sed. t'rē:se; 1. os. ed. sed. g'lē:dan, p'rē:dem;
	< *ĕ-	'dē:tela ~ ('dè:tela);
	< *ē	g'rē:x, s'hē:k, s'lē:p ~ (s'lĕ:p), 'lē:p, oso'bē:jnek 'bajtar, revež'; 'rē:tka, (k'lē:šče) ~ k'lē:šče, 1. os. ed. sed. 'vē:n 'vedeti'; m'lē:ku, d'lē:tu, g'hē:zdu, s'trē:la, z'vē:zda, s'vē:ča; 'mē:sec, x'lē:bec, č'rē:šna, 'vē:tər, Imn. 'lē:ta, 1. os. ed. sed. 'sē:kan, 3. os. ed. sed. og'rē:je, 3. os. mn. sed. 'dē:lajo;
	< *ĕ-	'mē:sto, ko'lē:nu, Ted. 'dē:lo, ('sè:me) ~ 'sē:me, ne'vē:sta, sm'rē:ka, 'dē:kla, Imn. 'pē:ge, p'lē:šast, pər'dē:tj, p'rē:k 'preko';
	< *ē	'lē:t, 'pē:č, Red. č're'vē:sa, z'mē:rəm, p'rē:k 'prej';
	< *ĕ-	'pē:rje, 'zē:le ~ 'zè:le, Imn. 'rē:bra, 'sē:dəm ~ 'sè:dəm, 3. os. mn. sed. m'lē:jejo, del. na -l m. 'pē:ku 'peči';
<i>o:</i>	< *ō	'kō:t, 'pō:t, 'rō:bec, o'rō:dje; 'pō:pek, ž'e'lō:dec;
	< *o običajno neregular. odraz	'vō:gu;
	< *ŏ-	'xō:ja 'smreka', Oed. 'vō:ljo 'volja', 3. os. mn. sed. 'xō:dijo;
	< *-ŏ v polož. ob r	g'rō:p, s'trō:p;
	< umično nagl. o v polož. za prot. v	'vō:geń, 'vō:ręx;
<i>ę:</i>	< *-ĕ	'zę:t 'zet';
	< umično nagl. e, redko	'tę:ta;
	< *e pod terc. nagl.	'dę:vít;

o:	< umično nagl. <i>o</i>	<i>'tɔ:rek, 'pɔ:tok, pɔ'kɔ:pat, z'gɔ:nc;</i>
	< * <i>o</i> pod terc. nagl.	<i>p'ɾɔ:so, Imn. 'vɔ:čȳ 'oko', prid. m. 'bɔ:lan 'bolan', 'dɔ:mou;</i>
	< * <i>ɔ</i> redko	<i>'ɾɔ:ka;</i>
o:u	< * <i>ī</i>	<i>ʒo:una, Imn. 'vo:uki;</i>
	< * <i>ĩ-</i>	<i>'vo:una, Ted. na 'Ko:upo;</i>
e:	< umično nagl. <i>e</i>	<i>'pe:lin, s'te:gnu, 'če:lɔ, 'se:dlu, 'se:lu, ʒe:na, 'se:stra, 'ze:m̩la, 've:ʒa, 'de:bu 'debel', 3. os. mn. sed. 're:čejo, o'že:nit se, prid. m. ʒe:lɛn;</i>
	< * <i>ě-</i> v polož. pred <i>j</i>	<i>'ve:ja;</i>
	< * <i>ę</i> pod terc. nagl.	<i>'te:šku;</i>
	redko	<i>'pe:ta, prid. ʒ. 'me:xka;</i>
	< * <i>e</i> pod terc. nagl.	<i>'ve:čir, Imn. 'pe:či;</i>
	po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. <i>'le:ti;</i>
ɛ:	< * <i>u</i> pod terc. nagl.	Imn. <i>'lɛ:di 'ljudje';</i>
o:	< umično nagl. <i>o</i>	<i>'ko:sa, 'ko:tu, 'lo:nc, 'vo:knu 'okno', Imn. 'so:ve, (po)'ko:sit, z'gɔ:nit;</i>
	< * <i>o</i> po umiku novega akuta	3. os. ed. sed.: <i>z'gɔ:ni, 'bo:li;</i>
	po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	<i>'ɔtrok ~ 'o:trok;</i>
(â:) ⁶⁹	< * <i>a</i> redko	<i>'kã:šél ~ 'ka:šél, Red. 'pã:metj, 'pã:zduxa;</i>
a:	< * <i>ā</i>	<i>g'ra:t, p'ra:x, 'la:s, 'la:kt 'komolec', v'rat, 'pa:s, sp'la:f, d'la:m, ('bɔžja) 'ma:ura 'mavra (mavrica)', 'ma:čexa, prid. m. d'ra:k 'drag'; 'ja:rɛm, k'ra:jl, ko'va:č, t'ra:va, b'ra:da; 'pa:uɕ, pɔr'ja:tu, ʒa:jdna ('u.ra), m'ra:zenca 'mrznica, mrzlica', Rmn. 'ja:got;</i>
	< * <i>â-</i>	<i>'kã:šél ~ 'ka:šél, 'pa:lca, s'la:ma, 'ma:ma, 'ra:na, Imn. lo'pa:te, prid. ʒ.: s'ta:ra, zd'ra:va;</i>
	< * <i>-â</i>	<i>b'ra:t ~ b'rat, zd'ra:f, pɔp'la:t;</i>
	< * <i>a</i> pod terc. nagl.	<i>'fa:zan, Imn. 'la:ži, 'la:si ~ 'lasi;</i>
	po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. <i>'sa:di;</i>
	< * <i>ǣ</i>	<i>'da:n, 'ma:x, 'sa:če 'satje', 'pa:jn 'panj';</i>
	< * <i>ǝ-</i>	<i>s'na:xa.</i>

⁶⁹ Morda gre za idiolektalne različice.

Položajne različice

issln.	gradivo
[ü:] < *ū v polož. za prot. v	'vü:sta.

Kratki naglašeni

issln.	gradivo
<i>i</i> < *i pod terc. nagl.	1. os. ed. sed. 'iman 'imeti';
<i>j</i> < *i po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	'žjvot 'trup';
<i>y</i> < *-i redko	'mys';
< *-ü	'kryx;
< *u pod terc. nagl. položajno	'syšjt;
<i>o</i> < *o pod terc. nagl.	Imn.: 'nōči, 'rōgi;
po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	'ōtrok ~ ('o:trok);
<i>e</i> < *-ə	'deš;
< umično nagl. ə	'megla, 'steza, 'peku, na 'teščē;
< *ē pod terc. nagl.	Tmn. 'mesu;
< *ě pod terc. nagl.	'cepīn, 'testu, Ted. 'seno;
< *e pod terc. nagl.	'nebu;
< *u pod terc. nagl.	Imn. 'veši 'uš';
<i>ę</i> < *-ə	'pęs, 'bęt ~ ('bət);
< umično nagl. ə	'dęska, 'tęma;
<i>a</i> < *-i redko	'nəč 'nič';
< *u pod terc. nagl.	'xədu 'hudo';
+ r < *ř	'čərf, 'bərke, 'sərp 'srp', 's'mərt;
+ r < *r pod terc. nagl.	'sərcę;
po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	'mərlič ~ (mər'li:č);
po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. 'gərmī;

o	< * <i>-ò</i>	'koš, 'pot;
	< * <i>o</i> ⁷⁰ pod terc. nagl.	'voku, 'kolu, 'golup;
(r)	< * <i>r̄</i> redko	'prst.
a	< * <i>-à</i>	b'rat ~ (b'rat), 'fant;
	< * <i>a</i> pod terc. nagl.	Imn. ('la:si) ~ 'lasi;
	< * <i>e</i> v vzglasju po umiku	'anajst.

Kratki nenaglašeni

	issln.	gradivo
i	< * <i>ǐ</i>	'u:stnica, 'pe:lin;
	< * <i>iǐ</i>	ši'vi:lja;
	< * <i>i</i> po umiku novega akuta	2. os. ed. sed. 'ži:viš;
	po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	'mərlič ~ (mər'li:č);
	< * <i>ɛ</i> po terc. umiku	'dɛ:vit; v končnici ⁷¹ Red. ž. 'vɔdi, Imn. ž.: 'nɔ:gi, 'rɔ:ki, Tmn. ž.: 'kozi, ko'ku:ši;
	< * <i>e</i> po terc. umiku	've:čir;
	po terc. umiku v končaju * <i>-je</i>	Imn. 'lɛ:di 'ljudje';
	< * <i>-ě/*-i/*-u</i> ⁷²	v končnici D/Med. m./sr.: u g'rɔ:bi, s'trɔ:pi, na 'və:rxɪ, v 'ma:lɪni 'mlin';
	< * <i>-ě/*-i</i> ⁷³	v končnici D/Med. ž.: s'la:mi, 'ɕe:sti;
j	< * <i>ǐě</i>	'vidjt;
(v)	< * <i>iǐ</i> redko	ly'si:ca;
ü	< * <i>uǐ</i>	del. na -l mn. vü'či:lǐ, dru'ži:na;

⁷⁰ Gradivo izpričuje dvojnični odraz *o* in *ɔ*.

⁷¹ Op. cit. 65.

⁷² Op. cit. 67.

⁷³ Op. cit. 68.

u	< * $\check{V}u$	<i>ˈpɑ:zduxɑ;</i>
	< *-o po terc. umiku	<i>mˈlɛ:ku, dˈlɛ:tu, gˈnɛ:zdu, koˈlɛ:mu, sˈtɛ:gnu, ˈsɛ:dlu, ˈsɛ:lu;</i> <i>ˈvoku, ˈtestu, ˈnebu;</i>
	< * ϱ po terc. umiku	<i>ˈgolup;</i>
	< v priponi *-əl/*-əl'	<i>ˈko:tu, ˈpeku, ˈzɛ:bu, pərˈja:tu, ˈde:bu;</i>
	< * $\check{V}l$	<i>ˈja:buko;</i>
ɛ	< * $\check{e}\check{V}$	<i>pɛsˈni:ca</i> ‘pest’;
ɔ	< * $\varrho\check{V}$	<i>sɔˈsɛ:da;</i>
	< * $\circ\check{V}$ v polož. ob zvočniku	<i>vdɔˈvi:ca</i> ‘vdova’, <i>kɔˈri:tu, kɔˈru:za, pɔmiˈma:fka</i> ‘cunja’;
	< *-o kot dvojnica:	<i>ˈši:lɔ ~ (ˈši:lu), ˈče:lɔ;</i>
e	< * $\check{V}\check{e}$	Red. <i>ˈpɑ:metj;</i>
	< *-e	<i>ˈsɛ:me ~ ˈsɛ:me;</i> v končnici Red./I/Tmn. ž.: <i>ˈxi:še, ˈni:ve,</i> <i>ˈri:be, ˈkɔ:že, ˈza:be;</i>
	< * $\check{e}\check{V}$	<i>leˈnɔ:ba, meˈxu:r;</i>
	< * $e\check{V}$	<i>seˈki:ra,</i> Red. <i>veˈsɛ:jla,</i> Tmn. <i>beˈsɛ:de,</i> prid. ž. <i>veˈli:ka;</i> <i>neˈvɛ:sta, neˈdɛ:ɟla;</i>
	< *-e	<i>ˈpɛ:rje;</i>
	< * $\check{e}\check{V}$ v polož. ob r	Ted. <i>greˈdi:co;</i>
	< v priponah *-ək, *-əc	<i>ˈbɛ:zek, ˈtɔ:rek, ˈpɛ:tek, ˈpɔ:pɛk, xˈlɛ:bec, xˈla:pɛc</i> (star.);
ɛ	< *-e po terc. umiku	<i>ˈjymɛ</i> ‘ime’;
ə	< * $u\check{V}$	<i>stəˈde:nc;</i>
	< * $\check{V}e$	Imn. <i>ˈvɛ:vərce;</i>
	< v priponi *-ən	<i>ˈka:mən, ˈkɛ:dən</i> ‘teden’;
	< * $u-$ v polož. za prot. v	Imn. <i>vəˈšɛ:sa;</i>
o	< *- ϱ	Ted. <i>ˈdó:to, ˈtra:vo, greˈdi:co, kˈra:vo;</i>
	< * $\circ\check{V}$	<i>oˈlu:pɛk, ogˈni:šče, koˈva:č, maˈti:kca ~ moˈti:ka, poˈkɔ:pat,</i> <i>pošˈkroˈpi:t;</i>
	< * $\check{V}o$	<i>ˈja:goda;</i>
a	< * $a\check{V}$	<i>naˈre:st,</i> prid. mn. <i>naˈva:jeni,</i> Imn. <i>stvaˈri;</i>
	< * $\check{V}a$	Mmn. <i>ˈsɛ:lax;</i>
	< * o redko	<i>panˈdɛ:lek, maˈti:kca ~ moˈti:ka;</i>
	< *-a	<i>seˈki:ra, ˈzɛ:na.</i>

Položajne različice

issln.	gradivo
[ɛ] < *ǵě v polož. za <i>r</i> < v priponi *-ər, redko	'vɔ:rɛx; s'tɛβɛr.

Onemitev samoglasnikov

iǵ	š'va:nka;
ǵi v priponi *-ica, *-ika	'pa:lca, 'cɛ:panca, mɛrt'va:čanca 'mrtvašnica', pɛr'ja:tɛlca, Imn. 'vɛ:vərce, 'jɛ:tka;
ǵǵ v priponi *-əc	ko'zo:uc.

2.1.2.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

izvor	gradivo
<i>f</i> < *x v polož. pred *t < *v pred nezven. nezv. in v izglasju	'nu:ft 'noht'; pot'ku:fca, 'uɔ:fca, Ted. f'peku 'pekel', 'čɛrf, Rmn.: 'ni:f 'njiva', g'li:f 'gljiva', 'dɛrf, prid. m.: š'ɛ:paf, zd'ra:f;
<i>u</i> < *l pred soglasnik.	prid. ž. 'bo:una;
<i>v</i> < kot proteza pred *u- < kot proteza pred *o-	'vu:š, 'vü:sta, 'vi:xó, del. na -l mn. vü'či:lǵ; 'voku, prid. ž. 'vɔ:jštra 'oster', 'vɔ:suɔnik 'oselnik', 'vo:ča 'oče', 'vo:knu, 'vɔ:rɛx, 'vɔ:xcetar 'svat';
<i>j</i> < ohranjanje pred *i- < kot prehodni j [i] < *ń kot [i] + n za samoglas. < *-nj- < *-nbj- kot [i] + n < *l kot [i] + l za samoglas. < *-lj- < *-lbj- kot [i] + l	'jɛ:zba 'izba', 'jymɛ 'ime'; prid. ž. 'vɔ:jštra 'oster', klɛ'ššɛ, 'za:jdna; Imn. 'ko:jni, kos'ta:jnast, 'ba:jna, 'cu:jna, 'pa:jn, oso'bɛ:jnek 'bajtar, revež'; stano'va:jni, Red. z'na:jna; redko: k'ra:jl, ne'dɛ:jla; Red. ve'sɛ:jla;

n	< *ń v vzglasju za samoglasnik.	'ni:va; s'kɛden, Red. s'kɛdna, 'ku:xina;
	< *-m	Oed.: (zj)s k'lu:čan, z m'lɛ:kən, z 'dərvan, 1. os. ed. sed.: 'iman, 'vɛ:n, g'lɛ:dan, 'sɛ:kan;
l	< *ĺ za soglasnikom za samoglasnik.	p'lu:ča, k'lu:č, k'lu:n, 'pò:stla, 'ze:mila; če'lu:st, 'vó:la 'volja', 'dɛ:tela ~ 'dè:tela;
	< *-lj- < *-lbj-	'zɛ:le ~ 'zè:le.

Izguba soglasnikov

pš- → š-	še'ni:ca;
stn → sn	pɛs'ni:ca 'pest'.

Asimilacija

tj → k	'kɛ:dən 'teden';
xt → ft	'nu:ft;
s-š → š-š	del. na -l ž. š'li:šala, ko'ši:šče.

Diferenciacija

tn → kn	'kna:la 'dvorišče';
zv → zg	z'go:nit.

Disimilacija

n-n → d-n	do'be:den 'nobeden'.
-----------	----------------------

2.1.2.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino ('se:lu, 'že:na, 'ko:sa, 'ko:tu), umik na prednaglasno nadkračino ('megla, 'dɛska), terciarni umik cirkumfleksa ('testu, 'voku, 've:čir), umik dolgega akuta z zadnjega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog (3. os. ed. sed. 'gərmi) in umik naglasa s končnega kratkega zloga na predhodni dolgi zlog (žjvot 'trup) oziroma kratki zlog, pri slednjem sta novo naglašena *e* in *o* enaka refleksom umično naglašanih *e* in *o*.

Nezvočniki

<i>p</i>	<i>b</i>	<i>f</i>	
<i>t</i>	<i>d</i>		
<i>c</i>		<i>s</i>	<i>z</i>
<i>č</i>		<i>š</i>	<i>ž</i>
<i>k</i>	<i>g</i>	<i>x</i>	

2.1.3.1.3 Prozodija

Fonološko sta relevantna mesto naglasa in kvantiteta. Govor pozna kvantitetne opozicije v naglašanih zlogih. Inventar prozodemov vsebuje dva naglasa ('V̄, 'V) ter nena-glašeno kračino (V).

2.1.3.2 Distribucija

2.1.3.2.1 Vokalizem

Dolgi samoglasniki lahko nastopajo samo pod naglasom. Kratki samoglasniki lahko nastopajo samo v zadnjem oziroma edinem zlogu, v nezadnjem vedno kot posledica mlajšega naglasnega umika.

Fonem *é:* ni mogoč v položaju ob *j* (*g'le:jžɛn*).

Fonem *ó:* ni mogoč v položaju za *u* (*'uola* 'volja').

Fonem *i* ni mogoč v zadnjem oziroma edinem zlogu v položaju pred *r* (*'si:r*).

Fonem *a* ni mogoč v položaju za zvočnikom *u* (*'uoku, k'uobuk*).

Fonem *i* ni mogoč v vzglasju zaradi pojavljanja *j*, ki nastopa pred njim (*'jegua* 'igla').

Fonem *o* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *u*, ki nastopa pred njim (*uog'ra:ja*).

2.1.3.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* (*'čɛrf, Mmn. f'kuo:tlɛx*).

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (Red. *x'lɛ:pca* 'hlebec', *g'rap* 'grob', *'muš*, prid. m. *'do:uk* 'dolg').

2.1.3.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu v večzložnicah. Dolgi samoglasniki so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni bodisi nenaglašeni. Govor ne pozna ponaglasnih dolžin.

2.1.3.3 Izvor

2.1.3.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

issln.	gradivo
ě: < * $\bar{e}$	'pě:t '5', p'lě:s, 'pě:st, 'pě:dən; 'pě:tək, 'rě:p; 1. os. ed. sed. g'lě:dan;
< * $\bar{e}$ -	s'rě:ča, Red. 'zě:ta;
< * $\bar{e}$	'lě:t, 'mě:t, 'pě:č, Red.: je'mě:na 'ime', ka'lě:sa ~ ('ka $\bar{u}$ a), pe'rě:sa ~ ('pera), 'šě:st;
< * $\bar{e}$ -	'žě:nska, s'tě:la, 'žě:mix 'ženin', 'pě:rje, Red.: k'mě:ta, vre'mě:na, pag'rě:ba, Imn.: 'rě:bra, və'šě:sa (star.) ~ ('vexa mlaj.), Rmn. 'čě:l (star.) 'čelo', 'sě:dən;
< * $\bar{e}$ - v polož. pred r	'mě:ra, 'vě:ra, z'vě:r;
ó: < * $\bar{o}$	'ró:p, 'zò:p, 'mò:š, pa'sò:da; 'pò:t (m.), 'kò:t, 'mò:ka, 'gò:bęc;
< * $\bar{o}$ -	'gò:ba, 'tò:ča;
< * $\bar{o}$ -	Red. pa'tò:ka, 'dò:ta, 'kò:ža, 'xò:ja 'jelka', 'pò:stěł (ž.), 'šò:ba 'ustnica';
e:ī < * $\bar{e}$	b'rě:īk, g'rě:īx, 'lě:īs, 'mě:īx, s'mě:īx, s'rě:īda, 'lě:īp, 'lě:īn; 'pě:īšək, k'lě:īšče, 1. os. ed. sed. 'vě:īn; 'bě:ī $\bar{u}$ a, m'lě:īku, g'ne:īzdu, d'lě:ītu, 'dě:īte, z'vě:īzda, s't'rě:ī $\bar{u}$ a, s'tě:īna, s'vřě:īča; b'ě'sě:īda, 'vřě:ītər, 'pě:īšən, 'mě:īšęc, x'lě:ībęc, Imn. 'mě:īsta, 3. os. ed. sed. 'dě:īla;
< * $\bar{e}$ -	'lě:ītu, 'dě:ī $\bar{u}$ u, 'mě:īstu, ž'e'lě:īzu, ka'lě:īnu, pa'lě:īnu, b'rě:īza, sm'rě:īka, 'čě:īsta, ne'vřě:īsta, s't'rě:īxa, 'pě:īna;
o:ū < * $\bar{u}$	'ūo:ūk 'volk', 'po:ūt, 'žo:ūna, 'so:ūza, 'bo:ūxa;
< * $\bar{u}$ -	'ūo:ūna 'volna', prid. ž. 'do:ūga 'dolg';
< * $\bar{u}$ -	'po:ūx, 'do:ūk.

je: < umično nagl. <i>e</i>	<i>'tje:le, 'čje:yu ~ 'čeju, 'sje:yu, 'žje:na, 'tje:ta, 'sje:stra, stę'dje:nc</i> 'studeneč', <i>'vje:ža</i> , prid. m.: <i>'dje:bu, 'vje:lik</i> , 1. os. ed. sed. <i>'rije:čęn</i> , 3. os. ed. sed.: <i>'rije:če, s'pje:če</i> , del. na -l m. <i>'žje:mu</i> 'ženiti se', del. na -l mn. <i>'pje:klę</i> ;
< * <i>e</i> redko	<i>(peta) ~ 'pje:ta, g'rije:da</i> ;
< * <i>a</i> po asimilaciji ⁷⁴	<i>'dje:leč</i> 'daleč';
uo: < umično nagl. <i>o</i>	<i>'kuo:tu, 'kuo:za ~ ('kaza),⁷⁵ 'kuo:sa ~ ('kasa),⁷⁶ 'muo:ga ~ ('naga), 'uo:sa,⁷⁷ 'uo:fa, 'uo:ęęn, 'uo:reęk, 'kuo:nc, 'uo:nc, 'kuo:sęc</i> , Red.: <i>'kuo:ša, 'kuo:jna, k'ruo:pa ~ (k'rapa mlaj.)</i> , ⁷⁸ <i>'puo:da, g'r'uo:ba, 'duo:stę</i> 'dosti, veliko'; <i>'puo:tęk, 'puo:grep; 'uo:bras</i> 'obraz', <i>'uo:trak</i> 'otrok';
a: < * <i>ā</i>	<i>g'ra:t,⁷⁹ 'ua:s</i> 'las' (ž.), <i>p'ra:x, v'ra:t, d'ua:n, s'tra:n</i> ; Red. <i>ka'ua:ča</i> 'kováč'; <i>t'ra:ua, g'ua:ua ~ (g'uo:ua), v'ra:ta; 'pa:zdixa, uog'ra:ja, o'ta:ua, na'va:da, x'ua:pęc</i> ;
< * <i>ā-</i>	Red. <i>b'ra:ta, 'sa:uu</i> 'salo', <i>b'ua:tu, 'pa:męt, 'ra:ma, k'ra:ua, 'ža:ba, 'ba:ba, 'ma:tę</i> 'mati', <i>'pa:lca, s'ua:ma</i> , prid. ž. <i>s'ta:ra</i> ;
< * <i>ǎ</i>	<i>'ua:s</i> 'vas', <i>'da:n, 'ua:n</i> 'lan', <i>'ua:š</i> 'laž', <i>'ta:st</i> ;
< * <i>ǎ-</i>	<i>'ma:ša, 'ta:šča</i> .

Položajne različice

issln.	gradivo
[i:] < * <i>i</i> v polož. pred <i>r</i>	<i>'si:r</i> ;
[u:] < * <i>ǔ</i> po asimilaciji ⁸⁰	<i>'ku:p</i> 'klóp';
[e:] < * <i>ě-</i> v polož. ob (preh.) <i>j</i>	<i>'je:jš, g'le:jžęn</i> .

⁷⁴ Rigler 1963: 76.

⁷⁵ Sekundarna oblika je analogija po stranskih sklonih.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Op. cit. 60.

⁷⁸ Sekundarna oblika je analogija po imenovalniku.

⁷⁹ V pomenu 'mesto', starejši pomen pa je 'velika zgradba, največja v mestu'.

⁸⁰ Pot asimilacije je bila sledeča: *k'ló:p > k'uo:p > k'uu:p > k'u:p*.

Kratki naglašeni

issln.	gradivo
i < *ī	'zit, 'sin, k'ri, x'či; s'vinja; g'rič; 'lice, 'vinó, 'zima; 'tisa, ma'tika, 'misu 'misl';
< *i-	'riba, 'xiša, 'žiȳa, ka'biȳa, pȳa'nina, ž'llica, Red.: 'niti, 'tiča 'ptič', 'miša, Imm. 'vile, prid. ž. 'sita;
< *i̇ v polož. ob r	x'rip;
< *i po umiku novega akuta	'zidar;
u < *ō	'nuč, 'muč, 'ruk, 'nus, 'buk, 'muxt ~ 'nuft, 'kust, 'must ~ ('móst), 'us ~ 'vus, 'pujle, ⁸¹ Red. ka'kuši;
< *ū	'luč, 'sux; k'luč, p'luča, 'suša ~ 'šusa (star.), 'duša; 'usta, 'ujzda; 'lukna;
< *i̇-	'bukȳa 'bukva', 'jutru, Red.: 'kupa, k'ruxa;
o < *l̥ pod terc. nagl.	Imm. 'bōxi 'bolha';
< *ō v polož. za *l'	'uōka 'loka', že'uōdāc, Red. ga'uōba;
< *ō v polož. ob j	g'noj, 'uoj 'loj';
e < *-ē̇	'zet 'zeť;
< *e pod terc. nagl.	'mesu, Red. 'pesti;
< *-ē̇	k'met;
< *e pod terc. nagl.	'nebu, 'peru, 'pepiȳ, 'večir (ž.), Red. 'peči, 'meda (star.) ~ ('mē:da nov.), 'leda (star.) ~ ('lē:da nov.), 'devit, 'desit;
< *-ā̇ v polož. pred j	k'rej 'kraj';
e < *-i̇	'neť, 'teč, 'meš, prid. m. 'šet 'sit';
< *-ā̇	'peš, 'deš, 'bet, na 'tešče;
< umično nagl. ə	s'kēdēn, s'tēber, 'pēku, s'tēza, 'mēgua, 'dēska, Red. 'pēsa, 'dēžja;
< *-i̇	k'rēx, k'ep;
< *u pod terc. nagl.	'xēdu, Imm. 'lēdi 'ljudje';
< *ē̇ pod terc. nagl.	'sēnu, 'tēstu, 'dēkle, Red. 'lēsa, s'nēga, s'mēxa, z'v̇eri, 'lēpu;
po umiku novega akuta	'mēxur;
< *ē̇ v polož. pred j	'vejanca;
< umično nagl. e po asimilaciji pred j	'mēja;

⁸¹ Op. cit. 63.

<p>< *i v polož. za j po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga</p>	<p><i>ʎɛgʷa</i> 'igla'; <i>ʎɛmi</i> 'ime'; <i>ʎɛgan</i>, <i>ʎɛšɕe</i> 'nihče';</p>
<p>a + r < *f̄ + r < *ʎ̄- + r < *r̄ pod terc. nagl.</p>	<p><i>ʎərst</i>, <i>ʎərf</i>, <i>ʎərt</i> 'žrd', <i>s'mərt</i>; <i>ʎəruə</i>; <i>ʎərci</i>, Red. <i>ʎərv</i>;</p>
<p>a < *-à < *-a v polož. pred izglasnim j < *a pod terc. nagl. po umiku novega akuta < *-ò < *o pod terc. nagl. po umiku novega akuta po umiku nagl. z zadnj. kratk. zaprt. zloga za dva zloga < *o pod terc. nagl. redko < *ə pod terc. nagl.</p>	<p><i>b'rat</i>, <i>ʎ'gat</i>, <i>ʎ'fant</i>, prid. m. <i>zd'rau</i>; <i>m'ʎaj</i> 'mlaj'; Red.: <i>ʎ'raxa</i>, <i>ʎ'rata</i>, <i>ʎ'rani</i>, Imn. <i>ʎ'radi</i>; <i>ʎ'pastir</i>, del. na -l m. <i>ʎ'radiu</i> 'roditi'; <i>ʎ'pat</i>, <i>ʎ'kaš</i>, <i>ʎ'kajn</i>, <i>ʎ'rap</i>, <i>ʎ'rap</i>, <i>ʎ'rap</i> ~ (<i>ʎ'trop</i>); <i>ʎ'kakuš</i>, <i>ʎ'gaʎóp</i>, <i>ʎ'kaʎu</i>, Red.: <i>ʎ'nači</i>, <i>ʎ'mači</i>, <i>ʎ'nagi</i>, <i>ʎ'baga</i>, <i>ʎ'kasti</i>, prid. m. <i>ʎ'baʎen</i>; <i>ʎ'kaʎuč</i> 'kovač', <i>ʎ'ramak</i> 'siromak', <i>ʎ'gaspadar</i>, 1. os. ed. sed.: <i>ʎ'patin</i> 'potiti se', <i>ʎ'tajin</i> 'stati', 3. os. ed. sed. <i>ʎ'gani</i> 'zvoniti', del. na -l m. <i>ʎ'radiu</i> 'roditi', <i>ʎ'papiu</i> 'popiti'; <i>ʎ'mačerat</i> 'močerad'; Red.: <i>ʎ'maža</i>, <i>ʎ'zaba</i>, <i>ʎ'raba</i>, <i>ʎ'kapi</i> 'klóp', Imn. <i>ʎ'zabi</i>; <i>ʎ'maški</i>, <i>ʎ'raka</i> (star.) ~ (<i>ʎ'ruo:ka</i> mlaj.); Red. <i>ʎ'yasi</i> 'vas'.</p>

Položajne različice

issln.	gradivo
<p>[o] < *ò- v polož. za <i>u</i> < *o pod terc. nagl. v polož. za protetičnim <i>u</i> < *o po umiku novega akuta v polož. za *p̄ < *ə pod terc. nagl. v polož. ob zvočniku</p>	<p><i>ʎ'ola</i> 'volja'; <i>ʎ'oder</i> 'oder', <i>ʎ'osɛn</i> '8'; <i>ʎ'oku</i>; <i>ʎ'ʎobuk</i> 'klobuk'; Red./I/Rmn. <i>ʎ'oži</i> 'laž'.</p>

Kratki nenaglašeni

issln.	gradivo
i < *iǃ	<i>ist'rɛ:ibɛk, ši'ʉanka</i> , del. na -l ž. <i>i'mɛ:ɟla</i> 'imeti';
< *ǃi	<i>žɛ:nix</i> 'ženin', <i>'pelin</i> ;
< *ǃu	<i>t'rɛ:ibix, 'pa:zdixa</i> ;
< *ɛ po terc. umiku	<i>'devit, 'desit, 'jɛmi</i> 'ime', v končnici ⁸² Red./I/Tmn. ž.: <i>'ženi, 'sestri, 'raki, 'sozi</i> 'solza', <i>g'ʉo:vi, b'radil-e, t'ra:vi</i> ;
< *-e po terc. umiku	<i>'sərci</i> ;
po terc. umiku v končaju *-je	Imn. <i>'lɛdi</i> 'ljudje';
< *-ǃ/*-i/*-u ⁸³ po terc. umiku	v končnici D/Med. m./sr.: <i>'maži, 'bagi</i> ;
< *-ǃ/*-i ⁸⁴ po terc. umiku	v končnici D/Med. ž.: <i>'kazi</i> ~ (<i>'kʉo:zɛ</i>), <i>'raki, 'nagi</i> ~ (<i>'nʉo:gɛ</i>);
u < *-u	<i>b'lizu</i> ;
< *-o	<i>pa'lɛ:ɟnu, 'lɛ:ɟtu, m'lɛ:ɟiku</i> ;
po terc. umiku	<i>'lɛpu, 'sɛnu, 'nebu</i> ;
< *uǃ	<i>klu'ča:venca</i> ;
< v priponah *-əu < *-əu/*-əl/*-əǃ	<i>'cɛ:rku, 'ʉo:gu</i> 'vogel', <i>'misu</i> 'misel', <i>'žebu, 'pɛku</i> 'pekel', prid. m. <i>'dʒi:bu</i> 'debel';
o < *oǃ	<i>sɔ'sɛ:ɟda</i> ;
< *-o	Ted. ž.: <i>'tu:čɔ, 'ba:bɔ, 'gò:bɔ, 'žjɛ:nɔ</i> ;
e < *ǃ	<i>gl'e'ʉo:ba</i> 'lenoba', ⁸⁵ <i>le'vica, ple'nica, zve'rina</i> ;
< *ǃe	<i>'ʉo:xcet</i> 'poroka';
< *eǃ	<i>ne'vɛ:ɟista, ne'bɛ:sa</i> ;
< *-e	<i>'pò:jle</i> 'polje', <i>'kamenje</i> , 3. os. ed. sed. <i>s'pʒi:če</i> ;
< *-ɛ	<i>'tjɛ:le, ž'rɛ:be, v'rɛ:ɟime, 'dɛ:ɟte</i> ; v končnici Red./I/Tmn. ž.: <i>'mò:ke, 'gò:be, 'žile, 'kò:že, 'ba:be, 'duše</i> ;
< *oǃ redko	<i>se'bò:ta</i> ;
< sekundarni ə < ŋ po redukciji i	<i>klu'ča:venca</i> ;
ɛ < *-i	<i>'ma:tɛ, s'ta:ršɛ, pa'zimɛ, pa'lɛ:ɟtɛ</i> ; v končnici Imn. m.: <i>s't'ruo:pɛ, 'kʉo:jnɛ</i> , Omn.: <i>z've:ɟdamɛ, že'bɛ:lame, g'nɛ:ɟdamɛ, 'mɛ:damɛ</i> ;

⁸² Op. cit. 65.

⁸³ Op. cit. 67.

⁸⁴ Op. cit. 68.

⁸⁵ Oblika z vzglasnim g- najverjetneje ni nastala po fonetični poti. Morda je nastanku botrovala kontaminacija z leksemom *glen* 'sluz, blatna lepljiva prevleka' (Bezlaj I: 156) < *glǃn̄ zaradi pomenske podobnosti. Primerjaj tudi: del. na -l m. *fg'lɛ:ɟinu* 'uleniti (se)' (NK).

< *-ě/*-ĩ ⁸⁶	v končnici Ded. m./sr.: ča've:ijkę, pag'rė:bę, ter'buxę, 'rebrę, 'sərce, ka'lę:inę; Med. m./sr.: pər ča've:ijkę, g'ruo:bę, pər o'čę:tę, pag'rė:bę, ter'buxę, 'rebrę, 'sərce, ka'lę:inę;
< *-ě/*-ĩ ⁸⁷	v končnici D/Med. ž.: so'sę:ide, 'ce:iste;
< *uǝ	stę'dije:nc 'studenec';
< *ǝę	'pa:męt, 'ja:stęp;
< v priponah *-əc, *-ęc, *-ək, *-ən, *-əm, *-ər	x'lę:bęc, x'ua:pęc, 'kuo:sęc, 'tuo:ręk, 'pę:isęk, pan'dę:ilęk, 'pę:tęk, 'uo:gen, 'kę:iden, 'pę:isęn, 'ja:ręm, stębęr, 'bó:tęr, tudi: ⁸⁸ 'mę:isęc;
a < *ǝa	'dę:ilat;
< *-a	g'ua:ua ~ g'uo:ua, 3. os. ed. sed. 'dę:ila;
< *e v predponi *ne	nas'na:ga (star.);
< *oǝ	pa'ró:ka, pa'só:da, ka'lę:inu, kat'li:čęk, pa'zimę, pa'lę:itę, gas'padar, gaspa'dina, ka'biua, Red. pag'rė:ba;
< *ǝo	'jagada.

Onemitev samoglasnikov

iǝ v polož. ob zvočniku *r	s'ramak, s'ruo:ta;
ǝi v priponi *-ica	'pa:lca, klu'ča:venca;
ǝə v priponi *-əc redko	'kuo:nc 'konec';
ǝę v priponi *-ęc	'zajc.

2.1.3.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

issln.	gradivo
f < *v pred nezven. nezv. in v izglasju	Med. f pa'lę:inę, Mmn. f 'kuo:tlęx, 'uo:fca, 'čərř, 'bərř;
u < *l pred V ^o	'ua:s 'las', 'ua:n 'lan', 'ua:š 'laž', m'ujaj 'mlaj', pua'nina, x'ua:pęc, d'ua:n, že'uođəc, 'gauóp, 'kauu, 'męgua, ka'biua, 'ziua, Red. 'sje:dua;

⁸⁶ Op. cit. 67.

⁸⁷ Op. cit. 68.

⁸⁸ Pri sledečem leksemu gre zgolj za sinhrono adaptacijo na pripono *-əc kot posledico (slovenske) redukcije; etimološko izhodišče je namreč: psl. *męšęcb (Alenka Šivic-Dular, pisno). Glej tudi op. 66.

< * <i>l</i> pred V ^o	v primeru <i>s'tè:ya</i> 'stelja';
< * <i>v</i> pred V ^o	<i>'ua:s</i> 'vas', Red. <i>ka'ua:ča</i> 'kovač', <i>ši'uanka</i> , <i>t'ra:ya</i> , <i>'bukya</i> , <i>k'ra:ya</i> , <i>'niya</i> ;
< * <i>-v</i>	<i>zd'rauj</i> ;
< * <i>-l</i>	prid. m. <i>'bey</i> , del. na <i>-l</i> m. <i>'radiu</i> 'roditi', <i>g'lè:dauj</i> ;
< kot proteza pred * <i>o-</i>	<i>uog'tra:ja</i> , <i>'uoča</i> 'oče', <i>uo'sè:ba</i> , <i>uog'nišče</i> , <i>uo'bərva</i> , <i>'uo:knò/-u</i> ;
v < kot proteza pred * <i>u-</i>	<i>'vuš</i> 'uš', <i>'vexu</i> ;
j < ohranjanje pred * <i>i-</i>	<i>'jègua</i> 'igla'; <i>'jemi</i> 'ime';
< kot prehodni <i>j</i> [i]	<i>'ujzda</i> , <i>'je:jš</i> , <i>g'le:jžen</i> ;
< * <i>ń</i> kot [i] + <i>n</i> za samoglas.	redko: <i>'pajn</i> 'panj', Red. <i>'kuojna</i> ;
< * <i>-nj-</i> < * <i>-nbj-</i> kot [i] + <i>n</i>	<i>z'na:mèjni</i> ;
< * <i>l</i> kot [i] + <i>l</i> za samoglas.	redko: <i>'pujle</i> , <i>k'rajl</i> ;
< * <i>-lj-</i> < * <i>-lbj-</i>	<i>ve'sejli</i> 'veselje';
n < * <i>ń</i> v vzglasju	<i>'niya</i> ;
za soglasnikom	<i>uog'nišče</i> , <i>'lukna</i> ;
za samoglasnik.	<i>gasp'a'dina</i> , <i>s'kèdèj</i> ;
< * <i>-m</i>	Oed.: z <i>'uo:ncèn</i> 'lonec', s <i>'kuo:tlèn</i> , Dmn.: <i>k'ra:uan</i> 'krava', <i>'kuo:san</i> 'kosa', <i>'kuo:tlèn</i> , <i>'ku:pan</i> 'klop', <i>'lučèn</i> 'luč', 1. os. ed. sed. <i>s'tajin</i> 'stati', <i>'sè:dən</i> ;
l < * <i>l</i> za soglasnikom	<i>k'luč</i> , <i>p'luča</i> , <i>z'je:mila</i> , Mmn. <i>'žeblox</i> 'žebelj';
za samoglasnik.	<i>'uola</i> 'volja', <i>ne'dè:ila</i> ;
< * <i>-lj-</i> < * <i>-lbj-</i>	<i>zè:le</i> ;
c < * <i>k</i> pred <i>i</i> redko	I/R/Tmn. <i>'uoci</i> , Dmn. <i>'uocan</i> , M <i>'uocix</i> , Omn. <i>'uocmę</i> 'volk'.
ž < * <i>z nj-</i> v predložni zvezi	Oed. <i>ž 'nin</i> .

Izguba soglasnikov

<i>vd-</i> → <i>d-</i>	<i>da'vica</i> 'vdova';
<i>črě-</i> → <i>če-</i>	<i>'če:ida</i> , <i>č'è:iva</i> , <i>'čepina</i> 'glava, lobanja';
<i>pt-</i> → <i>t-</i>	<i>'tjč</i> 'ptič'.

Asimilacija

$xč \rightarrow šč$	<i>'nęšče</i> 'nihče';
$xt \rightarrow ft$	<i>'nuxt</i> ~ <i>'nuft</i> ;
$čb \rightarrow žb$	<i>že'bę:ȳa</i> 'čebela';
$tj \rightarrow k$	<i>'kę:ıdęn</i> 'teden';
$s-š \rightarrow š-š$	<i>'šuša</i> (star.);
$s-č \rightarrow š-č$	<i>š'nučę</i> 'sinoči'.

Diferenciacija

$tn \rightarrow kn$	(Imn.) <i>k'na:ȳa</i> 'dvorišče pred hišo';
$zv \rightarrow zg$	<i>z'gę:nc.</i>

Disimilacija

$r-r \rightarrow n-r$	<i>z'mantrat</i> 'utruditi'.
-----------------------	------------------------------

Metateza

d'rel 'dlje' ← *dljer*.

2.1.3.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino (*'sje:stra*, *'dje:bu*, *'kȳo:tu*, *'kȳo:za*), umik na prednaglasno nadkračino (*s'tęza*, *'męȳa*), terciarni umik cirkumfleksa (*'mesu*, *'nebu*), umik dolgega akuta z zadnjega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog (*gas'padar*, *'zidar*) in umik naglasa s končnega kratkega zloga na predhodni dolgi zlog (*'cęgan*) oziroma kratki zlog (*'ȳo:bras*, *'ȳo:trak*), pri slednjem sta novo naglašena *e* in *o* enaka refleksom umično naglašanih *e* in *o*, in na predpredhodni zlog (*'mačerat*).

2.1.4.1.2 Konzonantizem

Zvočniki

<i>v</i>			<i>m</i>
<i>u</i>	<i>l</i>	<i>r</i>	<i>n</i>
<i>j</i>			

Nezvočniki

<i>p</i>	<i>b</i>	<i>f</i>	
<i>t</i>	<i>d</i>		
<i>c</i>		<i>s</i>	<i>z</i>
<i>č</i>		<i>š</i>	<i>ž</i>
<i>k</i>	<i>g</i>	<i>x</i>	

2.1.4.1.3 Prozodija

Fonološko sta relevantna mesto naglasa in kvantiteta. Govor pozna kvantitetne opozicije v naglašanih zlogih. Inventar prozodemov vsebuje dva naglasa ($\bar{V}$, $'V$) ter nena-glašeno kračino (V).

2.1.4.2 Distribucija

2.1.4.2.1 Vokalizem

Dolgi samoglasniki lahko nastopajo samo pod naglasom.

Fonem *i* ni mogoč v vzglasju zaradi pojavljanja *j*, ki nastopa pred njim (*'jigrat se*).

Fonem *o* deloma ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *u*, ki nastopa pred njim (*'uȝ:bras*).

Fonem *u* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *v*, ki nastopa pred njim (*'vüxȝ*).

2.1.4.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* (*'patkuf*, *'balaf* 'balav, slinav', *'kərvaf*, *f'sgmu*, *fp'vr̥:ik*, *žer'ja:fka* 'žerjavica').

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (*ras'pȝlu*, *'ga:uȝp*, prid. m. *m'ua:t* 'mlad').

2.1.4.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu v večzložnicah. Dolgi samoglasniki so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni bodisi nenaglašeni. Govor ne pozna ponaglasnih dolžin.

2.1.4.3 Izvor

2.1.4.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

issln.	gradivo
<i>i</i> : ⁸⁹ < *ī	'si:n, 'zi:t, 'ži:r; 3. os. ed. sed. c'vi:lǝ; k'ri:uǝ, b'li:zi 'blizu', 'pi:smól-ǝ; mó'ži:nčǝk 'mezinec', bra'vi:nc 'mravljinec', ma'li:tva, Rmn. lǝ'si:c 'lisica', 3. os. ed. sed. s'pi:, del. na -l ž. ožǝ'ni:uǝ;
< *ī-	s'tri:na, sǝ'ki:ra, š'ti:rǝ, 'ži:tu, 1. os. mn. sed. 'pi:jemǝ ~ 'pijemǝ;
< *ī̇ v polož. pred r	'si:r;
< *ē ⁹⁰	'ši:st, 'pi:č; prid. ž. ve'si:uǝ;
< *ē-	š'či:ra 'hči', 'si:dǝn 'sedem', 'si:dmǝ, t'ri:tǝj;
< *ē ⁹¹	'pi:t '5', ri:p, pi:st, (g'rǝ:ǝdǝl) ~ g'ri:dǝl, 'pi:tǝk ~ (pǝ:itǝk) 'petek', 'pi:tnajst, s'pi:ke 'speť;
< *ē̇ v polož. pred r	'mi:ra, z'mi:ron 'zmerom, vedno';
<i>u</i> : ⁹² < *ō	g'nu:j, 'xur 'dihur', 'mur:je, t'vu:r 'tvor', z'gu:n 'zvon', 'nu:č ~ (nuč), 'mu:č, 'ru:k, 'pu:lje ~ (pulje), 'nu:ft ~ (nuff), 'tu: ~ (tu);
< *ō-	g'ru:hje, g'ru:zdje, 'vu:r 'vor ⁹³ , k'u:ja 'jelka', 'ku:ža, 'ku:ra ⁹⁴ 'skorja', prid. m. 'nu:f 'nov', 3. os. ed. sed. 'vu:zǝjǝ;
< *ō̇	'mu:š, 'zu:p, 'pu:t, 'ku:t, s'tru:čje, v'ru:č; 'mu:ka, 1. os. ed. sed. 'ku:plǝn 'kopati', 'bu:bǝn;
< *ō̇-	'tu:ča;

⁸⁹ Kvantiteta ni izrazita, tako se pojavlja v govoru veliko dvojnic, na primer: 'si:n in 'sin.

⁹⁰ Stalno dolgi e in novoakutirani e imata dvojnična odraza i: in é:.

⁹¹ Stalno dolgi ē in kratki akutirani ē̇ v nezadnjem besednem zlogu imata trojne odraze, in sicer i:, é: in ē̇:.

⁹² Kvantiteta ni izrazita, tako se pojavlja v govoru veliko dvojnic, na primer: 'nu:č in 'nuč.

⁹³ Dolgi vokal -u- izkazuje psl. *vorb (b) (prim. vǝr, vǝra 'splav iz debel' (Bezljaj IV: 344), čeprav semantično ne ustreza popolnoma.

⁹⁴ Verjetno vokalizem izkazuje odraz psl. *(s)kǝra (glej Bezljaj III: 246).

<i>é:</i>	< *ē	'mè:t, Red. j'i'mé:na 'ime', v'čè:rja;
	< *ē-	'pè:rje, Red. pag'rè:ba, Imn. 'rè:bra, 'zè:le, prid. m. g'žè:nęn, prid. ž. dę'bé:ua, 1. os. ed. sed. 'mè:čen, del. na -l m. p'è:kò 'peči';
	< *ē̄	'pè:st; 1. os. ed. sed. g'lè:dan, prid. ž. pa'žè:ta; 1. os. ed. sed. 'zè:bęn, 'zè:pst;
	< *ē̄-	'dè:təlca ~ 'di:tela, pak'lè:kniit;
<i>ó:</i>	< *ò-	1. os. ed. sed.: 'xò:djn, 'nò:sjn, 'mò:ljn, p'rò:sjn ~ p'ru:sjn;
	< *ò̄-	'gò:ba;
<i>e:i</i>	< *ē̄ ⁹⁵	b'rę:ist, c'vę:it, d'vę:istu, 'lę:ik 'lek, zdravilo', 'lę:ip, 'lę:in, 'mę:ix, fp'rę:ik 'vprek', s'nę:ik, ž'lę:ip, p'ę:isa; r'ę:idołk, 3. os. ed. sed. 'zę:ixa; 'dę:ite, d'lę:ita ~ d'lę:ta, s'tę:ina ~ s'tę:na, s'trę:iua, v'rę:ime, z'vę:izda, prid. ž. 'bę:iua ~ ('bi:ua), 'bę:iuu; ka'sę:inc 'gosenica', bę'sę:ida, Imn. 'lę:ita, 'mę:işoc, p'lę:isən ~ (p'lę:sən), pan'dę:iłok ~ (pan'dę:łok), s'rę:ida, s'rę:idołn;
	< *ē̄-	'cę:ista ~ ('cę:sta), 'dę:iuòl-o, ka'lę:inòl-o, 'lę:itòl-o, 'mę:istòl-o ~ ('mę:stòl-o), m'rę:iža, ne'dę:ila, p'lę:it, 'rę:ipa, 'sę:ikat ~ ('sę:kat), 'sę:ime ~ ('sę:me), sę'sę:ida, sm'rę:ika, s'trę:ixa, 'tę:ime, v'rę:iča ~ (v'rę:ča), z'rę:it 'zreti';
	< *ē̄ redko v polož. pred r	z'vę:ir ~ (z'ver);
	< *ē̄	g'rę:idoł ~ (g'ri:dəl), 'pę:itok; 1. os. mn. sed. g'lę:idamòl-o ~ (g'lę:damòl-o);
<i>o:u</i>	< *ŏ̄	'vò:uk, žo:ut 'žolt, rumen', 'žo:uč; 'dò:uk sam. 'dolg', 'kò:uk ~ ('kò:k); 'bò:uxa, 'žò:na; a tudi: 'sò:nce; 'sò:uza;
	< *ŏ̄-	'vò:una;
<i>e:</i>	< *ē̄	'lę:šnjik, k'lę:šče, g'nę:zdu ~ (g'nę:izdu), m'lę:ku, v'lę:č ~ v'lę:jč; č'rę:šna;
	< *ē̄-	'dę:t ~ ('dęt) 'deti', ne'vę:sta, vę:verca, 1. os. mn. sed. 'vę:imò;
	< *ē̄ pod terc. nagl.	'dę:kle, 'lę:pò;
	< *ē̄- v polož. ob j	ve'sę:jlj 'veselje', 'ję:š 'jež', g'lę:jžna ~ g'lę:žna 'gleženj';
	< umično nagl. e	'čę:uò ~ 'čię:uòl-o, 'čę:sən ~ 'čęsən, žę:na ~ žię:na;
	< *ē̄	ga'vę:dna, 'žę:jga ~ 'žę:ga 'žeja', 'žę:jgøn 'žejen', 3. os. ed. sed. p'rę:de, 1. os. mn. sed. g'lę:damòl-o ~ (g'lę:idamòl-o); ⁹⁶

⁹⁵ Stalno dolgi jat in kratki akutirani jat v nezadnjem besednem zlogu imata dvojnična odraza *e:i* in *e:*.

⁹⁶ Prim. izvor *é:*.

je: < umično nagl. <i>e</i>	(č̣e:sən) ~ č̣ēsən, (č̣e:uò) ~ č̣ie:uò/-ø, 'sje:uò/-ø, 'sje:duo, 'zje:m̩la, 'sje:stra, 'zje:na ~ ('žena), 'dje:b̩e̩u, 'tje:uoc 'teliček', 'vje:l̩jk, R 'mie:ne, 1. os. ed. sed. 'rje:č̣ən, 3. os. ed. sed.: 'rje:če, pa'tje:če, del. na -l ž. p̩ər'nje:sua;
< *ē v polož. ob <i>r</i>	g'rje:da, na'rje:dit;
< *a po asimilaciji ⁹⁷	'dje:leč 'daleč';
uo: < umično nagl. <i>o</i>	'uo:fca, ⁹⁸ 'uo:knó ~ (o:knó), 'uo:sa, 'uo:na 'ona', 'uo:sua 'osla', prid. ž. š̩'ruo:ka, prid. določ. obl. v̩'suo:ki, puo:k̩le 'potlej', pa'nuo:č̩j; 'uo:gən, 'uo:ró ~ (o:r̩u) 'orel', uo:só 'osel', puo:t̩ok, v̩duo:v̩ac, k̩o:s̩ac, (m̩o:l̩c) ~ 'muo:l̩c 'molj', 'uo:v̩os 'oves', f̩tuo:r̩ok, Imn. s̩o'kuo:l̩j, 'vuo:z̩jt, 'duo:b̩jt, p'ruo:s̩jt; a tudi: 'duo:ba (n.), 'nuo:ga ~ (no:ga), puo:só 'posel', 'kuo:za, 'guo:ra ~ (gara), ⁹⁹ 'kuo:tu, 'kuo:nc, 'tuor̩ok, 'uo:v̩os, Red. 'nuo:sa, prid. ž. 'buo:sa ~ (bo:sa), 'duo:b̩jt, 3. os. ed. sed. 'zuo:ve; ('uobras) ~ 'u̩o:bras, puo:tpuat 'podplat', prid. m. 'buo:gat;
< *o po umiku novega akuta	'uo:f̩car;
< *ō redko	'ruo:ka;
< *ò- v polož. za prot. <i>u</i>	u̩o:s̩on '8', prid. m. u̩o:jst̩ər 'oster', u̩o:s̩ou̩nik ~ u̩o:sou̩nik 'oselnik';
a: < *ā	'da:r, d'ua:n (m.), v̩a:t 'klas', k'ua:s, g'ra:t, st'va:r, 'ga:s, 'ma:st, m'ua:t, x'ua:t 'hlad', g'ua:t 'glad, lakota', 'ja:k 'močan', 'ta:t, v'ra:k, x'ua:d̩on; x'ra:st, k'ra:t̩ok; g'ua:va, prid. ž. 'muo:da, 'ra:st 'rasti', 'ua:knó ~ v̩ua:knó 'vlakno'; a'pa:j̩ok 'pajek', 'za:u̩ac 'žalec, želó', 3. os. ed. sed. 'ua:ja 'lajati', del. na -l ž. kre'pa:ua, k'ra:v̩ji, s'ta:rj (uo:ča), zd'ra:v̩je, 'za:jc ~ 'zajc;
< *â-	Med. na p'ra:gi 'prag', ja:gada, 'ja:pka, 'ka:m̩nə, l̩o'pa:ta, 'ma:tj, s'ra:ka, 'za:u̩ost, 'ka:u̩oc, 'pa:lca, 'ra:me, 'pa:st 'pasti', s'pa:t 'spati', t'ka:t 'tkati';
< *-â	prid. m. s'la:p;
< *a pod terc. nagl.	b'la:go, Imn. 'ua:sj, 'za:kaj;
< *ā	'da:n, 'va:s, 'ua:š, 'pa:jn, 'ma:xavina;
< *â-	'ma:ša, prid. m. 'pa:sj̩ 'pasji', 'ma:l̩on 'mlin';
< *o pod terc. nagl.	'ga:u̩op 'golob', 'ka:rin 'koren';
r: redko	Rmn. p̩r:s ~ (p̩rs).

⁹⁷ Rigler 1963: 76.

⁹⁸ Op. cit. 60.

⁹⁹ Drugi primer je analogija po odvisnih sklonih (Red. 'gari).

Položajne različice

issln.	gradivo
[o:] < *ō- v polož. za *lʰ < umično nagl. o v polož. za *lʰ in asimilaciji	v primeru: prid. m. <i>pa'uo:žən</i> (ž. <i>pa'uo:žna</i>) 'raven, položen'; <i>'uo:nc</i> ;
< *ō redko v polož. za *lʰ	<i>'vø:gó</i> ~ (<i>'vuo:gu</i>); <i>žé'uø:dæc</i> ;
< *ǝ v polož. za *lʰ	v primeru: prid. m. <i>'uo:vøk</i> 'lahek'.

Kratki naglašeni

issln.	gradivo
i < *ī	<i>'sin</i> ; <i>g'rič</i> , <i>'listje</i> , <i>pua'nina</i> , <i>p'ridøn</i> , <i>'nizøk</i> , <i>'zima</i> , <i>g'lista</i> ; <i>m'linar</i> , <i>ma'tika</i> , <i>'zipka</i> , 1. os. ed. sed.: <i>'mislĭn</i> , <i>'vidĭn</i> , <i>š'kilĭn</i> ;
< *i-	<i>'vime</i> , <i>'sitó</i> , <i>g'liva</i> , <i>š'liva</i> , <i>ž'liva</i> , <i>'iskra</i> , <i>ka'biua</i> , <i>kap'riva</i> , <i>dva'rišče</i> 'dvorišče za hišo', <i>gre'dica</i> ~ <i>grej'dica</i> , <i>kaš'čica</i> , <i>ka'zica</i> , <i>kaše'nica</i> , <i>lĭ'sica</i> , <i>nas'nica</i> ~ <i>nos'nica</i> , <i>pra'sica</i> , ^u <i>qs'lĭca</i> , <i>'sirutka</i> , Imn.: <i>'šibe</i> , <i>'mišĭ</i> , <i>'žilaf</i> , <i>'vidĭt</i> , 1. os. mn. sed. <i>'pijemø</i> ~ <i>'pijemó</i> , del. na -l m. <i>s'lišau/-qu/-ou</i> ;
< *-i	<i>'dim</i> , <i>x'rip</i> , <i>'miš</i> , <i>'nit</i> ;
< *i pod terc. nagl. po umiku novega akuta	<i>'jĭmĭ</i> 'ime'; 3. os. ed. sed. <i>'živi</i> 'živeti';
< *ē	Red. <i>ji'mina</i> 'ime';
j < *ĵ-	<i>'jĭst</i> 'jesti', <i>'sĭst</i> 'sesti', <i>'sĭjat</i> 'sejati';
< *ĵ pod terc. nagl. po umiku novega akuta	<i>'šĭnó</i> ; <i>'mĭxur</i> ;
< *ĵ v polož. ob zvoč.	prid. m.: <i>'biu</i> 'bel', <i>'ciu</i> 'cel', <i>'cĭn</i> 'poceni';
< *j-	<i>po'sĭvat</i> 'pošivati', <i>z'dĭgnĭt</i> ;
< *-i	<i>'bĭt</i> 'biti', <i>'šĭt</i> 'šiti', <i>st'rĭč</i> 'striči', <i>'nĭč</i> ;
< *ī redko	<i>'tĭčøk</i> 'ptiček'; prid. m. <i>'dĭvjĭ</i> ;
< *i po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	prid. m.: <i>'vĭsak</i> ~ (<i>'vəsok</i>), <i>'šĭrak</i> , <i>'nĭšče</i> 'nihče', prid. m. <i>'pijan</i> ;
< *-ü	<i>k'rĭx</i> ~ (<i>k'rĭx</i>);
< *ĵ- v polož. ob r	prid. m. <i>s'rĭčən</i> ;

ü	< * <i>-ù</i>	<i>k'riix ~ (k'riix);</i>
	< * <i>u</i> pod terc. nagl.	<i>'viixó/-o</i> (Imn. <i>'viha</i>), Imn. <i>'liidi</i> 'ljudje', 3. os. ed. sed. <i>'viidre</i> 'udariti', del. na <i>-n</i> m <i>'püščen</i> ;
u	< * <i>ō</i>	<i>b'rut</i> 'brod, splav', prid. m. <i>'bus</i> 'bos', <i>'kust</i> , <i>'must</i> , <i>'nuč ~ (nu:č)</i> , <i>'nuft ~ (nu:ft)</i> , <i>'nus</i> , <i>'vus</i> , <i>'buk</i> , <i>z'nuj</i> , <i>'nuš</i> , <i>'pulje</i> , ¹⁰⁰ Imn. <i>si'nuvj</i> , <i>s'tu</i> , <i>'su</i> 'sol', <i>ka'kuši</i> , <i>'pudgn</i> 'poldan', <i>'tu ~ (tu:)</i> ; <i>'kučka</i> 'kvočka, koklja';
	< * <i>ō-</i>	<i>'kuzji</i> , prid. m. <i>'nuf</i> 'nov', 3. os. ed. sed. <i>'nusi</i> ;
	< * <i>-ō</i>	<i>t'juu</i> , <i>d'nu</i> ;
	< * <i>ō̄</i>	<i>'guska</i> , <i>t'rubəc</i> 'spodnja in zgornja ustnica';
	< * <i>ū</i>	<i>'sux</i> ; <i>'suša</i> , <i>žul</i> , Imn. <i>k'lučj</i> ; prid. sr. <i>'tuje</i> ; <i>f'ruška</i> , <i>'lukna</i> , <i>'jutrij</i> , 3. os. ed. sed. <i>'kuxa</i> ;
	< * <i>ū-</i>	<i>'kuxna</i> , <i>'ruxa</i> , <i>'puščat</i> ;
	< * <i>ī</i> pod terc. nagl.	Imn. <i>'buxj</i> 'bolha';
	redko	<i>'čun</i> ;
	< * <i>a</i> pod terc. nagl. in po asimilaciji	v primeru: prid. m. <i>'sudgk</i> 'sladak'; ¹⁰¹
o	< * <i>ō-</i> redko	1. os. ed. sed. <i>'møren ~ (m̄o:ren)</i> , del. na <i>-l</i> m. <i>'mogō ~ (mougō)</i> ;
ę	< * <i>ē</i>	<i>ras'pələ/-o</i> ;
	< * <i>ē-</i>	<i>'jətra ~ (j̄itra)</i> , <i>sp'rəton</i> ;
	< * <i>ę</i> pod terc. nagl.	<i>g'rənak</i> ;
	< * <i>e</i> pod terc. nagl.	<i>'vęčyr</i> ;
	< umično nagl. <i>e</i> , redko	<i>'mędvjt</i> ;
	< * <i>ī</i>	<i>x'rəbəc</i> 'majhen hrib, hribec';
ə	< * <i>-ə</i>	<i>'bət</i> , <i>'dəš</i> , <i>'pəs</i> , <i>'pəsək</i> , <i>'sən</i> 'sen', 1. os. ed. sed. <i>'sən</i> 'biti', <i>'vəs</i> 'vès';
	< umično nagl. <i>ə</i>	<i>'bəzək</i> , <i>'dəska</i> , <i>s'kədən</i> , <i>'səsək</i> 'sesek', <i>'təma</i> , <i>'pəku</i> , <i>'məgva ~ 'mogva</i> , Red. <i>'dəžja</i> , <i>'dənəs ~ 'donos</i> ;
	< * <i>i</i> po umiku novega akuta po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	3. os. ed. sed. <i>'kəpi ~ 'kəpi</i> 'kipeti'; <i>(v̄isək) ~ 'vəsək</i> ;
	< * <i>a</i> pod terc. nagl.	<i>'məstən</i> , <i>'uəftič ~ (ūa:ftič)</i> 'komolec';
	+ <i>r</i> < * <i>ī</i>	<i>'bərki ~ (b̄rkj)</i> , <i>'gərm ~ (ḡm)</i> , <i>'kərf ~ (k̄f)</i> , <i>'vərx ~ (v̄rx)</i> ;
	+ <i>r</i> < * <i>ī</i> pod terc. nagl.	<i>'sərci</i> ;

¹⁰⁰ Op. cit. 63.

¹⁰¹ Razvoj je verjetno šel tako: *sudgk* < *sudāk < *suədāk < *suadāk < *sladāk < *sladək < *sladək < psl. *sōldьkь.

q	< * <i>ǝ</i> -	<i>ʷqʷ</i> 'vol', <i>ʷqʷst</i> , <i>ʷdʷbar</i> (' <i>dan</i>);
	< * <i>a</i> pod terc. nagl.	<i>ʷqʷk</i> ~ (' <i>kok</i>) 'kako', <i>ʷtʷk</i> ~ (' <i>tok</i> ~ ' <i>toku</i>) 'tako';
e	< * <i>-è</i>	<i>pʷlest</i> ;
	< * <i>-è̇</i>	<i>pʷrest</i> 'presti', <i>ʷzet</i> 'zet';
	< * <i>ė</i> pod terc. nagl.	<i>ʷmesu</i> 'meso', prid. m. <i>ʷmevʷak</i> 'mehak';
	< * <i>è̇</i> - polož. ob <i>j</i>	prid. ž. <i>bʷreja</i> ;
	< umično nagl. <i>e</i> , v polož. ob zvoč.	<i>ʷmetʷa</i> , <i>ʷmeja</i> , <i>ʷjelin</i> ;
	< * <i>e</i> pod terc. nagl.	<i>ʷdevj̥t̥</i> , <i>ʷdesj̥t̥</i> ~ (' <i>de:sj̥t̥</i>), <i>ʷpepj̥ju</i> , Red. <i>ʷpeći</i> , Imn. <i>ʷsʷmeti</i> , <i>ʷvesj̥ju</i> 'vesel';
	< * <i>-à</i> v polož. pred <i>j</i>	<i>zʷdej</i> ;
o	< * <i>o</i> pod terc. nagl. v položaju ob <i>u</i>	<i>ʷuoku</i> ~ (<i>ʷu̇o:kòl-o</i>), Imn. <i>ʷu̇oči</i> ~ <i>ʷuoka</i> ;
	< * <i>ǝ</i> po umiku novega akuta	1. os. ed. sed. <i>ʷmožj̥n</i> ~ (' <i>mažj̥n</i>) 'mižati';
	< * <i>-ò</i> v polož. ob <i>r</i>	<i>gʷrom</i> ;
a	< * <i>-à</i>	<i>bʷrat</i> , <i>kʷraj</i> , <i>mʷras</i> , <i>ʷpast</i> 'pasti', <i>pʷrak</i> , <i>pʷrat</i> 'prati', prid. m. <i>sʷtar</i> , <i>ʷtan</i> 'tam';
	< * <i>ā</i>	<i>ʷbabjak</i> 'ženskar', <i>ʷzajc</i> ~ <i>ʷza:jc</i> ;
	< * <i>a</i> pod terc. nagl. po umiku novega akuta	Red. <i>sʷvari</i> ; <i>ʷpastj̥r</i> 'pastir';
	< * <i>-ò</i>	<i>gʷrap</i> , <i>ʷkajn</i> 'konj', ¹⁰² <i>gʷrast</i> 'grozd', <i>ʷkaš</i> ;
	< umično nagl. <i>o</i>	prid. ž. <i>ʷnava</i> 'nov'; <i>ʷarj̥x</i> , <i>ʷpatkuf</i> ;
	< * <i>o</i> pod terc. nagl. po umiku novega akuta	<i>ʷgasput</i> , <i>ʷkaʷu̇o</i> , <i>ʷkakuš</i> , <i>ʷvasʷok</i> ~ <i>ʷuasʷok</i> 'vosek', ¹⁰³ Red. <i>ʷkasti</i> , Rmn. <i>ʷnači</i> , 1. os. ed. sed. <i>ʷpaznan</i> 'poznati';
	< * <i>ǝ</i> po umiku novega akuta	<i>ʷkamarc</i> 'komar', <i>sʷramak</i> , 3. os. ed. sed.: <i>ʷgari</i> 'goreti', <i>ʷftapi</i> <i>se</i> 'utopiti se', <i>zʷganj̥</i> 'zvoniti';
	< * <i>e</i> v vzglasju po umiku	1. os. ed. sed. <i>ʷmažj̥n</i> ~ (' <i>možj̥n</i>) 'mižati'; <i>ʷanajst</i> ;
r	< * <i>r̥</i>	<i>ʷbr̥kj̥</i> ~ (' <i>b̥arkj̥</i>), <i>ʷčj̥f</i> ~ (' <i>č̥arf</i>), <i>ʷčj̥m</i> ~ (' <i>č̥arm</i>), <i>ʷd̥rvò</i> ~ (' <i>d̥arvòl-o</i>), <i>ʷkr̥f</i> ~ (' <i>k̥arf</i>), <i>ʷkr̥t</i> ~ (' <i>k̥art</i>), <i>ʷm̥rtvac</i> ~ (' <i>m̥artvac</i>), <i>ʷpr̥st</i> , prid. m. <i>ʷt̥rt</i> ~ (' <i>t̥art</i>), <i>ʷt̥rnək</i> ~ (' <i>t̥arnək</i>), <i>ʷvr̥ba</i> ~ (' <i>vr̥ba</i>);
	< * <i>r̥</i> pod terc. nagl.	v primeru: <i>ʷkr̥vaf</i> ~ (' <i>k̥arvaf</i>).

¹⁰² Izpričana je tudi različica Ied. *ʷku̇o:j̥n*, ki je nastala po stranskosklonski osnovi z odrazom umično naglašene *o*.

¹⁰³ Pri rekonstrukciji izhajam iz južnoslovanske inovativne oblike: Ied. *vðsək Red. *vðska z vrinjenim polglasnikom v izglasnem soglasniškem sklopu Ied. in z morfološko preinterpretacijo tega sklopa (Alenka Šivic-Dular, pisno).

Položajne različice

issln.

[ó] < *ū v polož. za protetičnim v
< *ô- v polož. za v

gradivo

'vosta 'usta';
'vola 'volja'.

Kratki nenaglašeni

issln.

i < *e v končaju *-je
po terc. umiku
< *-e po terc. umiku

gradivo

ze'lɛ:jni 'zelenje', pi:sajni ~ 'pi:sajni;
'ka:rin 'koren', 'jesin 'jesén'; 'sərci;
v končnici¹⁰⁴ Red./I/Tmn. ž.: 'zeni, š'čeri, 'raki 'roka', I/Tmn.
ž.: 'nagi 'noga';

j < *ěV
< *Vě
< *-e po terc. umiku
v končaju *-je
< *ěV v polož. ob zvočniku
< *e po terc. umiku
< *iV
< *Vi
< *-i
< *-u
< *-ě/*-i/*-u¹⁰⁵
< *-ě/*-i¹⁰⁶

sɨ'ki:ra, grɨ'xuɔ:ta;
'jimɨt 'imeti', 'mɛdvɨt, 'arix;
Imn. 'lūdɨ 'ljudje';
vɨ'čɛ:rja;
'devɨt, 'desɨt, 'jɨmj 'ime';
šɨ'rɨo:ka, lɨ'sica;
'lɛ:šɨɨk, 'jɛ:zɨk, də'ži:vnɨk, 'vje:lɨk, m'ua:tɨt, 'mɛ:ɨɨt
'pogovarjati se', 'vɨo:zɨt 'voziti', 'pastɨr;
'ma:tɨ; v končnici Imn.: si'nɨvɨ, st'ri:cɨ, d'nɛ:vɨ, sra'ma:kɨ, 1. os.
ed. sed.: 'mislɨn, 'xó:dɨn, 'nó:sɨn, 'mó:lɨn, p'ró:sɨn;
b'li:zɨ 'blizu';
v končnici D/Med. m./sr.: 'uo:ncɨ, 'zabɨ;
v končnici D/Med. ž.: 'ma:ɨɨj, 'ɨo:kɨ;

ü < *uV
< *u po terc. umiku

3. os. mn. sed. püs'ti:jól-o, kü'pa:vət;
Red. 'vüši ~ ('vuši) 'uš', Imn. 'lūdɨ 'ljudje';

¹⁰⁴ Op. cit. 65.

¹⁰⁵ Op. cit. 67.

¹⁰⁶ Op. cit. 68.

u	< * <i>-o</i>	<i>ʔi:tu, pa'lɛ:ɪnu; g'nɛ:zdu ~ g'nɛ:ɪzdu, 'čɛ:ɥu ~ 'čɛ:ɥu, 'mɛ:ɪstu ~ 'mɛ:stu, m'lɛ:ku;</i>
	< * <i>o</i> po terc. umiku	<i>'gasput, 'vuxu, 'kakuš;</i>
	< * <i>u</i> po umiku novega akuta	<i>'mɪxur;</i>
	< * <i>ɔ</i> po terc. umiku	<i>'ga:ɥup;</i>
ó	< * <i>-əl</i>	deležniki na <i>-l</i> m.: <i>'pɛ:kó 'peči, pər'nje:só;</i>
	< * <i>a</i> po asimilaciji	del. na <i>-l</i> ž. <i>ɥó'ga:ɥa 'lagati</i> ;
ɔ	< * <i>-o</i>	1. os. mn. sed.: <i>'puščamo, 've:ɪmɔ;</i>
	< * <i>ɔ</i>	3. os. mn. sed.: <i>'jiščɛjo, 'cicajo 'sesati, 'klijɛjo 'kleti</i> ; 3. os. mn. prih. 'biti': <i>'budɔ;</i>
ɛ	< * <i>eV</i>	<i>bɛ'sɛ:ɪda, žɛ'ɥo:dɛc ~ (žɛ'ɥo:dɛc), nɛ'dɛ:ɪla, prid. ž. dɛ'bɛ:ɥa 'debel</i> ;
	< * <i>eV</i>	<i>grɛ'dica ~ grej'dica 'vr̥t</i> ;
e	< * <i>-e</i>	<i>k'lɛ:šče, 'dɛ:kɛ, 'dɛ:ɪte, 'tɛ:ɪme, 'sɛ:ɪme ~ 'sɛ:me, (jigrat) se, Red./Tmn.: 'ma:tɛre, pu'a'nine, ž'bɛ:le ~ ž'bi:le;</i>
	< * <i>-e</i>	<i>'zɛ:le, g'ra:ble, g'ru:bje, zd'ra:vje, 'so:ɥnce;</i>
	< * <i>Ve</i>	<i>'di:tela, š'tje:rdɛsɪt;</i>
ɛ	< * <i>Ve</i>	<i>'dɛ:beɥ, 'jɛčmɛn;</i>
	< * <i>uV</i>	3. os. ed. sed. <i>kɛ'pa:va 'kupovati</i> ;
a	< * <i>ɔV</i>	<i>sə'sɛ:ɪda;</i>
ɔ	< v priponah * <i>-əc, *-ək, *-əm</i>	<i>p'rasɔc, 'ja:rɔk, pan'dɛ:lɔk, 'ɥo:rɔk, 'tjčɔk 'ptiček, prid. m. 'rɛ:ɪdɔk, 'tesɔn, 'si:dɔn; a tudi: ž'rɛ:bɛc, ž'a:ɥəc 'žalec, želo</i> ;
		tudi: ¹⁰⁷ <i>'mɛ:ɪsɔc;</i>
q	< * <i>a</i> po terc. umiku	prid. m. <i>'sudɔk 'sladak</i> , ¹⁰⁸ <i>'mɛvɔk 'mehak</i> ;

¹⁰⁷ Pri sledečem leksemu gre zgolj za sinhrono adaptacijo na pripono **-əc* kot posledico (slovenske) redukcije, etimološko izhodišče je namreč: psl. *měsěcb (Alenka Šivic-Dular, pisno). Glej tudi op. 66.

¹⁰⁸ Op. cit. 101.

a	< *-a-	<i>za'puvjɪt, kü'pa:vət</i> , 1. os. ed. sed. <i>'sajnan</i> 'sanjati', <i>'rɛ:ɪpa</i> ;
	< *oV̆	<i>ka'lɛ:ɪnól-ɔ, dva'rišče, kap'riva, 'ka'ruza, ka'biɥa</i> , prid. ž. <i>pada'jena</i> 'pomolzen', <i>pa'sšüšjt</i> , 2. os. mn. sed. <i>gava'ri:šte</i> ;
	< *V̆o ¹⁰⁹	<i>'ja:gada</i> ;
	< *o po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	prid. m. <i>'šjɪrak, 'vjsak</i> ;
	< *oV̆	<i>ka'sɛ:ɪnc</i> 'gosenica';
	+ r < *r-	<i>ar'dɛ:ča</i> .

Položajne različice

issln.	gradivo
[ɔ] < *a v polož. pred <i>u</i>	deležniki na -l m.: <i>pa'sɛ:ɪkɔu ~ pa'sɛ:kɔu, 'bɛ:ɪžɔu</i> 'bežati';
< *ɔ- v polož. pred <i>u</i>	<i>'uɔ:sɔɯɲjɪk</i> 'oselnik'.

Onemitev samoglasnikov

<i>iV̆</i> v polož. ob zvoč. *r	<i>s'ramak</i> ;
<i>Vi</i> v priponi *-ica, *-ina	<i>'pa:lca, 'šišca</i> 'hišica', <i>ga'vɛ:dna</i> .

2.1.4.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

izvor	gradivo
f < *xK	<i>f'ruška, 'nufɪ, 'uʒftič ~ 'uâ:ftič</i> 'komolec', prid. ž.: <i>'uɔ:fka</i> 'lahek', <i>'mɛfka</i> 'mehek';
< *v pred nezven. nezv. in v izglasju	<i>f'sɛga, f'sɛmu, f'tuɔ:pjɪt, fp'rɛ:k, žer'ja:fka</i> 'žerjavica'; <i>'ši:f</i> 'šiv', <i>'zilaf, 'kərvaf, Rmn. b'ra:tɔf</i> ;

¹⁰⁹ Razen v primerih *'ža:uost* 'žalost' in *uo'pa:ta* (kot dvojnici sta zabeleženi tudi obliki *ua'pa:ta* in *a'pa:ta*), verjetno gre za vpliv -u-.

u	< *l pred V°	prid. m. 'ua:čən, k'ua:s, pua'nina, g'ua:va, d'ua:n, x'ua:če, ž'ua:xta, zg'ua:vnik, uob'ua:čno, 'ga:uop, 'za:uost, 'jigua, ka'biua, 'metua, š'ta:ua, prid. ž.: ve'si:ua, de'bi:ua, 3. os. ed. sed. 'ua:ja 'lajati', del. na -l ž. g'le:daua ~ g'le:idaua, 'vidua, d'ž'a:ua, 'ze:ua ~ 'zi:ua 'vzeti', sk'riua, 'da:ua, sę'de:ua, pa'piua 'popiti', pra'da:ua, da'bi:ua, t'ka:ua, k're'pa:ua;
	< *l < skupina *dl/*tl	del. na -l ž.: 'se:ua 'sesti', p're:ua 'presti', p'le:ua 'plesti', c'va:ua 'cvesti'; del. na -l m.: 'sju 'sesti', 'lju 'jesti', c'vo:u 'cvesti';
	< kot proteza pred *o-	'uq:kó/-o, 'uq:čij/-e, uob'ua:čno;
j	< ohranjanje pred *i-	'jigua, 'jimj, 3. os. mn. sed. 'jiščejo 'iskati', 'jezva 'izba', 'jigrat se;
	< kot prehodni j [i]	'uq:jstər, 'je:jš 'jež', g'le:jžna ~ (g'le:žna);
	< *ń kot [i] + n za samoglas.	'kajn 'konj', 'pajn, 1. os. ed. sed. 'sajnan 'sanjati', 1. os. mn. sed. 'zajnemō 'žeti', 'zajn;
	< *-nj- < *-nbj- kot [i] + n	'pi:sajnj, ze'le:jni;
	< *l kot l + [i] za samoglas. redko:	'pulje;
n	< *ń za samoglasnik. redko:	'uq:gən;
	za soglasnikom	č're:šna, 'lukna;
	< *-m	1. os. ed. sed.: 'sajnan, 'mažn ~ ('možn) 'mižati', z'mi:ron 'zmerom, vedno';
ń	< *ń v vzglasju	Red. 'nega;
	< *n v polož. pred i	v primeru: zg'ua:vnik 'vzglavnik';
l	< *l̥ za soglasnikom	Imn. k'lučj, 'ze:m̥la;
	za samoglasnik.	'di:tela, 'zul;
	< *-lj- < *-lbj-	'zèle, g'ra:ble;
v	< *x v polož. med samoglas.	prid. m.: 'uq:vək 'lahek', 'mevək 'mehak';
	< kot proteza pred *u-	3. os. ed. sed. 'vüdre 'udariti', 'vüxo 'uho', 'vüš ~ 'vuš, 'vura 'ura', 'vosta 'usta';
ž	< *z nj- v predložni zvezi	Oed. ž 'ni:n.

Izguba soglasnikov

$p(\text{š})- \rightarrow \emptyset(\text{š})-$	<i>še'nica</i> ;
$p(t)- \rightarrow \emptyset(t)-$	<i>'tjčok</i> 'ptiček';
$vl- \rightarrow \emptyset u-$	<i>'ua:knó</i> ¹¹⁰ ~ (<i>v'ua:knó</i>) 'vlakno'.

Asimilacija

$xč \rightarrow šč$	<i>'njšče</i> 'nihče', <i>š'čé:r</i> ;
$čb \rightarrow žb$	<i>ž'be:ya</i> ~ <i>ž'bi:ya</i> 'čebela', <i>ž'bulca</i> 'čebulica';
$xv \rightarrow f$	<i>'fa:la</i> 'hvala';
$xt \rightarrow ft$	<i>'nuft</i> , <i>'uâ:ftič</i> 'komolec';
$dn \rightarrow gn$	prid. ž. <i>'že:jgna</i> 'žejen' (po analogiji tudi m. <i>'že:jgøn</i>);
$mr \rightarrow br$	<i>bra'vi:nc</i> 'mravljinec';
$tj \rightarrow k$	<i>'ke:jdøn</i> 'teden';
$ti \rightarrow ki$	<i>s'pe:ke</i> 'spet';
$x-š \rightarrow š-š$	<i>'šiša</i> 'hiša';
$s-š \rightarrow š-š$	<i>pa'süšit</i> ;
$z-č \rightarrow ž-č$	<i>mó'ži:nčok</i> 'mezinec'.

Diferenciacija

$tl \rightarrow kl$	<i>'puo:kle</i> 'potlej';
$tn \rightarrow kn$	<i>k'nau</i> 'dvorišče pred hišo';
$zv \rightarrow zg$	<i>z'gu.n</i> .

3.1.4.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino (*'sje:stra*, *'žje:ma* ~ (*'že:na*), *'čje:uó/-o* ~ (*'če:uó*), umik na prednaglasno nadkračino (*'møgva* ~ *'mogva*), terciarni umik cirkumfleksa (*'sijnó*, *'jimj* 'ime', *'večjř*, *'devjt*), umik dolgega akuta z zadnjega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog (*'mĩxur*, *s'ramak*) in umik naglasa s končnega kratkega zloga na predhodni dolgi zlog (*'vĩsak*) oziroma kratki zlog (*'buo:gat*), pri slednjem sta novo naglašena *e* in *o* enaka refleksom umično naglašениh *e* in *o*.

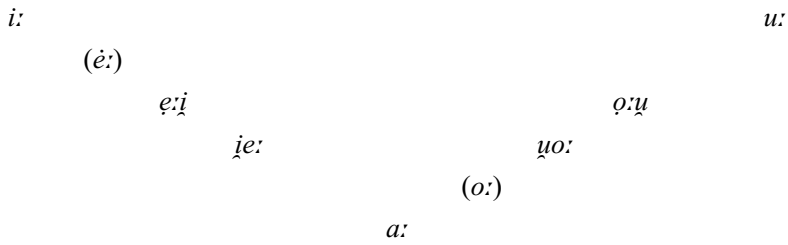
¹¹⁰ Razvoj je najbolj verjetno šel preko prehoda $*l > u$ in asimilacije, posledica česar je bila redukcija vzglasnega fonema v ($v'la:knó \rightarrow v'ua:knó \rightarrow u'ua:knó \rightarrow 'ua:knó$).

2.1.5 Osilnica

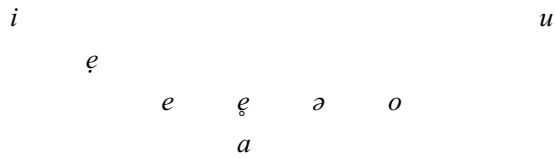
2.1.5.1 Inventar

2.1.5.1.1 Vokalizem

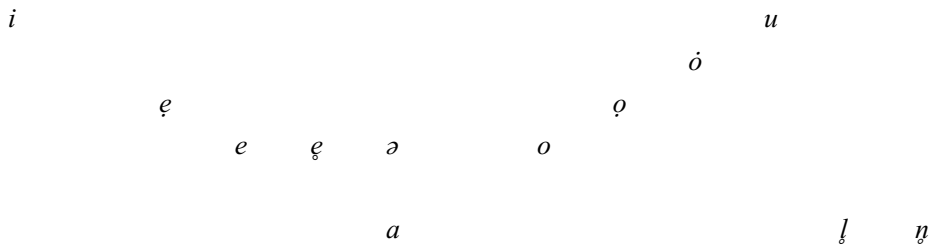
Dolgi naglašeni

Kratki naglašeni

Kratki nenaglašeni

2.1.5.1.2 Konzonantizem

Zvočniki

<i>v</i>			<i>m</i>
<i>u</i>	<i>l</i>	<i>r</i>	<i>n</i>
<i>j</i>	<i>l̥</i>		

Nezvočniki

<i>p</i>	<i>b</i>	<i>f</i>	
<i>t</i>	<i>d</i>		
<i>c</i>		<i>s</i>	<i>z</i>
<i>č</i>		<i>š</i>	<i>ž</i>
<i>k</i>	<i>g</i>	<i>x</i>	

2.1.5.1.3 Prozodija

Fonološko sta relevantna mesto naglasa in kvantiteta. Govor pozna kvantitetne opozicije v naglašanih zlogih. Inventar prozodemov vsebuje dva naglasa (¹V̄, ¹V) ter nena-glašeno kračino (V).

2.1.5.2 Distribucija

2.1.5.2.1 Vokalizem

Dolgi samoglasniki lahko nastopajo samo pod naglasom.¹¹¹ Kratki samoglasniki nastopajo samo v zadnjem oziroma edinem zlogu, v nezadnjem zlogu vedno le kot posledica mlajšega naglasnega umika z zadnjega zloga.

Vzglasni *i* ni mogoč zaradi pojavljanja *j*, ki nastopa pred njim (*j̥emi* 'ime').

Vzglasni *o* ni mogoč zaradi protetičnega *u*, ki nastopa pred njim (*u̥argle* 'orgle').

Vzglasni *u* ni mogoč zaradi protetičnega *v*, ki nastopa pred njim (*v̥exu*).

---

¹¹¹ Kot relik se v zbranem gradivu ohranja ponaglasna dolžina v primeru *'mozi:nc* 'mezinec'.

2.1.5.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* (*'postərf, zd'raf, 'uo:fcə*).

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (prid. ž. *'niska, 'na:xot, 'mu:š*).

2.1.5.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu v večzložnicah. Dolgi samoglasniki so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni ali nenaglašeni. Ponaglasnih dolžin ni.

2.1.5.3 Izvor

2.1.5.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

issln.	gradivo
<i>i:</i> < *ē	<i>'ši:st, 'pi:č, 'mi:t, Red. je'mi:na</i> 'ime', <i>ve'či:rja</i> ;
< *ĕ-	<i>'zi:le, Imm. 'ri:bra, Red.: k'mi:ta, te'li:ta, ječ'mi:na, vre'mi:na,</i> prid. ž. <i>de'bi:ya, 'si:don, 'tri:tjə</i> 'tretji', 1. os. ed. sed. <i>'mi:čen</i> 'metati', 3. os. ed. sed.: <i>se uo'ži:nə</i> 'oženiti se', <i>'mi:le</i> 'mleti', del. na -l m. <i>'ni:sü'</i> ;
< *ĕ	<i>'pi:st, 'pi:t '5; 'ri:p, 'pi:tok; 'ri:sje, 3. os. ed. sed.: g'li:da</i> 'gledati', <i>p'ri:de</i> 'presti', <i>g'ri:</i> 'iti';
< *ĕ-	<i>s'ri:ča, Red.: 'zi:ta</i> 'zeč', <i>te'li:ta</i> ;
< *ĕ̄- v polož. pred <i>r</i>	<i>'vi:ra</i> 'vera';
< *ī v polož. ob <i>r</i>	<i>'ži:r</i> ;
<i>u:</i> < *ō	<i>'mu:š, 'zu:p, k'uu:p</i> 'klóp'; <i>'pu:t, 'ru:bəc, primer. 'vu:žjə</i> 'ozek'; <i>'mu:ka</i> 'moka'; <i>'pu:pok</i> ;
< *ō-	<i>'gu:ba, 'tu:ča</i> ;
< *ō	<i>'xu:r</i> 'dihur', <i>'yu:s</i> 'poln voz sena', <i>b'ru:t, 'pu:lje</i> ; ¹¹²

¹¹² Op. cit. 63.

<i>< *ǝ-</i>	<i>'ku:ža, š'kó:da ~ š'ku:da, 'vu:r,</i> ¹¹³ <i>'pu:stel, 'du:bər, 1. os. ed. sed. 'nu:sən;</i>
<i>ě:</i> <i>< *ě-</i> redko	<i>ž'ě:nɛx</i> 'ženin';
<i>ɛ:ī</i> ¹¹⁴ <i>< *ě̄</i>	<i>'mɛ:ʃx, b'rɛ:ɪk, 'jɛ:ɪs</i> 'jez', <i>s'rɛ:ɪn</i> 'srenj', <i>s'nɛ:ɪk</i> (<i>pa:da</i>), <i>s'rɛ:ɪda</i> , prid. m. <i>s'lɛ:ɪp; 'lɛ:ɪšɲek, 'rɛ:ɪtka, k'lɛ:ɪšče; g'nɛ:ɪzdó, s'vɛ:ʃča, č'rɛ:ɪda, s'tɛ:ɪna, z'vɛ:ɪzda, s't'rɛ:ɪxa, s't'rɛ:ʃla, 'dɛ:ʃte, 'lɛ:ɪpa</i> (večir); <i>b'rɛ:ɪskva, 'mɛ:ɪsɔc</i> , Rmn. <i>'lɛ:ɪt</i> , 1. os. ed. sed. <i>'dɛ:ɪuan;</i> vendar v primeru: prid. ž. <i>'bɛ:ɪa</i> 'jelka';
<i>< *ě̇-</i>	<i>'sɛ:ɪvər, s'vɛ:ɪdər, ko'lɛ:ɪnó, ž'e'lɛ:zò, 'lɛ:ɪtò(-u), 'sɛ:ɪme</i> , Red. <i>so'sɛ:ɪda, 'dɛ:ɪtela,</i> ¹¹⁵ <i>ne'vɛ:ʃta, 'lɛ:ɪsa, b'rɛ:ʃza, m'rɛ:ɪža, 'rɛ:ɪpa, ne'dɛ:ɪla, p'lɛ:ɪša;</i>
<i>o:u</i> <i>< *ī̄</i>	<i>'sɔ:ɪza, 'čɔ:ɪn, 'bɔ:ɪxa</i> , 1. os. ed. sed. <i>'kɔ:ɪnen</i> 'kleti';
<i>< *ī̇-</i>	<i>'pɔ:ɪx;</i>
<i>je:</i> <i>< umično nagl. e</i>	<i>'pɪɛ:ɪen, 'čɪɛ:sɲ, 'č'ɛ:uó, s'tɪɛ:gnó, 'tɪɛ:ɪe, 'sɪɛ:dɪu, 'zɪɛ:mɪa, 'tɪɛ:ta, 'sɪɛ:stra, 'zɪɛ:na, s'ədɪɛ:nc</i> 'studeneč', <i>'vɪɛ:ža</i> , prid. m.: <i>'dɪɛ:bɛɪ, 'vɪɛ:lok</i> , 1. os. ed. sed. <i>'ɲɛ:sɛn, k'lɪɛ:pat, uo'žɪɛ:nit</i> <i>se, 'mɪɛ:tat;</i>
<i>< *ɛ-</i> redko	<i>'pɪɛ:ta;</i>
<i>< *a</i> po asimilaciji ¹¹⁶	<i>'dɪɛ:leč</i> 'daleč';
<i>uo:</i> <i>< umično nagl. o</i>	<i>'pɪu:ɔpər</i> , Red. <i>'kɪu:ɔjna, 'uoknu, 'uɔ:rɪx,</i> ¹¹⁷ <i>'pɪu:su</i> 'posel', <i>'kɪu:žux, 'uɔ:gon</i> 'ogenj', <i>z'gɪu:nc</i> 'zvonec', <i>'tɪu:rok, 'kɪu:tu, 'bɪu:žɛč, 'ɲuɔ:ga, 'kɪu:sa, 'rɪu:sa, 'uɔ:da, 'uɔ:fca, 'kɪu:za, 'uɔ:sa, 'gɪu:ra</i> , prid. nedoloč. ž. <i>ve'sɪu:ka, 'pɪu:ɔrɛp</i> , nam.: <i>z'gɪu:ɲit, 'mɪu:ɔlɛt</i> 'moliti', <i>'pɪu:ɔɪat, 'uɔ:plɛn;</i>
<i>o:</i> <i>< *o</i> po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	v primeru: <i>'mo:dras;</i>
<i>a:</i> <i>< *ā</i>	<i>'pa:s, k'ɪa:s, v'ra:t, s'ɪa:p</i> 'slap', <i>s'ra:p, 'ɪa:s</i> 'las' (ž.), <i>d'ɪa:n;</i> <i>x'ra:st, m'ɪa:toc</i> 'mlatič'; <i>g'ɪa:va, tra:va, b'ra:zda; uo'ta:va, 'pa:uoc, 'zajc, s'ta:rɛ</i> (<i>uɔ:ča</i>), <i>h'ɪa:poc, uo'pa:jok</i> 'pajek', Imn. <i>b'ra:tɛ;</i>

¹¹³ Op. cit. 93.

¹¹⁴ Fonem je lahko izgovorjen z oslavljenim drugim delom kot *ɛ:ɪ*.

¹¹⁵ Izkazuje odraz jata.

¹¹⁶ Rigler 1963: 76.

¹¹⁷ Op. cit. 60.

< *à-	'ka:šol, 'pa:stork, 'ga:bər, 'ja:var, Red. b'ra:ta, 'ja:pku, b'ya:to, k'ra:va, 'ra:na, m'ya:ka, d'ya:ka, 'ka:ča, 'ja:goda, s'ya:ma, 'ma:čexa, 'ma:tę 'mati', s'ta:tve;
< *ǎ	'va:s, 'da:n, 'ta:st;
< *ǎ-	'ma:ša, 'ta:šča.

Položajne različice

issln.	gradivo
ɛ: < *ě- v polož. ob (preh.)j	g'le:jžnò 'gleženj';
ø: < *ǎ- v polož. ob zvočniku	'kø:ra 'lubje', 'xø:ja 'smreka'.

Kratki naglašeni

issln.	gradivo
i < *ī	'sin, x'ci; prid. m. 'nizok; 'vinu, 'lice, g'lista, 'zima, b'lizę; 1. os. ed. sed. 'viden 'videti';
< *i-	x'rip, 'šiüò, ko'ritò/(-u), 'žitò, ko'pitu, pa'rišče 'toporišče', 'niva, se'kira, g'riva, (žila) ~ žiüa, 'riba, s'liva, ma'lina, ž'lica, še'nica, gre'dica, le'sica, pra'sica, ro'čica, ko'pica, brada'vica, prid. m. p'litok, š'tirę;
< *-i	'miš (m.), b'rin;
< *i pod terc. nagl. po umiku novega akuta	'vixar; 2. os. ed. sed. živeš;
u < *ō	'nuft, 'nus, 'must, 'vusok 'vosek', g'nuj, z'gun, 'put 'plot', 'kust, 'nuč, 'su 'sol', 'sura;
< *ū	b'rus, g'lux, 'sux; k'luč, p'luča; 'vusta; x'ruška;
< *ù-	v'nuk, 'jutru, k'luka, 'muxa, 'bukva, 'burja, 'luža, Red. k'ruxa, Med. f'tre'buxę;
ę < *-ù	k'ręx;
< *u pod terc. nagl. po umiku novega akuta	'vęxu 'uho', Imn. 'lędi; žępan, 1. os. ed. sed. 'šešin 'sušiti';
< *ě pod terc. nagl.	'lęsa, 'šęnu, 'lępu;
< *i pod terc. nagl. za j	'jęmi 'ime';

<i>e</i>	< *-è	<i>k'met;</i>
	< *e pod terc. nagl. po umiku novega akuta	Red. <i>'peči, 'nebu, 'peru, 'večir</i> (ž.), <i>'jesin 'jesén', 'devit, 'deset;</i> 1. os. ed. sed. <i>'čepin 'čepeti'</i> , 3. os. ed. sed.: <i>'čepi, 'leži;</i>
	< *-ĕ	<i>'zet 'zet';</i>
	< *e pod terc. nagl.	<i>'mesu, Red. 'pesti, prid. m.: 'mexak, 'težak;</i>
	< *ě v polož. pred <i>j</i> pod terc. nagl. po umiku novega akuta	<i>'veja;</i> Red. <i>s'nega;</i> <i>'mexur;</i>
<i>ę</i>	< *i po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	prid. m. <i>'vęsok;</i>
	< *u pod terc. nagl. ¹¹⁸	Imn. <i>'lędi 'ljudje';</i>
	< *-i v polož. ob zvočniku	<i>'ręt;</i>
<i>ǫ</i>	< *-ǫ	<i>'bǫt, 'dǫš, 'bǫk 'bik';</i>
	< *ǫ- v polož. za prot. <i>u</i> + <i>r</i> < * <i>r̄</i> + <i>r</i> < * <i>r̄</i> - + <i>r</i> < * <i>r̄</i> pod terc. nagl. po umiku novega akuta	<i>'uǫdǫr 'oder, 'uǫrgle 'orgle'; vendar: 'uǫ:sǫn '8';</i> <i>'čǫrf, 'gǫrm, 'dǫruu, 'pǫrst, 'bǫrki, 'bǫrf, 'vǫrx, 'kǫrf;</i> <i>'gǫruǫ, 'sǫrna, 'gǫrča;</i> <i>'sǫrci;</i> 1. os. ed. sed.: <i>'tǫrpǫn 'trpeti', 'dǫrčim 'drčati'</i> , 3. os. ed. sed.: <i>'gǫrmi, 'pǫrdi, s'mǫrdi;</i>
	po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	<i>'mǫrlęč;</i>
<i>o</i>	< *-ò	<i>g'rop, 'koš, 'kǫ'n, s'trop, 'vou 'vol', 'pot 'pod', s'kof, prid. m. s'rok;</i>
	< *o pod terc. nagl. po umiku novega akuta	<i>'uǫ:buak, 'uǫ:bruč, 'korin 'koren, 'kokuš, 'uǫku 'oko, 'kǫuu</i> <i>'kolo', 'mǫkru, Red.: 'nǫgi, 'soli, 'moči, 'kosti, prid. m. 'boǫon</i> <i>'bolan', s'pomlat, 'doma;</i> <i>'komar, 'košar, 'kovač, 'uǫpar 'lopar', gas'padar, 1. os. ed. sed.:</i> <i>'gǫrin 'goreti', 'kǫsin 'kositi', 'topin 'topiti', 3. os. ed. sed.:</i> <i>'gǫri, 'rosi 'rositi', z'goni 'zvoniti';</i>
	< umično nagl. <i>o</i> po prehodu * <i>l</i> > <i>u</i> in asimilaciji	<i>'uǫ.nc 'lonec';</i>
	< *ǫ pod terc. nagl.	<i>'gostu;</i>
	< *-ǫ	<i>'pos 'pes', 'tošč 'tešč';</i>
	< umično nagl. <i>ǫ</i>	<i>s'kodon, 'toma, 'mogua, s'toza;</i>
	< *ǫ pod terc. nagl.	<i>'postǫrf;</i>
	< *e v vzglasju po umiku	<i>'onaǫst;</i>
	< *a pod terc. nagl. v polož. za * <i>l</i>	<i>z'uǫtu, Red. s'uǫomi, g'uǫovi, 'uǫoxak, m'uǫodu;</i>

¹¹⁸ Kot različica k ę.

a	< *-à	<i>b'rat, 'fant, 'gat, g'rax, 'uas 'laz';</i>
	< *a pod terc. nagl.	<i>'zalif 'zaliv', Red.: v'rata, b'radi, 'vasi, d'ʔani, p'raxa, Imn. 'uasi 'lasje', d'ragu;</i>
	< *ǝ pod terc. nagl.	Red. <i>'zaba 'zob'.</i>

Kratki nenaglašeni

issln.	gradivo
i	
< *Vi po umiku novega akuta	1. os. ed. sed.: <i>'tərp̄in, 'kosin 'kositi', 'səšin 'sušiti';</i>
< *-i po umiku novega akuta	3. os. ed. sed.: <i>'gərm̄i, 'pərd̄i, s'mərd̄i, z'goni;</i>
< *-e po terc. umiku	<i>'jemi 'ime'; v končnici¹¹⁹ Red./I/Tmn. ž.: 'zeni, 'səstri, b'radi, 'uadi 'voda', 'kozi ~ 'kazi, s'ʔomi, 'zemli;</i>
< *e po terc. umiku	<i>'sər̄ci, 'jesin, 'večir;</i>
po terc. umiku v končaju *-je	Imn. <i>'l̄edi 'ljudje';</i>
< *Vě redko	<i>'uo:rix 'oreh';</i>
< *uV	del. na -l mn. <i>zgi'bi:l̄e 'izgubiti';</i>
u	
< *ǝ po terc. umiku	<i>'uobruč 'obroč';</i>
< *-o v izglasju	<i>k'ua:doʔu 'kladivo', pre'diʔu, 'vinu;</i>
po terc. umiku v izglasju	<i>'nebu, 'peru, 'mesu, 'sənu, 'koʔu, 'ʔoku, 'l̄epu, 'gostu, 'mokru, d'ragu;</i>
ó	
< *-o	<i>'šiʔó, 'gəʔó, 'čje:ʔó, ko'rító/(-u), 'l̄e:ʔító/(-u), 'di:buó 'deblo';</i>
< *-ǝ	Ted. <i>s'ʔomó, Oed. s 'pestjǝ, s 'kosó;</i>
ǝ	
< *Vě	<i>'su:s̄et, 'videt, 'živet;</i>
ǝ	
< *Vo	v primeru: Rmn. <i>'sinǝf, Dmn. 'sinǝn;</i>
< *-ǝ ¹²⁰	Oed.: <i>s 's̄je:st̄rǝ, s x'č̄e:r̄jǝ;</i>
e	
< *eV	<i>gre'di:ca, Red. je'zika;</i>
< *-e	<i>'t̄je:le, 's̄e:ime, 'd̄e:ite; v končnici Red./I/Tmn. ž.: z've:ʔizde, st're:ix̄e, m're:iz̄e;</i>
< *eV	<i>sre'di:nc, Red. de'ti:ta;</i>
< *eV	<i>ne'd̄e:ila, se'kira, Red. te'li:ta;</i>

¹¹⁹ Op. cit. 65.

¹²⁰ Odraž izglasnega nosnika *-ǝ ima tudi ožjo različico ó.

< * $\check{V}$ e	<i>'vɛ:verca, 'dɛ:ɨtela;</i>
< *-e	<i>'zi:le, pa'rišče</i> 'toporišče', 3. os. ed. sed.: <i>'ɲi:se;</i>
< * $\check{V}$ u	Med. <i>pot</i> <i>'pa:zduxó;</i>
e < * $\check{I}\check{V}$	<i>šɛ'va.nka, lɛ'sica;</i>
< * $\check{V}$ i	<i>'ɲʉo:žɛč, 'bʉo:žɛč, dɔr'zi.vnɛk</i> 'deževnik', <i>t'ra:ɲɛk</i> 'travnik', Mmn. <i>pər b'ra:tɛx;</i>
< *-i	<i>'ma:tɛ, čɔ'vɛ:ɨškɛ, š'tirɛ;</i> v končnici Omn. <i>s sest'ra:mɛ,</i> Imn. <i>d'ni:vɛ;</i>
< *-u	<i>b'lizɛ;</i>
< *- $\check{e}$ /*-i/*-u ¹²¹	v končnici Ded. m./sr.: <i>b'ra:tɛ, 'tɛ:ɨmɛ</i> 'ta', Med. m./sr.: <i>f</i> <i>tre'buxɛ, na 'čje:lɛ, na 'sje:dlɛ, na 'nebɛ, v 'mesɛ</i> 'meso';
< *- $\check{e}$ /*-i ¹²²	v končnici D/Med. ž.: <i>'sje:stɛɛ, žje:nɛ, x'či:rɛ, 'materɛ;</i>
a < ə v priponi *-ər	<i>'pʉo:pər, 'vɛ:ɨtər, 'rebər, 'nu:tər;</i>
< ə v priponi *-əc, redko	<i>'ru:bəc, 'soʉəc</i> 'solec';
< *pri-	<i>pər'ja:tu</i> 'prijatelj';
o < * $\check{o}\check{V}$	<i>po'ru:ka ~ po'ró:ka, so'bu:ta, koše'nica;</i>
< * $\check{V}$ o	<i>'ja:godá;</i>
< * $\check{o}\check{V}$	<i>so'sɛ:da, go'sɛ:nca;</i>
< ə v priponah *-əc, *-ək, *-əl, *-ən, *-əs	<i>h'ʉa:poc, 'pa:ʉoc, ka'za:ʉoc, b'ra:tranoc, ž'rɛ:ɨboc, š'čopoc,</i> <i>'čʉo:vok, mar'tinčok, st'ričok, pi:tok, 'bəzok, 'ka:šol, 'pa:rkol,</i> <i>s'kodon, 'ʉo:gon</i> 'ogenj'; tudi: ¹²³ <i>'donost</i> 'danes';
< *a v polož. za *l po švapanju	<i>'ja:buona, prid. m. 'boʉon</i> 'bolan', del. na -l ž. <i>'dɛ:ɨuoua;</i>
a < * $\check{a}\check{V}$	<i>ma'lina;</i>
< * $\check{V}$ a	<i>'dɛ:ɨuat;</i>
< * $\check{o}\check{V}$	<i>pan'dɛ:ɨlok, gas'padar, gaspa'dina, pa'rišče</i> 'toporišče';
< * $\check{V}$ o ¹²⁴	<i>'ja:var;</i>
< *-a	<i>b'ra:zda, s'ʉa:ma, 'ma:čexa;</i>

¹²¹ Op. cit. 67.

¹²² Op. cit. 68.

¹²³ Pri sledečem leksemu gre zgolj za sinhrono adaptacijo na pripono *-əs kot posledico (slovenske) redukcije, etimološko izhodišče je namreč: psl. *dbnъsb, kjer je odraz *o* na mestu *a ne v priponi, temveč v členku (Alenka Šivic-Dular, pisno). Glej tudi op. 66.

¹²⁴ Akanje je nedosledno.

ʃ	< *l po onemitvi <i>i</i> v priponi *-ica v polož. pred sogl.	'kisʃca;
	< *-ǰ redko	'ma:ntʃ 'plašč';
ŋ	< *-ən	no'bedŋ, 'čje:sŋ;
	< *n po onemitvi <i>i</i> v priponi *-ica v polož. pred sogl.	mərt'va:šŋca, 'ža:gŋca 'žaganica, žagovina', za'nu:ftŋca 'zanoihtnica', s'vɛ:ʒŋca.

Onemitev samoglasnikov

ə	v priponi *-əc v polož. za sogl.	'mozi:nc 'mezinec', sə'dje:nc 'studeneč', ze'lje:nc 'zelenec, kuščar';
ɛ	v priponi *-ɛc	'zajc;
iV	v polož. ob zvočniku *r	prid. m. s'rok, prid. ž. s'roka, s'ruo:ta;
Vi	v priponi *-ica	go'sɛ:nca, 'vɛ:verca, 'mərɛca 'mrvica', 'kisʃca.

2.1.5.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

izvor	gradivo
f	
< *x v polož. pred *t	'nufɪ;
< *v pred nezven. nezv. in v izglasju	'uo:ɛca, 'žifčən, 'mərɛca 'mrvica', 'ci:rkuf, 'kərf, 'postərf, zd'raf, p'raf, p'lɛ:jsnɛf 'plesniv', Rmn.: b'ra:tof, 'sinof;
u	
< *l pred V ⁰	k'ua:s, p'uomin 'plamen', t'ua, d'ua:ka, x'ua:če, s'ta:ua, 'uo:sua 'osla', 'dɛ:ikua, del. na -l ž.: t'ka:ua, s'ua, 'dɛ:juoua, tər'pɛ:juu, 'nje:sua, no'siua, 'vidua;
< *l < skupina *dl/*tl	del. na -l ž.: pa:ua 'pasti', jɛ:juu 'jesti', p'lje:ua 'plesti'; del. na -l m.: 'pou 'pasti', jɛu 'jesti';

<p>< kot proteza pred *o¹²⁵</p>	<p><i>uo'pa:jok</i> 'pajek', <i>uo'me:la</i>, <i>uo'ta:va</i>, <i>uob'ua:čnó</i>, <i>uo'žje:nit se</i>, <i>uog'nišče</i>, <i>'uədər</i> 'oder', <i>'uərgle</i> 'orgle', del. na -l m. <i>uog'lęšiu</i> 'oglušeti', <i>uo'dašü</i> 'oditi';</p>
<p>v < kot proteza pred *u- < kot proteza pred *u- (< *o)</p>	<p><i>'vuš</i>, <i>'vęxu</i> 'uho', <i>'vuzda</i>, <i>'vusta</i>; primer. <i>'vu:žje</i> 'ozek';</p>
<p>j < ohranjanje pred *i- < kot prehodni j [i] < *ń kot [i] + n za samoglas. < *-nj- < *-nbj- kot n + [i] < *l kot [i] + l za samoglas. < *l kot l + [i] za samoglas.</p>	<p><i>'jezba</i> 'izba', <i>'jemi</i> 'ime', 2. os. ed. sed. <i>'ješčeš</i> 'iskati'; <i>g'le:žnó</i>; <i>lu'ba:jna</i>, <i>'ko'n</i>, <i>'kostajn</i>; <i>z'na:monjě</i>, <i>'ka:monje</i>; redko: Imn. <i>k'ra:jli</i> 'kralj'; redko: <i>'pu:lje</i>;</p>
<p>l < *l̥ za soglasnikom za samoglasnik. < *-lj- < *-lbj-</p>	<p><i>k'luč</i>, <i>p'luča</i>, <i>'zie:mila</i>; <i>'de:itela</i>, <i>'ka:šol</i>; <i>'zi:le</i>;</p>
<p>n < *ń v vzglasju za soglasnikom < *-m</p>	<p><i>'niva</i>, Oed. ž <i>'nin</i>; <i>č're:jšna</i>, <i>uog'nišče</i>; 1. os ed. sed.: <i>'ne:iman</i>, <i>'čepin</i> 'čepeti', <i>'šivan</i> 'šivati', <i>'za:gan</i>, Oed. z <i>b'ra:ton</i>, <i>'sinon</i>, Dmn.: <i>'sje:stran</i>, <i>x'čeran</i>, <i>b'ra:ton</i>, <i>'tan</i>;</p>
<p>ž < *z nj- v predložni zvezi</p>	<p>Oed.: ž <i>'nin</i>, ž <i>'nu</i>, ž <i>'nimę</i>.</p>

Izguba soglasnikov

<p><i>vd-</i> → <i>d-</i></p>	<p><i>do'vica</i> 'vdova';</p>
<p><i>vz-</i> → <i>z-</i></p>	<p>1. os. ed. sed. <i>'za:men</i> 'vzeti';</p>
<p><i>pš-</i> → <i>š-</i></p>	<p><i>še'nica</i>;</p>
<p><i>pt</i> → <i>p</i></p>	<p><i>'tič</i> 'ptič'.</p>

¹²⁵ Zapis je ponekod nedosleden, saj se za protetični *u* pojavlja tako grafem *u* kot tudi *w*.

Asimilacija

<i>čb</i> → <i>žb</i>	<i>ž'belnak</i> 'čebelnjak', <i>ž'bulca</i> 'čebulica';
<i>mr</i> → <i>br</i>	<i>brav'li:nc</i> 'mravljinec';
<i>tj</i> → <i>k</i>	<i>'ke:jdón</i> 'teden';
<i>xt</i> → <i>ft</i>	<i>'nuf't</i> ;
<i>s-š</i> → <i>š-š</i>	<i>'šešit</i> 'sušiti'.

Diferenciacija

<i>zv</i> → <i>zg</i>	<i>z'gun</i> .
-----------------------	----------------

Disimilacija

<i>um-</i> → <i>xm-</i>	<i>x'mərt</i> 'umreti'.
-------------------------	-------------------------

Metateza

d'rel 'dlje' ← *dljer*.

2.1.5.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino (*s'tje:gnó*, *'tje:le*, *'k̄uo:sa*, *'r̄uo:sa*, *'uo:da*), umik na prednaglasno nadkračino (*'mogua*, *s'toza*), terciarni umik cirkumfleksa (*'vixar*, *'l̄epu*, *'mesu*), umik dolgega akuta z zadnjega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog (2. os.ed. sed. *'živēš*, *'mexur*, *'košar*) in umik naglasa s končnega kratkega zloga na predhodni dolgi zlog (*'v̄esok*) oziroma kratki zlog (*'p̄uo:grep*), pri slednjem sta novo naglašena *e* in *o* enaka refleksom umično naglašanih *e* in *o*.

2.1.6 Bosljiva Loka

2.1.6.1 Inventar

2.1.6.1.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

i: *y:* *u:*
è: (ó:)
ɛ: *ɔ:*
ɛ̃: *uɔ:*
ɛ̃: *e:* *o:*
a:

Kratki naglašeni

i *y*
ɛ *ɔ*
ɛ *ɛ* *ə* (ɔ)
â *o*
a *ɨ*

Kratki nenaglašeni

i *ĩ* *y* *u*
è *ó*
ɛ *ə* *ɔ*
ɛ *ɛ* *ɔ̃*
e *â*
a *ɨ*

2.1.6.1.2 Konzonantizem

Zvočniki

<i>v</i>			<i>m</i>
<i>u</i>	<i>l</i>	<i>r</i>	<i>n</i>
<i>j</i>	<i>í</i>		

Nezvočniki

<i>p</i>	<i>b</i>	<i>f</i>	
<i>t</i>	<i>d</i>		
<i>c</i>		<i>s</i>	<i>z</i>
<i>č</i>		<i>š</i>	<i>ž</i>
<i>k</i>	<i>g</i>	<i>x</i>	

2.1.6.1.3 Prozodija

Fonološko sta relevantna mesto naglasa in kvantiteta. Govor pozna kvantitetne opozicije v naglašanih zlogih. Inventar prozodemov vsebuje dva naglasa (' $\bar{V}$ ', ' V ') ter nenačlašeno kračino (V).

2.1.6.2 Distribucija

2.1.6.2.1 Vokalizem

Dolgi samoglasniki lahko nastopajo samo pod naglasom. Kratki samoglasniki nastopajo samo v zadnjem oziroma edinem zlogu, v nezadnjem zlogu vedno le kot posledica mlajšega naglasnega umika z zadnjega zloga.

Fonem *i* ni mogoč v vzglasju zaradi pojavljanja *j*, ki nastopa pred njim (*'jig_ua* 'igla').

Fonem *o* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *u*, ki nastopa pred njim (*u_og'ni:šč_e*).

Fonem *u* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *v*, ki nastopa pred njim (*'v_exu*).

2.1.6.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* (prid. m. *'ži:f, nafk're:bf*).

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (*s'tu:rš* 'storž', *v'ra:k*, prid. m. *s'ua:p* 'slab').

2.1.6.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu v večzložnicah. Dolgi samoglasniki so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni ali nenaglašeni. Ponaglasnih dolžin ni.

Govor ima izrazito tendenco podaljševanja kratkih akutiranih zadnjih zlogov in zlogov, naglašanih po mlajših naglasnih umikih.

2.1.6.3 Izvor

2.1.6.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

issln.	gradivo
<i>i:</i> < *ī	<i>'si:n, 'ži:r, 'zi:t, š'či:, 'ži:f, t'ri:, 'mi ~ 'mi:</i> ; <i>g'ri:č</i> , prid. m. <i>'ni:zok</i> , 3. os. ed. sed. <i>'zi:be</i> 'zebsti'; <i>'li:ce, 'vi:nò, 'zi:ma, b'li:ze</i> 'blizu'; <i>b'ri:tva</i> , Imn. <i>'vi:tre</i> , del. na -l ž. <i>no'si:ua</i> ;
< *i-	<i>'ši:yu, 'ži:tò, kò'pi:tò, 'ri:ba, 'ži:la, 'ni:va ~ ('ni.va), g'ri:và, s'li:và, ma'li:na, se'ki:ra, l'š'i:ca, ž'li:ca, b'ya'da'vi:ca, noš'ni:ca, pra'si:ca, dr'ž'i:na</i> 'družina', <i>kot'li:na, b'ri:sa:t</i> ;
< *i	<i>'ri:t, k'li:n, x'ri:p ~ (x'rip), 'si:r</i> , prid. m. <i>'si:f</i> 'siv', <i>'či:st, g'ri:st</i> ;
< *i po umiku novega akuta po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	1. os. ed. sed. <i>'ži:vin</i> 'živeti'; <i>'ni:šče</i> 'nihče';
< *ē	<i>'li:t, 'mi:t, 'ši:st ~ ('šè:st)</i> ;
< *è-	<i>'ži:nix</i> 'ženin', <i>'zi:le, 'ži:naska, s'ti'la, 'pi:rje</i> , Red.: <i>k'mi:ta</i> , Imn. (<i>ve'sè:sa</i>) ~ <i>ve'š'i:sa, ječ'mi:nova, 'si:dòn, t'ri:tja, 'ši:sta, pò'di:snj</i> ;
< *-è	<i>k'mi:t</i> ;

< * $\bar{e}$ ¹²⁶	<i>'pi:t</i> , primer. <i>'vi:čje</i> 'velik', <i>s'pi:</i> 'spet'; <i>'pi:tɔk</i> , Imn. <i>'mi:čã</i> 'meča', 3. os. ed. sed. <i>s'vi:tj</i> ;
< * $\bar{e}$ -	<i>g'li:dat</i> ;
< * $\bar{e}$ -	<i>'ri:p</i> , <i>'zi:t</i> 'zet';
< * $\bar{e}$ - v polož. ob <i>r</i>	<i>'vi:ra</i> 'vera', del. na <i>-l</i> m. <i>z'mi:riu</i> 'izmeriti', <i>z'mi:rɔn</i> 'zmerom, vedno';
y: < * $\bar{u}$	<i>'sy:x</i> , <i>'py:st</i> , <i>b'ry:s</i> , <i>d'ry:gj</i> , prid. m. <i>g'ly:x</i> ~ (<i>g'lij</i>) 'gluh', 3. os. ed. sed. <i>s'ky:bę se</i> 'skubiti se'; <i>k'ly:č</i> , <i>p'ly:ča</i> ~ (<i>p'lijča</i>), <i>'ly:bje</i> ; <i>'ry:da</i> , <i>'vy:sta</i> , <i>t'ry:pju</i> 'truplo', prid. ž. <i>'xy:da</i> ; <i>x'ry:ška</i> , <i>'ly:kna</i> 'luknja', <i>'sy:kna</i> 'suknja', <i>'ky:rje</i> (<i>'o:ku</i>) ~ <i>'kijje</i> (<i>'o:ku</i>), 3. os. ed. sed. <i>o'ly:pę</i> 'olupiti', <i>'ty:dę</i> 'tudi';
< * $\bar{u}$ -	<i>k'ly:ka</i> 'kljuka', (<i>'myxa</i>) ~ <i>'my:xa</i> , <i>'ry:xa</i> , Med. na <i>'ky:pę</i> 'kup';
u: < * $\bar{o}$	<i>'mu:š</i> ~ (<i>'mó:š</i>), <i>'zu:p</i> , <i>'gu:ska</i> , <i>'nu:trj</i> , (po asimilaciji) ¹²⁷ <i>'ku:p</i> 'klop'; <i>'pu:t</i> , <i>'ru:bɔc</i> , Red. <i>o'ru:dja</i> ; <i>'mu:ka</i> 'moka'; <i>'pu:pɔk</i> ;
< * $\bar{o}$ -	<i>'gu:ba</i> ;
< * $\bar{o}$	<i>'nu:s</i> , <i>'nu:ft</i> , <i>g'nu:j</i> , <i>'vu:s</i> , (po asimilaciji) <i>'pu:t</i> 'plot', <i>'u:s</i> ~ (<i>'uɔ:s</i>) 'os', <i>'mu:st</i> , <i>z'gu:n</i> , <i>s'tuk</i> 'stog', <i>'pu:le</i> , ¹²⁸ <i>'nu:č</i> , <i>'ku:st</i> , Imn. <i>'ku:ya</i> , <i>ko'ku:šj</i> , <i>ko'ku:šja</i> , <i>s'tu:</i> , <i>'bu:l</i> , <i>š'nu:čj</i> 'sinoči', <i>s'ku:zi</i> 'skozi', <i>o'ku:le</i> 'okoli', <i>'tu:</i>
< * $\bar{o}$ -	<i>'ku:ža</i> ~ (<i>'kó:ža</i>), <i>'xu:ja</i> 'jelka', <i>š'ku:da</i> , <i>s'ku:rja</i> , <i>'ku:ra</i> , prid. m. <i>'ku:jzi</i> 'kozji', <i>'ku:jnskj</i> , 3. os. ed. sed. <i>'vu:zijɔ</i> ;
è: < * $\bar{e}$	<i>'pè:st</i> ~ <i>'pę:jst</i> , <i>za'čè:tɔk</i> , <i>naj'vè:čji</i> , <i>pɔ'rè:dno</i> , <i>za'vè:zat</i> ;
< * $\bar{e}$ v polož. ob <i>r</i>	<i>č'rè:šna</i> , Mmn. <i>s'rè:dax</i> , 3. os. ed. sed. <i>z'rè:že</i> ;
< * $\bar{e}$ -	<i>'jè:st</i> , del. na <i>-l</i> m.: <i>'mè:u</i> 'imeti', <i>'dè:u</i> 'deti';
< * $\bar{e}$	(<i>'ši:st</i>) ~ <i>'šè:st</i> , Red. <i>vę'čè:ra</i> ;
< * $\bar{e}$ -	Imn. <i>vę'šè:sa</i> ~ (<i>vę'ši:sa</i>), <i>k'mè:čkj</i> , del. na <i>-l</i> m.: <i>pɔ'r'nè:sju</i> , <i>'rè:kęu</i> ;
ó: < * $\bar{o}$ - redko ¹²⁹	<i>'tó:ča</i> , Imn. <i>'gó:be</i> ;
e:ī < * $\bar{e}$	<i>s'nę:īk</i> , <i>b'rę:īk</i> , <i>'mę:īx</i> , <i>č'rę:īvɔl</i> 'čevelj', Imn. <i>č'rę:īva</i> , <i>'rę:īč</i> , <i>s'rę:īda</i> , <i>'lę:īp</i> , <i>s'lę:īp</i> ; <i>'lę:īšnik</i> , <i>'lę:īška</i> , <i>k'lę:īščã</i> ; <i>m'lę:īkó</i> , <i>g'nę:īzdó-l-u</i> , <i>'pę:īsta</i> 'pesto', <i>s'vę:īča</i> , <i>č'rę:īda</i> , <i>v'rę:īme</i> ; <i>gɔ'sę:īnca</i> , <i>'vę:ītr</i> , <i>'mę:īšɔc</i> , <i>b'rę:īskva</i> , Rmn. <i>'lę:īt</i> ;

¹²⁶ Ima dvojnične odraze, in sicer *i:* ter *é:*.

¹²⁷ Pot asimilacije je bila sledeča: *k'lu:p* > *k'ju:p* > *k'u:p*.

¹²⁸ Op. cit. 63.

¹²⁹ Kot različica *u:*.

< *ě-	<i>s'vɛ:jdɔr, 'lɛ:itò, žɛ'lɛ:izɔ, ko'lɛ:inò, 'tɛ:ime, 'sɛ:ime, 'dɛ:ikuã, b'rɛ:iza, 'vɛ:ivɛrca, p'lɛ:iša, 'rɛ:ipa, m'lɛ:it, 'rɛ:izat;</i>
o:u < *ī	<i>'čɔ:un, 'Vɔ:učji (X'rip), 'ko:uk;</i>
< *ī-	<i>'Kɔ:upa, 'vo:una, 'dɔ:ugj, del. na -l 'to:uklɛ;</i>
< *-ī]	<i>(pɔ:ux), 'to:uč 'tolč, s'to:uč;</i>
ɛ: < *ě pod terc. nagl.	<i>d'rɛ:vu ~ (d'rɛvu), č'rɛ:vu, Red. s'hɛ:ga;</i>
ie: < umično nagl. e	<i>se'diɛ:nɔc 'studeneč, 'piɛ:lin, 'čie:sɔn, s'tiɛ:gno, 'piɛ:tɛx 'peteh (petelin)', 'čie:uu, 'siɛ:stra, 'tiɛ:ta, 'žie:na, Med. pɔ 'ziɛ:mle, 'diɛ:bɛu, 'mie:tat, 'žie:nit, 'piɛ:lat, 3. os. ed. sed.: 'riɛ:če, (z)'niɛ:se, del. na -l m. 'liɛ:žou, del. na -l ž. s'piɛ:kua, 'niɛ:sua;</i>
< *ě- v polož. pred ž ¹³⁰	<i>'viɛ:ža;</i>
< *ɛ- redko	<i>'piɛ:ta;</i>
< *a po asimilaciji ¹³¹	<i>'diɛ:lɛč 'daleč;</i>
uɔ: < umično nagl. o	<i>'uɔ:gɔn¹³² 'ogenj', 'uɔ:knò 'okno', 'buɔ:žič, 'tuɔ:rɔk, 'puɔ:tɔk, 'kuɔ:nɔc, 'uɔ:nɔc, Ted. 'kuɔ:jna, 'uɔ:fa, 'nuɔ:ga, 'guɔ:ra, 'kuɔ:sa, 'uɔ:da, 'kuɔ:za, 'uɔ:na, prid. ž. p'rɔ:sta, vi'suɔ:ka, 'ruɔ:sit, 'muɔ:līt, 'vuɔ:zīt, z'guɔ:nīt, 'kuɔ:smat, 'muɔ:dras, 'uɔ:puas 'oplaz', 'uɔ:plin 'oplen', 'puɔ:puot 'podplat', prid. m. 'guɔ:tof;</i>
< *ò- v polož. ob ustničnikih	<i>'muɔ:kɛr, 1. os. ed. sed. 'muɔ:ran, 3. os. ed. sed. 'muɔ:re;</i>
< *ɔ redko	<i>'ruɔ:ka;</i>
e: < *ɛ pod terc. nagl.	<i>'me:su, 'de:vit, 'de:sit;</i>
< *e pod terc. nagl.	<i>'ve:čir (ž.), 'ne:bu;</i>
po umiku novega akuta	<i>3. os. ed. sed. 'le:ži;</i>
o: < *ò	<i>'po:t 'pod (tla)', ('kɔ:š) ~ 'ko:š ~ ('koš), 'mo:št, d'no:, p'ro:č;</i>
< *o pod terc. nagl.	<i>'ko:rin ~ ('korin) 'koren', 'ko:kuš ~ ('kokuš), 'ky:rje 'o:ku, p'ro:sò, Red. 'no:či, 'so:li, Ted. 'ko:sɔ, Imn. 'no:gi ~ ('nogi), 'ko:sti, 'ko:zi;</i>
po umiku novega akuta	<i>'ko:vač, 'ko:mar, gɔs'po:dar ~ (gɔs'podar), k'uo:bik ~ k'uo:bjk 'klobuk', 3. os. ed. sed.: s'to:pi, z'go:ni, 'bo:li;</i>
< *ɔ redko	<i>'mo:ški;</i>
pod terc. nagl.	<i>Red. 'mo:ža, Imn.: 'zo:bi, 'ro:ki;</i>
< *a pod terc. nagl., redko	<i>'to:ku ~ ('toku), 'ko:k ~ ('kok);</i>

¹³⁰ Snoj v Bezljaj IV: 309.

¹³¹ Rigler 1963: 76.

¹³² Op. cit. 60.

a: < *ā	'ua:s 'las', s'ra:p, z'na:k, s'ua:p, v'ra:k, 'ma:st, v'ra:t, 'pa:s, prid. m. m'ua:t, d'va:; x'ra:st; b'ra:dā; o'ta:va, k'o'sa:ra, 'za:joc, x'ua:poc, Rmn. k'ra:f, prid. določ. obl. m. s'ta:ri; del. na -l ž. p'ož'na:ua;
< *ā-	'ka:šo'l, 'ga:bōr, d'ua:ka, 'ža:bā, 'ma:tj, s'ta:tve, del. na -l ž. o'p'ra:ua;
< *ā-	'fa:nt, b'ra:t ~ (b'rat), 'ča:s, prid. m. s'ta:r, 'va:š;
< *a pod terc. nagl. po umiku novega akuta	del. na -l m. 'za:čijū 'začeti'; 'pa:stir ~ (pastir);
< *ā	'da:n, 'va:s, 'ua:n 'lan', 'ta:st, primer. 'ma:jñe 'majhen';
< *ā-	'ta:ščā, 'da:nkā, 'ma:ša, 'va:ška, 3. os. ed. sed.: 'za:me 'vzeti', 'ža:jne 'žeti', p'o'sa:xne.

Položajne različice

issln.	gradivo
[e:] < *ē v polož. pred prehodnim j	'pe:jst, 3. os. ed. sed. t're:jse, del. na -l mn. rešt're:jslj;
< *i pod terc. nagl. za j	'je:mi ~ (jemi) 'ime';
< *ē- v polož. ob (preh.) j	g'le:jžon 'gleženj';
< *ē- v polož. pred j	've:ja;
[o:] < *o pod terc. nagl. v polož. pred *l'	prid. m. 'bo:uon 'bolan';
< *ō v polož. za *l'	'uo:ka ~ 'uo:kā 'loka';
[o:] < *a pod terc. nagl. v polož. za *l'	Ted. g'uo:vō, Imn. 'uo:si 'las', x'uo:dnu, s'uo:bu, 'uo:xku;
< *o po umiku novega akuta v polož. za *l'	k'uo:bik ~ (k'uo:bik);
< *ō redko	g'rō:p, 'kō:š ~ ('ko:š ~ 'koš);
< *ō- v polož. za prot. u	'uo:dər 'oder', 'uo:rgle 'orgle', 'uo:son '8';
[ā:] < *ā- v polož. za m, redko	'mā:ša;
< *ā v polož. ob zvočniku, redko	3. os. ed. sed. p'rā:vj;
< *ā- v polož. ob zvočniku, redko	'kā:mōn, k'rā:vā, Red. b'rā:tā, del. na -l m. m'ua:tijū 'mlatiti';
< *e v vzglasju po umiku	'ā:najst;
[ā:] < *a v polož. pred u	'pā:uc, ka'zā:uc.

Kratki naglašeni

issln.	gradivo
i < * <i>-i</i>	š'tiri, 'vidēt; x'rip ~ (x'rīp ~ x'ri:p), 'bik, 'miš ~ ('mīš), 'nič, b'rin;
< * <i>ī</i>	'mi ~ ('mi:), 'vi, 'ti; mā'tika;
< * <i>i</i> pod terc. nagl.	'vixar, 'živo <u>u</u> 'žival';
y < * <i>ū</i>	t'ryp; p'lyča ~ (p'ly:ča); ('ky:rje) ('o:ku) ~ 'kyrje ('o:ku), prid.
< * <i>ū-</i>	m. (g'ly:x) ~ g'lyx 'gluh', 'tydī 'tudi';
	'myxa ~ ('my:xa), Red. k'ryxa;
e < * <i>-ū</i> ¹³³	'kēp;
< * <i>ě</i> pod terc. nagl.	d'rēvu, 'sēnu, prid. m. 'lēsin;
po umiku novega akuta	'mēxʏr 'mehur';
< * <i>i</i> pod terc. nagl. za <i>j</i>	'jēmi ~ ('jē:mi) 'ime';
o < * <i>-ə</i>	'pōs, 'dōš;
< umično nagl. ə	'mōgʏa, 'dōska, s'tōza, s'tōbōr, s'kōdōn, š'čōpōc;
< * <i>-ə</i> položajno pred <i>u</i>	del. na -l m.: s'tō <u>u</u> 'stati', 'dō <u>u</u> 'dati', 'pō <u>u</u> 'pasti';
pri del. na -l m.	
e < * <i>ě</i> pod terc. nagl.	'lēpu, d'rēvu ~ (d'rē:vu);
< * <i>-ū</i>	k'rēx, s'kēp 'skupaj';
< * <i>u</i> pod terc. nagl.	'vēxu 'uho', Imm. 'lēdi 'ljudje', del. na -l m. za'mēd <u>ju</u> 'zamuditi';
po umiku novega akuta	'žēpan;
e < * <i>-i</i> ¹³⁴	'nēč, 'bēt;
< * <i>i</i> po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	prid. m.: š'ērōk, 'vēsōk ~ ('vīsōk ~ 'vīsōk);
a < * <i>-ě</i>	'sən 'sēm';
+ r < * <i>ī</i>	'pərst, 'dərvu, 'bərke, 'gərəm, 'vərj ~ ('vɹf), s'mərt, ə'bərve, 'pərsa;
+ r < * <i>ī-</i>	'gər <u>uu</u> , č'mər <u>l</u> ;
+ r < * <i>ī</i> pod terc. nagl.	'sər <u>ci</u> , 'šərš <u>in</u> 'sršen', 'gər <u>du</u> ;
po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	'mər <u>lič</u> ~ ('mɹ <u>lič</u>);
po umiku novega akuta	3. os. ed. sed.: s'mərd <u>ī</u> , 'vərt <u>ī</u> 'vrteti';

¹³³ Kot različica k *e*.

¹³⁴ Kot različica k *i*.

<i>q</i>	< * <i>-ò</i> redko	<i>st'rop, 'kqjn;</i>
<i>á</i>	< * <i>-á</i> ¹³⁵	<i>'ggt 'gad', (b'rat ~ b'ra:t) ~ b'rgt,</i>
<i>o</i>	< * <i>o</i> pod terc.nagl.	<i>'toku ~ (to:ku), 'kok ~ ('ko:k), 'kokuš ~ ('ko:kuš), ('ko:rin) ~</i> <i>'korin 'koren', Imn. 'nogi ~ ('no:gi);</i>
	po umiku novega akuta	<i>gos'podar ~ (gos'po:dar);</i>
	< * <i>ə</i>	<i>'postf;</i>
<i>a</i>	< * <i>-à</i>	<i>b'rat ~ (b'ra:t ~ b'rgt), 'uas 'laz', g'rax, prid. m. zd'raf;</i>
	< * <i>a</i> po umiku novega akuta	<i>'pastir ~ (pa:stir), 3. os. ed. sed. 'vali 'valiti';</i>
	< * <i>ə</i> v polož. pred <i>j</i>	<i>'pajn, 'vajn;</i>
<i>r</i>	< * <i>r̄</i>	<i>'vr̄x, 'r̄š, 'kr̄l, 'br̄f, 'vr̄t, 'vr̄f ~ ('vər̄f), 'čr̄f, 'dr̄va, 'vr̄ba;</i>
	< * <i>r</i> po umiku novega akuta	<i>3. os. ed. sed. 'gr̄mi 'gr̄meti';</i>
	po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	<i>('mər̄lič) ~ 'm̄r̄lič.</i>

Kratki nenaglašeni

	issln.	gradivo
<i>i</i>	< * <i>Vi</i> po umiku novega akuta	<i>'pa:stir ~ 'pastir, 1. os. ed. sed. 'zi:vin 'živeti', 2. os. ed. sed. s'mər̄diš, 3. os. ed. sed.: 'vər̄ti 'vrteti', 'vali 'valiti';</i>
	< * <i>Vi</i> po umiku nagl. z zadnj. kratk. zloga	<i>'mər̄lič ~ 'm̄r̄lič;</i>
	< * <i>e</i> po terc. umiku v končaju * <i>-je</i>	<i>'šər̄šin, 'sər̄ci, 've:čir, 'lęsin, 'ko:rin ~ 'korin 'koren';</i> <i>živ'lę:jni, čęš'čę:jni, fsta'ję:jni 'vstajenje', zvə'hę:jni,</i> <i>'zi:gnajni 'žeganje';</i>
	po terc. umiku v končaju * <i>-je</i>	Imn. <i>'lędi 'ljudje';</i>
	< * <i>ę</i> po terc. umiku	del. na <i>-l</i> m. <i>'za:čiu, 'devit, 'de:sit, 'ję(:)mi 'ime';</i> v končnici ¹³⁶ Red./lTmn. ž.: <i>'ro:ki, 'no:gi ~ 'nogi, 'se:stri ~ ('się:stre), 'ko:zi;</i>
	< * <i>u</i> po umiku novega akuta	<i>k'uo:bik ~ (k'uo:byk);</i>
	< * <i>Vě</i> redko	<i>'uo:rix 'oreh';</i>

¹³⁵ Kot različica k *a*.

¹³⁶ Op. cit. 65.

<i>j</i>	< * <i>ǵ</i>	<i>Mi'xε:lkovɔ, li'si:ca, ſi'vanka;</i>
	< * <i>ǵi</i>	<i>za'da:vjt, z'mi:sli't 'spomniti se', u'mɔknjt 'umolkniti';</i>
	< * <i>-i</i>	<i>'ma:ti, s'ta:rſji, 'ki:rj, prid. m. mn. 'be:ilji, 'duɔ:stj 'dosti, veliko', 2. os. ed. sed. 'sj 'biti', del. na -l mn. m.: xɔ'di:lji, i'mε:ilji;</i>
	< * <i>ǵě</i>	<i>s'mardjt, 'vartjt;</i>
<i>y</i>	< * <i>u</i> po umiku novega akuta	<i>(k'uo:bik) ~ k'uo:byk, 'mεxyr 'mehur';</i>
	< * <i>uǵ</i> v vzglasju za protetičnim <i>v</i> v polož. ob <i>r</i>	<i>prid. ž. mn. vy'zi:me 'užiten', del. na -l ž. mn. vy'gi:bale 'ugibati'; dry'zi:na, stry'pε:ne;</i>
<i>u</i>	< * <i>ǵu</i>	<i>'pa:zduxã, 'ga:durã 'velika kača';</i>
	< * <i>ǵo</i> po terc. umiku	<i>'gosput, 'ko:kuſ;</i>
	< * <i>-o</i> po terc. umiku	<i>'senu, 'me:su, 'ne:ibu ~ 'nebu, 'vεxu, 'kɔ:uu, 'o:ku, s'uo:bu, 'uo:xku, 'lepu, 'gardu;</i>
	< * <i>ǵl</i>	<i>'ja:bukó;</i>
<i>é</i>	< * <i>ǵe</i> ¹³⁷	<i>'vidét;</i>
<i>ó</i>	< * <i>-o</i>	<i>'le:itó, kɔ'pi:tó, k'na:uó 'tnalo', 'zi:tó, 'ti:stó, 'ja:kó, del. na -l sr.: za'ra:stuó, 'riε:kúó, xó'di:uó;</i>
<i>e</i>	< * <i>ěǵ</i>	<i>le'si:nj, Ded. de'ti:te, Med. na čre'vi:sε, del. na -l ž. zagre'si:ua;</i>
	< * <i>eǵ</i>	<i>tε'li:čɔk, le'di:nj, be'sε:ida, ze'lje:na, Red. že'le:izne, del. na -l ž. se'dε:ia, o'žε'ni:ua;</i>
	< * <i>uǵ</i>	<i>se'diε:nɔc 'studeneč', Še'si:ca;</i>
<i>ə</i>	< * <i>-ər</i>	<i>'uo:dər 'oder';</i>
	+ <i>r</i> < * <i>r-</i>	<i>ər'ja:vj, ər'di:čε;</i>
<i>o</i>	< * <i>oǵ</i>	<i>pon'dε:ilok, kɔ'le:inó, kɔ'pi:tó, o'ta:va, Imn. kɔ'ma:rji, kɔ'ku:ſj, kɔ'ku:ſja, kɔ'va:ſki, 3. os. mn. sed. zgɔ'ni:jɔ, del. na -l ž. nɔ'si:ua, del. na -l mn. kɔ'si:lji;</i>
	< * <i>ǵo</i>	<i>'ja:gɔda, Oed.: s k'li:nɔn 'klin', zə 'si:uon 'šilo', Rmn. 'pɔsɔf 'pes';</i>
	< * <i>ǵa</i> položajno pred <i>u</i> pri del. na -l m.	<i>z'ma:gou, 're:izoua, 're:izou, 'liε:žou, 'si:vou, 'de:ivou, pɔ've:idou, del. na -l ž. 'ky:x'ua, pɔ've:idoua;</i>
	po terc. umiku položajno za * <i>l'</i>	<i>prid. m. 'bouon 'bolan';</i>

¹³⁷ Kot različica k *j*.

< e	v priponi *-ec	'mɛ:isɔc, 'za:joc;
< ə	v priponi *-ər	'pɥo:pɔr, 'yɔ:dɔr 'oder', 'ga:bɔr, 'vɛ:itɔr, 'pa:nkɔrt, s'tɔbɔr;
< ə	v priponah *-ac, *-ək, *-əl, *-ən, *-as	x'ua:pɔc, 'kɔ:yɔc 'kolec', 'kuɔ:nɔc, 'pa:ɔc, 'pi:tok, 'tɥo:rɔk, 'ja:rɔk, 'ni:zɔk, mar'ti:nɔk, tɛ'li:čɔk, za'čɛ:tɔk, 'kɔ:šɔk, pɔn'dɛ:ilɔk, 'ka:šɔl, s'kɔdɔn, 'čijɛ:sɔn, 'kɛ:ɪdɔn; tudi: ¹³⁸ 'dɔnɔs 'danes';
< *ɔV		gɔ'sɛ:ɪnca, kɔ'si:ɥu 'zajtrk', Med. pər sɔ'sɛ:ɪdɛ;
< *-ɔ		Ted.: 'ly:knɔ 'luknja', 'kra:vɔ, ži'vi:nɔ, 'na:šɔ 'xi:šɔ;
ɛ	< *-ɛ	v končnici Red./Tmn.: lɛ'di:nɛ, 'xi:šɛ, 'ka:čɛ, 'ta:nkɛ;
	< *Vɛ	'vɛ:ɪvɛrca;
	< *-e	'jajcɛ, 3. os. ed. sed. 'rijɛ:čɛ 'reči';
	< *uV	del. na -l mn. zapɛs'ti:lɛ 'zapustiti';
ɛ	< *Vi	'jɛ:tɛkã, 'ró:žɛca, del. na -l sr. pɔ:čɛɥó 'počiti', na'pi:xnɛɥó, del. na -l mn. 'bɛ:ɪlɛɛ;
	< *-i	del. na -l mn. 'rɛ:ɪzale, zapɛs'ti:lɛ 'zapustiti';
	< *-ǝ/*-i/*-u ¹³⁹	v končnici D/Med. m./sr.: sɔ'sɛ:ɪdɛ, dɛ'ti:tɛ, na 'ky:pɛ, pɔ nɔ'zi:čɛ, pər 'kɥstɛ, na 'mɥɔ:stɛ, pɔ s'nɛ:ɪgɛ, na črɛ'vi:sɛ;
	< *-ǝ/*-i ¹⁴⁰	v končnici D/Med. ž.: 'sje:stɛ, 'žje:nɛ, x'či:rɛ, 'materɛ;
	< *-u	b'li:zɛ 'blizu';
	< *u po terc. umiku	prid. m. 'ɥo:bɛt 'obut';
q	< *Va ¹⁴¹	'ši:vɔt, 'dəržɔt, za'vɛ:zɔt, b'ri:sɔt, del. na -l m. pɔ'má:gglj;
	< *-a ¹⁴²	'ku:čkɔ 'kvočka, koklja', p'li:tkɔ, 'ka:šq, č'rɛ:ɪdɔ;
	< *eV	grɔ'di:ca ~ (gr'di:ca) 'gredica';
e	< *-ɛ	'dɛ:ɪte, 'sɛ:ɪme, tɛ:ɪme, Red./Tmn. ž.: 'kó:žɛ, ž'bi:le 'čebela', gɔspɔ'di:ne, 'ra:me;
	< *-e	'pu:lɛ 'polje', 3. os. ed. sed. 'nijɛ:sɛ;

¹³⁸ Pri sledečem leksemu gre zgolj za sinhrono adaptacijo na pripono *-as kot posledico (slovenske) redukcije, etimološko izhodišče je namreč: psl. *dъnъsb, kjer je odraz ɔ na mestu *ə ne v priponi, temveč v členu (Alenka Šivic-Dular, pisno). Glej tudi op. 66.

¹³⁹ Op. cit. 67.

¹⁴⁰ Op. cit. 68.

¹⁴¹ Kot različica k a.

¹⁴² Kot različica k a.

<p>á < *$\dot{V}a$ < *-a</p>	<p>del. na -l mn.: <i>u$\dot{p}$o'ra:blálj, na'ma:zálj;</i> <i>'ka:čá, s'li:vá, 'de:ĩkũá, d'ó'vi:cá</i> 'vdova', <i>'páčkã,</i> <i>'ma:čexã, b'ra:dã, 'pa:zduxã;</i></p>
<p>a < *$a\dot{V}$ < *$\dot{V}a$ < *-a < *$o\dot{V}$ redko < *e v predponi *ne-</p>	<p><i>za'čé:to$\dot{k}$, do$\dot{m}a'$čija, m$\dot{u}$a'ky:žã</i> 'mlakuža', <i>p$\dot{u}$a'ni:ka,</i> <i>ma'li:na, sa'ti:ne</i> 'satovje', <i>za'me:ĩnat</i>, 1. os. ed. sed. <i>na'ri:šen;</i></p> <p>Imn. <i>m$\dot{o}$'za:karjĩ, š'ljšat, 'de:ĩuat</i>, del. na -l m.: <i>p$\dot{o}$k'ri:valj, iz're:ĩzalj, 'ce:ĩpalj, p$\dot{o}$'pe:ĩvalj;</i></p> <p><i>'n$\dot{u}$o:ga, 'r$\dot{o}$:bača</i> 'srajca', <i>'ru:da, 'u$\dot{o}$:ka</i> 'loka', <i>č're:ĩva,</i> <i>'ma:ša</i>, prid. ž. <i>š'ro:ka, ž'e'le:jzna</i>, del. na -l ž.: <i>z'mi:sle$\dot{u}a$</i> 'spomniti se', <i>p$\dot{o}$'ve:ĩdo$\dot{u}a$;</i></p> <p><i>pa'ri:šče</i> 'toporišče';</p> <p>prid. ž. <i>na'mi:rna</i> 'nemiren', <i>na'ra:s$\dot{o}$c</i> 'merjasec', prid. <i>na'va:rne</i> 'nevarni';</p>
<p>r < *<i>Kr</i> po onemitvi <i>a/i/e/u/ĩ$\dot{V}$ < *r- < *-ar kot različica</i></p>	<p><i>b$\dot{y}$da'vi:ca, p$\dot{r}$'já:to$\dot{l}$, g$\dot{r}$'di:ca</i> ~ (<i>gr$\dot{r}$'di:ca</i>), <i>d$\dot{r}$'zi:nskj,</i> <i>d$\dot{r}$'ga:če, x$\dot{r}$pte'ni:ca;</i></p> <p>prid. ž. <i>r'di:ča;</i></p> <p><i>'p$\dot{u}$o:pr</i> 'poper', <i>'ve:ĩtr.</i></p>

Onemitev samoglasnikov

<p>a v priponi *-ac</p>	<p><i>ka'zã:uc, sre'di:nc</i></p>
<p>i$\dot{V}$ v polož. ob zvočniku r</p>	<p>prid. ž. <i>š'ro:ka;</i></p>
<p>ĩ$\dot{V}$ v priponi *-ica</p>	<p><i>'ve:ĩverca, go'se:ĩnca.</i></p>

2.1.6.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

izvor	gradivo
<p>f < *x v polož. pred *t < *v pred nezven. nezv. in v izglasju</p>	<p><i>'nu:ft;</i> <i>'v$\dot{r}$f, ži:f, 'po:tkuf</i>, Rmn.: <i>'k$\dot{o}$:uuf</i> 'kol', <i>'m$\dot{e}$:ĩsc$\dot{o}$f, z 'ni:f</i> 'njiva', del. na -l ž. <i>ft$\dot{o}$'pi:ua</i> 'utopiti', <i>na$\dot{f}$k'r$\dot{e}$:br;</i></p>

u	< *l pred V°	<i>'ua:s 'las', 'uas 'laz', m'ua:tijt, uob'ua:čnó, x'uq:dnu, prid. Imn. m'uq:di, 'ljigua 'igla', t'ua:, d'ua:ka, prid. m. s'ua:p 'slab', s'ua:ma, č'uq:vik, sto'pa:uo, del. na -l ž.: no'si:ua, fi'p'i:ua, k'o'si:ua, del. na -l sr.: p'o'bi:rouó, 'p'o:č'euó 'počiti', 'ri'ē:kúó, b'uu 'biti';</i>
	< *l < skupina *dl/*tl	del. na -l sr. ed.: <i>'pa:uu 'pasti', p'ri:uu 'presti';</i>
	< kot proteza pred *o	<i>'uq:dər 'oder', 'uq:rgle 'orgle', uq'ni:š'č'ē, uob'ua:čnó;</i>
v	< kot proteza pred *u-	<i>'vexu, 'vy:sta, 'vy:ra 'ura, prid. ž. mn. v'y'zi:tne 'užiten';</i>
j	< ohranjanje pred *i-	<i>'je(:)mi 'ime', del. na -l mn. je'me:ilj 'imeti', 'ljigua 'igla';</i>
	< kot prehodni j [i]	prid. ž. <i>'uq:jštra 'oster', 'pe:jst (~ 'pé:st), rešt're:jsat, g'le:jžon, 'pi:jč 'peč', 'zajdña;</i>
	< *ń kot [i] + n za samoglasnik.	<i>'ko:stajn ~ ('ko:stan ~ 'ko:stañ), lo'ba:jna, 'kojn;</i>
	< *-nj- < *-nbj- kot [i] + n	<i>č'eš'č'e:jni, fsta'je:jni, zv'o'ne:jni, 'zi:g'najni 'žeganje', Red. ze'le:jna;</i>
	< *l kot [i] + l za samoglasnik.	redko: Imn. <i>k'ra:jlj 'kralj', s'ti'la;</i>
n	< *ń za soglasnikom za samoglasnik.	<i>'kxna, 'sy:kna, č're:jšna;</i>
	< *-m	<i>gospo'di:na, s'kođon;</i>
		<i>'si:don, 1. os. ed. sed.: 'muq:ran, z'mi:sljn 'spomniti se', 've:in, 'ne:jšon, Med. pot k'o'le:inon, Oed.: s 'tjstin 'muq:žen, s kli:non, z m'le:ikon, Dmn.: s'ta:ršon, D 'nan 'mi', 'ka:n 'kam', 'tan 'tam', z'mi:r'on 'zmerom, vedno';</i>
ń	< *ń v vzglasju za soglasnikom	<i>'ni:va ~ ('ni:va), Oed. ž 'nin;</i>
		<i>k'ruo:šña, prid. ž.: s'ti:š'neña, 'zajdña;</i>
l	< *l za soglasnikom za samoglasnik.	kot (mlajša) različica: <i>k'ly:č, p'ly:ča, č'mərl;</i>
	< *-lj- < *-lbj-	kot (mlajša) različica: 3. os. ed. sed. <i>'mi:le 'mleti';</i>
	< *lV ^E < skupina *dl	kot (mlajša) različica: <i>'uq:le 'olje', 'zi:le;</i>
		del. na -l: <i>'je:ilj 'jesti';</i>
l̂	< *l̂ za soglasnikom za samoglasnik.	<i>brav'linoc 'mravljinec', brav'linišče 'mravljišče';</i>
	< *-lj- < *-lbj-	<i>'pu:le, Oed. 'pu:stelo;</i>
		<i>'vogole 'oglje';</i>
ž	< *z (v predložni zvezi)	Oed: ž <i>'nin, ž 'ne:gā.</i>

Izguba soglasnikov

<i>vd-</i> → <i>d-</i>	<i>dó'vi:câ</i> 'vdova';
<i>vz-</i> → <i>z-</i>	del. na <i>-l</i> m. <i>'zi:u</i> 'vzeti';
<i>pš-</i> → <i>š-</i>	<i>še'ni:ca</i> .

Asimilacija

<i>čb</i> → <i>žb</i>	<i>ž'bj̩a</i> 'čebula', <i>ž'bi:ȳa</i> 'čebela';
<i>xč</i> → <i>šč</i>	<i>šč'i:</i> , <i>'ni:šče</i> ;
<i>vč</i> → <i>šč</i>	(<i>vč-</i> > <i>fč-</i> > <i>xč-</i>) <i>šč'i:raj</i> 'včeraj';
<i>xt</i> → <i>ft</i>	<i>'nu:ft</i> , <i>'uɔ:ftič</i> 'komolec';
<i>mr</i> → <i>br</i>	<i>brav'li:nišče</i> 'mravljishče';
<i>tj</i> → <i>k</i>	<i>'ke:jd̩n</i> 'teden';
<i>s-š</i> → <i>š-š</i>	<i>Še'si:ca</i> , <i>'šaršin</i> 'sršen', 3. os. ed. sed. <i>š'lišj</i> , <i>pø'sešit</i> 'posušiti';
<i>s-č</i> → <i>š-č</i>	<i>š'nu:čj</i> 'sinoči'.

Diferenciacija

<i>zv</i> → <i>zg</i>	<i>z'gu:n</i> ;
<i>tn</i> → <i>kn</i>	<i>k'na:uó</i> 'tnalo'.

Disimilacija

<i>um-</i> → <i>xm-</i>	<i>x'mərt</i> 'umret'.
-------------------------	------------------------

Metateza

d're:l 'dlje' ← *dljer*.

2.1.6.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino (*'čič:s̩n*, *s'tij̩:gn̩*, *'p̩uɔ:t̩k*, *'kuɔ:sa*), umik na prednaglasno nadkračino (*'m̩oȳa*, *'d̩oška*), terciarni umik cirkumfleksa (*'me:su*, *'ko:kuš* ~ *'kokuš*), umik dolgega akuta z zadnjega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog (3. os. ed. sed. *'le:ži*, *'pa:stir* ~ *'pastir*) in umik naglasa s končnega kratkega zloga na predhodni dolgi zlog (*'v̩eš̩k* ~ *'v̩is̩k* ~ *'v̩is̩k*) oziroma kratki zlog (*'m̩uɔ:dr̩as*), pri slednjem sta novo naglašena *e* in *o* enaka refleksom umično naglašanih *e* in *o*.

2.2 Vokalizem

2.2.1 Dolgi naglašeni vokalizem

Dolgi naglašeni samoglasniki so mogoči le pod naglasom. Dolgi naglašeni vokalizem je enak kot v izhodiščnem sistemu, z naslednjimi izjemami: 1) dolgi (oziroma diftonški) so odrazi za umično naglašena *e* in *o*, sèm uvrščamo tudi besede, kjer je prišlo do umika s končnega kratkega odprtega ali zaprtega zloga na prednaglasno kračino tipa *zelen* in *otrok* (ne v govoru Babnega Polja); 2) dolžine v zlogih, naglašeni po mlajših naglasnih umikih, najdemo le v krajevnih govorih Čabra, Hrvatskega in Bosljive Loke.

Govora Čabra in Bosljive Loke izkazujeta tendenco podaljševanja vseh kratkih akutiranih samoglasnikov v zadnjem besednem zlogu.¹⁴³

Ostale podaljšave so položajnega značaja. Podaljšava *i*-ja ob zvočniku *r* je splošno razširjena: *'si:r* (Ra, NK, BL, Ge); *'si:ratka* (NK); *'mi:r* (Tr); *'si:r* (De); *mę:r* 'mir' (CL).

2.2.1.1 Issln. *ě/*ě-

Fran Ramovš je v *Dialektih* (1935: 142)¹⁴⁴ za celotno kostelsko narečje, tj. za vse govore od kostelske Vasi na jugu pa do Babnega Polja, za jat navedel odraz *ie*, in sicer na osnovi Jurkovičevega¹⁴⁵ gradiva. Tine Logar pa je na osnovi gradiva, ki ga je sam zbral na terenu, v svojem poročilu s terena (z dne 26. januarja 1957)¹⁴⁶ za Vas – Faro pri Kostelu za issln. *ě/*ě- zapisal dva odraza, in sicer *ę*: in *ė*:. Glede te dvojnčnosti pripomni, »da kljub spraševanju ne morem reči, kdaj govore *ę* in kdaj *ė*«. ¹⁴⁷ Logar se dalje sklicuje na Ramovšev odraz *ie*, kar naj bi torej verjetno predstavljalo starejše stanje, in svoje dvojnčne odraze razlaga s tem, da je tako šele v zadnjih desetletjih prišlo do asimilacije *ie* > *ę/ė*.¹⁴⁸

¹⁴³ Več v poglavju 2.2.2 Kratki naglašeni vokalizem.

¹⁴⁴ Med narečji dolenske narečne ploskve poznata danes odraz *ie* mešani južnobelokranjski govor Starega trga ob Kolpi in rižansko podnarečje istrskega narečja.

¹⁴⁵ Fran Ramovš žal nikjer ni zapisal celotnega imena ali kakršnih koli drugih podatkov o svojem informatorju. Najverjetneje je bil Ramovšev informator za Kostel prof. Joso Jurkovič (1888–1940), rojen v Colnarjih, pravnik, redni profesor in dekan Pravne fakultete v Ljubljani (več o njem v Južnič, Samec, Weiss 2011: 15). Zahvaljujem se Petru Weissu za posredovanje celotnega imena prof. Jurkoviča.

¹⁴⁶ Tipkopolis hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

¹⁴⁷ Tine Logar v rokopisu zapisa za SLA za Vas na prvi strani zapiše, da eden izmed informatorjev izgovarja jat ožje »kot ga običajno govore v Vasi«. To razlaga s tem, da je informatorjeva mati po rodu iz Osilnice. Zaključuje, da je »navadni odraz za *ě* torej tu *ę*, čeprav tudi *ė* ni izključen.«

¹⁴⁸ Tijmen Pronk (2010: 125, op. 50) v zvezi s kostelskim diftongom *ie* navaja nemški imeni za toponima Kočevska Reka (SV od Kostela) – *Rieg* in *Friesach* za Staro Brezje (to ime pa so lahko s seboj prinesli tudi koroški priseljenci, kjer se prav tako nahaja kraj Friesach (Brezje)).

Vendar je kasneje Logar svoje mnenje spremenil, seznanil se je namreč z osilniškim govorom. V svojem poročilu (z dne 7. februarja 1957)¹⁴⁹ s terena v Osilnici piše: »V diftongu *ēj* je diftongični *i* že slabo slišen. Zato sem mnenja, da se tu vrši proces monoftongizacije, ki je v Kostelu že dosežen. S tem popravljam svoje mnenje o kostelskem *ē/ē̄*, ki sem ga napisal v prejšnjem poročilu« (2. stran tipkopisa). S tem Logar zavrne razlago, zapisano v poročilu iz Vasi oziroma Fare pri Kostelu, in dalje o »Ramo- všem« kostelskem odrazu *ie* ne piše več, pač pa odraza *e:* in *é:* v Vasi izpeljuje iz *eĵ.

Tudi dialektologinja Sonja Horvat (1994: 311, op. 14) je ugotovila, da Jurkovičovo gradivo, ki ga je v Dialektih navajal Ramovš, ni zanesljivo. Odraz *ie* namreč ne spada v nobenega od navedenih samoglasniških sestavov, prav tako manjka vzpo- rednost razvoja *ē in *ō, na podlagi česar je Ramovš razumljivo sklepal, da gre pri kostelskih govorih za mešane govore.

Kot kaže je »Ramovšev odraz« povzročil veliko zmede, iz njega izhaja tudi Tijmen Pronk (2010: 117), ki meni, da je kostelski *ie* sekundarno diftongiran monoftong *ē, ta pa naj bi bil še ohranjen v današnjih govorih Vasi in Banje Loke. Tako tudi Matej Šekli (2009).

Danes razpolagamo z veliko več gradiva in tako je tudi celotna slika bolj jasna. Nedvoumno se je pokazalo, da sta se odraza za stalno dolgi jat in kratki akutirani jat v nezadnjem besednem zlogu v vseh govorih izenačila. Do podaljšave kratkega akutira- nega jata v nezadnjem besednem zlogu je moralo priti že zgodaj, saj je njegov razvoj sovpadel z razvojem stalno dolgega jata. Razvoj issln. **ē̄* je potekal vzporedno z razvo- jem issln. **ō̄*.

Stanje je po govorih sledeče. Skoraj vsi obravnavani govori izkazujejo diftonški odraz *e:ī*. Govor Čabra, ki ima v celoti monofonški sistem vokalizma, dosledno izka- zuje zgolj monoftong (*e:* oziroma *é:*),¹⁵⁰ govora Lazca in Srednje vasi pri Dragi pa, kot kaže, predstavljata prehod, saj so odrazi ali monofonški ali s prehodno različico, tj. z oslavljenim *i*-evskim elementom, ali diftonški. Distribucija ni predvidljiva. Govor Gerova mestoma kot različico izkazuje monofonški *e:*. Govor Crnega Luga izkazuje odraz *e:*. Vsi kontrolni kostelski govori izkazujejo monofonški odraz *e:* oziroma *é:*, govor Banje Loke z različnima odrazoma za kratki akutirani jat v nezadnjem besednem zlogu (*é:*) in za stalno dolgi jat (*e:*) (Gostenčnik 2014¹).

Gradivo: *s'nē:k*, *č'rē:dnik*; *'mē:sęc*, del. na -l ž. *'dē:lala ~ m'lē:ku*; Imn. *po'lē:na*, *pon'dē:īlek*; *'lē:to ~ ne'dē:īla*, *s'tē:īna*, *ko'lē:īno*, *'sē:īme*, *'rē:īpa* (**La**); *'mē:x*, *k'lē:t*, *s'lē:p*, Med. na *s'vē:ti*, *le'sē:n*; *m'lē:ko*, *d'lē:tō*, *s'tē:na*; Rmn. *'lē:t*, del. na -l sr. *'dē:lalu*; *'lē:š*, *b'rē:īk*; *pe:šęk*, *k'lē:šęe*, 1. os. ed. sed. *'vē:n* 'vedeti'; *s'vē:ča*, del. na -l m. *'dē:īlu*; *po'lē:nō*, *'lē:to*, *s'rē:xa*, *p'lē:ša*, *'dē:kla*, *ne'vē:sta*, Med. *'cē:sti*, *'sē:kat*, 3. os. ed. sed. *zm'lē:je*, del. na

¹⁴⁹ Tipkopis hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

¹⁵⁰ V Pronk (2010: 114) najdemo diftonški odraz za jat, kar je razumljivo glede na izvor gradiva. Zato Pronk utemeljeno dvomi v resničnost Ivičevih (1961: 196) (monofonških) podatkov za Čabar v opombi št. 27, vendar pa so seveda Ivičevi odrazi povsem zanesljivi.

-l mn. *smo* 're:zali; ko'le:ʰno ~ ka'le:nɔ, ž'e'le:ʰzɔ, so'se:ida, 'ce:sta, 'pe:na, 're:pa, 're:zat, 3. os. ed. sed. 'se:iče, 'me:jša, del. na -l mn. 've:idi (SvD); g're:x, s'ne:k, s'le:p ~ s'le:p, 'le:p, oso'be:jnek 'bajtar, revež'; 're:tka, k'le:šče ~ k'le:šče, 1. os. ed. sed. 've:n; m'le:ku, d'l'e:tu, g'ne:zdu, s't're:la, z've:zda, s've:ča; 'me:sec, x'le:bec, č're:šna, 've:tər, Imn. 'le:ta, 1. os. ed. sed. 'se:kan, 3. os. ed. sed. og're:je, 3. os. mn. sed. 'de:lajo, 're:žejo; 'm'e:x; s't'e:na, 'd'e:ža; del. na -l m. 'd'e:lala; 'me:sto, ko'le:nu, Ted. 'de:lo, 's'e:me ~ 'se:me, ne've:sta, sm're:ka, 'de:kla, Imn. 'pe:ge, p'le:šast, pər'd'e:ti, p're:k 'preko'; s'vè:dər, 's'e:me ~ 'se:me, 'lè:tu, 'cè:sta, s't'rè:xa, 'pè:na, 'rè:zat, po'vè:dat, 1. os. ed. sed. 'cè:pin (Ča); g're:ix, s'm'e:ix, s'ne:ik, 'ce:ip, 'le:is, b're:ik, 'le:ip, 'me:ix, s're:ida; 'le:šnek, k'le:šče; m'le:iku, z've:izda, s've:iča, 'če:ida, 'le:ipa, 'be:iua; ga'se:inca, be'se:ida, 'če:šna, 'me:isoc, Imn. 'me:ista, Rmn. 'le:it, 1. os. ed. sed. 'de:iuan; s've:ido, 'le:itu, 'me:istu, pa'le:inu, ka'le:inu, b're:iza, 'ce:ista, ne've:ista, s't're:ixa, 'pe:ina, ne'de:ila, Red. a're:ixa, pa've:idat, 're:izat, 2. os. mn. 've:šte (BP); 'le:is, s'ne:ik, g're:ix, 'pe:isok, m'le:iku, s'te:ina; 'me:isec, pan'de:ilok, Imn. 'le:ita, Imn. 'me:ista; 'de:ite, 'se:ime, ne'de:ila (Pr); 'le:ip, Rmn. g're:ixof, 'le:iska, 'pe:isec, 'le:išnik, m'le:iku, s'te:ina; Imn. ka'le:ina, Imn. (tri:d'va:) pa'le:ina, be'se:ida, 1. os. mn. sed. 'de:iuamo, 'le:ito; 'le:itu, 'se:ime, pa'le:inu, s't're:ixa, ne'de:ila (NK); 'le:is, s'ne:ik, 'pe:isec, m'le:iku, s'te:ina; 'me:isec, 'pe:iš, pan'de:ilek, Imn.: 'me:ista, 'le:ita, 1. os. ed. sed. z're:izžen; 'le:ito, 'me:istu, 'ce:ista, 're:ika, 'se:ime, ne'de:ila (Ja); 'le:is, s'ne:ik, 'pe:isec, m'le:iku, s'te:ina; 'me:isec, pan'de:ilek, Imn. 'me:ista; 'me:istu, 'le:itu, 'se:ime, ne'de:ila (KV); s'ne:ik, 'pe:isec, m'le:iku, s'te:ina; 'me:isec, pan'de:ilek, Imn. 'le:ita; 'le:itu, 'me:istu, 'se:ime, ne'de:ila, Med. na 'ce:isti (Lo); b're:ik, g're:ix, 'le:is, 'me:ix, s'm'e:ix, s're:ida, 'le:ip, 'le:in; 'pe:isec, k'le:šče, 1. os. ed. sed. 've:in; 'be:iua, m'le:iku, g'ne:izdu, d'l'e:itu, 'de:ite, z've:izda, s't're:iua, s'te:ina, s've:iča, be'se:ida, 've:itər, 'pe:isən, 'me:isec, x'le:ibec, Imn. 'me:ista, 3. os. ed. sed. 'de:ila; 'le:itu, 'de:iuu, 'me:istu, ž'e'le:izu, ka'le:inu, pa'le:inu, b're:iza, sm're:ika, 'ce:ista, ne've:ista, s't're:ixa, 'pe:ina (Ra); 'pe:isec, m'le:iku, s'te:ina; 'me:isec, 3. os. ed. sed. 'de:iua; 'le:ito, 'me:istu, 'se:ime, 'de:ite, 'ce:ista, ne'de:ila (Tr); 'le:is, s'ne:ik, 'pe:isok, m'le:iku, s'te:ina, prid. ž. s'le:ipa; 'me:isec, pan'de:ilok, Imn. 'me:ista; 'le:ita (ž.) 'leto', 'le:itu 'poletje', 'me:istu, 'se:ime, ne'de:ila (PI); 'me:ix, Med. na s've:iti, Ted. v s're:ido, 'le:ip, p're:ik, d've:ij; 'de:ite, del. na -l sr. bo'le:iuo; 'me:isec, be'se:ida, Rmn. 'le:it, 3. os. ed. sed. 'de:iua, del. na -l m. 'de:ilu; ko'le:inu, 'me:isto, 'le:ito, Red. 'le:ita, ne'de:ila, 'ce:ista, Ted. v 'Re:ikó, Med. v 'Re:ikę, prid. ž. 'le:itna, 1. os. mn. sed. ob'le:ičemo, 'me:inimo se 'pogovarjati se', 2. os. mn. sed. 've:šte (Za); 'me:ix, b're:ik, 'je:is 'jez', s're:in, s'ne:ik (pa:da), s're:ida, s'le:ip; 'le:išnek, 're:itka, k'le:šče; g'ne:izdó, s've:iča, č're:ida, s'te:ina, z've:izda, s't're:ixa, s't're:la, 'de:te, 'le:ipa (večir); b're:iskva, 'me:isoc, Rmn. 'le:it, 1. os. ed. sed. 'de:iuan; 'se:ivər, s've:idar, ko'le:ʰnó, ž'e'le:ʰzó, 'le:itól(-u), 'se:ime, Red. so'se:ida, ne've:ista, 'le:isa, b're:za, m're:ža, 're:pa, ne'de:ila, p'le:iša (Os); b're:ig, 'le:is, 'me:ix, 'le:ip; 'pe:isok, 'le:išnik, k'le:šče; 'de:ite, g'ne:izdu, m'le:iku, 're:ika, č're:ida, s've:iča, 're:is, be'se:ida, č're:išna, 'me:isoc, x'le:iboc, Rmn. ko'le:in, 3. os. ed. sed. 'de:iua; 'me:istu, ko'le:inu, b're:iza, 're:ipa, 'ce:ista, ne've:ista, 'pe:ina, 2. os. ed. sed. 've:iš (Hr); s'ne:ik, b're:ik, 'me:ix, č're:ivol, Imn. č're:iva, 're:ič, s're:ida, 'le:ip, s'le:ip; 'le:išnik, 'le:iska, k'le:ščä; m'le:ikó, g'ne:izdó-u, 'pe:ista 'pesto', s've:iča, č're:ida, v're:ime; go'se:inca, 've:ity,

'me:isoc, b're:iskva, Rmn. 'le:it; s've:ido, 'le:ito, že'le:izo, ko'le:ino, 'te:ime, 'se:ime, 'de:ikuā, b're:iza, 've:iṽerca, p'le:iša, 're:ipa, m'le:it, 're:izat (BL); s'ne:ik; p'e:isok; s'te:ina 'velik kamen', m'le:iku; 'me:isoc, pan'de:ilok, Imn. 'le:ita; 'me:istu 'nase-lje', 'de:iuo, 'le:itu, 'se:ime, 'de:ite, ne'de:ila (Vo); b're:ist, c've:it, d've:istò/-o, 'le:ik 'lek, zdravilo', 'le:ip, 'le:in, 'me:ix, fp're:ik, s'ne:ik, ž'le:ip, p'e:isa; 're:ido, 3. os. ed. sed. 'ze:ixa; 'de:ite, d'le:ita ~ d'le:ta, s'te:ina ~ s'te:na, s'tre:iua, v're:ime, z've:izda, 'be:iua ~ 'bi:ua, 'be:iuu; ka'se:inc 'gosenica', be'se:ida, Imn. 'le:ita, 'me:isoc, p'le:isən (~ p'le:sən), pan'de:ilok ~ pan'de:lok, s're:ida, s're:ido; 'le:šnik; k'le:šče, g'ne:zdu ~ g'ne:zdu, m'le:ku, v'le:(j)č; č're:šna; 'ce:ista ~ 'ce:sta, 'de:iuò/-o, ka'le:ino/-o, 'le:itò/-o, 'me:istò/-o ~ 'mestò/-o, m're:iza, ne'de:ila, p'le:it, 're:ipa, 'se:ikat (~ 'se:kat), 'se:ime ~ 'se:me, s'e:ida, sm're:ika, s'tre:ixa, 'te:ime, v're:iča (~ v're:ča), z're:it 'zreti' (Ge); s'ne:ik, s'le:ip; p'e:isok; m'le:iku, s'te:ina; pan'de:ilok; 'le:ito, 'se:ime, 'de:ite, 'ce:ista, ne'de:ila (Tu); p'e:isok; ('uoška) s'te:ina, z've:izda; 'me:isoc, Imn. be'se:ide; 'le:ito, 3. os. ed. sed. 'me:iša (Po); 'le:is 'letva, gred, deska', s'ne:ik; p'e:isok; m'le:iko, s'te:ina 'kamen'; pan'de:ilok, 'me:isoc (da:n); 'ce:ista, 'me:istu, 'se:ime, ne'de:ila (Raz); 'ce:if, s'ne:ik, ž'le:ip, b're:ik, g're:ix, 'le:is, 'me:ix, g'o'se:inica, s're:ida, 're:ič, 'le:ip, s'le:ip; p'e:isak, 'le:šnik, k'le:šče; 'ce:ina, m'le:iko, g'ne:izdo, 'de:ite, s've:iča, s'tre:iua, v're:iča; be'se:ida, 'ce:istar, 've:itər, 'me:isac, x'le:ibac, č're:išna, 'se:inca 'senca',¹⁵¹ 1. os. ed. sed. 'de:iuan; s've:ido, 'le:ito, 'me:isto, ko'le:ino, 'de:iuo, 'te:ime, m're:iza, sm're:ika, ne'de:ila, b're:iza, ne've:ista, s'tre:ixa, p'e:ina, 're:ika, so'se:ida (De); b're:k, s'ne:k, 'le:p; 'le:ska; m'le:ko ~ m'le:iko; 'ce:star; 'se:me, ko'le:no, ne've:ista (CL).

2.2.1.2 Issln. *ō

Za issln. *ō se že zelo zgodaj predvideva diftongizacija v *ou na jugovzhodnem delu tedanjega slovenskega jezikovnega sistema, tj. v centralnem in južnoštajerskem fonološkem sistemu (Rigler 2001: 21). Dalje se razvija vzporedno z issln. **ě. V osnovnem dolenskem sistemu, ki ga Rigler (2001: 32) datira nekako v prvo polovico 14. stoletja, je diftong *ou že monoftongiziran v *ū. Drugače Pronk (2010: 121), ki za dolenske in zahodne goranske govore predvideva neposredni razvoj *ō > *ū.

Prav u-jevski odraz dolgega o se zdi najbolj odločujoč pri interpretaciji umestitve čabranških govorov (Šekli 2013: 37). Namreč, govor Crnega Luga, ki ima monofonški sistem, pozna na tem mestu kratki odraz u: 'nuč, 'kust (= k'luč; 'muxa). Sama kvantiteta, kot kaže, ni nujno najbolj relevantna, saj vsi čabranški govori ne izkazujejo kračine na mestu etimološkega u in i ter *ō (prim. gradivo iz Hrvatskega in Bosljive Loke). Od u-jevskega odraza odstopajo dragarski govori, ki izkazujejo določeno stopnjo mešanosti.

Ramovš (1935: 142) za issln. *ō (in issln. *ō/*ō-) podaja odraz uo, ki ga sami v govorih sicer nikjer nismo zasledili. Tak diftonški odraz ima danes le govor Delnic in deloma govor Babnega Polja (u:ə). To omenja tudi Tine Logar v svojem poročilu s

¹⁵¹ Za hidrotoponima *Senica* in *Podsena* glej Bezljaj SVI II: 181.

terena (z dne 26. januarja 1957)¹⁵² v Vasi – Fari pri Kostelu in podaja za odraz issln. *ō dolgi ozki *o*: ter ožjo različico *ó*:. Kot pri jatu tudi tu domneva, da so Ramovševi primeri z inovacijskim *uo* prikaz starejšega stanja, da je torej prišlo do monoftongizacije *uo* > *o*:/*ó*:. V dveh primerih pa je Logar zabeležil celo *u*: in zapisal: »Ramovš tudi v tem primeru navaja za kostelščino *ūo*, o čigar nekdanji existenci prav zaradi današnjega *ō* in zaradi *-u* v tipu *męsu* ne dvomim« (3. stran tipkopisa). Prav zadnji omenjeni primer (tip *'mesu*) dalje povezuje s končniškim *-ē (v Red. in I/Tmn.) pri terciarno naglašeni samostalniki ženske *a*-sklanjatve, katerega odraz je *-i* (v nasprotju z odrazom *-e* < *-ē pri samostalniki, pri katerih ni prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa). Prav tu prepozna paralelni razvoj izglasnih *-ō in *-ē (6. stran tipkopisa).

Če Logar pravilno povezuje paralelni razvoj izglasnih *-ō in *-ē pri terciarno naglašeni leksemih, bi nekdanji diftong prav tako lahko bil tudi doljenjski *ou, ki v tipu *meso* naglasi svoj drugi del, izglasni diftong dol. *-ie (< *-ē) pa prav tako svoj drugi del. Paralelnost, ki jo predvideva Logar, je tako ohranjena.

V zvezi s terciarno naglašeni samostalniki predvidevam, da je kronološko najprej prišlo do umika cirkumfleksa s končnega odprtega zloga, kjer je prevladal drugi del diftonga *ou*. Kronološko kasneje je prišlo do umika cirkumfleksa v zadnjem zaprtem zlogu. To tipologijo umika cirkumfleksa najdemo tudi v govoru Žirovske kotline v poljanski dolini (Beguš 2011: 30) in v nekaterih južnobelokranjskih govorih, kjer najdemo izveden terciarni umik pri tipu *oko*, ne pa tudi pri tipu *glob* (Logar 1996: 84).¹⁵³ Nasploh tipologijo umika naglasna na predhodni zlog morda posredno potrjuje osamljen primer iz kostelske Banje Loke *'paku*: 'pekel', kjer ohranjena ponaglasna dolžina lahko priča o tem, da je v zadnjem zaprtem zlogu kasneje prišlo do umika na prednaglasno nadkračino kot v odprtem zlogu (prim. Banja Loka *'magla*, *s'taza*).

Odrzi dolgega *o* so na obravnavanem območju *u*-jevske in *o*-jevske barve. Govori v pasu od Babnega Polja in Lazca (kot dvojnica) na severu do govorov Crnega Luga in Delnic na jugu izkazujejo *u*-jevsko barvo. Razlike so v le kvantiteti, in sicer je dolžina značilna za govore Čabra, Hrvatskega in Bosljive Loke, govori Osilnice, Zamosta in Gerova izkazujejo dvojničnost, pri slednjih dveh najdemo pri etimološkem *u* vzporednost glede dvojničnosti kvantitete. Vsi ostali govori imajo kračino. Govor Čabra ima poleg odraza *u*: redko tudi odraz *o*:. Govor Lazca (poleg odraza *u*) in govor Srednje vasi pri Dragi izkazujeta *o*-jevsko barvo, tj. ozki *o*: oziroma *ó*:. Vsi kontrolni kostelski govori imajo odraz *o*: oziroma *ó*: v Delaču.

Gradivo: *'nus*, *'nuč*, Imn. *ko'kuši*, Ted. *na 'pulje*; ~ *'kɔ:st*, *'nɔ:xt* (**La**); *'nɔ:s*, *'nɔ:xt*, *t'vɔ:r*, *mu'zɔ:l*, *'kɔ:st*, *si'rɔ:tə*, *tɔ:*; *n^uɔ:š* ~ *'nɔ:š*; *'vɔ:s*, *'mɔ:st*, *g'nɔ:j* (**SvD**); *'nu:č*, *'mu:č*, *'vu:s*, *'ru:k*, *'nu:ft*, *'ku:st*, Ted. *'mɔ:st* ~ *'mu:st*, *s'ku:s* 'skozi' ~ *z'gɔ:n*, *g'nɔ:j*, *'vɔ:sɛk* (**Ča**); *'nuxt*, *'buk*, *'nus*, *'vus*, *'nuč*, *'ruk*, *'muč*, *z'gun*, *'pulje*, *'kust*, Imn. *ka'kuši* (**BP**); *'nuxt*, *'nus*, *'kust*,

¹⁵² Tipkopis hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

¹⁵³ Da je pri tipu *oko* res prišlo najprej do pomika, nato pa do umika, Logar dokazuje z akutom na prvem zlogu, v nasprotju s cirkumfleksom v tipu *glob* (Logar 1996: 84).

'nuč, 'kǵsti, Red./Imn. 'nači, Imn. zga'nuvi, Red./Imn. ka'kuši (Pr); 'gut 'god', 'nuč, 'muč, 'vus, z'gun, Imn. zga'nuvj, I/Rmn. ka'kuši, ʁa'kulj, (g'nó:j), ('žu:nta 'žonta, usedlina')¹⁵⁴ (NK); 'nós, 'nuxt, 'vus, 'pulje, 'kust, 'nóč, I/Rmn. ka'kuši (Ja); 'nus, 'nuxt, 'kust, 'nuč, s'kuzj, Imn.: zga'nuvi, ka'kuši (KV); 'nus, 'put 'znoj', 'nuxt, 'kust, 'nuč, Red./Imn. ka'kuši (Lo); 'ruk, 'nus, 'buk, 'nuxt ~ 'nuft, 'must ~ 'móst, 'us ~ 'vus, 'kust, 'nuč, 'muč, Red. ka'kuši (Ra); 'nus, 'nuft, 'kust, 'nóč, Imn. ka'kuši (Tr); 'nus, 'nuft, 'kust, 'nuč, Imn.: zga'nuvi, ka'kuši (Pl); Ted. gos'pu:da, Tmn. ko'ku:ši, mo'yu:če, 'tu:lku, s'ku:zi, 'tu:, s'tu:, 'nus, s'nuči (Za); 'xu:r 'dihur', 'yu:s 'poln voz sena', b'ru:t, 'pu:lje,¹⁵⁵ 'nuft, 'nus, 'must, 'vusok 'vosek', g'nuj, z'gun, 'put 'plot', 'kust, 'nuč, 'su, 'sura (Os); 'ru:k, 'bu:k, 'nu:s, z'gu:n, 'vu:s, 'nu:ft, 'ku:st, 'nu:č, 'mu:č, Imn. sǵ'nu:vi, s'ku:zi, ʁo'ku:lǵ (Hr); 'nu:s, 'nu:ft, g'nu:j, 'vu:s, (po asimilaciji) 'pu:t 'plot', 'u:s ~ 'ʁo:s 'os', 'mu:st, z'gu:n, s'tu:k 'stog', 'pu:lje, 'nu:č, 'ku:st, Imn. 'ku:ʁa, ko'ku:šǵ, ko'ku:šja, s'tu:, 'bu:l, š'nu:čǵ 'sinoči', s'ku:zi, o'ku:lǵ, 'tu: (Bl); 'nós, 'nuft, 'kust, 'nuč, Imn. ka'kuši (Vo); g'nu:j, 'xu:r 'dihur', 'mu:rje, t'vu:r 'tvor', z'gu:n, 'nu:č (~ 'nuč), 'mu:č, 'ru:k, 'pu:lje (~ 'pulje), 'nu:ft, 'tu:, b'rut 'brod, splav', 'bus, 'kust, 'must, 'nuč, 'nuft, 'nus, 'vus, 'buk, z'nuj, 'nuš, Imn. si'nuvj, ka'kuši, 'puđan 'poldan', 'pulje, 'su 'sol', 'tu; 'kučka 'kvočka, koklja' (Ge), 'nuft, 'nus, z'gun, 'kust, 'su^u 'sol' (Tu); 'nus, 'nuft (Po); 'nus, 'nuft, z'gun, 'kust, 'nuč, Red./Imn. ko'kuši (Raz); 'ruk, 'rut 'rod', g'nuj, 'uj 'loj', 'nus, 'put 'znoj', 'dum 'dom, 'vus, 'nuft, 'must, z'gun, b'rut, 'kust, 'nuč, 'suʁ, Ded. ko'kušǵ, prid. m. 'bus (De); 'nus, 'must, b'rut, 'kust, 'nuč (CL).

2.2.1.3 Issln. *ē/*è-

Dolgi issln. *ē in kratki akutirani issln. *è- v nezadnjem besednem zlogu sta se razvijala v paru. Dolenjski diftong *ie je kot diftong še vedno ohranjen v skrajno ležečih govorih Babnega Polja na severu in Delnic na jugu. V vseh ostalih govorih se je monoftongiral. Ozek e-jevski glas se govori vzhodno in južno od Babnega Polja. Ponekod se monoftong še dalje oža, dokler ne doseže i-jevske stopnje v govorih Osilnice, Zamosta, Hrvatskega in Bosljive Loke ter deloma Gerova. Kontrolne kostelske točke imajo odraz e:

Gradivo: 'le:t, 'pe:č, 'mē:t, ve'čē:r, Red.: o'čē:sa, dre'vē:sa, i'mē:na, ko'lē:sa, pe'rē:sa; 're:bər, 'zē:le, 'pe:rje, Red.: k'mē:ta, u'šē:sa, d'nē:va, se'mē:na, te'lē:ta (La); 'pe:č, 'mē:t, 'vò:sēk; g'lē:žņ, 'žē:nix 'ženin', 'zē:le, Red. və'šē:sa, Imn. sk'lē:pi, 're:bra, 'žē:nske, 3. os. ed. sed zm'lē:je; prid. ž. de'bē:la (SvD); 'le:t, 'pe:č, Red.: čre'vē:sa, ko'lē:sa, z'mē:rəm, p're:k 'prej'; 'šē:st; 'pe:rje, 'zē:le ~ 'zē:le, Imn. 're:bra, 'sē:dəm ~ 'sē:dəm, 3. os. mn. sed. m'lē:jejo, del. na -l m. 'pē:ku 'peči'; 'zē:le ~ 'zē:le, 'sē:dəm ~ 'sē:dəm (Ča); 'pi:əč, 'mi:ət, 'li:ət, pē'pi:əʁ ~ 'pepeʁ, vē'či:ərja, Red.: čē'vi:sa, drē'vi:sa, ka'li:sa, a'či:esa; 'zi:əle, 'ži:ənska, s'ti:la, 'ži:ənəx 'ženin', 'pi:ərje, Red. sē'mi:na, vrē'mi:na, ječ'mi:na, tē'li:əta, k'mi:əta, pag'ri:əba, vē'si:əsa, Rmn. 'ri:əbər, prid. ž. de'bi:əʁa, 'si:əđon, t'ri:ətǵ, 1. os. ed. sed. 'mi:əčen 'metati', del. na -l m. 'ni:əsʁ, 'pi:əku, vel. 'mi:əle 'mleti' (BP);

¹⁵⁴ Usedlina, ki nastane pri kuhanju putra, da nastane maslo.

¹⁵⁵ Op. cit. 63.

'lèt, 'mèt, 'pè:č, Red.: ka'lè:sa, va'čè:sa, je'me:na; s'tè:la, 'zè:le, 'pè:rje, Red.: d'nè:va, se'mè:na, va'sè:sa, da'tè:ta, 'sè:døn (Pr); 'mèt, 'pè:č, pa'sè:be', Red. pe'pè:ua, Ded. je'mè:ni 'ime'; 'pi:rje, 'zè:le, Red. k'mè:ta, Med. na jer'mè:nj, Imn. 'žè:nske, de'bè:u (NK); 'pè:č, 'lèt, 'mèt, 'šè:st, Red.: d'nè:va, je'mè:na; 'zè:le, 'pè:rje, Imn. 'žè:nske, Rmn. ka'lè:s, va'sè:s, 'sè:døn (Ja); 'lèt, 'pè:č, 'mèt, Red.: va'sè:sa, d'nè:va, ka'lè:sa; s'tè:la, 'zè:le, 'pè:rje, 'sè:døn (KV); 'pè:č, 'lèt, 'mèt, pa'sè:bøn, Red.: d'nè:va, je'mè:na, Imn. ka'lè:sa; 'zè:le, 'pè:rje, š'čér:ka, 'sè:døn (Lo); 'lèt, 'mèt, 'pè:č, Red.: je'mè:na, ka'lè:sa ~ ('ka:u), pe'rè:sa ~ ('pera), 'šè:st; 'žè:nska, s'tè:ua 'stelja', 'žè:nix 'ženin', 'pè:rje, Red.: vrè'mè:na, k'mè:ta, pag'rè:ba, Imn.: 'rè:bra, va'sè:sa (star.), 'sè:døn (Ra); 'mèt, 'pè:č, 'lèt, Red.: je'mè:na, d'nè:va; 'zè:le, 'pè:rje, 'sè:døn (Tr); 'lèt, 'pè:č, 'mèt, Red.: d'nè:va, je'me:na; 'sè:døn, 'pè:rje, 'zè:le, Red. se'mè:na (PI); 'šè:st; Ted. 'vi:lko 'velik', 'si:dmega; 'žè:nska, del. na -l m. 'rè:keu, 'sè:døn (Za); 'ši:st, 'pi:č, 'mi:t, Red. je'mi:na, ve'čir:ja; 'zi:le, Imn. 'ri:bra, Red.: k'mi:ta, te'li:ta, ječ'mi:na, vrè'mi:na, prid. ž. de'bi:ua, 'si:døn, t'ri:tje, 1. os. ed. sed. 'mi:čen 'metati', 3. os. ed. sed.: se uo'ži:nę 'oženiti se', 'mi:le 'mleti', del. na -l m. 'ni:sü# (Os); 'li:t, 'pi:č, 'zi:lę, 'ži:nska, Red.: je'li:na 'jelen', pog'ri:ba, vrè'mi:na, Imn.: 'ri:bra, 'si:ua 'selo', prid. ž. 'di:sna, prid. mn. ž. de'bi:lę, del. na -l m.: 'ni:syü, 'ri:kyu, 'si:døn (Hr); 'li:t, 'mi:t, 'ši:st ~ 'šè:st, Red. ve'čè:ra; 'ži:nix 'ženin', 'zi:le, 'ži:nska, s'ti:la, 'pi:rje, Red.: k'mi:ta, Imn. ve'sè:sa ~ ve'si:sa, ječ'mi:nova, 'si:døn, t'ri:tja, 'ši:sta, po 'di:snj, k'mè:čkj, del. na -l m.: pər'nè:siu, 'rè:kéu (BL); 'pè:č, 'lèt, 'mèt, 'šè:st, Red.: d'nè:va, je'mè:na; 'zè:le, 'pè:rje, 'sè:døn, Red. uo'čè:ta (Vo); 'ši:st, 'pi:č, ve'si:ua, 'mèt, Red. ji'mè:na; s'čir:ra, 'si:døn, 'si:dmj, t'ri:tj; Imn. 'rè:bra, 'zè:le, 'pè:rje, Red. pag'rè:ba, prid. m. o'žè:męn, prid. ž. de'bè:ua, 1. os. ed. sed. 'mè:čen, del. na -l m. 'pè:kó 'peči' (Ge); 'lèt, 'pè:č, 'mèt; 'zè:le, s'tè:la, 'pè:rje, de'žè:unjk, 'sè:døn, Red. de'tè:ta (Tu); Red. je'mè:na 'ime' (Po); 'mèt, 'lèt, 'pè:č; 'zè:le ~ ('zi:le), gl'è:žna (ž.), 'pè:rje, dre'žè:unjk 'močerad', Red.: 'o'čè:ta, te'lè:ta, Imn. 'žè:nske, prid. ž. de'bè:ua, 'sè:døn (Raz); 'lię:t, 'mię:t, 'pię:č, ve'čje:ra, 'šje:st; 'sje:døn, 'žje:nska, Rmn.: 'rię:bər, 'sje:u 'selo', 1. os. ed. sed. g'rię:n, del. na -l m. 'rię:kou, t'rię:tj (De); 'lęt, 'męt, 'pe:č; 'žè:nska, 'pè:rje, 'ze:le, 1. os. ed. sed. 'mę:lęn 'mleti', 'sę:dan (CL).

2.2.1.4 Issln. *ē/*ĕ-

Održi dolgega *ē in kratkega akutiranega *ĕ v nezadnjem zlogu kažejo enako sliko kot održi issln. *ē in issln. *ĕ-. Do denazalizacije je prišlo že zgodaj, nato pa se je dalje zelo širok e-jevski glas (J sln. *ā) razvijal vzporedno z odrazom etimološkega e (J sln. ē), kar se je v dolenjščini odražalo kot diftong *ie.

Gradivo: 'pe:st; 'pè:tek, gl'è:žøn; 1. os. ed. sed. gl'è:dan; 'dè:tela, s'rè:ča (La); 'pè:st; 3. os. ed. sed.: t'rè:se, se p'rè:de; 3. os. ed. sed. se z'vè:že; p'rè:słca (SvD); 'pè:t '5', 'pè:st; 'rè:p, 'pè:tek, 3. os. ed. sed. t'rè:se; 1. os. ed. sed.: gl'è:dan, p'rè:dem; del. na -l mn. 'vè:zali; 'dè:tela ~ 'dè:tela, s'rè:ča (Ča); 'pi:ast, 'pi:at '5', 'spi:at 'speť; 'pi:r'tok, 1. os. ed. sed. 'vi:žžen, p'li:žžen, p'ri:žžen, g'ri:žžen 'iti', 3. os. ed. sed. 'zi:žže; g'ri:žža, 'pi:žža, prid. ž.: 'mi:žžka, 'ti:žžka; 1. os. ed. sed. gl'i:žžen, 3. os. ed. sed. zg'li:žža; s'ri:žža, 'di:žža,

pak'li:əknet (**BP**); *'pè:st; 'pè:tək*; 1. os. ed. sed. *g'lè:dan; s'rè:ča, 'dè:tela* (**Pr**); *'pè:t '5'; 'rè:p, s'pi:t*, del. na -l ž. *p'rè:ua* 'presti'; *'dè:tela* (**NK**); *'pè:st, 'pè:t '5'; 'pè:tək*, prid. mn. m. *pə'vè:zanj, s'pè:t*; 1. os. ed. sed. *g'lè:dan; s'rè:ča, 'dè:tela* (**Ja**); *'pè:st; 'pè:tək, s'pè:t*; 1. os. ed. sed. *g'lè:dan; 'dè:tela, 'gò:ba, s'rè:ča* (**KV**); *'pè:st, 'pè:t '5', s'pè:t; 'pè:tək*; 3. os. ed. sed. *g'lè:da; 'dè:tela, s'ri:ča* (**Lo**); *'pè:t '5', p'lè:s, 'pè:st, 'pè:dən; 'pè:tək, 'rè:p*; 1. os. ed. sed. *g'lè:dan; s'rè:ča*, Red. *'zè:ta* (**Ra**); *'pè:st, 'pè:t '5'; 'pè:tek*; 2. os. ed. sed. *g'lè:daš; s'rè:ča, 'dè:tela* (**Tr**); *'pè:st; 'pè:tək, s'pè:t*, 1. os. ed. sed. *g'lè:dan; s'rè:ča, 'dè:tela* (**PI**); *'pè:t '5', zak'lè:to; 'pè:tək; 'vè:čje; s'pi:kj*; del. na -l m. *u'zi:u*; Med. (*na*) *s'vi:ti* (*guo:ri*); del. na -l m. mn. *g'li:dali; s'rè:čno, pag'lè:dat* (**Za**); *'pi:st, 'pi:t '5'; 'ri:p, 'pi:tək*, Red. *'zi:ta* 'zeť'; *'ri:sje*, 3. os. ed. sed.: *g'li:da, p'ri:de* 'presti', *g'ri: 'iti*'; *s'ri:ča*, Red. *te'li:ta* (**Os**); *'pi:t '5', s'pi:t; 'ri:p, 'ri:d; 'pi:tək*, 1. os. ed. sed. *p'li:šgn*, 3. os. ed. sed.: *'zi:bę, g'ri: 'iti*', del. na -l ž. *'zi:ua*; 1. os. ed. sed. *g'li:dan*; Ted. *s'ri:čog*, prid. ž. *s'ri:čna* (**Hr**); *'pi:t '5', 'vi:čje, s'pi: 'spet'; 'pi:tək*, Imn. *'mi:ča*, 3. os. ed. sed. *s'vi:tj; 'pè:st ~ 'pè:jst, za'čè:tək, naj'vè:čji, pə'rè:dno, za'vè:zqt; g'li:dat* (**BL**); *'pè:st, 'pè:t '5'; 'pè:tək*; 1. os. ed. sed. *g'lè:dan; s'rè:ča, 'dè:tela* (**Vo**); *'pi:t '5', 'ri:p, 'pi:st, 'pi:tnajst, s'pi:ke* 'spet'; *'pi:tək; 'pè:st; pa'žè:ta*, 1. os. ed. sed.: *'zè:bęn; 'zè:pst; ga'vè:dna*, 3. os. ed. sed. *p'rè:de*, 1. os. mn. sed. *g'lè:damól-o ~ g'lè:jdámól-o; 'dè:təlca, pak'lè:kmit* (**Ge**); *'pè:tək*; 1. os. ed. sed. *g'lè:dan; 'dè:tela, s'rè:ča* (**Tu**); *'pè:st; 'pè:tək*, del. na -l ed. ž. *'zè:ua* 'vzeti'; 1. os. ed. sed. *g'lè:dan*, del. na -l mn. *g'lè:dali; 'dè:tela, s'rè:ča* (**Raz**); *'ri:ət* 'red', *'pi:ət '5', s'pi:əkj* 'spet'; *'pi:ətək*, 1. os. ed. sed. *g'ri:ən*, 3. os. ed. sed. *p'ri:de, t'ri:se, po'žig:ta*; 1. os. ed. sed. *g'li:dan*; prid. m. *s'ri:čan* (**De**); *'pè:t '5'; 'pè:tək*, 2. os. ed. sed. *g'rè:š*; 1. os. ed. sed. *g'li:dan* (**CL**).

2.2.1.5 Issln. *ò-

Fonem *ò- se je razvijal vzporedno z *e*-jevskimi glasovi (issln. *ē/*è-, *ĕ/*ĕ-). Dolenjski diftong *uo je ohranjen v govoru Babnega Polja kot *u:ə* in v govoru Delnic kot *uɔ:*. V vseh ostalih govorih je prišlo do monoftongizacije in zožitve, v dragarskih govorih in Crnem Lugu v *o:*, v osrednjih bajtarskih in južnih gebarskih govorih še dlje v *ó:*. Stopnjo zožitve v *u*-jevski glas najdemo v govorih Osilnice, Gerova, Hrvatskega in Bosljive Loke. Vsi kontrolni kostelski govori izkazujejo odraz *o:*.

Gradivo: *'kò:ža, 'vò:la*, Red. *po'tò:ka*, 1. os. ed. sed. *p'rò:sən* (**La**); *'kò:ža, s'kò:rja, 'pò:js'tla; 'xò:ja* 'smreka', del. na -l mn. *'mò:gli* (**SvD**); *'vò:la, 'dò:ta, 'kò:ža, 'pò:stla, 'kò:ra* 'lubje'; *'xò:ja* 'smreka, Oed. *'vò:ljo*, 3. os. mn. sed. *'xò:dijo* (**Ča**); *'du:əta, 'ku:žə, 'vu:əla, 'xu:əja* 'hoja, jelka', *'nu:əša, š'ku:əda, 'pu:stla, 'du:əbɔr*, 1. os. ed. sed.: *'nu:əsən, p'ru:əsən* (**BP**); *'vò:la, 'kò:ža*, Red. *pa'tò:ka*, 1. os. ed. sed.: *'mò:ljn*, 3. os. ed. sed. *p'rò:si* (**Pr**); *'dò:ta*, Red. *pa'tò:ka, pa'sò:da, 'mò:kęr*, 1. os. ed. sed. *'kò:plęn* (**NK**); *'vò:la, 'kò:ža, 'pò:stęł, 'Kò:zji* ('vərx), 1. os. ed. sed. *p'rò:sjn, 'mò:ljn* (**Ja**); *'kò:ža, 'vò:la*, Red. *pa'tò:ka*, 3. os. ed. sed. *p'rò:si*, 1. os. ed. sed. *'mò:ljn* (**KV**); *'vò:la, 'kò:ža, 'šò:be* 'usta', Red. (*nęj*) *pa'tò:ka*, 1. os. ed. sed. *p'rò:sjn* (**Lo**); Red. *pa'tò:ka, 'dò:ta, 'kò:ža, 'xò:ja* 'jelka', *'pò:stęł* (ž.), *'šò:ba* 'ustnica' (**Ra**); *'kò:ža, 'vò:la, 'xò:ja* 'drevesa na splošno', *'pò:stęł*, 1. os. ed.

sed.: *p'ró:sjn, z'nó:jjn se* (Tr); *'kó:ža, 'vó:la*, Red. *p'ó:tó:ka*, 1. os. ed. sed. *'mó:ljn*, 3. os. ed. sed. *p'ró:si* (PI); *'uò(:)šən*, Red. *'vó:le* 'volja', *g'ó:tó:ve*, 1. os. ed. sed.: *'mó:ren*, 2. os. ed. sed. *'xó:diš*, del. na *-l* m. *'xó:diy, 'mó:gu* (Za); *'ku:ža, š'kó:da ~ š'ku:da, 'vu:r*,¹⁵⁶ *'pu:stel, 'du:bər*, 1. os. ed. sed. *'nu:sən* (Os); *'vu:la, š'ku:da, s'ku:rja, 'ku:ža, 'du:bər*, 1. os. ed. sed.: *'xu:djn* (Hr); *'ku:ža ~ 'kó:ža, 'xu:ja* 'jelka', *š'ku:da, s'ku:rja, 'ku:ra, 'ku:ji, 'ku:jnskj*, 3. os. ed. sed. *'vu:zijo* (BL); *'kó:ža, 'vó:la*, Red. *pa'tó:ka*, 1. os. ed. sed. *p'ró:sin* (Vo); 1. os. ed. sed.: *'xó:djn, 'nó:sjn, 'mó:ljn, p'ró:sjn; g'ru:bje, g'ru:zdje, 'vu:r* 'vor' *'xu:ja* 'jelka', *'ku:ža, 'ku:ra* 'skorja', prid. m. *'nu:f* 'nov', 1. os. ed. sed. *p'ru:sjn*, 3. os. ed. sed. *'vu:zijo* (Ge); *'kó:ža, 'vó:la*, 1. os. ed. sed.: *p'ró:sən, 'mó:lən* 'moliti' (Tu); *'kó:ža* (Po); *'kó:ža, 'vó:la, 'pó:stel, 'dó:bər*, Red. *p'ó:tó:ka*, 1. os. ed. sed. *p'ró:sin* (Raz); *'vu:jlə, 'ku:ža, š'ku:da, 'zu:ra*, 1. os. ed. sed.: *'xu:q:djn, 'gu:q:njm, p'ru:q:sjn*, 3. os. ed. sed. *'nu:q:sj, 'u:q:sən* (De); *'xó:ja, 'kó:ža, 'vo:jla*, 2. os. ed. sed. *'xó:diš* (CL).

2.2.1.6 Issln. * $\bar{q}$ /* $\bar{q}$ -

Odrazi dolgega * $\bar{q}$ in kratkega akutiranega * $\bar{q}$ v nezadnjem besednem zlogu kažejo enako sliko kot odrazi issln. * $\bar{o}$ -. Do denazalizacije je prišlo že zgodaj, nato pa se je labializirani *a*-jevski fonem (J sln. * $\bar{a}$) razvijal vzporedno z odrazom etimološkega no-voakutiranega *o*, kar se je v dolenjščini odražalo kot diftong *uo.

Leksem *roka* ima, pričakovano neregularno, povsod (z izjemo Srednje vasi pri Dragi) odraz umično naglašene *o*, ponekod z odrazom iz stranskih sklonov, tj. *'raka*.

Gradivo: *'zò:p, 'mò:š, ot'ró:bi; 'pò:t, 'mò:ka; 'pò:pək; 'sò:dra, 'tò:ča, 'gò:ba; ('rò:ka)* (La); *'nò:tər; pò'só:da, 'pò:t; 'zò:p, 'mò:š; prid. sr. 'vò:tló; 'pò:pək, 'ò:głe; 's'ó:t; ('rò:ka)* (SvD); *'kò:t, 'pò:t, rò:bec, o'rò:dje; 'pò:pək, ž'el'q:dec; 'mò:š; 'gò:bec; 'zu:p, k'ru:k; 'gò:ba* 'lesna goba', *'tò:ča; ('rò:ka)* (Ča); *'zu:əp, k'ru:k, 'mu:š, 'lu:ək* 'log', *'ru:əp, 'su:ət, k'lu:əp; 'mu:ədər, 'pu:ət, 'gu:əšča*, primer. *'vu:žje; 'mu:ka* 'moka'; *'gu:əbəc, 'pu:pək; 'du:əga, 'tu:əča, 'gu:əba; ('ru:ka)* (BP); (*zup*), *'mò:š; 'pò:t; 'mò:ka; 'pu:pək; 'tò:ča, 'gò:ba; ('ru:ka)* (Pr); *'mò:š, Rmn. 'gu:sk; 'pò:t, 'kò:šček; 'mò:ka; ('ru:ka ~ 'raka)* (NK); *'zò:p, 'mò:š; 'kò:t, 'pò:t; 'mò:ka; 'pò:bək; 'tò:ča, 'gò:ba; ('raka)* (Ja); *'zup, 'mò:š; 'pò:t; 'mò:ka; 'pò:pək; 'tò:ča; ('raka)* (KV); *'zò:p, 'mu:š; 'pò:t; 'mò:ka; 'gò:bəc, 'pò:pək; 'tò:ča, 'gò:ba; ('raka)* (Lo); *'rò:p, 'zò:p, 'mò:š, pa'só:da; 'pò:t* (m.), *'kò:t; 'mò:ka; 'gò:bəc; 'gò:ba, 'tò:ča; ('ru:ka ~ 'raka)* (Ra); *'zu:p, 'mò:š; 'pò:t; 'mò:ka; 'pò:pək; 'gò:ba, 'tò:ča* (Tr); *'mò:š, 'zup; 'pò:t; 'mò:ka; 'pò:pək; 'tò:ča, 'gò:ba; ('ru:ka)* (PI); *'mò:š, 'zò:p* (Za); *'mu:š, 'zu:p, k'yu:p; 'pu:t, 'ru:bəc*, primer. *'vu:žje; 'mu:ka* 'moka'; *'pu:pək; 'gu:ba, 'tu:ča; ('ru:ka)* (Os); *k'ru:g, 'ku:s, 'mu:š, 'zu:p*, Red. *g'ó'ju:ba; 'pu:t; 'gu:ba, 'tu:ča* (Hr); *'mu:š ~ 'mò:š, 'zu:p, 'gu:ska, 'nu:trj*, (po asimilaciji) *'ku:p* 'klop'; *'pu:t, 'ru:bəc, R o'ru:dja; 'mu:ka; 'pu:pək; 'tò:ča*, Imn. *'gò:be; 'gu:ba* (BL); *'mò:š, 'zò:p; 'mò:ka; 'gò:bəc, 'pò:pək; 'tò:ča, 'gò:ba; ('ru:ka)* (Vo); *'mu:š, 'zu:p; 'pu:t, 'ku:t, s't'ru:čje, v'ru:č; 'mu:ka*, 1. os. ed. sed. *'ku:plən* 'kopati, kopljem'; *'bu:bən; 'gò:ba; 'tu:ča; ('ru:ka)* (Ge); *'pò:t; 'mò:ka; 'tò:ča; ('ru:ka)* (Tu); *'pò:t; 'u:ka* 'loka' (Po); *'mò:š; 'pò:t; 'mò:ka; 'pu:pək; 'tò:ča, 'gò:ba* 'lesna goba';

¹⁵⁶ Op cit. 95.

(*r̥uoka*) (**Raz**); *mu̯o:š*, *'zu̯o:p*, *'ku̯o:p*, *'ku̯o:t*, *'pu̯o:t*, *'gu̯o:dəc*, *'ru̯o:bəc*, *ok'ru̯o:gou̯*, *'gu̯o:ska*, *'vu̯o:zək*, *po'su̯o:dj̥t*; (po asimilaciji) *'u̯o:ka* 'loka'; *'bu̯o:bən*, *'pu̯o:pək*; *'du̯o:ga*, *'gu̯o:ba*, *'tu̯o:ča*; (*r̥o:uka*) (**De**); *'zo:p*, *'mo:š*, *'so:t*; *'ko:t*, *'mo:ka*; *'go:bac*, *'po:pak*; *'go:ba*; (*r̥o:ka*) (**CL**).

2.2.1.7 Umično naglašena *e* in *o*

Kot umično naglašena *e* in *o* se v obravnavanih govorih odražata tista *e* in *o*, ki sta bila v zlogu pred naglašeni kratkimi zadnjimi (odprtimi in zaprtimi) zlogi, in sicer so to besede: 1) tipa (a. p. b in c) *žena* < psl. *žená, *noga* < psl. *nogá; 2) besedotvorne izpeljanke tipa (D) *studenec* < psl. *studеньcъ, *konec* < psl. *konьcъ; 3) izglagolske izpeljanke tipa (a. p. a") *prerok* < sln. *prerōk < psl. *prorōkъ, *potok* < sln. *potōk < psl. *potōkъ; 4) tipa (F) *pelin* < sln. *pelīn < psl. *pelŷny, *kožuh* < sln. *kožūh < psl. *koz'ūxъ*; 5) tipa (B) *lepota*. V večini obravnavnih govorov pa tudi besede 6) tipa (a. p. b, a in F₁) *zelen* < sln. **zelen̆* < psl. *zelenь, *obraz* < sln. *obrāz < psl. *obrāzъ in *kosmat* < sln. *kosmāt < psl. *kosmātъ. Govor Babnega Polja deloma na tem mestu izkazuje zgoj kračino ali omahovanje, primerjaj: *'kažux* ~ *'kuo:žux*, *'abras*, *'patpuat*, vendar pa *'zje:len* (**BP**) in *'uo:bras* (**Ra**), *'puo:puot* 'podplat' (**BL**).

Umično naglašena *e* in *o* izkazujeja v vseh govorih (z izjemo Delnic in Crnega Luga) vzporeden razvoj.

Umično naglašeni *e* izkazuje monofonški odraz *e*: v govoru Čabra (mestoma tudi ožji nevtralni *ɛ*:) in dvojnično monoftoško-diftonške odraze v Lazcu. Diftonški odraz, tudi z rahlo oslavljenim diftonškim delom kot *ie*:, najdemo v Srednji vasi pri Dragi, kar verjetno kaže na postopno opuščanje diftonškega sistema, saj je bil razvoj pri jatu enak – tudi tam je slišati oslavljen palatalni del. Vsi ostali govori poznajo diftonški odraz *ie*:. Delnice in Crni Lug poznata na tem mestu monoftong *e*:. Kontrolni kostelski govori imajo odraz *e*:

Odrizi umično naglašene *o* kažejo deloma vzporedno sliko. In sicer najdemo diftong *uo*: v govorih od Babnega Polja do Bosljive Loke, v Srednji vasi pri Dragi deloma tudi z oslavljenim *u*-jevskim elementom. Lazec izkazuje dvojnične odraze, tj. diftonške, tudi z oslavljenim *u*-jevskim elementom, in široke monoftonške. Čabar pozna le širok dolgi monoftong, mestoma tudi ožji nevtralni *o*:. Južno od Razlog v Crnem Lugu najdemo nevtralni dolgi *o*:. V kontrolnih kostelskih govorih se govori dolgi široki *o*.

Nenavaden odraz pa kaže govor Delnic, ki ima diftong *ou̯*, ki je enak *ou̯* < **ŷ/*ŷ̆*-. Ta diftong je morda sekundaren in je morebiti posledica potrebe govora po diferenciaciji od *uo*: < *ò-/*ō/*ò-.

Gradivo: *'sje:dlu*, *'tje:le*, *'zje:m̩la*, *'sje:stra*, Red. *'žje:me*, prid. ž. (*f'sa sŷ*) *prepo'te:na*, 3. os. ed. sed. (*z'no:j m̩*) *'tje:če*, del. na -l ž. *'rje:kla*, del. na -l sr. *s'p'e:klo*; ~ *'že:na*, *stu'de:nc*; *'ro:rək*, *'kuo:tu*, *'g'o:ra*, Red.: *'nuo:sa*, *ot'r'o:ka*, *'k'o:tla*, Med. u *'kuo:ši*, Imn. *ot'ruo:cj*, določ. obl. prid. m. *vy'suo:kj*; ~ *'no:ga*, *'ko:za*, *'ko:sa*, *'vo:da*, *'po:tək*, Tmn. *s'no:pe*, prid. ž. *vy'so:ka* (**La**); *s'te:klō*, *'te:ta*, *'s'e:stra*, *'žje:na*, *'zje:m̩la*, 3. os. ed. sed. *'tje:če*, *'žje:nit se*;

'k^o:tu, 'k^o:sa, Imn. 'k^o:sci, 'p^o:tik 'potok', del. na -l m. 'v^uo:zu, 'k^uo:sit, 'n^uo:sit, 'x^u:dit (SvD); 'pe:lin, 'ste:gnu, 'če:lo, 'se:dlu, 'se:lu, 'že:na, 'se:stra, 'ze:m^la, 'de:bu, 3. os. mn. 're:čejo, o'že:nit se; 't^e:ta, prid. m. 'ze:l^en; 'ko:sa, 'ko:tu, 'lo:nc, 'vo:knu, Imn. 'so:ve, (po) 'ko:sit, z'go:nit, 't^o:rek, 'p^o:tok, po'k^o:pat, z'g^o:nc (Ča); 'pie:l^on, 'čie:s^on, 'žie:lot, 'čie:u^o, 's^{je}:du^o, 's^{je}:stra, 'žie:na, 'zie:m^la, 't^{je}:ta, (rebru) ~ 'r^{je}:bru, 't^{je}:le, 'd^{je}:beu, D 'm^{je}:ne, 1. os. ed. sed. 'n^{je}:sen, 3. os. ed. sed. 'r^{je}:če, del. na -l ž. s'pie:k^ua, a'žie:n^et se, 'zie:l^en; 'b^uo:žič, pa'n^uo:či, xu'd^uo:b^on, 'g^uo:ra 'vzpetina, gozd (star.), 'u^o:na, 't^uo:r^ok (BP); 'žie:na, 's^{je}:stra, 'zie:m^la, 's^{je}:u^u, 's^{je}:du^o, s^ad^{je}:nc, 'zie:l^en; 'u^o:sa, 'u^o:g^on, 'u^o:fca, 'n^uo:ga, 'k^uo:za, Red. 'n^uo:xta, Red. 'n^uo:sa, Med. (na) 'p^uo:d^{je}, 't^uo:r^ok, z'g^uo:nc, 'p^uo:t^ok (Pr); 'žie:na, 's^{je}:stra, 't^{je}:ta, 'zie:m^la, s't^{je}:gnu, 's^{je}:du^u, 'čie:s^en, 'pie:l^en,¹⁵⁷ s't^ad^{je}:nc, prid. m. 'v^{ie}:l^ak, 1. os. ed. sed.: 'r^{je}:č^en, s'pie:č^en, 'n^{je}:s^en, 3. os. ed. sed. 'pie:re, del. na -l ž. 'r^{je}:k^ua, 1. os. ed. del. na -l mn. 'n^{je}:sli, 't^{je}:t^{je} 'le-tu', 'p^{le}:t^en; 'u^o:g^on, 'v^uo:da, 'n^uo:ga ~ ('naga), 'k^uo:sa, 'k^uo:za, z'g^uo:nc, 'k^uo:tu, 'k^uo:s^ec, 'b^uo:žič, Red.: do 'k^uo:nca, 'k^ua:ša, 'n^uo:rca, Med. 'k^uo:nc^{je}, Imn.: 'k^uo:jni, s't^uo:li, prid. m. 'g^uo:taf, prid. ž.: 'b^uo:sa, 'd^uo:bra, 'd^uo:st^{je}, 'p^uo:t^ok, 'p^uo:gr^ep, 'k^uo:pat, u^o'k^uo:p^at, 3. os. ed. sed. 'p^uo:je 'peti', del. na -l m. 'n^uo:su, 'u^o:tr^ak, 'u^o:pl^{je}n 'oplen', 'p^uo:št^en (NK); 'žie:na, 's^{je}:stra, 's^{je}:u^u, 's^{je}:du^o, s't^{je}:gnu, 'zie:m^la, s't^ad^{je}:nc, prid. ž.: z^e't^{je}:na, 3. os. ed. sed. s^e 'r^{je}:če, 't^{je}:če, del. na -l ž. 'r^{je}:k^ua; 'u^o:sa, 'u^o:tr^ak, 'u^o:g^en, 'u^o:bras, ('naga) ~ 'n^uo:ga, 'v^uo:da ~ ('vada), 'g^uo:ra ~ ('gara), 't^uo:r^ek, Red./Imn. n'^uo:sa, Rmn. 'k^uo:jnu, prid. ž. vⁱ's^uo:ka, 'd^uo:st^{je}, pa'n^uo:č^{je}, pre'k^uo:p^at, 'u^o:bras, 'u^o:tr^ak (Ja); 'žie:na, 's^{je}:stra, 'zie:m^la, 's^{je}:du^o, 's^{je}:u^u, s^ad^{je}:nc, 'zie:l^en; 'u^o:fca, 'u^o:bras, 'u^o:sa, 'u^o:g^en, 'k^uo:za, 't^uo:r^ek, z'g^uo:nc, Red.: 'n^uo:sa, 'k^uo:jna, 'u^o:tr^ok (KV); 'žie:na, 's^{je}:stra, 'zie:m^la, 's^{je}:du^o, s't^ad^{je}:nc, prid. ž. z^e't^{je}:ma, 1. os. ed. sed. 'r^{je}:č^en, 3. os. ed. sed. 't^{je}:če; 'u^o:sa, 'u^o:bras, 'u^o:g^en, 'u^o:n, 'v^uo:da, 'g^uo:ra, 't^uo:r^ek, z'g^uo:nc, Red.: 'n^uo:sa, 'n^uo:xta, 'k^uo:jna, 3. os. ed. sed. 'z^uo:ve, 'd^uo:st^{je}, 'p^uo:t^ek, 'u^o:bras, 'u^o:tr^ok (Lo); 't^{je}:le, 'čie:u^u ~ ('č^eu^u), 's^{je}:u^u, 'žie:na, 't^{je}:ta, 's^{je}:stra, 'd^{je}:bu, 'v^{ie}:lik, 1. os. ed. sed. 'r^{je}:č^en, 3. os. ed. sed. 'r^{je}:če, s'pie:če, del. na -l m. 'žie:mu 'ženiti se', del. na -l mn. 'pie:kl^e; 'k^uo:tu, 'k^uo:za ~ ('kaza),¹⁵⁸ 'k^uo:sa ~ ('kasa),¹⁵⁹ 'n^uo:ga ~ ('naga), 'u^o:sa, 'u^o:fca, 'u^o:g^en, 't^uo:r^ek, 'k^uo:nc, 'u^o:nc, 'k^uo:s^ec, Red.: 'k^uo:ša, 'k^uo:jna, k'r^uo:pa ~ (krapa) (mlaj.),¹⁶⁰ 'p^uo:da, g'r^uo:ba, 'd^uo:st^e; 'p^uo:t^ek, 'p^uo:gr^ep; 'u^o:bras 'obraž', 'u^o:tr^ak 'otrok' (Ra); 'žie:na, 's^{je}:stra, 'zie:m^la, 's^{je}:du^o, 's^{je}:u^u, 'v^{ie}:lik, 3. os. ed. sed.: 'r^{je}:če, 't^{je}:če, del. na -l mn. m. 'r^{je}:kli, 'zie:l^en; 'u^o:g^en, 'v^uo:da ~ ('vada), 't^uo:r^ek, z'g^uo:nc, pa'n^uo:č^{je}, Red.: 'k^uo:jna, 'n^uo:sa, 'n^uo:fta, 'u^o:bras, 'u^o:tr^ak (Tr); 'žie:na, 'zie:m^la, 's^{je}:stra, 's^{je}:du^o, 's^{je}:u^u, 't^{je}:le, s't^ad^{je}:nc, 'zie:l^en; 'u^o:g^on, 'u^o:sa, 'u^o:n, 'p^o:tok, 'n^uo:ga, 'k^uo:za, 'v^uo:da, 't^uo:r^ok, z'g^uo:nc, Red.: 'n^uo:sa, 'n^uo:fta, 'u^o:bras, 'u^o:tr^ok (PI); s't^{je}:gnu, 's^{je}:stra, 'žie:na, Ted. 'm^{je}:ne, Med. p^ar 't^{je}:ti, 1. os. ed. sed. p^ar'n^{je}:sem, 3. os. ed. sed. 'r^{je}:če, del. na -l 'r^{je}:k^ua, 'pie:lau, 't^{je}:žat; 'u^o:na, 't^uo:ruk, Ted. 'k^uo:jna, Oed. s 'k^uo:jni, Med.: na 'g^uo:ri, na B'r^uo:d^{je}, 'n^uo:ga, s't^ax^uo:ta, prid. ž. 'm^uo:čna, 'u^o:na, 3. os. ed. 'z^uo:ve se, del. na -l m. ras'k^uo:pau, 'v^uo:zit, p'r^uo:sit, 'x^uo:dit, 'u^o:bras (Za); 'pie:l^en, 'čie:s^{je}, 'č^e:u^o, s't^{je}:gn^o,

¹⁵⁷ Op. cit. 66.¹⁵⁸ Sekundarna oblika je analogija po stranskih sklonih.¹⁵⁹ Ibid.¹⁶⁰ Sekundarna oblika je analogija po imenovalniku.

t̥je:le, *'s̥je:duu*, *'z̥je:m̥la*, *'t̥je:ta*, *'s̥je:stra*, *'ž̥je:na*, *'d̥je:beu*, *'v̥je:lok*, 1. os. ed. sed. *'n̥je:sen*, *k̥l̥ie:pat*, *u̇o'ž̥je:nit se*, *'m̥je:tat*; *'p̥uo:p̥ar*, Red. *'k̥uo:jna*, *'u̇oknu*, *'u̇o:rix*, *'p̥uo:su* 'posel', *'k̥uo:žux*, *'u̇o:gon*, *z'g̥uo:nc*, *'t̥uo:rok*, *'k̥uo:tu*, *'b̥uo:ž̥eč*, *'n̥uo:ga*, *'k̥uo:sa*, *'r̥uo:sa*, *'u̇o:da*, *'u̇o:fca*, *'k̥uo:za*, *'u̇o:sa*, *'g̥uo:ra*, prid. nedol. ž. *ve'suo:ka*, *z'g̥uo:nit*, *'m̥uo:l̥et*, *'p̥uo:puat*, *'u̇o:plen*, *'p̥uo:gr̥ep* (**Os**); *'č̥je:u̇o*, *'s̥je:stra*, *'z̥je:m̥la*, *'d̥je:byu*, D *'m̥je:n̥j*, 3. os. ed. sed. *'t̥je:če*, *'r̥je:č̥e*, del. na -l ž. *'n̥je:sua*, *'r̥je:kua*; *'u̇o:knu*, *'n̥uo:ga*, *'k̥uo:sa*, *'u̇o:sa*, *'g̥uo:ra*, *'r̥uo:sa*, *'v̥uo:da*, *'b̥uo:ž̥ič*, *'k̥uo:tu*, Ted. *'n̥uo:rca*, Ted. f *'u̇o:ġon*, Oed. *'n̥uo:ṡon*, prid. ž. *'b̥uo:sa*, *'k̥uo:sit*, *'n̥uo:sit*, *ġo'v̥uo:r̥j̥t*, *'duo:bit*, *ṗo'n̥uo:č̥j̥* (**Hr**); *se'd̥je:ṅoc*, *'p̥je:lin*, *'č̥je:ṡon*, *s't̥je:ġno*, *'p̥je:t̥ex* 'peteh (petelin)', *'č̥je:uu*, *'s̥je:stra*, *'t̥je:ta*, *'ž̥je:na*, Med. *ṗo'z̥je:m̥le*, *'d̥je:beu*, *'m̥je:tat*, *'ž̥je:nit*, *'p̥je:lat*, 3. os. ed. sed. *'r̥je:če*, (z) *'n̥je:se*, del. na -l m. *'l̥je:ž̇ou*, del. na -l ž. *s'p̥je:kua*, *'n̥je:sua*; *'u̇o:ġon*, *'u̇o:kṅo*, *'b̥uo:ž̥ič*, *'t̥uo:rok*, *'p̥uo:ṫok*, *'k̥uo:ṅoc*, *'u̇o:ṅoc*, Ted. *'k̥uo:jna*, *'u̇o:fca*, *'n̥uo:ga*, *'g̥uo:ra*, *'k̥uo:sa*, *'u̇o:sa*, *'u̇o:da*, *'k̥uo:za*, *'u̇o:na*, prid. ž.: *p'r̥uo:sta*, *vi'suo:ka*, *'ruo:sit*, *'muo:l̥it*, *'vu̇o:żit*, *z'g̥uo:ṅit*, *'k̥uo:smat*, *'m̥uo:dṙas*, *'u̇o:puas* 'oplaz', *'u̇o:plin* 'oplen', *'p̥uo:puot* 'podplaf', prid. m.: *'ġuo:ṫof* (**BL**); *'s̥je:stra*, *'z̥je:m̥la*, *'ž̥je:na*, *'s̥je:duo*, *se'd̥je:nc*, prid. m. *'v̥je:lik*, 3. os. ed. sed. *'r̥je:če* *'z̥je:len*, *'z̥je:len*; *'u̇o:ġon*, *'u̇o:sa*, *'n̥uo:ga*, *'k̥uo:za*, *'v̥uo:da*, *'t̥uo:rok*, *z'g̥uo:nc*, *u'd̥uo:vac*, Red.: *'n̥uo:sa*, *'k̥uo:jna*, *'p̥uo:ṫok*, *'u̇o:bras*, *'u̇o:trok* (redko) (**Vo**); *'č̥e:ṡan* ~ *'č̥e:ṡan*, *'č̥e:u̇o* ~ *'č̥ie:u̇o/-o*, *'s̥je:u̇o/-o*, *'s̥je:duo*, *'z̥je:m̥la*, *'s̥je:stra*, *'ž̥je:na* (~ *'ž̥e:na*), *'ž̥je:na* (~ *'ž̥ena*), *'d̥je:bj̇ul-eu*, *'t̥je:u̇oc* 'teliček', *'v̥je:l̥jk*, Red. *'m̥je:me*, 1. os. ed. sed. *'r̥je:č̇an*, 3. os. ed. sed.: *'r̥je:če*, *pa't̥je:če*, del. na -l ž. *ṗar'n̥je:sua*; *'č̥e:u̇o* ~ *'č̥ie:u̇o/-o*, *'č̥e:ṡan* ~ *'č̥e:ṡan*, *'ž̥e:na* ~ *'ž̥je:na*; *'u̇o:bras*, *'u̇o:fca*, *'u̇o:kṅo* (~ *'o:kṅo*), *'u̇o:sa*, *'u̇o:na* 'ona', *'u̇o:sua* 'osla', *ṧj'r̥uo:ka*, *'p̥uo:k̇le* 'potlej', *pa'n̥uo:č̇j̇*; *'u̇o:ġan* (~ *'o:ġan*), *'u̇o:ṙo* ~ *'o:ṙou* 'orel', *'u̇o:ṡo* 'osel', *'p̥uo:ṫok*, *v'd̥uo:v̇ac*, *'k̇o:ṡac*, (*'ṁo:l̇c* ~) *'ṁuo:l̇c* 'molj', *'u̇o:v̇os*, *f't̥uo:ṙok* ~ *'t̥uo:ṙok*, Imn. *ṡo'k̇uo:l̇j̇*, *'v̇uo:żit*, *'duo:bit*, *p'r̥uo:ṡit*, *'ḃuo:sa* (~ *'ḃo:sa*), *'duo:ba* (n.), *'ṅuo:ga* (~ *'ṅo:ga*), *'ṗuo:ṡo* 'posel', *'k̇uo:za*, *'ġuo:ra* ~ (*'gara*), *'k̇uo:ṫu*, *'k̇uo:nc*, *'u̇o:v̇os*, Red. *'ṅuo:sa*, *'duo:bit*, 3. os. ed. sed. *'żuo:ve*, *'ṗuo:tpuat* 'podplaf', *'ḃuo:gat* (**Ge**); *'s̥je:uu*, *'s̥je:duo*, *s't̥je:ġno*, *'č̥je:u̇o*, *'t̥je:le*, *'ž̥je:na*, *'s̥je:stra*, *'z̥je:m̥la*, *sṫad̥je:ṅoc*, 3. os. ed. sed. *'t̥je:če*, 1. os. mn. *'r̥je:č̇emo*, *'z̥je:len*; *'u̇o:ġon*, *'u̇o:sa*, *'u̇o:ča*, *'ṅuo:ga*, *'v̇uo:da*, *'k̇uo:za*, *'k̇uo:sa*, *v'ḋuo:v̇oc*, *'duo:ṡṫj̇*, Red.: *'ṅuo:fta*, *'ṅuo:sa*, *'u̇o:bras* (**Tu**); *'s̥je:duo*, *ṡad̥je:ṅoc*; *'u̇o:bras*, Red. *'ṅuo:sa* (**Po**); *'s̥je:u̇o* 'vas', *'s̥je:duo*, *'t̥je:le*, *'ž̥je:na*, *'s̥je:stra*, *'z̥je:m̥la*, *'t̥je:ta*, *ṡan'd̥je:ṅoc*, 3. os. ed. sed. *'r̥je:če*, *'z̥je:l̇en*; *'u̇o:sa*, *'u̇o:na*, *'u̇o:ġon*, *'ṅuo:ga*, *'v̇uo:da*, *'k̇o:ṧna*, (*'to:rok*), Red. *'ṅuo:sa*, *'duo:sti*, *'ṗuo:ṫok*, *'u̇o:bras* (**Raz**); *'č̇e:ṡan*, *'č̇e:u̇o*, *s'ṫe:ġno*, *'se:duo*, *'se:u̇o*, *'ž̇e:na*, *'te:ta*, *'ze:ṁla*, *'se:stra*, D *'se:bi*, 3. os. ed. sed.: *s'pe:če*, *'pe:re*, 2. os. mn. sed. *'pe:č̇j̇šte*, del. na -l ž. *'te:kua*; *ṗo:u̇sou*, *'o:u̇rou*, *ṗo:uṫak*, *'k̇o:u̇żou*, *'k̇o:u̇ṅac*, *'o:u̇rix*, *'k̇o:u̇ž̇ix*, *'ṅo:uga*, *'ṙo:usa*, *'żo:ura*, *'v̇o:uda*, *'o:u̇fca*, *'o:u̇v̇as*, *'o:u̇ġan*, Med. *na* *'ṁoustu*, *'ġo:u̇nit*, *po'ṅouč̇j̇*, *'ḃo:ugat* (**De**); *'č̇e:q* 'čelo', *'se:q* 'selo', *'se:stra*, del. na -l ž. *s'pe:kva* 'speči'; *'v̇o:da*, *'ġo:ra*, *'ṅo:ga*, *'o:kṅo*, prid. ž. *'ḃo:sa* (**CL**).

Leksem *veža* izkazuje odraz umičnonaglašenege *e*, tj. psl. **vežá* > *'ve:ža* (**Ča, De**), *'v̥je:ža* (**NK, Ra, Os**), *'v̥je:ža* (**BL**). Primerjaj z Riglerjem (1963: 86), ki za izhodišče jemlje obliko z jatom v osnovi ali s Snojem (v Bezlaj IV: 309), ki navaja narečno gradivo, ki dopušča interpretacijo izvornega psl. **vèža*, tj. novoakutiranega *e* s posebnim razvojem pred ž.

2.2.1.8 Issln. *ǎ/*ǎ-

Stalno dolgi issln. *ǎ in kratki akutirani issln. *ǎ v nezadnjem besednem zlogu se povsod odražata kot dolgi *a*, ki se je razvijal vzporedno z etimološkim *a*. Ohranjeno labializacijo izkazuje skrajni severni del govora Babnega Polja, delno Janežev in južni del – Delnice in kontrolne Lokve. Govor Crnega Luga ima odraz *a*. Kontrolni kostelski govori imajo odraz *a*:

Gradivo: 'da:n, 'va:s, 'ta:st; 'ta:šča, 'ma:ša, 'ma:l̥ɲn 'mlin' (La); 'ta:st, 'da:n, 'va:s, 'la:n; 'ta:šča, s'na:xa (SvD); 'da:n, 'ma:x, 'sa:če, 'pa:jn; s'na:xa (Ča); 'vâ:s, 'dâ:n, 'mâ:x, 'uâ:n, 'tâ:st, 'uâ:š, 'čâ:st; 'mâ:ša, 'tâ:šča, s'nâ:xa, 'sâ:jne, 'pâ:sjɛ, 3. os. ed. sed.: f'sâ:xne, pre'mâ:kne, 'pâ:xne, 'gâ:ne (BP); 'da:n, 'va:s 'obisk'; 'ma:ša, 'ta:šča (Pr); 'va:s, 'da:n, 'uâ:n, 'ta:st; 'ma:ša (NK); 'da:n, 'uâ:n, Imn. 'pa:jne; 'ta:šča, 'mâ:ša (Ja); 'da:n, 'va:s; 'ta:šča, 'ma:ša (KV); 'da:n, 'va:s; 'ta:šča, 'ma:ša (Lo); 'uâ:s 'vas', 'da:n, 'uâ:n, 'uâ:š, 'ta:st; 'ma:ša, 'ta:šča (Ra); 'da:n, 'va:s; 'ta:šča, 'ma:ša (Tr); 'da:n, 'va:s; 'ma:ša, 'ta:šča (Pl); 'da:n; Med. k 'ma:šj (Za); 'va:s, 'da:n, 'ta:st; 'ma:ša, 'ta:šča (Os); 'da:n, 'pa:jn, 'ča:st; 'ma:ša, 'sa:jne (Hr); 'da:n, 'va:s, 'uâ:n, 'ta:st, primer. 'ma:jnɛ 'majhen'; 'ta:šča, 'da:nkâ, 'ma:ša, 'va:ška, 3. os. ed. sed.: 'za:me 'vzeti', 'ža:jne 'žeti', p'o'sa:xne (BL); 'da:n, 'va:s 'središče naselja'; 'ma:ša, 'ta:šča (Vo); 'da:n, 'va:s, 'uâ:š, 'pa:jn, 'ma:xavina; 'ma:ša, 'pa:sjɲ, 'ma:l̥ɲn 'mlin' (Ge); 'da:n, 'va:s; 'ma:ša, 'ta:šča (Tu); 'va:s; 'ma:ša (Po); 'da:n, 'va:s 'osrednji del vasi'; 'ma:ša (Raz); 'vâ:s, 'dâ:n, 'uâ:n, 'uâ:š, 'čâ:st, 'tâ:st, 'pâ:jn, 'mâ:xovjina; 'mâ:ša (De); 'da:n, 'va:s 'vas', 'ta:st; 'ma:ša (CL).

2.2.1.9 Issln. *ā/*ā-

Vsi govori imajo za issln. *ā/*ā- odraz dolgi *a*, dalje se med seboj razlikujejo le po (ne) labializaciji etimološkega *a*. Ohranjeno labializacijo izkazuje govori Babnega Polja in delno Srednje vasi pri Dragi, Janežev in Čabra na severu ter govori na skrajnem jugu Delnice in kontrolne Lokve. Govor Crnega Luga ima odraz *a*. Kontrolni kostelski govori imajo odraz *a*:

Prislov *daleč* ima po vokalni harmoniji pod vplivom zobnika (Rigler 1963: 76) odraz *a*-ja enak odrazu umično naglašenega *e* v vseh govorih: 'd̥jɛ:lɛč (BP, Ra, Ge, Os), 'd̥jɛ:lɛč (NK, Lo, Tr, Raz), 'd̥jɛ:lɛč (BL), 'd̥ɛ:lɛč (Po), 'de:l̥ɛč (De).

Gradivo: g'la:va, 'la:s, d'la:n, Red.: 'la:na, v'ra:ta; ko'va:č, p'ra:sɛc; v'ra:ta; 'pa:jn, ko'ša:ra, Imn. b'ra:ti, Rmn. k'ra:f; k'ra:va, 'ža:ba, 'ra:ma, 'ja:ma, Red. b'ra:ta, 'ma:slo, Ted. s'la:mɔ, 'ka:mən, lo'pa:ta (La); v'ra:t, 'la:n, p'ra:x, s'ra:p, g'uo:va, d'la:n ~ 'pâ:s, š'kâ:rje; ko'va:č; t'ra:va; Imn. b'ra:tje, 'pa:uc, x'la:pɛc, o'ta:va; Red. b'ra:ta, k'ra:va, 'ra:na, 'ba:pca ('ti:sta, k̥j je rɛšɛ'va:ua), 'ra:ma, 'ma:čɛxa, k'la:doɥ 'kladivo', 'kâ:men, prid. ž. zd'ra:va, prid. sr. (je) s'pâ:čeno (SvD); g'ra:t, p'ra:x, 'la:s, 'la:kt 'komolec', v'ra:t, 'pa:s, sp'la:f, d'la:n, ('bɔžja) 'ma:yra 'mavra (mavrica), 'ma:čɛxa ~ 'pâ:zdɥxa; 'ja:rɛm, k'ra:jl, ko'va:č; t'ra:va, b'ra:da; 'pa:uc, pɛr'ja:tu, 'za:jdna ('u:ra), m'ra:zenca 'mravnica, mrzlica', Rmn. 'ja:got;

'kã:šél ~ 'ka:šél, 'pa:lca, s'la:ma, 'ma:ma, 'ra:na ~ Red. ('ni:ma) 'pã:metj (Ča); 'uã:s, p'rã:x, g'rã:t, v'rã:t, d'ua:n, d'vã:; 'ã:pnu, m'ua:j 'mlaj', x'rã:st, k'rã:l, (čudak) ~ ču'dã:k; b'rã:da, t'rã:va, g'ua:va; a'tã:va, pã:jok, zã:jc, Rmn. k'rã:f, 3. os. mn. sed. z'nã:ju; kã:møn, jã:var, 'gã:bør, k'rã:va, s'ua:ma, 'rã:ma, 'mã:tę, 'pã:met, 'sã:uo 'salò', rod. ed. b'rã:ta, 1. os. ed. sed. 'dã:n 'dati' (BP); 'ua:s; a'pa:jok; k'ra:va, 'ma:ti, 'ra:ma, 'ba:ra 'večja luža, mlaka' (Pr); p'ra:x, 'ža:ga; Tmn. x'ra:ste, Med. ka'va:čj, gaspa'da:r; s'ua:na, p'ua:tmu, ka'sa:ra, ua'ta:va, 3. os. ed. sed. 'ča:ka; k'ra:ua, 'ka:møn, k'ua:davu 'kladivo', 'ma:suo (NK); 'ua:s, Red. d'ua:na; gaspa'da:r, uobər'sã:č 'brisača', Imn. k'ra:jli; Imn. uo'pã:jkj (Ied. uapajk), 3. os. ed. sed. 'pã:da; Red. b'rã:ta, k'ra:va, s'ua:ma, 'ra:ma, prid. ž. s'ta:ra (Ja); 'ua:s, gaspa'da:r; a'pa:jk; k'ra:va, Red. uob'ra:za (KV); 'ua:s, v'ra:t; k'ra:jl; Rmn. k'ra:f; k'ra:va, j'a:ma, m'ua:ka, 'ma:ti, 'ra:ma, Red. b'ra:ta (Lo); g'ra:t,¹⁶¹ ('ana) 'ua:s (ž.) 'las', p'ra:x, v'ra:t, d'ua:n, s'tra:n; Red. ka'ua:ča 'kovač'; t'ra:ua, g'ua:ua ~ g'uo:ua, v'ra:ta; pa:zdixa, uog'ra:ja, o'ta:ua, na'va:da, x'ua:pęc; Red. b'ra:ta, 'sa:uu 'salò', b'ua:tu, pa:męt, 'ra:ma, k'ra:ua, 'ža:ba, 'ba:ba, 'ma:tę 'mati', 'pa:lca, s'ua:ma, prid. ž. s'ta:ra (Ra); 'ua:s, v'ra:t, 'ba:ra 'večja mlaka'; Rmn. k'ra:f; k'ra:va, 'ra:ma, 'ma:ti (Tr); 'ua:s; ua'pa:jk, Rmn. k'ra:f; k'ra:va (PI); v'ra:t, z'ra:k, prid. m. m'ua:t; Red. ko'va:ča; b'rada (anal. po odvisnih sklo-nih); Imn. b'ra:ti, pa:uoc, 'sa:pnik, s'ta:re ('a:ta), 1. os. ed. sed. p'ra:vin, del. na -l ž. 'da:ua; Red. 'ra:ka 'rak', I/Tmn. k'ra:ve (Za); 'pa:s, k'ua:s, v'ra:t, s'ua:p 'slap', s'ra:p, 'ua:s 'las' (ž.), d'ua:n; x'ra:st, m'ua:toc 'mlatič'; g'ua:va, t'ra:va, b'ra:zda; uo'ta:va, pa:uoc, 'zajc, s'ta:re ('uo:ča), h'ua:poc, uo'pa:jok 'pajek', Imn. b'ra:tę; 'ka:šol, 'pa:stork, 'ga:bør, j'a:var, Red. b'ra:ta, j'a:pku, b'ua:tø, k'ra:va, 'ra:na, m'ua:ka, d'ua:ka, 'ka:ča, j'a:goda, s'ua:ma, 'ma:čexa, 'ma:tę 'mati', s'ta:tve (Os); s'tra:x, g'ra:t, p'ra:x; b'ra:da, t'ra:va; x'ua:poc, 'ma:čka; k'ra:va, d'ua:ka, 'ka:ča, j'a:goda, 'ma:tj, 'pa:met, Red. b'ra:ty, j'a:pku (Hr); 'ua:s 'las', s'ra:p, z'na:k, s'ua:p, v'ra:k, ma:st, v'ra:t, pa:s, prid. m. m'ua:t, d'va:; x'ra:st; b'ra:dã; o'ta:va, ko'sa:ra, za:joc, x'ua:poc, Rmn. k'ra:f, prid. določ. obl. m. s'ta:rj, del. na -l ž. poz'na:ua; 'ka:šol, 'ga:bør, d'ua:ka, 'ža:bã, 'ma:tj, s'ta:tve, del. na -l ž. op'ra:ua (BL); 'ua:s, v'ra:t, g'ua:va; uo'pa:jok, Rmn. k'ra:f; k'ra:va, 'ra:ma, 'ma:ti (Vo); 'da:r, d'ua:n (m.), v'ua:t 'klas', k'ua:s, g'ra:t, s'tva:r, 'ga:s, 'ma:st, m'ua:t, x'ua:t 'hlad', g'ua:t 'glad, lakota', j'a:k 'mo-čan', ta:t, v'ra:k, x'ua:døn; x'ra:st, k'ra:tøk; g'ua:va, prid. ž. m'ua:da, 'ra:st 'rasti', 'ua:knò ~ v'ua:knò 'vlakno'; a'pa:jok 'pajek', 'ža:uoc 'žalec, želo', 3. os. ed. sed. 'ua:ja 'lajati', del. na -l ž kre'pa:ua, k'ra:vji, s'ta:rj ('uo:ča), zd'ra:vje, 'za:jc ~ 'zajc; Med. na p'ra:gi 'prag', j'a:gada, j'a:pka, 'ka:møn, lo'pa:ta, 'ma:tj, s'ra:ka, 'ža:uost, 'ka:uoc, pa:lca, 'ra:me, pa:st 'pasti', s'pa:t 'spati', t'ka:t 'tkati' (Ge); v'ra:t, m'ra:k; t'ra:va; o'pa:lok; k'ra:va, j'a:ma, 'ra:ma, Red. ob'ra:za (Tu); d'ua:n, 'ua:s; Imn. x'ra:stj; prid. m. 'ua:čęn (Po); ('ana) 'ua:s, m'ra:k; Red. ko'va:ča; o'pa:jok; 'ka:ča, k'ra:va, 'ma:ti, 'ra:ma (Raz); pã:s, g'ua:t, prid. m. m'ua:t; 1. os. ed. sed. 'dã:n; pã:uac, 'pajlak, zd'ra:vje; 'žã:ba, jã:ma, d'ua:ka, 'kã:šal (De); 'pa:s, ta:t, g'va:s 'glas', d'va:; g'va:va; o'ta:va, zd'ra:vje, 'za:jac, j'a:strep; 'ka:męn, k'ra:va, 'ža:ba, o'pa:ta 'lopatata' (CL).

¹⁶¹ V pomenu 'mesto', starejši pomen pa je 'velika zgradba, največja v mestu'.

2.2.1.10 Issln. *i/*i-

Etimološki *i* je bil kot visoki samoglasnik podvržen krajšanju. Kratki *i* izkazujejo bajtarski govori s Crnim Lugom in Delnicami, od gebarskih govorov pa Turke in Požar. Dvojnične odraze kaže bajtarski govor Gerova¹⁶² in dragarski govori, govor Čabra le dolgi *i*. Od gebarskih govorov imata dvojnične odraze Zamost in sporadično Razloge, dolge pa Hrvaško (z nekaj izjemami) in Bosljiva Loka. Velja pripomniti, da dolžina etimološkega *i* predvsem v osrednjem delu (Gerovo, Zamost, Razloge) obravnavanega območja ni tako izrazita kot kračina v »pravih«¹⁶³ bajtarskih govorih. Vsi kontrolni kostelski govori imajo na tem mestu dolgi *i*.

Izpostavimo lahko govora Čabra in Bosljive Loke, saj sta v svoj inventar dolgega vokalizma deloma vključila tudi dolgi *i*: < issln. *-i.¹⁶³ Dolžina visokih samoglasnikov v nezadnjih zlogih bi tako lahko bila v teh govorih tudi sekundarna, nastala s težnjo k podaljšanju vseh naglašanih zlogov.

Gradivo: *k'ri*, 'si:n, 'zit, Red. 'zi:da, 'nizək, pas'ti:r, 1. os. ed. sed. ži'vin; 'zima, 'vino; ma'ti:ka; 'niva, 'žila, ko'bila, s'vina, še'nica (La); 'si:n, k'ri:, prid. m. 'žif; pas'tir, 'listje, 3. os. mn. sed. se'dijo; 'vinu, 'lice, prid. mn. 'sive; ma'ti:ka; me'zi:nc, Rmn. 'ži:l; 'šilo, 'žitó, ko'rito, ko'pito, ko'siló, 'žiuā, ž'lica, brada'vica, ročica, se'kira, pla'nina, 'pila 'pila', Med. 'xiši, 3. os. ed. sed. 'piše, 3. os. mn. sed. ne peš'tijo 'pustiti' (SvD); 'ži:r, 'zi:t, 'si:n, 'čir, k'ri:; 'li:ce, 'zi:ma; mo'ti:ka, b'ri:tva, me'zi:nček, Rmn. 'ni:f, del. na -l ž. no'si:la, 'ši:vala; 'li:pa, 'mi:za, 'ni:va, 'ri:ba, 'ži:la, ž'li:ca, ly'si:ca, brada'vi:ca, še'ni:ca, 'ši:ló, ko'pi:tu, ko'ri:tu, se'ki:ra, prid. ž. 'si:ta, 3. os. ed. sed. 'pi:xa (Ča); 'sin, 'zit, k'ri, x'či, 'list; g'rič, s'vina, 'nizək ~ 'nizak; 'vinu, 'lice, 'zima, b'lizę, b'rinje, 1. os. ed. sed. 'pišen, 'viden; 'niva, 'žila, 'miši ~ 'miša, 'lipa, 'riba, 'tiči, prid. ž. 'sita (BP); 'sin, 'zit, x'rip; 'zima, 'vinu; ma'tika; 'niva, 'žiuā, ka'biūa (Pr); 'žif, b'lizi, 'vinu; b'ritva, 1. os. ed. sed. 'mislin; 'žitu, 'lipa, 'niva, ž'li:ca ~ ž'lica, Imn.: 'niti, 'miši, ka'biūa, ka'pica, ka'ritu (NK); 'si:n, 'zit, x'rip; 'vinu, 'zima; ma'tika, 1. os. ed. sed. s'pin; 'niva, ka'biūa, gaspa'dina (Ja); 'zit, k'ri, x'rip; 'zima, 'vinu; ma'tika; 'žiuā, 'niva, ka'biūa (KV); 'sin, 'zit, k'ri; st'ric, x'rip; 'zima, 'vinu; ma'tika, 2. os. mn. sed. 'videšte; 'niva, 'xiša, ka'biūa, ka'pica (sena), s'vina 'značajska lastnost', Red. 'tiča, 'žile (Lo); 'zit, 'sin, k'ri; s'vinja; g'rič; 'lice, 'vinó, 'zima; 'tisa, ma'tika, 'misu 'misel'; x'rip, 'riba, 'xiša, 'žiuā, ka'biūa, puā'nina, ž'lica, Red.: 'niti, 'tiča, 'miša, Imn. 'vile, prid. ž. 'sita (Ra); 'sin, 'zit, x'rip; 'vino, 'zima; ma'tika; 'niva, 'žiuā, ka'biūa (Tr); 'sin, 'zit; 'zima, 'vinu; ma'tika, 3. os. ed. sed. 'vidi; 'žiuā, 'niva, ka'biūa (PI); 'si:n, Oed. is 'si:nən, 'žif, t'ri:, del. na -l m. po'bi:rou, popüs'ti:u, del. na -l m. mn. ka'si:li; del. na -l m. mn. xo'di:li; 'li:ce; 1. os. ed. sed. 'vi:din; del. na -l mn. da'bili; Red. s x'riba, Med. x'ribj, Ted. 'šišo, Oed. da'vi:co 'vdova' (Za); 'sin, x'či; 'nizok; 'vinu, 'lice, g'lista, 'zima, b'lizę; 1. os. ed. sed. 'viden; x'rip, 'šiuó, ko'ritó /(-u), 'žitó, ko'pitu, pa'rišče,

¹⁶² Lastno raziskovanje na terenu v kraju Gerovo je dalo celo znotraj istega leksema dvojne rezultate ('si:n in 'sin).

¹⁶³ Tako imata v naboru kratkega naglašenege vokalizma le *i*, naglašen po terciarnem umiku naglasa.

'niva, se'kira, g'riva, (žila) ~ ži_ua, 'riba, s'liva, ma'lina, ž'lica, še'nica, gre'dica, le'sica, pra'sica, ro'čica, ko'pica, brada'vica, prid. m. p'litok, š'tirę (Os); 'si:n, x'či:, 'zi:f, ('zit, 'list); 1. os. ed. sed. s'pi:n, 'vi:nu, 'zi:ma ~ ('zima), 'ti:xo, prid. Tmn. 'si:vę; 1. os. ed. sed. 'vi:djn, 3. os. ed. sed.: 'si:li, 'mi:slj; Red. 'ri:tj, 'ži:lca 'žilica', lu'pi:na, 'ni:va, 'ri:ba, 'xi:ša, k'ni:ga, 'mi:za, 'ši:ba, še'ni:ca, se'ki:ra, del. na -l ž. dǫ'bi:u_a (Hr); 'si:n, 'zi:r, 'zi:t, š'či:, 'zi:f, 'tri:, 'mi ~ 'mi:; g'ri:č, 'ni:zok, 3. os. ed. sed. 'zi:be; 'li:ce, 'vi:nò, 'zi:ma, b'li:zę; b'ri:tva, Imn. 'vi:tre, del. na -l ž. nǫ'si:u_a; 'ši:uu, 'ži:tò, kǫ'pi:tò, 'ri:ba, 'ži:la, 'ni:va ~ ('ni:va), g'ri:vǎ, s'li:vǎ, ma'li:na, se'ki:ra, lǐ'si:ca, ž'li:ca, bǫ'da'vi:ca, nǫ's'ni:ca, pra'si:ca, dry'ži:na, kǫt'li:na, b'ri:sqt (BL); 'sin, 'zit, x'rip; 'vinu, 'zima; ma'tika; 'ži_ua, 'niva, ka'bi_ua (Vo); 'sin, g'rič, 'listje, p'ridǫn, 'nizok, pu'a'nina; 'zima, g'lista; m'linar, ma'tika, 'zipka, 1. os. ed.: 'misljn, 'vidjn, š'kiljn; 'si:n, 'zi:t, 'zi:r; 3. os. ed. sed. c'vi:lj; k'ri:uǫ, b'li:zj, 'pi:smò/-o; mò'ži:nčok, bra'vi:nc, ma'li:tva, 3. os. ed. sed. s'pi:, del. na -l ž. óžę'ni:u_a ~ óžę'ni:u_a; 'vime, 'sitò, g'liva, š'liva, ž'lica, 'iskra, ka'bi_ua, kap'riva, dva'rišče, gre'dica ~ gre'j'dica, kaš'čica, ka'zica, kaše'nica, lǐ'sica, nas'nica ~ nos'nica, pra'sica, ʷos'lica, 'sirutka, Imn.: 'šibe, 'mišj, 'žilaf, 'vidjt, 1. os. mn. 'pijemo, del. na -l m. s'lišau/-ou/-ou; st'ri:na, sǫ'ki:ra, š'ti:rj, 'ži:tu, 1. os. mn. sed. 'pi:jemo (Ge); 'zit, 'sin; 'vinǫ, 'zima; ma'tika; 'niva, 'ži_ua, 'ši_uo, 'vile (Tu); 'zima; 'ži_ua (Po); 'sin, 'zi:t, š'či; x'rip, Red. pa's'ti:rja; 'zima, 'vino; ma'tika; 'ži_ua, 'niva, ko'bi_ua, Red. 'di:ma (Raz); 'sin, 'list, š'či, 'čist, k'rif, 'divjj, 'listje; 'vinu, 'zima; ma'tika, 'misqu, 1. os. ed. sed.: 'misljn, 'vidjn, 3. os. ed. sed. s'tisne; 'ši_uǫ, 'sitǫ, kǫ'pitǫ, kǫ'ritǫ, 'riba, 'tica, 'xiša, 'niva, s'liva, 'lipa, k'niga, 'ži_ua, 'si_ua, g'riva, kǫ'bi_ua, kǫp'riva, lǐ'sica, še'nica, daš'čica 'deščica', 'bistar (De); 'sin, š'či; 'listje; 'zima; mǫ'tika; 'dim, k'lin, 'žila, ž'lica (CL).

2.2.1.11 Issl. *ū/*û-

Podobno stanje, kot ga najdemo pri etimološkem *i*, imamo glede kvantitete tudi pri etimološkem *u*, saj je bil tudi ta visoki samoglasnik izpostavljen krajšanju.

Bajtarski govori v pasu od Babnega Polja do Delnic izkazujejo kratki *u*, tako tudi Crni Lug. Do krajšave etimološkega *u* ni prišlo v govoru Čabra, Hrvatskega in Bosljive Loke (enako tudi pri etimološkem *i*). Dragarska govora Lazca in Srednje vasi pri Dragi izkazujeta dvojnične odraze (*u* in *u:*), tako tudi govora Zamosta in Razlog. Ostali gebarški govori imajo kračino.

V severnih govorih so ohranjeni ostanki zaokroženosti, in sicer v posameznih primerih v govorih Prezida, Janežev in Loknarjev. Jugovzhodni del območja v smeri proti kostelskim govorom kaže na ohranjeno zaokroženost. Kratki *ü* tako poznajo govori Turkov, Požarja, Razlog in Delnic. Govor Bosljive Loke kaže na delno izgubo zaokroženosti (*y*).

Kostelski govori ohranjajo dolžino in zaokroženost, tj. poznajo odraz *ü:*. Govor kontrolnih Lokev izkazuje dvojničnost odrazov (*u* in *u:*), govora Broda na Kolpi in Gornjih Turnov imata le dolge odraze (*u:*).

Večina govorov obravnavanega območja danes torej ne pozna več zaokroženosti *u*-jevskega glasu. Pri dokazovanju, da je današnji *u*(:) res nastal iz dol. * $\bar{u}$ (< issln. * $\bar{u}$ /* $\bar{u}$ -), so nam lahko v pomoč naslednji argumenti:¹⁶⁴

- 1 Pri govorih, ki poznajo švapanje in v svojem inventarju dolgega ali kratkega vokalizma ne izpričujejo zaokroženega etimološkega *u*, lahko nekdanjo zaokroženost dokazujemo z naslednjo trditvijo – do švapanja oziroma prehoda skupine *la > *ua*, ki je v omenjenih govorih dosledno, ne prihaja pred etimološkim *u*,¹⁶⁵ na tem mestu imajo ti govori fonem *l*: 'luč, 'lukna, 'luna (BP); g'lux (SvD); 'luč, 'lukna ~ 'ka $\bar{u}$ (Ra); 'lukna (Ge); o'lupok (PI); del. na -*l* m. zas'lu:žij $\bar{u}$ (Za); g'lux, 'luža ~ 'ka $\bar{u}$ (Os); 'lu:č, g'lu:x, o'lu:pok, 'lu:kna (Hr); g'va:va ~ p'luk (CL).
- 2 Govora Bosljive Loke in Delnic, ki v svojem inventarju vokalizma izpričujeta zao-kroženi odraz issln. * $\bar{u}$ /* $\bar{u}$ -, in prav tako poznata švapanje, le-tega, pričakovano, ne izkazujeta pred etimološkim *u*: 'ly:bje, 'ly:kna ~ 'k $\bar{u}$: $\bar{u}$ (BL); g'l $\bar{u}$ x ~ 'k $\bar{u}$ u (De).
- 3 Znotraj kratkega vokalizma po moderni vokalni redukciji v vseh govorih sovpa-dejo odrazi nenaglašanih *u, *i in *ě. Pri leksemih, ki so bili terciarno naglašeni, se nekdanji prednaglasni *u* večinoma odraža kot *ę* oziroma *i*: Imn. 'lędi 'ljudje' (BP), 'sixu 'suhó' (De).

Gradivo: kre'lut, k'luč, 'suša, p'lu:ča, 'luč; 'luna; 'lukna; Red. k'ruxa, k'luka, 'luža (La); g'lux, 'sux; k'luč, 'ujc; t'ruplo, 'usta; če'lu:st; p'lu:ča; 'ruxa, 'kuxna, k'luka, o'kusna (SvD); 'lu:č, k'lu:n, če'lu:st, 'vu:š, 'sux, g'lu:x; k'lu:č, klo'bu:k, p'lu:ča, Red. 'du:še; 'ru:da; o'lu:pek, x'ru:ška, Imn. 'lu:kne; k'lu:ka, Red. (bres) tre'bu:xa, Imn. 'bu:kve (Ča); 'luč, 'vuš, g'lux; k'luč, p'luča, 'suša, 'duša, 'lubje, 1. os. ed. sed. 'lupen 'lupiti'; 'vusta; 'lukna, x'ruška; 'jutru, 'muxa, 'bukva, k'luka, 'luža, Red.: k'ruxa, 'kupa (BP); k'luč, p'luča, 'süša, 'luč; 'lukna; 'luža, k'luka, Red. k'ruxa (Pr); 'pux, uot'pustak; k'luč; 'lukna; Red. k'ruxa, k'luka, 'ruxa (NK); 'vü:sta, k'luč, 'suša, p'lüča, 'lüt; prid. ž. 'pusta; 'lukna; k'luka, 'ruxa, Red. k'ruxa (Ja); k'luč, 'luč, p'luča, 'suša; 'lukna; 'luža, k'luka, Red. k'ruxa (KV); k'lüč, 'luč, 'suša, p'lüča; 'lükna; k'luka, 'lüža, Red. k'ruxa (Lo); 'luč, 'sux; k'lüč, p'luča, 'suša ~ 'šüša (star.), 'duša; 'usta, 'ujzda; 'lukna; 'bukya, 'jutru, Red.: 'kupa, k'ruxa (Ra); k'lüč, 'lüt, 'šüša, p'lüča; 'lukna; 'lüža, Red. k'ruxa (Tr); k'lüč, 'suša, p'luča, 'luč; 'vusta; 'lukna; 'luža, k'luka, Red. k'ruxa (PI); p'lu:ča; 'kuxna, del. na -*l* m. zas'lu:žij $\bar{u}$ (Za); b'rus, g'lux, 'sux; k'lüč, p'luča; 'vusta; x'ruška; v'nuk, 'jutru, k'luka, 'muxa, 'bukva, 'burja, 'luža, Red. k'ruxa, Med. f tre'buxę (Os); 'lu:č, 'vu:š, g'lu:x, 'su:x; 'žu:ł, 'du:ša, p'lu:ča; 'vu:sta; o'lu:pok, 'lu:kna, x'ru:ška; 'bu:kva, 'mu:xa, 'bu:rja, Red.: k'ru:xa (Hr); 'sy:x, 'py:st, b'ry:s, d'ry:gj, g'ly:x ~ g'lyx, 3. os. ed. sed. s'ky:bę se 'skubiti se'; k'ly:č, p'ly:ča ~ p'lyča, 'ly:bje; 'ry:da, 'vy:sta, t'ry:p $\bar{u}$ u, prid. ž. 'xy:da; x'ry:ška, 'ly:kna, 'sy:kna, 'ky:rje ~ 'kyrje (o:ku), 3. os. ed. sed. o'ly:pę 'olupiti', 'ty:dę; k'ly:ka, 'myxa ~ 'my:xa, 'ry:xa, Med. na 'ky:pę (BL); k'lüč, p'luča, 'luč, 'suša; 'lukna; k'luka, 'luža, Red. k'ruxa (Vo); 'sux; 'suša, 'žul, Imn.

¹⁶⁴ Tako tudi Pronk (2010: 120), ki piše: »Prvotno je *u postalo prednjim * $\bar{u}$ u zapadnim govorima Gorskoga kotara i u Beloj krajini, a vjerojatno i u istočnome goranskom.«

¹⁶⁵ Rigler 2001: 129.

k'lučj; prid. sr. *'tuje; f'ruška, 'lukna, 'jutrj*, 3. os. ed. sed. *'kuxa; 'kuxna, 'ruxa, 'puščat* (**Ge**); *k'lüč, p'lüča, 'šüša, 'lüč*, Rmn. *'vüx; 'lüža, k'lüka*, Red. *k'rüxa* (**Tu**); *'šüša, 'vüsta*, Tmn. *k'lüče, 'lüč; 'lükna; 'lüža*, Red. *k'rüxa* (**Po**); *k'lüč, p'luča, 'sü:ša; 'sükna*, Tmn. *x'rü:ške, 'lükna; 'lüža*, Red. *k'rüxa* (**Raz**); *b'rüs, 'süx, g'lüx; k'lüč, p'lüča*, 3. os. ed. sed. *k'rülj; 'rüda, 'jüxa, 'vüsta; x'rüška; 'jütrq, 'bükva, 'müxa*, Red. *k'rüxa* (**De**); *k'lun, g'lux; k'luč, p'luča, 'suša*; prid. ž. *g'luxa; 'kuxar* (**CL**).

2.2.1.12 Issln. *ǰ/*ǰ-

Zlogotvorni *ǰ je razpadel, in sicer diftong *o:u* izkazujejo vsi govori do Bosljive Loke in Delnic. Do monoftongizacije v *u*-jevski smeri je prišlo v krajevnem govoru Crnega Luga. Kontrolni govori poznajo monoftongizacijo v *u*, ki je bodisi dolgi (Grivac) bodisi se je dalje skrajšal (na primer v govorih Delača, Broda na Kolpi ter Gornjih Turnov).

Pronk opozarja (2010: 123), da ni naključje, da so diftong *ou* ohranili prav tisti govori, ki ohranjajo tudi diftong *ɛ:i* iz jata. Predvideva, da je v govorih, ki danes izkazujejo monoftong *u* (< *ǰ), le-ta nastal iz nekdanjega *ou, saj ti govori niso trpeli diftongov v svojem sistemu. Diftonški odraz jata pa je ohranjen v tistih govorih, kjer je le-ta prišel v par z odrazom *ǰ.

Gradivo: Oed. s *'čɔ:unən, o'pɔ:udne*; del. na *-l* mn. *'tɔ:ukli; 'bɔ:uxa; 'vɔ:una* (**La**); *'ko:uk, 'žɔ:uč, 'so:uza; 'čɔ:un*, prid. ž. *'dɔ:uga* (**SvD**); *'žɔ:una*, Imn. *'vo:uki; 'vo:una*, Ted. na *'Ko:upo*, prid. sr. *'pɔ:unɔ* (**Ča**); *'čɔ:un, 'vo:uk, 'do:uk, 'bo:uxa, 'žɔ:una*, 1. os. ed. sed.: *'mo:uzen* 'molsti', *'do:uben* 'dolbsti'; *'vo:una*, Imn. *'pɔ:uxi*, prid.: *'dɔ:uga, 'pɔ:una* (**BP**); *'bɔ:uxa; 'vɔ:una, 'Kɔ:upa* (**Pr**); *'vɔ:una* (**NK**); *'bɔ:uxa*, Oed. s *'čɔ:unən*; Ted. *'vɔ:uno, 'Kɔ:upa* (**Ja**); *'bɔ:uxa; 'vɔ:una, 'Kɔ:upa* (**KV**); Med. na *'čɔ:unǰ* (star.), *'bɔ:uxa; 'vɔ:una* (**Lo**); *'uɔ:uk* 'volk', *'pɔ:ut, 'žɔ:una, 'so:uza, 'bo:uxa; 'uɔ:una* 'volna', prid. ž. *'dɔ:uga* (**Ra**); *'bo:uxa; 'vo:una* (**Tr**); *'bɔ:uxa; 'vɔ:una, 'Kɔ:upa* (**PI**); *'sɔ:uza, 'čɔ:un, 'bɔ:uxa*, 1. os. ed. sed. *'kɔ:unen* 'kleti'; *'pɔ:ux* (**Os**); *'vɔ:uk, 'žɔ:una, 'čɔ:un, 'pɔ:už*; Imn. *'pɔ:unǰ, 'pɔ:una, 'vɔ:una* (**Hr**); *'čɔ:un, 'Vo:učǰj X'rip, 'kɔ:uk; 'Kɔ:upa, 'vɔ:una*, Imn. *'dɔ:ugi*, del. na *-l* *'tɔ:uklɛ* (**BL**); *'bo:uxa, 'su:nce; 'vo:una* (**Vo**); *'vɔ:uk, 'žɔ:ut* 'žolt, rumen', *'žɔ:uč, 'dɔ:uk* sam. 'dolǰ', *'kɔ:uk* (~ *'kɔ:k*); *'bɔ:uxa, 'žɔ:una; 'vo:una* (**Ge**); *'büxa; 'vɔ:una* (**Tu**); *'sɔnci, 'dɔ:ugo* (**Po**); *'bo:uxa, 'čɔ:un; 'vo:una, 'Kɔ:upa* (**Raz**); *'vɔ:uk, 'žɔ:uč; 'dɔ:uk, 'tɔ:ust* 'tolst, debel'; 3. os. ed. sed. *'gɔ:ubǰ* 'dolbsti', *'žɔ:una, 'pɔ:uxar; 'vɔ:una* (**De**); *'vuk, 'žuč*, prid. m. *'duk; 'vuna* (**CL**).

2.2.1.13 Issln. **r̥*/**r̥*-

Zlogotvorni *r̥* je večinoma razpadel na samoglasniški in soglasniški del *ɛr. Polglasnik večinoma ostane *ɛ*, v govoru Babnega Polja se vokalizira v *ɔ*, v Tršču pa lahko v glas *ɔ*.

Ohranjen zlogotvorni *r* pa imajo govori Gerova, Razlog in Bosljive Loke, povsod kot dvojnica.

Gradivo: 'pərst; 'gərlə, 'dərva, 'pərsa, čə'tərtək (**La**); 'pərst, s'mərt, o'bərvi, 'kərst; 'gərлу, 'žərt 'žrd', 'pərsa ~ 'grča 'tnalo', 'dɾva (**SvD**); o'bərva, 'čərf, 'sərp, os'tərva 'ostrv' ~ 'pɾst; 'dərva, 'kəpa ~ 'pɾsa (**Ča**); 'čərf, 'pərst, s'mərt, 'bərf; a tudi: 'gərm, 'dərju, 'pərst, 'bərki, 'vərx; 'gəruə ~ 'gəruə, 'sərna, 'gərča (**BP**); 'pərst; 'gəruə, čə'tərtək (**Pr**); 'žərt 'žrd', 'dərva, 'vərba, 'kəma (**NK**); 'pərst, 'vərx, uo'bərva, 'kərf; 'gəruə, Rmn. 'dərf, čə'tərtək (**Ja**); 'pərst; 'gəruə, čə'tərtək (**KV**); 'pərst, o'bərva; čə'tərtək, 'vərt, 'gəruə (**Lo**); 'pərst, 'čərf, 'žərt 'žrd', s'mərt; 'gəruə (**Ra**); 'pərst, 'kərf; 'gəruə (**Tr**); 'kərf, 'pərst; 'gəruə, čə'tərtək (**Pl**); 'pərst (**Za**); 'čərf, 'gərm, 'dərju, 'pərst, 'bərki, 'bərf, 'vərx, 'kərf; 'gəruə, 'sərna, 'gərča (**Os**); 'pərst, 'čərf, s'mərt, 'vərx; 'gə:rba, 'dərva, 'xə:rbot (**Hr**); 'vɾx, 'ɾš, 'kɾl, 'bɾf, 'vɾt, 'vɾf ~ 'vərf, 'čɾf, 'dɾva, 'vɾba ~ 'pərst, 'dərva, 'bərke, 'gəram, 'vərf ~ 'vɾf, s'mərt, o'bərve, 'pərsa; 'gəruə, č'mərl (**BL**); 'pərst, 'kərf; 'gəruə, čə'tərtək (**Vo**); 'bɾkɪ ~ 'bərki, 'čɾf ~ 'čərf, 'čɾn ~ 'čərn, 'dɾvə ~ 'dərvo/-ə, 'kɾf ~ 'kərf, 'kɾt ~ 'kərt, 'mɾtvac ~ 'mərtvac, 'pɾst, prid. m. 'tɾt ~ 'tərt, 'tɾnək ~ 'tərnək, 'vɾba ~ 'vərba (**Ge**); 'pərst, 'kərf, 'vərx; 'gəruə, 'pərsa, čə'tərtək, š'kərbast (**Tu**); 'vərx, 'pɾst; 'dərva (**Raz**); 'čərf, 'sərp, s'mərt; 'gəruə, 'zərnə, 'pərstajn 'pɾstan' (**De**); 'čɾf, 'kɾf (**CL**).

Sekundarni *r*, ki je nastal po fonetični poti, najdemo v leksemu *deževnik: dər'zi:vneḡk* (**Os**), sekundarno (Alenka Šivic-Dular, pisno) tudi v *dre'žé:ḡunik* 'močerad' (**Raz**).

2.2.2 Kratki naglašeni vokalizem

Kratki naglašeni samoglasniki imajo v vseh obravnavanih govorih dva možna izvora, in sicer so to bodisi 1) odrazi kratkih akutiranih samoglasnikov v zadnjem/edinem besednem zlogu (kjer ni prišlo do podaljšave) bodisi 2) naglašeni po mlajših nesplošno-slovenskih naglasnih umikih, ki v nekaterih govorih že tudi kažejo tendenco k podaljšanju le-teh (Čabar, Hrvatsko, Bosljiva Loka, delno Gerovo). Bajtarski govor Osilnice in vsi gebarski govori ne izkazujejo akanja v novonaglašnem zlogu: 'kəuəč (**Ra**) ~ 'kovač (**Raz**).

Bajtarski govori, nekateri dragarski (Čabar, delno Lazec, Srednja Vas pri Dragi) in deloma gebarski govori (Turke, Požar, Delnice, delno Zamost in Razloge) imajo po mlajšem krajšanju visokih samoglasnikov v svojem sistemu kratkih naglašnih samoglasnikov tudi kratka *i* in *u* (< issln. *i/*i- in *ū/*ū- oziroma < issln. *ō, v tistih govorih, kjer pride do razvoja v *u*) v nezadnjih besednih zlogih.

1) Gradivo: 'bik, x'rip, 'tič, 'nəč; k'met; b'rat, 'kat, 'gat, 'las, ob'ras, mod'ras; 'kojn, 'koš, 'gəst 'gozd', ot'rok; k'ru(x) (**La**); 'nəč, x'rip, 'nit, 'rit; b'rat, m'ras, ob'ras, na'pat 'napad'; 'koš, ot'rok ~ (ot'rək) (**SvD**); 'məš, 'nət, 'teč 'ptič', 'neč, prid. m. 'šet 'sit'; k'met, 1. os. ed. sed. ž'ren 'žreti', kratki ned. 'nest 'něst'; b'rat, 'gat, g'rax, zd'raf; g'rap, 'pat, 'kaš; k'rəx,

'kep (BP); 'teč; 'kojn; 'krux (Pr); 'teč, 'neč; 'kmet, x'ren; 'sən 'sèm'; zd'raf, s'tar, z'dej; 'kaš, g'rap, 'mašt, 'krax (NK); 'teč, 'neč; 'kmet; b'rat, z'dej; 'kajn; 'krax (Ja); 'teč; 'kajn; 'krax (KV); 'tjč, 'pēt 'piti', 'neč; 'kajn, z'dej; 'krax (Lo); 'net, 'teč, 'mēš, prid. m. 'sēt 'sit'; 'kmet; 'pat, 'kaš, 'kajn, 'krap, g'rap, s'trap ~ s'trop; 'krax, 'kep (Ra); 'teč; b'rat; 'kajn, 'kaš, predl. 'pat 'pod'; 'krax (Tr); 'teč; 'kojn; 'krax (Pl); 'neč, x'rip; b'rat (Za); 'miš (m.), b'rin; 'kmet; 'zet 'zet'; b'rat, 'fant, 'gat, g'rax, 'uas 'laz'; g'rop, 'koš, 'kōn, s'trop, 'vou 'vol', 'pot 'pod', š'kof, prid. m. š'rok; 'krax (Os); 'miš, 'tič, 'njč, 'rjt, 'pjt 'piti'; b'rat, 'kraj; 'kōš, 'kōn, 'krōp; 'kryx, 'kyp (Hr); 'tič; b'rat; 'kajn; 'krax (Vo); 'dim, x'rip, 'miš, 'nit ~ 'bīt 'biti', 'šjt 'šiti', s'trič 'striči', 'njč; p'lest; 'zet 'vzeti'; b'rat, 'kraj, m'ras, 'past 'pasti', p'prak, p'rat 'prati', prid. m. s'tar, 'tan 'tam'; g'rap, 'kajn ~ ('kɔ:in) 'konj',¹⁶⁶ g'rast 'grozd', 'kaš; 'krjx ~ 'krüx (Ge); 'bik; 'kojn, b'rat; 'krax (Tu); prid. m. 'sēt, 'neč; 'kojn; 'krax (Po); 'tič, 'neč, (za) 'pēt 'piti'; b'rat; 'krüx (Raz); 'mjš, 'njt; 'djt 'deti', 'sən 'sèm'; 'čep; g'rax; g'rōst 'grozd grozdja', 'bōp, 'kojn; 'krjx (De); 'neč, 'ret; 'čep; b'rat, p'prak; 'kojn, g'rōp, s'trōp; s'kep 'skupaj', 'tē 'tu' (CL).

Govora Čabra in Bosljive Loke sta v procesu izgube kolikostnih nasprotij, kažeta namreč izrazito tendenco podaljševanja vseh kratkih akutiranih samoglasnikov v zadnjem besednem zlogu (nekaj je tudi dvojnic). Tako so kratkonaglašeni skoraj izključno samo zlogi, naglašeni po mlajših naglasnih umikih (pa še ti so pogosto že podaljšani). Podajamo nekaj primerov za izvorno kratke akutirane samoglasnike v zadnjem besednem zlogu, ki so lahko tudi že podaljšani: k'li:n, 'ni:š 'nič'; k'mēt; b'ra:t ~ b'rat, 'tla, 'fant; g'rō:p, 'koš; 'kryx (Ča); 'bik, 'neč, 'bēt ~ 'rit, k'li:n, x'ri:p ~ x'rip, prid. m. 'si:f 'siv', 'či:st, g'ri:st; k'mi:t 'kmet', 1. os. ed. sed. g'ri:n 'iti'; 'zi:t 'zet'; b'rat ~ b'ra:t ~ b'rat, 'uas 'laz', g'rax, prid. m. zd'raf ~ 'fa:nt, 'ča:s, prid. m. s'ta:r, 'va:š; s'trōp, 'kojn ~ 'po:t, 'kō:š ~ 'ko:š ~ 'koš, 'mo:št, d'no:, p'ro:č; 'kep, 'krax, s'kep 'skupaj' (BL).

2) Gradivo:¹⁶⁷ 'māgla, 'sərci, 3. os. ed. sed. z'goni, 'njšče (La); 'māgla, 'nēbu, 'māxur (star.) (SvD); 'dęska; ('la:si) ~ 'lasi, 'mərlič ~ (mər'li:č) (Ča); s'tōza, 'kakuš, 'pastēr, 'mōrleč (BP); 'dāska, 'mesu, 'kavač, 'vjsok (Pr); 'dāska, 'pepiu, 'mesar, 'nēxče (NK); s'teza, 'senu, 1. os. ed. sed. 'žęvin (Ja); 'peku, 'senu, 'kavač (KV); s'keden, 'serci, 'ualtar, 'vesak (Lo); s'kēđen, 'kaūu, s'ramak, 'dēkle (Ra); 'peku, 'uaku, 'kavač, 'vesok (Tr); 'paku, 'kazuc 'kozolec', 'kavač (Pl); 'dānəs, 'teūu, g'ūovnik (Za); 'toma, 'vixar, 'kovač, 'mərleč (Os); 'tōma, 'sərci ~ ('nē:bu), s'rōmak, b'radat (Hr); 'mōgva, 'sərci ~ 'me:su, (pa:stir) ~ 'pastir, 'šerōk (BL); 'poku, 'kakuš, 'kavač, 'vesak (Vo); 'bəzək, 'kakuš ~ 'ga:ūōp, s'ramak, 'njšče (Ge); 'pōku, 'kokuš, 'kōuač, prid. m. 'vesok (Tu); s'tābər, Imm. 'zōbi, 'kovač (Po); 'tāma, 'koūu, 'kovač, visok (Raz); 'kəbəu, 'kōkuš, 1. os. ed. sed. s'tōjin, 'šerōk (De); 'māgva, 'lēpu, 2. os. ed. sed. 'sēdiš (CL).

¹⁶⁶ Oblika, nastala po stranskosklonski osnovi z odrazom umično naglašenege o.

¹⁶⁷ Več primerov za posamezne naglasne premike v poglavju 2.4 Prozodija.

Odraz novoakutiranega polglasnika v edinem zlogu je lahko *o*-jevske barve, tj. *ɔ* (Babno Polje, Bosljiva Loka) oziroma (reducirani) *o* (Vode, Turke, Razloge, Osilnica), (reducirani) *e*-jevski glas (Janeži, Kozji Vrh, Loknari, Tršče, Čabar, Ravnice), polglasnik je lahko tudi ohranjen (Prezid, Novi Kot, Plešce, Požar, Gerovo, Delnice, Crni Lug). V večini kontrolnih točk (Grivac, Vas, Delač, Gornji Turni, Lokve) je odraz *a*.

Gradivo: *'daš, 'bat, 'pas (La); 'pɛs, 'vən 'ven' (SvD); 'pɛs, bɛt ~ ('bat), 'deš (Ča); 'bɔt, 'bɔk, 'pɔs, 'dɔš, 'tɔšč (BP); 'bək, 'pəs ~ 'pɔs, 'daš (Pr); 'bək, 'bat, 'daš (NK); 'pɛs, 'deš, 'vɛn (Ja); 'deš, 'pes, 'bɛk (KV); 'pes, 'deš (Lo); 'pɛs, 'deš, 'bɛt, 'bɛk, na 'tešče (Ra); 'pes, 'deš, 1. os. ed. sed. sɛn 'biti' (Tr); 'daš, 'bək, 'pəs (Pl); 'bat, 'daš, 'bək ~ 'pos 'pes', 'tɔšč 'tešč (Os); 'bɔt, 'dɔš, 'pɔs, 'bɔk (Hr); 'pɔs, 'dɔš (BL); 'pɔs, 'dɔš (Vo); 'bat, 'bək, 'daš, 'pas, 'pəsɔk, 'sən 'sen', 1. os. ed. sed. 'sən 'biti', 'vəs 'vès' (Ge); 'pɔs, 'daš (Tu); 'bək (Red. 'baka ~ 'bika) (Po); 'dɔš, 'pəs, 1. os. ed. sed. 'sən 'biti' (Raz); 'bat, 'daš, 'pas (De); 'daš, 'pas (CL).*

Podajam še gradivo za leksem *bik*: *'bɔk, Red. 'bɔka (BP),¹⁶⁸ 'bək (Pr, NK, Pl, Ge), 'bɛk, Red. 'bɛka (KV, Ra), 'bək, Red. 'baka (Os); 'bɔk, Red. 'bi:ka (Hr), 'bək, Red. 'baka ~ 'bika (Po); Red. 'bi:ka (La), 'bjk (Lo), 'bik (BL, Tu); 'bi:k (Vas), 'bik, Red. 'bi:ka (Banja Loka), 'bik, Red. 'bika (Delač).*

2.2.3 Kratki nenaglašeni vokalizem

Vokalna redukcija oziroma slabitev kratkih samoglasnikov je obravnavane govore prizadela v različni meri. Bajtarski govori izkazujejo najvišjo stopnjo slabitve, dragarski in gebarski pa manjšo.

Popolno akanje v prednaglasnih zlogih poznajo le bajtarski govori, Osilnica izkazuje že tudi odstopanja: *paga'rišče, pat'gã:na (BP); gaspa'dina, sa'sɛ:ɟda, pa'lè:tca 'poledica, pan'dɛ:ɟlɔk (Pr); pa 'təmi 'po temi, ba'lɛ:ɟzən, ka'ruza, paftica 'potica, gaspa'dina, ka'sa:ra, kama'ra:da 'koleraba, pak'rapit, ka'zučɛk, 'žɛ:gən 'žegen, blagoslov, 'futər 'futer (slaba krma), ka'ritu, s'kara 'skoraj, 'šupu 'šupelj (votel)' (NK); gaspa'dina, gaspa'da:r, sa'bɔ:ta, del. na -l mn. gava'rili, pa'zimj (Ja); gaspa'dina (KV); pa'vè:dət, gaspa'da:r, sɟ'bò:ta (Lo); ka'lɛ:ɟnu, pa'lɛ:ɟtɛ 'poleti' (Ra); gaspa'dina, ka'ritu (Tr); gaspa'dina (Pl); pag'lè:dat, sad'ni:ja, 'Makof (x'rip) (Za); pan'dɛ:ɟlɔk ~ koše'nica (Os); ja:gada, pa'zimɛ, pa da'ma:čj (Vo); dva'rišče (Ge); ma'tika, pa'rišče 'toporišče' ~ kɔ'pitɔ, gɔ'sɛ:ɟni:ca (De).*

¹⁶⁸ Vendar *'bokoc ~ 'bikoc (BP).*

Dragarski in gebarski govori akanje v tem položaju izkazujejo le sporadično: *ko'bila*, *spom'la:t* 'pomlad', Red. *ko'le:sa*, *so'bo:ta*, Med. *na ko'le:si* ~ *ma'ti:ka* (**La**); *ko'mo:uc*, *ko'ló:vret*, *gospo'da:r*, *po'tko:uca*, *pogo'vá:rjat* ~ *pa'r'o:ka*, *ka'le:nø* (**SvD**); *po'ko:pat*, *ko'le:nu* (**Ča**); Imn. *ko'ku:šj* (**HR**); *po'nd'e:iløk* (**BL**); *ko'bi:ua*, *gospo'dina*, *so'bo:ta* (**Tu**); *ko'bi:ua*, *so'se:ida*, *so'bo:ta*, R/Ted. *go'spu:da*, *po'bi:rat* (**Raz**); *dø'ma:če*, *so'bo:ta*, 3. os. mn. *go'vø'rrijø* (**CL**).

Akanje v ponaglasnih zlogih prav tako poznajo le bajtarski govori (Babno Polje, Ravnice, Gerovo, (redko) Osilnica: *ljá:gada* (**BP**), *lja:gada* (**Ra, Ge**); ~ *ja:goda* (**Ča**); *ja:goda* (**Os**); *lja:goda* (**HR**); *lja:goda* (**BL**); Imn. *lja:gøde* (**CL**).

E-jevsko akanje v predponi *ne-* najdemo v posameznih govorih na celotnem območju: *na'va:rnju* (**NK**); *na'va:rnast*, *nas'na:ga*, *nas'rè:ča* (**Ra**); prid. ž. *na'mi:rna* 'nemiren', *na'ra:soč* 'merjasec', prid. mn. *na'va:rne* 'nevaren' (**BL**); *na'vø:ista* (**Ge**).

Preglas v predponi *na* najdemo le v dragarskem govoru: *ne'za:j* (**SvD**) ~ *'nazej* (**Ra**); toda *'nazaj* (**BP, Ge, De**) in *'nəzaj* (**Raz**), kljub umiku naglasa, saj razvoj *a > e* v nenaglašanih zlogih ni običajen.

Ukanje v izglasju, tj. prehod izglasnega *-o* (< **-o*) > *-u* v neterciarno naglašanih leksemih poznajo bajtarski, ne pa tudi dragarski govori (z izjemo Čabra) in gebarski govori, tam pride le do ožje *o*-jevske stopnje: *ž'e'le:iju* (**BP**); *'vinu* (**Pr**); *ka'ritu*, *'žitu* (**NK**); *'mø:istu*, *m'le:iku*, prid. sr. *pa'ka:še:nu* (**Ja**); *'le:itu* (**KV**); *'vinu*, *'sje:u'* (**Lo**); *b'ua:tu* (**Ra**); *meg'lè:nu* (**Tr**); *'mø:istu* (**PI**); *s'tje:gnu* (**Za**); *pre'di:u* (**Os**); *'ži:tu* (**Ge**); *g'ne:zdu*, *'se:dlu* (**Ča**); ~ *'vino*, *ko'le:inø* (**La**); *ka'le:nø*, *'žitø* (**SvD**); *ko'pi:tø* (**BL**); *ko'pitø* (**De**); *m'le:kø* (**CL**).

Ikanje v izglasju (*-i* < **-e*/**-e*)¹⁶⁹ poznajo vsi govori pri terciarno naglašanih besedah samostalnikov srednjega in ženskega spola: *'sørci* (**La**); Red. *'vødi* (**Ča**); I/Tmn. ž. *'nagi* (**BP**); *'serci* (**Lo**); Red. *'ko:zi* (**HR**); *'so'nci* (**Po**); Red. *'no'gi* (**De**); *'sørci*, Red. *x'rani* (**CL**).

Redukcija nenaglašene *u* vedno poteka v *i*-jevski smeri: 3. os. ed. sed. *ke'pü:va* 'kupovati' (**SvD**); 1. os. mn. sed. *ki'pimo* 'kupiti', *b'lizi* (**NK**); *drü'ži:na*, *trø:bix* (**Ča**); *trø:ibix*, vendar *b'lizu* (**Ra**); del. na *-l* m. *po'püs'ti:u*, *trø:bix* (**Za**); *dry'ži:na* (**BL**); *b'li:zi* (**Ge**); del. na *-l* ž. *zgi'bi:ua* 'izgubiti' (**Tu**); del. na *-l* ž. *kjø'vå:ua*, *ko'uz'ix* (**De**) oziroma *e*-jevski smeri: *le'pina*, *b'lizø* (**BP**); *stø'dje:nc* (**Ra**); *b'lizø* (**Os**); *se'dje:nøc* (**BL**).

Nenaglašeni polglasnik v priponah se različno odraža. V dragarskih in severnih bajtarskih govorih (z izjemo Babnega Polja in Prezida) je to (reducirani) *e*-jevski glas: *pø:teč*, *ce:pøc* (**La**); *'vø:søk* (**SvD**); *po:pøk*, *x'le:bec*, *žeb'li:ček* (**Ča**); *'uonček* 'lonček', *'kø:šček*, *'vusek*, *m'le:iček* 'regrat' (**NK**); *p're:søc*, *'pø:teč* (**Ja**); *'mø:isøc*¹⁷⁰ (**KV**); *'kuo:søc*, *'pø:teč* (**Ra**); *s'rè:čen* (**Tr**); medtem ko v govorih Babnega Polja, Prezida in v ostalih govorih najdemo ozek oziroma reduciran *o*-jevski glas: *stø'dje:nøc* (**BP**); *čø'tø:tok*,

¹⁶⁹ Več o končnici **-e* (> *-i*) v poglavju o samostalniku pri razlagi končnice za roditeljske ednine in imenovalnik oziroma tožilnik množine terciarno naglašanih samostalnikov ženskega spola.

¹⁷⁰ Op. cit. 66.

'sinok, 'pe:jsok (**Pr**); 'pa:uoc, 'je:zok (**Za**); ž're:jboc, st'ričok (**Os**); ž're:jboc, 'tuo:rok (**Hr**); te'li:čok (**Bl**); p'ra:soc (**Vo**); 'sa:moc, p'ra:soc, fan'tičok, 'ja:rok (**Tu**); x'uodon, 'pe:jsok (**Po**); 'uo:vos, fan'tičok, p'rasoc 'svinja' (**Raz**); 'ja:rok 'potok' (**Pl**); 'ja:rok (**Ge**); oziroma polglasnik: p'rasac, 'xərbət, 'puo:pək (**Del**). V govoru Crnega Luga in v kostelskih govorih imamo na tem mestu odraz a: 'ke:dan, 'me:sac,¹⁷¹ 'dqvac 'vdovec' (**Cl**); 'to:rak, 'ko:sac (**Grivac**).

Še nekaj primerov nenaglašenege vokalizma: 'uo:vəs, 'xo:dīt, Red. g'la:ve, Med. f 'ka:dj, Oed. s 'koso, Imn.: 'žile, 'vərxj (**La**); tre'bux, del. na -l ž. pəs'tila 'pustiti', pə'ja:tu, Oed. z o'čə:tən, 'putr 'maslo', 'žəbu, Med. po 'gó:zdə, Imn. ž.: 'so:uze, 'xiše, Imn. 'ladi 'ljudje' (**SvD**); k'ra:jncl 'venec', 'bi:rtox 'predpasnik' r'e:veš 'sirota' (**Ča**); Red./I/Tmn. k'ra:ve (**Pr**); pu'na:čka 'polnočnica', spavə'd'nica, k'ra:ncəl 'venec', 'pa:nkəlc 'pankeljc (trak z napisom)', mata'viuu 'motovilo pri kolovratu', Ted. za 'd'etələ, Med. f g'ričj, Imn. k'ra:ve (**NK**); 'je:jce, 'ce:rku, Imn. 'lūže, 'žile (**Ja**); 'je:jce, sə'bə:ta, č're:jdnišk, s'kuzj (**KV**); Red./I/Tmn. k'ra:ve, Med. ('tan v) x'ribj, 'ri:uc 'rilec' (**Lo**); 'je:jce, Red./I/Tmn. šó:be 'usta' (**Pl**); Med.: k 'ma:šj, na B'uo:dj, v 'Za:grebj (**Za**); 'je:jce, Red./I/Tmn. k'ra:ve, Med. (na) x'ribj, Oed. s 'pestjo, pa 'da'ma:čj (**Vo**); de'žə:unjk, 'duo:stj, Red./I/Tmn. kó:že (**Tu**); xer'me:ntjn 'koruza', prid. m. 'r'e:izqən, 'd'e:leč, Med. v 'šümj 'gozd', Imn. ž. 'xə:je 'jelka'; Imn. b'r'e:snoste ab'le:ke 'maskirne oblike (za vojake)' (**Po**); 'kü:dor 'klet', 'v'e:ičir 'zvečer', 'ütrj 'jutri', Red./I/Tmn. k'ra:ve, Ted. š'kó:do, Med. na 'puo:dj, Imn.: 'b'e:ile mál'line, 'küxarj (**Raz**); s'erq:uta, 'mizjca, 'tüdj, 'xidič, ne'v'e:ista, 'listje, 'hajci, 'zā:jəc, 'te:le, Red.: k'rā:ve, 'nogi, rez'jadit se 'razjeziti se', 'meja, gə'se:jinjca, Ted. 'xišq, 'kəsq, Ded. b'rā:tj, 'jābəka ~ 'jā:bəka, 'misqu (**De**); sq'bə:ta, dvo'rišče, 'me:dvet, pr'e:mə:stet 'premestiti', l'e'sica, 'ja:buka, 'hajci, del. na -l ž. kə'pia 'kupiti', D/Led. že:ne; Red./I/Tmn. 'ja:gqde, 'vilēce, 'že:ne (**Cl**).

Nenaglašeni samoglasniki lahko tudi popolnoma onemijo, najpogosteje je to i, na primer 1) v priponi -ica: klu'ča:vəncə (**La**); s'v'e:čnca, 'pa:lca (**SvD**); Red./I/Tmn. ž. 'v'e:verce (**Ča**); pal'lē:tca 'poledica' (**Pr**); 'pa:lca, p'l'e:ivəncə (**NK**); 'ru:šca 'rožica' (**Tr**); 'ži:lca 'žilica', klu'čə:vəncə (**Hr**); k'lüčəvəncə (**Tu**); 'd'e:ikəlcə (**Raz**); 2) v prednaglasnem položaju: š'va:nka (**Ča**), š'ua:nka (**Lo**), s'ramak (**Ra, Tr, Ge**), s'rəmak (**Hr**) itd.

¹⁷¹ Ibid.

2.3 Konzonantizem

2.3.1.1 Issln. *l

Končni *l je na območju severno od Novega Kota prešel v *u*, južneje v bajtarskih govorih bodisi v *u* bodisi v *u̇* (večinoma pri glagolih V. nedoločniške vrste), v gebarških govorih pa večinoma v *u̇*, v *u* le pri glagolih I. nedoločniške vrste: 'vuo:zu, 'dē:ilu (SvD); 'ru:žu 'ružiti', 'vidu, 'tu: 'hoteti', 'dē:lou (Ča); 'ri:aku, 'vidu, 'dē:iuou, (BP); 'pou, 'rje:ku, 'njo:su, 'a'ružu 'oružiti', 'fg'lē:jnu 'uleniti (se)',¹⁷² 'jəmu 'imeti', 'lje:žu 'ležati', 'pə'pje:lu 'pripeljati' (NK); 'pakas'iu (Ja); 'g'lē:daū, 'z'budu, (Ra); 'uastau 'ostati' (Tr); 'ras'kuo:paū, 'popūs'ti:u 'popustiti', 'duo:biu, 'mōgu (Za); 'videu, 'dē:iuou, 'tū^u 'hoteti' (Os); 'vi:dyu, 'ni:syu, 'pi:sou, 'pərsiu (Hr); 'rē:kēu, 'ši:vou (BL); 'pē:kō 'peči', 'vidiu, 's'lišau, (Ge); 'pərsu (Po); 'küpiu, 'rje:ku (Raz); 'pə'kã:zaū (De). V govoru Crnega Luga se v položaju za samoglasnikom končni l odraža kot *u*: 'tqu 'hoteti', 's'pqu 'spati' (CL). Govor Gornjih Turnov pozna v izglasju in v položaju pred soglasnikom prehod *l* > *v*. Še dlje pa je šel kontrolni govor Lokev, ki ima v izglasju -f < -v < -l.

Predsoglasniški *l in v položaju pred *ə* v priponi je na celotnem območju prešel v *u*: 'pa:uc (SvD); 'pa:uc (Ča); 'pauc (BP); del. na 'kouec 'kolec' (NK); 'pa:uc (Ra); 'pa:uoc (Os); 'ka:uoc (Ge); 'pã:uac (De).

Prehod *l > *u̇* pred nesprednjimi samoglasniki (tudi za zobniki) poznajo vsi govori v pasu od Babnega Polja proti jugu do Delnic. Od švapanja dosledno odstopajo dragarski govori na severozahodnem delu obravnavanega območja (Lazec, Čabar), govor Srednje vasi pri Dragi pa izkazuje mešane odraze. Proti jugovzhodu je pojav omejen z govorom Bosljive Loke. Do švapanja ne prihaja pred etimološkim *u* (issln. *ū/*ù-). Govor Crnega Luga pozna prehod *l > *u̇* > *v* pred nesprednjimi samoglasniki, v vzglasju in v intervokalni poziciji prihaja preko asimilacije do izgube soglasnika.

Gradivo: 'uã:ma, 'd'uã:ka, 'd'uã:n, 'kauo, 'dē:ikua, ab'uã:čnu, 1. os. ed. sed. 'uã:žen 'lagati', del. na -l ž. 'pəs'tiua, prid. ž. 'dē'bi:əua; ~ 'luč, 'lukna (BP); 'uan 'lan', 'd'uan, 'g'uava, 's'ua:ma, 'pua'nina, 'gəruo; ~ 'luža, 'lukna (Pr); 'ua:n, 'uəjtrəncə 'lojtrnik', 'žua:xta, 'g'ua:ževna 'steklo', 'k'ua:sje, 'h'ua:če, 'k'ua:šč 'klačč, klop', 'ka'uə:vret, 'ka'diu^u, 'sje:duu, 'uob'xa:jiju 'obhajilo', 'dē:ikua, 'metua, 's'maua 'smola', del. na -l ž. 'gava'riua; ~ 'lukna, 'lušca 'lužica' (NK); 'ua:n, 'd'uan, 'g'uova, 's'ua:ma, 'ka'uəvret, 'žə'uodēc, 'gəruo, 'sje:duo, 'ja:sua 'jasli', 'čē'bē:ua, 'ka'biua, 'megua, del. na -l sr. 'pa:uo, del. na -l ž.: 'spēs'tiua (se je), 'rje:kua, (je) 's'ua:; ~ 'luža, 'luč, 'lukna (Ja); 'uan 'lan', 'ua:s 'las', 'g'uava, 's'ua:ma, 'd'ua:n, 'čē'bē:ua, 'sje:duo; ~ 'lukna, 'luža (KV); 'ua:s, 'd'ua:n, 'g'uava, 'm'ua:ka, 'ob'ua:čno, 'kauu, 'sje:duo, 'gəruo, 'čē'bē:ua, 'ka'biua, 'megua, 'ta:buu; ~ 'luža, 'luč (Lo); 'ua:s 'las', 'uas 'laz', 'ua:š, 'm'ujaj 'mlaj', 'pua'nina, 'x'ua:pēc, 'd'ua:n, 'žə'uodēc, 'gauóp, 'kauu, 'megua, 'žiua, Red. 'sje:duu; ~ 'lukna, 'luč (Ra); 'ua:n, 'd'ua:n, 'g'ua:va, 's'ua:ma, 'uob'ua:čno, 'žē'bē:ua, del. na -l ž. 'pje:kua, del. na -l mn. m. 'p'ua:čali; ~ 'luža,

¹⁷² Op. cit. 85.

'lukna (Tr); 'uan 'lan', prid. sr. 'uačnu, g'uaava, d'uan, s'ua:ma, 'ziua, 'məgʷa, 'sʲie:duo, 'kauu; ~ 'lukna, 'luža (Pl); Imn. 'uosi, x'ua:če, g'ua:š, g'uovnik, m'ua:t, s'rɛ:ua, 'ma:uo, 3. os. ed. sed. 'dɛ:ɪua, del. na -l sr. 'viduo, del. na -l ž.: 'da:ua, pər'sʷua, zre'di:ua, del. na -l m. mn. za'kua:li (Za); k'ua:s, p'uomin 'plamen', t'ua, d'ua:ka, x'ua:če, s'ta:ua, 'uo:sua 'osla', 'dɛ:ɪkua, del. na -l ž.: t'ka:ua, š'ua, 'dɛ:ɪuoua, tər'pɛ:ɪua, 'nie:sua, no'siua, 'vidua; ~ 'luč, 'luža (Os); 'uoxku, prid. ž. 'ua:čna, g'uova, z'uot:tu, x'ua:poc, d'ua:ka, d'ua:n, g'ua:tka, ž'ua:xta, x'ua:če, 'za:uost, p'o'uot:žit, žɛ'uot:doc, pu'a'ni:na, 'ma:uu, del. na -l ž.: mu'ča:ua 'molčati', nar'di:ua, 'vi:duā, p'o'za:biua, p'o've:idoua, 'dɛ:ɪuoua, del. na -l sr. 'lɛ'za:uu; ~ 'luč, 'lukna (Hr); 'ua:s 'las', 'uas 'laz', m'ua:tij, uob'ua:čno, x'uot:dnu, prid. Imn. m'uot:di, 'jigua, t'ua:, d'ua:ka. s'ua:p 'slab', s'ua:ma, č'uot:vik, sto'pa:uo, del. na -l ž.: no'si:ua, f'o'pi:ua, ko'si:ua, del. na -l sr.: p'o'bi:rouo, 'p'o:čɛuó 'počiti', 'rɪɛ:kúo, b'uu 'biti'; ~ 'ly:kna (Bl); 'ua:n, d'ua:n, s'ua:ma, sa'ua:ta, 'ziua; ~ 'luža, 'luč, 'lukna (Vo); 'ua:čən, k'ua:s, pu'a'nina, g'ua:va, d'ua:n, x'ua:če, ž'ua:xta, zg'ua:vnik, uob'ua:čno, 'ga:uop, 'za:uost, 'jigua, ka'biua, 'metua, s'ta:ua, prid. ž.: ve'si:ua, dɛ'bi:ua, 3. os. ed. sed. 'ua:ja 'lajati', del. na -l ž. g'lɛ:daua ~ g'lɛ:idaua, 'vidua, dʃ'za:ua, 'zɛ:ua ~ 'zi:ua, sk'riua, 'da:ua, sɛ'dɛ:ɪua, pa'piua 'popiti', pra'da:ua, da'bi:ua, t'ka:ua, k'rɛ'pa:ua; ~ 'lukna (Ge); 'ua:s (ž.), d'u(:)an, d'ua:ka, g'uaava, s'ua:ma, p'uot:xoc 'ploh', z'bɛ:ua, del. na -l ž.: 'rɪɛ:kua, p'o'birua; ~ 'lüža, 'lukənca (Tu); 'uan 'lan', 'ua:čɛn, d'ua:n, x'uodon, g'uaava, 'gəruo, 'sʲie:duo, 'bükua 'bukva', 'ziua, del. na -l ž. 'pəršua; ~ 'lüža, 'lüč, 'lükna (Po); 'ua:n, prid. mn. m. 'ua:čnɪ, 'uaxku 'lahko', g'uova ~ g'uava, d'uon, s'uoma, 'dɛ:ɪuat 'delati', 'za:uost, 'ziua, ž'bi:ua 'čebela', s'ta:ua, del. na -l ed. ž. s'küxua; ~ 'lükna (Raz); 'uaxku, s'uan, d'uan, t'ua:čit, ž'e'uodɛ, 'zã:uostən ~ 'zã:uostən, d'ua:ka, g'ua:t, m'ua:t, 'obuak, ob'ua:čən, 'poupuat 'podplat', g'ua:žovina, ž'biɛ:ua 'čebela', ko'biua, 1. os. ed. sed. 'dɛ:ɪuan, 'gəru, 'metua, 'se:duo, 'dɛ:ɪkua, 'igua, 'ma:uo, del. na -l ž.: x'mərua, p'o'ka:zaua, 'dã:ua, sk'i'pɛ:ɪua; ~ g'lüx (De); g'va:s 'glas', 'vaxak 'lahak', z'vatu 'zlato', (po asimilaciji) 'q:vit 'loviti', 'zɛo:dac, 'za:ostan, del. na -l sr. 'bɛo 'biti', del. na -l ž. 'videa 'videti'; ~ 'luč (Cl); ~ pla'nina, sto'pa:lɔ, del. na -l sr. (se je) m'la:tlo, 'uo:sla 'osla', 'cɔ:larca 'tanka deska'; ~ 'uas (ž.), 'uo:nc (star.), g'uova, 'ziua (star.), del. na -l ž. rɛšɛ'va:ua (SvD); ko'bila, del. na -l sr. s'p'e:klo (La); 'lo:nc, del. na -l ž. k'lɛ:pala (Ča).

Za sekundarno skupino *-lj- < *-lɔj- govori večinoma izkazujejo depalatalizacijo v *l*, govor Delnic z anticipacijo *j*-jevskega elementa. Govor Bosljive Loke s svojimi dvojničnimi odrazi *l* in *l̥* že priča o prehodu na izključno mehki odraz *l̥* v kostelskih govorih: 'zɛ:le (La); 'zɛ:le ~ 'o:gʲe (SvD); 'zɛ:le ~ 'zɛ:le, Red. ve'sɛ:ɟla (Ča); 'zi:ɛle, 'uole (BP); 'zɛ:le (Pr, Ja, KV, Lo, Tr, Pl, Vo); 'zɛ:le, g'ra:ble, 'vo:gəlje 'ogljɛ' (NK); 'zɛ:le, ve'sɛ:ɟli 'veselje' (Ra); 'zi:le (Os); 'zi:lɛ, vɛ'sɛ:ɟlɪ (Hr); 'uɔ:le 'olje', 'zi:le ~ 'vogʲe 'ogljɛ' (Bl); 'zɛ:le, g'ra:ble (Ge, Tu); 'zɛ:le ~ ('zi:le) (Raz); ve'sɛ:ɟli, 'zijle (De); 'zɛ:le (Cl). Slika odrazov je tako vzporedna tisti z odrazi issln. **l̥*.

2.3.1.2 Issln. **l̥*

Issln. **l̥* se ne glede na položaj v besedi najbolj pogosto odraža kot depalatalizirani *l*.¹⁷³

V položaju za soglasnikom se issln. **l̥* redno odraža kot depalatalizirani *l*, dvojničnost izkazujeta govora krajev Bosljiva Loka in Hrvatsko, ki ohranjata še starejšo nedepalatalizirano različico: *p'lu:ča, k'luč, 'pò:stla, 'zje:m̥la* (**La**); *p'lu:ča, k'luč, k'luka, 'pò:stla, 'zje:m̥la* (**SvD**); *p'lu:ča, k'luč, k'lu:n, 'pò:stla, 'ze:m̥la* (**Ča**); *k'luč, k'luka, p'luča, 'zje:m̥la, 'pu:stla*, Imn. *'korple* (**BP**); *p'luča, k'luč, k'luka, 'zje:m̥la*, (**Pr**); *k'luč, k'luka, 'zje:m̥la, 'pu:stla* 'postelja', 3. os. ed. sed. *'gible* 'gibati' (**NK**); *k'luč, k'luka, p'luča, 'zje:m̥la* (**Ja**); *p'luča, k'luč, k'luka, 'zje:m̥la* (**KV**); *p'luča, k'luč, k'luka, 'zje:m̥la* (**Lo**); *k'luč, p'luča, 'zje:m̥la*, Mmn. *'žebtax* 'žebelj' (**Ra**); *p'luča, 'zje:m̥la* (**Tr**); *p'luča, k'luč, k'luka, 'pò:stla, 'zje:m̥la* (**PI**); *p'luča, Ted. 'zemu* (**Za**); *k'luč, p'luča, 'zje:m̥la* (**Os**); *p'lu:ča*, Imn. *k'lu:čj ~ 'zje:m̥la, 'ka:p̥la, za'lu:bl̥ɛn* (**Hr**); *k'ly:č, p'ly:ča, č'm̥ɔrl ~ brav'linoc* 'mravljinec', *brav'li:nišče* 'mravljišče' (**BL**); *p'luča, k'luč, k'luka, 'zje:m̥la* (**Vo**); Imn. *k'lučj, 'zje:m̥la* (**Ge**); *p'luča, k'luka, k'lüč* (**Tu**); Tmn. *k'lüče* (**Po**); *p'luča, k'lüč, 'zje:m̥la* (**Raz**); *p'luča, 'lidi* 'ljudje', *'ze:m̥la* (**De**); *k'luč, 'leđi* 'ljudje', *'z̥emla* (**CL**).

V položaju za samoglasnikom se issln. **l̥* največkrat odraža kot *l*, kot nedepalatalizirana (starejša) različica *l̥* je ohranjena v govorih krajev Bosljiva Loka in Hrvatsko (tu v večini primerih): *'de:tela, 'vò:la, ne'de:ȷila* (**La**); *'vò:la, 'de:tela ~ 'dè:tela* (**Ča**); *s'ti:ola, 'vu:ela* 'volja', *ne'de:ȷila* (**BP**); *'vò:la, 'dè:tela, s'tè:la, ne'de:ȷila, 'pukol* (**Pr**); *'dè:tela* (**NK**); *'vò:la, ne'de:ȷila, 'dè:tela, 'pò:st̥el* (**Ja**); *'vò:la, 'dè:tela, s'tè:la* (**KV**); *'vò:la, 'dè:tela, ne'de:ȷila* (**Lo**); *'uola* 'volja', *ne'de:ȷila* (**Ra**); *'dè:tela, 'vò:la*, Red. *'pò:stele, ne'de:ȷila* (**Tr**); *s'tè:la, 'vò:la* (**PI**); Red. *'vò:le, ne'de:ȷila* (**Za**); *'de:ȷtela, 'ka:šol* (**Os**); *'vu:la*, Imn. *'pu:la* 'polje', *'žu:l̥* (**Hr**); 3. os. ed. sed. *'mi:le* 'mleti' ~ *'pu:le*, Oed. *'pu:st̥el̥o* (**BL**); *'dè:tela, 'vò:la, ne'de:ȷila* (**Vo**); *'ditela, 'žul* (**Ge**); *'de:tela, 'vò:la, s'tè:la, ne'de:ȷila* (**Tu**); *'dè:tela, 'vò:la* (**Raz**); *'k̥a:šal* (**De**).

Pri leksemu *kralj*, pogosto tudi leksemu *polje*, redno prihaja do anticipacije palatalnosti: *k'ra:jl* (**Ča**); *k'ra:jl* (**Pr**); Imn. *k'ra:jli* (**NK**); Imn. *k'ra:jli* (**Ja**); *k'ra:jl* (**Lo**); *k'ra:jl* (**Ra**); *k'ra:jl* (**Tr**); Imn. *k'ra:jli* (**Os**); Imn. *k'ra:jli* (**BL**); *k'ra:jl* (**Vo**); *k'ra:jl* (**Raz**); *'vo:ja, 'p̥ojli, k'r̥a:jl* (**De**); *'vo:ja* (**CL**). Pri leksemu *polje* najdemo v nekaterih govorih odraz *lj*: *'pulje* (**La, BP, Ja, Ge**), *'pu:lje* (**Os**).

Issln. **l̥* je v obeh omenjenih položajih ohranjen kot *l̥* v vseh kontrolnih kostelskih govorih.

Fonetično izogloso tvori odraz **l̥* v leksemu *pajek*, ki ga lahko na delu območja izvajamo iz sln. *opałek (Metka Furlan, pisno). Na gebarskem območju, vključno z Delnicami, je namreč prisoten odraz (*j*)*l*: *o'pa:l̥ok* (**Tu**); *'pajlak* (**De**), kar je mogoče primerjati s kostelskimi govori: *o'pa:l̥ak* (**Vas**); *o'pa:l̥ak* (**Delač**); *o'pa:jlak* (**Banja Loka**); *o'pa:l̥ak* (**Gornji Turni**). Ramovš (1924: 169) razlaga odraz (*j*)*l* oziroma *l̥* kot fonetično realiziran iz *j* pred *č* v leksemih *pajčji* in *pajčevina*, kar se je nato preneslo na vse lekseme znotraj te besedne družine. V bajtarskih in dragarskih govorih najdemo

¹⁷³ Prehod **l̥* > *l* je zagotovo mlajši od švapanja, saj v govorih tega območja, ki poznajo tudi švapanje, ne prihaja do prehoda **l̥*V⁰ > lV⁰ > *l̥*V⁰ (prim. Babno Polje *s'ti:ola* in *d'u̥a:ka*).

izhodišče sln. *pajek: 'pa:jk (La); 'pâ:jok (BP); a'pa:jok (Pr); a'pa:jk (KV); ŷa'pa:jk (Pl); ŷo'pa:jok (Os); ŷo'pa:jok (Vo); a'pa:jok (Ge); in še z naglasnim umikom: 'ŷapajk (Ja); 'ŷopajk (Lo); 'ŷapajk (Ra); 'ŷopajk (Tr).

2.3.1.3 Issln. *r/*ř

Fonema nista doživljala posebnih sprememb. Issln. *r je v skupini **črě-* izpadel v nekaterih severnih govorih: 'čē:īda, 'čē:īva, 'čē'pina, 'čē:īšna (BP); 'čē:īda, 'čē:īva, 'čē'pina 'glava, lobanja' (Ra), vendar: 'črē:šna (Ča), 'črē:īšna (Hr), 'črē:šna (Ge), 'črē:īšna (De).

Disimilacija *r-r* → *n-r* izkazujejo govori: z'mantrat 'utruditi' (Ra), z'ma:ntran 'utrujen' (Za).

Issln. *ř je v vseh govorih v položaju pred samoglasnikom razpadel na *r* + *j*: Imn. 'ba:jtarji (Ča); 'mu:ərje, 'bu:ŗja (BP); Med. me'sa:rji (NK); Imn.: zi'da:rji, pa'sti:rji (Ja); Red. 'zidarja (Ra); Red. gospo'da:rja (Za); Red. zi'da:rja (Raz); 'za:rja, 'bu:ŗja (Hr); 'björja, 'mōri 'morje' (De); 'mō:rje (CL).

2.3.1.4 Issln. **n̄*/**in-*

Fonem **n̄* v različnih položajih v besedi tvori bolj ali manj enako izogloso. Govori severno in zahodno od Hrvatskega in Bosljive Loka poznajo v vseh položajih izgubo palatalnosti, govora Hrvatskega in Bosljive Loke redno izkazujejo dvojnične odraze in tako predstavljata prehod h kostelskim govorom, ki v vseh položajih poznajo le ohranjeni palatalni *n̄*.

V vzglasju besede je torej issln. **n̄* otrdel v skoraj vseh govorih, ohranjenost palatalnosti izkazujejo govori Bosljive Loke, Hrvatskega in delno Gerova: 'niva (La, Pr, NK, Ja, KV, Lo, Tr, Pl, Os, Vo, Tu, Raz, De); 'ni:va (Ča); 'niva, Oed. ž 'nim (BP); 'niua (Ra); 'ni:va, Omn. 'ni:mi (Hr); 'ni:va ~ 'ni:va, Oed. ž 'nin (BL); Red. 'nega ~ Omn. z 'nimj (Ge); 'niva, ž 'nin (CL). Ohranjeni **n̄* poznajo tudi vse kontrolne točke.

V položaju za soglasnikom je issln. **n̄* v večini govorov otrdel v *n*, govora Hrvatskega in Bosljive Loke izkazujejo dvojnične odraze *n* in *n̄*: 'lukna (La); čebel'nak (SvD); og'ni:šče (Ča); 'lukna (BP, Pr, Ja, KV, Tr, Pl, Vo); 'lukna, 'k̄o:šna, 'če:bēlnak (NK); 'lükna (Lo); ŷog'nišče, 'lukna (Ra); 'črē:īšna, ŷog'nišče (Os); k'ni:ga, 'lu:kna (Hr); 'k̄yxn̄a, 'sy:kna, 'črē:īšna ~ k'ruq:šna, prid. ž.: s'ti:s̄n̄ena, prid. ž. 'za:jdn̄a s prehodnim *j* (BL); 'črē:šna, 'lükna (Ge); 'lükna, 'k̄o:šna (Raz); k'niga, 'k̄o:ušna (De).

V položaju za samoglasnikom je razvoj issln. **n̄* enak – izguba palatalnosti oziroma razvoj v *n* ali odraz z izkazano anticipacijo *j* in otrditev v *n* (v položaju za samoglasniki *a*, *o*, *u*) (Ramovš 1924: 116) ter dvojnični odrazi v govoru Hrvatskega in Bosljive Loke: s'vina, zele'na:va, 'kojn (La); s'vinske (š'ta:lce), s'kād̄n̄, 'k̄o:n, 'ba:jna (SvD); s'kēden, 'cu:jna, Imn. 'ko:jni, 'pa:jn, 'ba:jna (Ča); s'vina, 'ŷo:ḡon, s'kōḍon (BP); gaspa'dina (Pr); gaspa'dina, 'cuna, 'pina 'pinja', 'ŷo:ḡən (NK); 'ŷo:ḡen, gaspa'dina, Imn. 'pa:jne, 'kajn, (Ja); gaspa'dina (KV); gaspa'dina, s'vina, 'ŷo:ḡen, 'kajn (Lo); gaspa'dina, s'kēḍen, 'pajn 'panj', Red. 'k̄o:jna (Ra); gaspa'dina, 'kajn (Tr); gaspa'dina,

'kojn (PI); Red. *'kuo:jna* (Za); *lu'ba:jna*, *'ko'n*, *'kostajn* (Os); Ted. *f'uo:gq̄n*, *'kq̄n*, *'pa:jn* (Hr); *gospo'di:na*, *s'kq̄dɔn*, *'ko:stajn* ~ (*'ko:stan* ~ *'ko:stañ*), *lɔ'ba:jna*, *'kojn* (BL); *'kajn*, *'pajn* (Vo); *'uɔ:gə̃n*, *'kajn* 'konj', *'pajn*, 1. os. ed. sed. *'sajnan* 'sanjati', 1. os. mn. sed. *'zajnemɔ* 'žeti', *'zajn* (Ge); *gospo'dina*, *'kojn* (Tu); *'kojn* (Po); *'q:u̇gə̃n*, *'kujnskj*, *'pā:jn* (De); *'kuxə̃na* 'kuhinja', *'kq̄jn*, Med. *'pa:jnɛ* 'panj' (CL).

Sekundarna skupina **-nbj/*-nbj* se v večjem delu govorov odraža kot *-jn-*, v nekaterih govori (Prezid, Plešce, Osilnica, Turke in Razloge) pa je ohranjena kot *-nj-* ali otrdela v *-n-*: *'ličkajni*, *korejne* (La); *'ličkajne* (SvD); *stano'va:jni* (Ča); *'karejni* 'korenje', *'kamojni* 'kamenje', *z'nā:mɔjni* 'znamenje' (BP); *'kamɔnje* (Pr); *u̇azd'ra:u̇lə̃ni* 'ozdravljenje', *živ'le:jni* (NK); *t'ka:jni* (Ja); *'kameni* (KV); *kar'e:jni* 'kar raste pod zemljo' (Lo); *z'na:mɛjni* (Ra); *'kamɔnje* (PI); *dara'va:jni*, *otra'va:jne* (Za); *z'na:monjɛ*, *'ka:monje* (Os); *živ'le:jni*, *s'pa:jni*, *pɛ'čɛ:jni* (Hr); *čɛš'čɛ:jni*, *fsta'je:jni*, *zvo'nɛ:jni*, *'ži:gnajni* 'žeganje', Red. *ze'le:jna* (BL); *'pi:sajnj*, *zɛ'le:jni* (Ge); *'ka:monji* (Tu); *'kamɔnje*, *'šivaj'n'e* (Raz); *s'pajni*, *ka'mɛjni* (De).

Skupina **-jn-* je, glede na odraze v govori, najverjetneje neposredni odraz issln. **-nbj/*-nbj* in ne odraz sekundarnega issln. ***ń* (Matej Šekli, ustno). V kostelskih govori, ki tudi v tem primeru odražajo le *ń*, je, kot izgleda, vendar le prišlo do zlitja, vendar pa je težje določiti časovno obdobje sovpada s prvotnim **ń*.

2.3.1.5 Issln. **m*

V vseh govori prihaja do prehoda izglasnega *-m > -n* pri sklanji samostalniške besede (v Oed. in Dmn.), pri pregibanju glagola (v 1. os ed.) in pri nepregibnih besednih vrstah.¹⁷⁴

Pojav je v slovenščini znan skrajno vzhodnim panonskim govorom ter skrajno zahodnim oziroma jugozahodnim govorom (Lenček 1996: 154), tj. poznajo ga ziljsko, obsoško, rezijansko, tersko, nadiško, briško narečje, zahodni del kraškega narečja, južnonotranjsko (Rigler 1963: 157), istrsko narečje, čabranško in kostelsko narečje (na primer govori krajev Banje Loke, Vasi itd.). Sporadične primere prehoda izglasnega *-m > -n* najdemo tudi v južnobelokranjskem, sicer mešanem, govoru Spodnje Bilpe, že v Starem trgu ob Kolpi in Predgradu tega prehoda ne poznajo.

Pojav je značilen tudi za vse čakavske in deloma štokavske govore hrvaškega jezika ob obalnem pasu Jadranskega morja. Vzhodni goranski govori in nasploh vzhodni kajkavski govori tega pojava ne poznajo. Izoglosa *-m > -n* tako poteka (poleg slovenskih panonskih govorov na vzhodu) od skrajnega severozahoda slovenskih govorov v Zilji in Reziji proti jugu vzdolž obale Jadranskega morja, v smeri proti notranjosti pa je meja v ravnogorskem Starem Varošu (Barac-Grum 1993: 157).

¹⁷⁴ Nerazlikovanje končnih nosnikov je tipološko zelo pogost pojav, poznajo jo hetitščina, grščina, finščina, arabščina (Kapović 2008: 185), od slovanskih jezikov pa slovenščina, hrvaščina in slovaščina.

Ramovš (1924: 87) (po Ilešič 1916: 17–20) pojav razlaga fonetično, in sicer kot asimilacijo izglasnega *-m* na začetni soglasnik dentalnega in velarnega predela pri sledeči besedi v stavkovi zvezi, tj. *m > n* pred *t, d, l, r, n, c, č, s, z* in *m > ŋ* pred *k, g, h*; kasneje naj bi se tak *-n* razširil tudi na primere, kjer stoji *-m* v absolutnem koncu besede.

V hrvaški dialektologiji je ta tipološki pojav znan pod imenom *adrijatizam* (oziroma starejše *dalmatizam*) in se v literaturi omenja predvsem v zvezi s čakavskimi govori, celo kot »t/a crta, u osnovi čakavska, iako u osnovi romanska« (Barac-Grum 1993: 157). Razlago, da je pojav izvorno prevzet iz romanskih jezikov, Barac-Grum povzema po Milanu Mogušu (1977: 89). Vendar pa se ta interpretacija teže aplicira na slovenske panonske in nekatere slovaške govore, kjer ni bilo neposrednega romanskega vpliva.

Mira Menac-Mihelić in Anita Celinić (2016: 331) predpostavljata, da je bilo nekoč območje pojava *m > n* večje, kot je danes, tj. da sta bila zahodni in vzhodni del med seboj povezana. Območje, ki ga avtorici jemljeta v obzir, vključuje vse tipe nevtralizacije končnih nosnih sonantov, tj. poleg *m > n* v neleksičnih morfemih, tudi prehod *n > m* v vseh vrstah besed, prehod *m > m//n* oziroma *n > m//n* in prehod *m > n* v leksičnih morfemih.

Gradivo: Oed.: *s 'pɔ:pəkən, 'čɔ:ɯnən, 'pɛ:rjɛn*, 1. os. ed. sed.: *g'lɛ:dan, s'kuxan, k'lɛ:plen, zg'lɛ:dan, b'rusjɛn, pɔ'za:bjɛn* (**La**); *z'mjɛ:rən* 'zmerom, vedno', Oed.: *z 'n#ɔ:ščən, z o'čɛ:tən, s k'lučon, s 'čən* 'kaj', *ž n'jin* 'on', 1. os. ed. sed. '*man* 'imeti', '*vɛ:n* 'vedeti' (**SvD**); Dmn. '*nan* 'mi', Oed.: (*zjs*) *k'lu:čan, z m'lɛ:kən, z 'dərvan, 'apnan*, 1. os. ed. sed.: '*iman, 'vɛ:n, g'lɛ:dan, 'sɛ:kan* (**Ča**); '*kâ:n*, Oed.: *sɛ 'sinan, s 'fâ:ntan*, Dmn.: *x'či:əran, 'žje:nan, 'ɲo:gan*, 1. os. ed. sed.: *m'lɛ:jen* 'mleti', *v'zâ:men, 'uâ:žen* 'lagati', '*ne:iman, 'dɛ:ɯan, 'nu:əsɛn* 'nositi' (**BP**); '*sɛ:dɔn*, 1. os. ed. sed.: '*mô:ljɛn, 'ne:iman, g'lɛ:dan, 'ževin, 'patin se* 'potiti se (med boleznijo)' (**Pr**); '*uɔsɛn* '8', '*kan, 'tan*, Oed.: *z g'ɯa:sɔn* 'glas', *s k'lučɛn, z b'ra:tɔn, z va'zičkɔn*, 1. os. ed. sed.: *pre'bje:ren, 'kô:plɛn, 'mislin, na're:ɔin, 'ɲe:sɛn, 'paznan* (**NK**); '*sɛ:dɛn, 'tan*, Oed. *s 'čɔ:ɯlnɛn*, 1. os. ed. sed.: '*ne:iman, z'nɔ:jɛn se, 'žɛvɛjɛn, 'sedin, s'pje:čɛn, z'rɛ:jžɛn* (**Ja**); '*sɛ:dɛn*, Oed. *ze 'sinon*, 1. os. ed. sed. '*ževin, g'lɛ:dan* (**KV**); '*sɛ:dɛn*, Oed. *s k'lüčjɛn, 'tan*, 1. os. ed. sed.: *p'rô:sjɛn, g'lɛ:dɔn, 'živjɛn* (**Lo**); '*sɛ:dən*, Oed.: *z 'uɔ:ncɛn* 'lonec', *s 'kɯo:tɛn*, Dmn.: '*kra:ɯan* 'krava', '*kɯo:san* 'kosa', '*kɯo:tɛn, 'ku:pan* 'klop', '*lučɛn* 'luč', 1. os. ed. sed. '*stajin* 'stati' (**Ra**); '*sɛ:dɛn, 'tən*, Oed. *s k'lüčɛn*, 1. os. ed. sed.: '*sɛn* 'biti', '*g'rɛ:n, z'nɔ:jjɛn* (**Tr**); '*sɛ:dɔn*, 1. os. ed. sed. '*živjɛn, 'mô:ljɛn, g'rɛ:n* (**PI**); '*sɛ:dən*, Oed. '*mɔžen* 'mož', 1. os. ed. sed. '*pəznan, 'mô:ren* (**Za**); '*tan*, Oed. *z b'ra:ton, 'sinɔn*, Dmn.: '*sje:stran, x'čəran, b'ra:ton*, 1. os. ed. sed.: '*ne:iman, 'čepin* 'čepeti', '*šivan* 'šivati', '*ža:gan* (**Os**); '*si:dɔn*, Oed.: *jɛ'zi:kɔn, 'ɲo:sɔn, 'ɲo:ftɔn*, 1. os. ed. sed. '*s'pɛ:n, g'rɛ:n* 'iti', '*ri:blɛn* 'ribati', '*pɔs'lu:šan, 'ne:isɔn* 'nise', '*kan, 'tan* (**Hr**); '*si:dɔn*, Med. *pɔt kɔ'lɛ:ɛnɔn*, Oed.: *s 'tjstɛn 'mɯɔ:žɛn, s k'li:nɔn, z m'lɛ:ɛkɔn*, Dmn.: '*st'a:ršɔn, 'nan* 'mi', '*ka:n* 'kam', '*tan* 'tam', 1. os. ed. sed. '*mɯɔ:ran, z'mi:sɛjɛn* 'spomniti se', '*vɛ:jɛn, 'ne:isɔn, z'mi:rɔn* 'zmerom, vedno' (**BL**); '*sɛ:don, 'uɔ:sɛn*, 1. os. ed. '*s'pin, g'rɛ:n* (**Vo**); 1. os. ed. sed.: '*sajnan, 'mažjɛn* ~ ('možjɛn) 'mižati', '*z'mi:ron* 'zmerom, vedno'

(**Ge**); *'sè:don, po 'no:vin*, 1. os. ed. sed.: *g'lè:dan, 'ne:iman, z'no:jjn se* (**Tu**); *'sè:don*, 1. os. ed. sed.: *p'rò:sin, 'vè:in ~ 'ne vin* 'vedeti', Tmn. *k 'nq̃n* (**Raz**); Oed. *s p'rasc̃an*, 1. os. ed. sed.: *s'tq̃jin* 'stati', *'pe:čjn, 'ležin, 'sij:dan, 's̃an 'sèm* (**De**); Oed. *š čq̃vè:kan*, 1. os. ed. sed.: *s'pin, 'mò:r̃en* 'moči', *'dè:ñen* 'deti', *'tan, 's̃an 'sèm*, *'ò:san* '8' (**CL**).

Asmilacija *mr* → *br* se sporadično pojavlja na celotnem območju: *b̃orb̃linc* 'mravljinec' (z vrinjenim polglasnikom) (**BP**), *braṽlinc* (**Ra**), *b'raṽlinc* (**Tr**), *braṽli:nc* (**Os**), Tmn. *braṽli:nce* (**Hr**), *braṽli:nišče* 'mravljišče' (**BL**), *bra'vi:nc* (**Ge**) ~ *mraṽliñac* (**De**).

2.3.1.6 Issln. *w

Zvočnik *v* se v položaju pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju premenjuje s fonemom *f* v vseh govorih: ž. *f̃sa* 'ves', *'uò:fca, o'b̃arf*, Rmn. *k'ra:f* (**La**); *'žif*, Rmn. *'pò:tof* 'pot' (**SvD**); *pot'ku:fca* 'podkev', prid. m. *'si:fkasti, 'čarf, sp'la:f*, Rmn. *'darf* (**Ča**); *f'čij̃araj ~ š'čij̃araj, f̃sak, 'uò:fca, 'čorf, 'b̃orf*, Rmn. *k'r̃a:f* (**BP**); Rmn.: *o'b̃arf, k'ra:f* (**Pr**); *f̃se, f'ča:six, paf̃tica* 'potica', *pak'ru:fka, g'ua:fca*, prid. ž. *uaf̃sè:na* 'ovsen', *'ci:rkuf, 'patkuf*, Rmn.: *ka'zucq̃f, 'd̃rf, č're:jf* (**NK**); *'k̃arf, 'uò:fca*, Red. (^uot) *'uafci*, Rmn.: *č're:jf, 'darf* (**Ja**); *uò'b̃arf* (**KV**); *'uò:fca*, Rmn.: *'darf, k'ra:f* (**Lo**); Med. *fpa'le:ing̃*, Mmn. *f'kuò:tl̃ex, 'uò:fca, 'čarf, 'b̃arf* (**Ra**); *'ci:rkuf, 'uò:fca, 'k̃orf*, Rmn. *k'ra:f, k'ra:juf* (**Tr**); *'uòb̃arf, 'uò:fca, 'k̃arf*, Rmn. *k'ra:f* (**PI**); *f̃se*, prid. m. *'žif*, Rmn. *je'zi:kq̃f, 'me:ĩscq̃f* (**Za**); *'uò:fca, 'žif̃č̃an, 'm̃arfca* 'mravica', *'ci:rkuf, 'k̃arf, 'postarf, zd'raf, p'raf, p'l̃e:ĩsñef* 'plesniv', Rmn.: *b'ra:tof, 'sinq̃f* (**Os**); *fk'ra:st, 'uò:fca*, Rmn. *k'ra:f, 'ci:rkuf*, prid. m.: *'m̃a:rtq̃f, 'žif* (**Hr**); *ṽrf, 'žif, 'po:tkuf*, Rmn. *'k̃o:uuf* 'kol', *'me:ĩscq̃f, z 'ñi:f* 'njiva', del. na *-l* ž. *ft̃op̃i:ua* 'utopiti', *nafk̃r̃e:bj̃* (**BL**); *'uò:fca, 'c̃e:rkq̃f*, Rmn.: *'ñuò:suf, 'uòb̃arf*, Rmn. *k'ra:f* (**Vo**); *f̃s̃ega, f̃s̃emu, f̃tuò:p̃it, f̃p̃r̃e:k, žer'ja:fka* 'žerjavica', prid. ž. *'m̃efka* 'mehek', *'šif, 'šiv, 'žilaf, 'k̃arvaf*, Rmn. *b'ra:tof* (**Ge**); *'uò:fca*, Rmn.: *'ñuò:suf, 'm̃ožq̃f* (**Tu**); *'k̃arf, 'uòb̃arf* (**Po**); del. na *-l* mn. ž. *fk'ra:le, 'uò:fca, žer'ja:fka* 'žerjavica', *'c̃e:rkuf*, Rmn. *k'ra:f* (**Raz**); *ž̃er'j̃a:fka* 'žerjavica', *'pajlq̃f̃čina* 'pajčevina', *'b̃arf, zd'raf, k'rif* (**De**); Imn. *'lq̃:f̃e* 'lovec', *p'raf, 'k̃jf* (**CL**). Izpričan je tudi prehod *v > f* pred zvenečimi nezvočniki: del. na *-l* m.: *f̃da:ru* 'udariti', *f̃g'l̃e:ĩnu* 'uleniti (se)'¹⁷⁵ (**NK**).

Issln. *w se v položaju pred nespreddnjimi samoglasniki izgovarja dvoustnično kot *u* v govoru Ravnic: *'ua:s* 'vas', Red. *ka'ua:ča* 'kovač', *š'i'uãnka, 'tra:ua, 'buk̃ua, k'ra:ua, 'ñiua*.

Protetični *v* se pojavlja pred vzglasnim *u* v vseh govorih, v govoru Čabra tudi pred vzglasnim *o*, v Crnem Lugu pred vzglasnim *o* (< *o): *'ṽaxu, 'ṽusta* (**La**); *'ṽaxu* (**SvD**); *'vi:xó, 'ṽi:sta, 'vu:š, 'voku, 'ṽo:r̃ex̃, 'ṽo:sũnik* 'oselnik', *'vo:knu, 'vo:ča* 'oče' (**Ča**); *'ṽexu, 'ṽusta, 'vuzda, 'vuš* (**BP**); *'ṽexu, 'veš, 'vusta* (**Pr**); *'vujzda, 'vusenje, 'ṽo:g̃alje* 'oglj̃e' (**NK**); *'ṽexu, 'ṽi:sta*, Tmn. (*pa:sje*) *'veši* (**Ja**); *'ṽexu, 'vusta, 'veš* (**KV**); *'ṽexu* (**Lo**); *'ṽexu, 'vuš ~ 'usta* (**Ra**); *'ṽexu, 'ṽi:sta* (**Tr**); *'ṽexu, 'vusta, 'vuš* (**PI**); *'ṽexu, 'večit se* 'učiti se' (**Za**); *'vuš, 'ṽexu, 'vuzda, 'vusta* (**Os**); *'vu:sta*, Imn. *'vu:xa, 'vyčit* (**Hr**); *'ṽexu, 'vy:sta, 'vy:ra* 'ura', prid. ž. mn. *vy'ži:tne* 'užiten' (**BL**); *'vusta, 'vuxu*, Imn. *'veši* 'uš' (**Vo**); 3. os. ed.

¹⁷⁵ Op. cit. 85.

sed. *'vüdre* 'udariti', *'vüxø*, *'vüš* ~ *'vuš*, *'vura* 'ura', *'vösta* 'usta' (**Ge**); *'vüstõnce*, *'vexu*, *'veš* (**Tu**); *'vüsta*, *'vexu* (**Po**); *'vüsta*, *'vexu*, *'vü:ra* 'ura', Ted. *'veši* 'uš' (**Raz**); *'vüš*, *'vüsta* (**De**); *'vuxø*, *'vusta*, *'vø:zak* 'ozek' (**CL**).

Protetični *u* se pojavlja pred vzglasnim *o* v vseh govorih, z izjemo govorov Delnic in Crnega Luga. Kontrolni kostelski govori JV od Bosljive Loke te proteze ne poznajo: *'uoku* (**La**); *'uø:søunik* (**SvD**); *'uaku*, *'uødø* 'oder', *'uøšpece* (**BP**); *'uøsæn*, *'uødær*, *'uabut* 'obuti', *'uabærniit*, *'uø:gæn*, *'uag'ra:ja*, *'uasa'vina* 'os' (**NK**); *'uaku*, *'uøbærva*, *'uøbær'sšã:č* 'brisača', *'uø'pa:nkærca* 'vrsta igle', 3. os. ed. sed. *'uøb'lø:če*, *'uapajk*, Imn. *'uø'pa:jki* (**Ja**); *'uaku*, *'ualtar* (**Lo**); *'uog'ra:ja*, *'uø:ča* 'oče', *'uø'sè:ba*, *'uog'nišče*, *'uøbærva* (**Ra**); *'uaku*, *'uøbærva*, del. na -l m. *'uastau* (**Tr**); *'uoku* (**Pl**); *'uø(:)sø*, *'uoku* (**Za**); *'uø'pa:jok* 'pajek', *'uømø:la*, *'uø'ta:va*, *'uøb'ua:čnø*, *'uø'žje:nit se*, *'uog'nišče*, *'uødær* 'oder', *'uørgle* 'orgle' (**Os**); *'uog'ra:ja*, 1. os. ed. sed. *'uøb'ri:šø* (**Hr**); *'uø:dær* 'oder', *'uø:rgle* 'orgle', *'uog'ni:šče*, *'uøb'ua:čnø* (**BL**); *'uøbærva*, *'uoku* (**Vo**); *'uø:kø/-ø*, Imn. *'uø:čij/-e*, *'uøb'ua:čno* (**Ge**); *'uøbærva*, *'uø:ča* (**Tu**); *'uoku*, *'uøbærø* (**Po**); *'uoku*, *'uøb'rya*, *'uog'ni:šče* (**Raz**).

Protetični *u* pred *a* je izpričan v osamljenem primeru iz Kozjega Vrha: *'uapnu*, drugje ga ni najti.

Diferenciacijo *zv* → *zg* v leksemih *zvon*, *zvonec*, *zvoniti* poznajo vsi obravnavani govori z izjemo govora Crnega Luga. Ta prehod je znotraj celotnega slovenskega jezikovnega prostora omejen predvsem na narečja, ki poznajo prehod **ø > ü* (ali *uø*), t. j. energično artikulacijo glasu *o* (Ramovš 1924: 161). Že malo južneje od Bosljive Loke v kostelskem Kužlju je ta prehod neznan (*z'vo:n*), prav tako ga ne pozna Crni Lug (*z'vø:nac*), kljub odrazu *u < *ø*. Gradivo: *z'go:nc* (**La**); *z'gø:n*, *z'go:nit* (**Ča**); *z'gun* (**BP**, **Os**, **Tu**, **De**); *z'guø:nc* *z'gani* (**Pr**, **Ja**, **KV**, **Tr**, **Vo**); *z'gun* *z'gani* (**NK**); *z'guø:nc* (**Lo**, **Pl**); *z'gø:nc* (**Ra**); *z'gu:n* (**BL**, **Ge**); *z'gun* *z'goni* (**Po**, **Raz**).

Do disimilacijskega pojava *um/b-* → *fm/b-* → *xm/b-* v vzglasju prihaja le v nekaterih južnejših govorih: *x'mært* 'umreti' (**Os**, **BL**); *x'miit* 'umiti', *x'bit* 'ubiti' (**De**), vendar z odstopanji, primerjaj: *v'møt*, *v'bet* (**Os**); oziroma le delno: del. na -l ed. sr. *f'mærø* (**Raz**) in *fkrast* (**CL**) (Kovač, Malnar Jurišić 2016: 495). Disimilacije ne izkazujejo severnejši govori: *v'mæ:rt*, *u'mi:t* (**Ča**); *v'mørt*, *v'møt*, *v'bet* (**BP**); *v'mart*, *v'møt*, *v'bet* (**Ra**); *v'mørt*, *v'miit* (**Ge**); delno asimilacijo pa na primer del. na -l ž. *f'mærøa* (**NK**). Kontrolni kostelski govori brez odstopanj izkazujejo prehod **v-* > **x-*: *xm'rø:t*, *x'miit*, *x'bit* (**Vas**); *xm'rø:t*, *x'miit*, *x'bit* (**Delač**).

Potek izoglose prehoda **v-* > *(*f-)* > **x-* po sredini čabranškega območja potrjuje tudi prevzet leksem za *koruzo*, in sicer v južnejših govorih z zaključenim prehodom: *xer'mø:ntijn* 'koruza' (**Po**); *xj'mø:ntijn* (**BL**); na kar opozarja že Pronk (2010: 109) in navaja gradivo tudi za Čabar, kjer prehod še ni zaključen: *fermen'tu:n* (**Ča**).

Za osrednji bajtarski del je (lahko tudi kot dvojnica) znan prehod *um/b-* → *fm/b-* → *xm/b-gm/b-*, tj. v zvonečo različico, kar Pronk (2010: 109) razlaga s tem, da je do razvoja v *g* moralo priti še preden je zadnjenebni pripornik postal nezvenec v večjem delu govorov: *g'bet*, *g'mart*, *g'møt*, vendar tudi *f'bet*, *v'mart* (**Tr**) (Malnar, Marija 2013: 115); del. na -l ž. *g'biøa*, *g'mart*, *g'møt*, *gmaza'nija*, prid. m. *g'mazan* (**Ra**).

Disimilacija *vč-* → *šč-* ni pogosta: *včeraj* – *šči:raj* (**Tr**); *šči:raj* (**BL**); *ščig:ra* (**De**); *ščę:ra* (**CL**).

Do izgube vzglasnega *v* v skupini *vd-* prihaja pri leksemu *vdovica* ‘vdova’ oziroma *vdovec*: *da'vica* (**Ra, Tr**); *da'vi:ca* (**Za**); *do'vica* (**Os**); *dó'vi:câ* (**BL**); *'dõ:ɥvæc* (**De**).

Izguba vzglasnega *v* v skupini *vp-*: 2. os. mn. sed. *pr'ã:šašte* (**Ča**).

Izguba vzglasnega *v* v skupini *vs-*: 1. os. mn. *s'ta:nemo* ‘vstati’ (**Ja**); *'sakę* ‘vsaki’ (**Tr**); *'sa:kič* (**Hr**); *'se* ‘vse’ (**De**); *'sakę* (**CL**).

Izguba vzglasnega *v* v skupini *vz-*: *z'dignęt* (**BP**), 1. os. ed. sed. *'za:men* ‘vzeti’ (**Os**); del. na *-l* m. *'zi:ɥ* ‘vzeti’ (**BL**); *zg'ua:vniik* ‘vzglavnik’, *z'dignjt*, 2. os. ed. sed. *'za:meš* ‘vzeti’ (**Ge**); *'zęt* ‘vzeti’, *z'dignęt* (**CL**).

2.3.1.7 Issln. *j

Odras psl. **dj* (> issln. **j*) je fonem *j* v vseh obravnavanih govorih: *'b're:ja* (**Hr**); *'arja* (**De**).

Pojavljanje *j* pred vzglasnim *i* (oziroma psl. **jb-*) izpričujejo vsi govori (z izjemo govorov Srednje vasi pri Dragi, Delnic in Crnega Luga). Gre za ohranitev prvotnega praslovanskega stanja, pojavljanje *j* je tako z vidika sodobnega stanja arhaizem in ne inovacija (tj. protetični *j*): *'jãmi* (**La**); *'ję:zba*, *'jymę* (**Ča**); *'jęmi* ‘ime’, *'jęzba* ‘podstrešje’, *'jęt* ‘iti’, 1. os. ed. sed. *'jęščen* ‘iskati’ (**BP**); *'jemi* (**Pr**); *'jemi*, *'jęzba*, *'jęskat* (**NK**); *'jemj*, *'jęskat*, *'jęmęt*, 3. os. ed. sed. *se* *'jęgra* (**Ja**); *'jemi* (**KV, Pl**); Med. na *'jęzbi*, *'jemj* (**Lo**); *'jęgua* ‘igla’, *'jęmi* ‘ime’ (**Ra**); *'jemi*, *'jęzba*, *'jęmęt* (**Tr**); *'jęskat*, del. na *-l* m.: *'jimiɥ*, *'jęgrau* ~ 1. os. ed. sed. *'iman* (**Za**); *'jęzba* ‘izba’, *'jęmi* ‘ime’, 2. os. ed. sed. *'jęščeš* ‘iskati’ (**Os**); *'jęskat*, *'jęmęt*, *'ję:zba* (**Hr**); *'ję(:)mi* ‘ime’, del. na *-l* mn. *'jęmę:ijli* ‘imeti’, *'jigua* ‘igla’ (**BL**); *'ję:gua*, *'jemi* (**Vo**); *'jigua*, *'jimj*; 3. os. mn. sed. *'jįščejo* ‘iskati’, *'jęzva* ‘izba’, *'jigrat se* (**Ge**); *'jęmi* (**Tu**); *'jęzba*, *'jęmi* (**Po**); *'jęzba* (**Raz**) ~ *'izba* (**SvD**); *'imi*, *'igua*, *'izba*, *'iskat* (**De**).

O protetičnem *j* pred vzglasnim *a* pri leksemu *apno* je mogoče govoriti v govorih Novega Kota Ravnice in Razlog: *'ja:pnu* (**Ra, NK**); *'ja:pno* (**Raz**). Precej bolj pogost je ta pojav v kontrolnih kostelskih govorih.

Skoraj praviloma se pojavlja prehodni *j* v vseh govorih, odsotnost tega kažejo govori Lazca in Srednje vasi pri Dragi ter Crnega Luga: prid. ž. *'võ:jštra* ‘oster’, *'k'le:ššče* (**Ča**); *'plã:jšč*, *'je:jš* ‘jež’,¹⁷⁶ *'g'le:jžon* (**BP**); *'g'le:jžan* (**Pr**); *'g'rõ:jzdje*, *'vujzda* (**NK**); prid. sr. *'uõ:jstrõ* (**Ja**); *'g'le:jžęn* (**KV**); *'g'le:žęn*, *'g'rõ:jzdje* (**Lo**); *'ujzda*, *'je:jš*, *'g'le:jžęn* (**Ra**); *'g'le:jžna* (ž.), *'g'rõ:jzdje*, *za'gu:jzda* ‘zagozda’ (**Tr**); *'g'le:jžan* (**Pl**); *'g'le:žnõ* (**Os**); *'ję:jš*, *'k'le:jšče*, *'uõ:jstõr*, *'g'ru:jzdje* (**Hr**); prid. ž. *'uõ:jštra* ‘oster’, *'pe:jst* (~ *'pę:st*); *'rešt're:jst*, *'g'le:jžon*, *'pi:jč* ‘peč’, prid. ž. *'za:jđna* (**BL**); *'g'le:jžan* (**Vo**); *'uõ:jstõr*, *'je:jš* ‘jež’, *'g'le:jžna* ~ *'g'le:žna* (**Ge**); *'g'le:jžna* (**Tu**); *'õjštõr* (**Raz**); *'õjštõr*, *'uõjđõr* ‘postelja’ (**De**) ~ *'g'le:žan* (**La**); *'g'le:žę* (**SvD**).

¹⁷⁶ Da gre pri leksemu *jež* za prehodni *j* in ne odras jata, glej Ramovš 1921–1922: 50. Južnonotranjsko gradivo, ki izkazuje sekundarni jat, nastal z zlitjem *e* in prehodnega *j*, podaja Rigler 1963: 62, op. 8.

Pri leksemih *žeja* in *žejen/-na* naletimo na fonetični pojav $j > g$. Verjetno je vznik asimilacije in nato disimilacije $in > dn > gn$ (Ramovš 1924: 168)¹⁷⁷ v ženski pridevniški obliki, ki je nato po analogiji prešla na ostale. Vendar pa je ta pojav omejen zgolj na severni in osrednji del obravnavanega območja, in sicer ga v govorih Požarja, Turkov, Delnic in Crnega Luga ne zasledimo več. Primeri: *'že:gna* (La); *'žę:gən* (Ča); *'že:jgən*, *'že:jgna* (BP); *'žę:jgən* (Pr, Za); mn. m. *'žę:jgni* (NK); *'žę:jgęn* (Ja, KV); *'že:jgən* (Ra); *'žęjgna* (Tr); *'žę:jga* (Hr); *'žę:jgən*, *'žę:jgna* (Ge) ~ *'že:jgən* (Po); *'žijjan*, *'žijja* (De); *'žę:ja* (CL).

2.3.1.8 Issln. *p/*b

Vsi obravnavani govori poznajo premeno po zvonečnosti.

V tautosilabični vzglasni skupini *pt-* je v leksemu *ptič* (oz. *ptička*, *ptiček*, *ptičica*, *ptica*) prišlo do onemitve vzglasnega *p*: *'tič* (La, Os, Vo, Raz); *'teč* (BP); *'teč* (Pr, NK, Ja, KV, Tr, Pl); *'tjč* (Ra); *'ti:čka* (Hr); *'tjčqk* (Ge); *'tičjca* (Tu); *'tica* (De, CL).

Do onemitve je prišlo v skupini *pš-* v leksemu *pšenica*: *še'nica* (La, BP, NK, Ra, Tr, Pl, Os, Ge, Raz, De), *šę'nica* (CL) oz. *še'ni:ca* (Ča, Hr, BL).

Disimilacijski pojav $p-p \rightarrow p-b$ izkazuje le govor Janežev pri leksemu *popек*: *'pó:bęk*.

2.3.1.9 Issln. *t/*d

Vsi obravnavani govori poznajo premeno po zvonečnosti.

Prvotna skupina **tl*, **dl* se je v vseh obravnavanih govorih pričakovano razvila v *l*.

Skupina **tl*, **dl* pri opisnih deležnikih na *-l* pri glagolih prvega razreda I. nedoločniške vrste (koren na *t*, *d*, inf. *-o-*, sed. *-e-*) se asimilira v *l* v skoraj vseh obravnavanih govorih: m. *'pou* in ž. *'pā:ua* 'pasti' (BP); m. *'pou* (NK); ž. *'pa:ua* (Os); m. *'pou* (Hr); sr. *'pa:uu* (BL); m. *'pau* (Ge); *'p'rė:ua* 'presti' (NK); sr. *'ri:uu* (BL); ž. *'p'rė:ua* (Ge); m. *'bou* in ž. *'buaya* 'bosti' (BP); mn. m. *'je:ili* 'jesti' (NK, Raz); m. *'jeu* in ž. *'je:iua* (BP, Os); m. *'jęu* (Hr); m. mn. *'je:ili* (BL); m. *'jiu* 'jesti' (Ge); *'fk'rau* 'ukrasti' (NK); m. *'k'rou* 'krasti' (Hr); mn. ž. *'fk'ra:le* (Raz); m. *'k'rau* (De); *'se:iua* 'sesti' (Hr); ž. *'sp'lie:ua* 'splesti' (NK); ž. *'p'lie:ua* (Os, Hr, Ge); m. *'c'vou* 'cvesti' (Os). Ne pa tudi pri glagolu (z)rasti: m. *'rā:stu* in ž. *'rā:stua* (BP); ž. *'ra:stua* in m. *'z'ra:stu* (NK); *'ra:stu* (Ge). Asimilacije ne najdemo na skrajnem severovzhodu: sr. *se je p'rė:dlō* 'presti' (SvD).

Sekundarna skupina *tl* (< **tɔl*), *dl* (< **dɔl*) je ostala nespremenjena: *'mje:tua* (BP); *'mę:tla* (Hr); *'metua* (Ge); *'metua* (De); *'t'ua* (BP, Os); Mmn. na *'t'le:x* (Ča); *'t'ua*: (BL); Med. na *'t'li* (Ge); *'se:duq* (De). Izjema je v besedi *potlej*, kjer del območja pozna redukcijo *t*: *'puo:le* (Pr); *'puo:le* (BL); *'poule* (De); del območja pa diferenciacijo *tl > kl*: *'puo:kle* (Ra); *'puo:kle* (Ge).

¹⁷⁷ Ramovš le prehod $in > dn$, kar razlaga kot anticipacijo dentalne zapore.

Diferenciacijski pojav $tn > kn$ pozna večina govorov: *k'na:la* 'dvorišče' (Ča); (Imn.) *k'na:ua* 'dvorišče pred hišo' (Ra); *k'na:uò* 'tvalo' (BL); *k'nau* 'dvorišče pred hišo' (Ge); *k'nã:uò* 'dvorišče pred hišo' (De).

Vzglasni $t (< *t̃)$ preide v k -v leksemu *teden* v vseh obravnavanih govorih: *'kɛ:ɪdɛn* (La, Pr, NK, Ja, KV, Lo, Ra, Pl, Vo); *'kɛ:dən* (Ča); *'kɛ:ɪdɔn* (BP, BL, Tu, Po, Raz); *'kɛ:ɪdɛn* (Tr); *'kɛ:ɪdɔn* (Os); *'kɛ:ɪdɔn* (Hr); *'kɛ:ɪdɔn* (Ge); *'kɛ:ɪdən* (De); *'kɛ:dan* (CL).

V izglasju najdemo enak pojav v južnem delu govorov pri leksemu *spet*, in sicer prehod $t \rightarrow k$ pred i , tj. otrditev sekundarno palataliziranega t pred prednjim samoglasnikom in nato ponovna otrditev (Metka Furlan, ustno). O tem redkem pojavu piše že tudi Ramovš (1924: 227) pri predlogu *proti > proki*, kjer je prehod intepretiran kot $t > t' > ĭ$, $k̃ > k'$. Primeri: *s'pi:k̃i* (Za); *s'p̃ɛk* (Vo); *s'p̃ɛ:kɛ* (Ge); *s'pi:ki* (Raz), *s'p̃jɛ:k̃i* (De). O izpadu izglasnega t oziroma k pričajo primeri: *s'pi* (Tu); *s'p̃ɛ* (Po) 'spet'. V tvorjenki *protiletje* 'pomlad' (Snoj 2016: 563) najdemo predlog *proti: p̃ɛrk'ɫɛ:ɪtjɛ* (Pl, BL, Vo), *p̃rk'ɫɛ:tjɛ* (Ge).

Izguba t v skupini *st-* pri leksemu *studenec* ne izkazuje očitnega areala, pojavlja se sporadično na celotnem območju: *sə'djɛ:nc* (Pr, KV, Os); *sɛ'djɛ:nc* (Tr, Vo); *sə'djɛ:nɔc* (Po) in *sən'djɛ:nɔc* (Raz) s prehodnim nazalom pred zapornikom. V skupini *stl* do izpada ne prihaja: *'pò:stɛl* (Ja); *'pu:stla* (BP); *'pu:stla* (NK); *'pò:stla* (Ča); *'pò:stɛl* (Ra); *'pu:stɛl* (Os);¹⁷⁸ v skupini *stn* pa pogosto, vendar neobvezno oziroma le delno: Imn. *pɛs'ni:ce* 'pest', *'u:s'nica* (Ča); sr. *'mɛsnu* 'masten' (Ra); *'mɛstno* (NK); m. *'mɛstɔn* ~ ž. *'mɛsna* (Ge); ž. *'žã:uasna* (Ra); *'žã:uɔstən* ~ *'žã:uɔsən* (De).

Nekaterim govorom ni tuj pojav $zr > zdr$: *zd'ra:vən* (NK); *zd'ra:vən* (Ra).

2.3.1.10 Issln. *t̃

Sekundarna skupina **t̃ɔj* ima v vseh obravnavanih govorih odraz *tj*: *'listjɛ* (SvD, Tr, Ge, CL); *'Tɔrstjɛ* 'Tršće' (Tr); *'tri:tjɛ* (Os); *'listjɛ*, Oed. s *'kɔstjɔ* (De).

2.3.1.11 Issln. *k/*g/*x

Narečna palatalizacija v gradivu ni izpričana. Razvoj *hiša > šiša*, ki ga najdemo v nekaterih govorih, se interpretira kot asimilacija $h-š > š-š$ (Ramovš 1924: 246). *Šišo* najdemo tudi na območju južnotranjskih govorov, tam jo Rigler (1963: 152) interpretira kot asimilacijo, do katere pa je vendarle prišlo le na območju govorov, kjer je bila tudi sekundarna palatalizacija močnejše razvita. Kaj takega za čabranške govore ne moremo trditi, saj ni izpričan niti posamezen primer narečne palatalizacije, tu se more torej *šiša* interpretirati kot asimilacija. Pojav na obravnavanem območju tvori izogloso, in sicer zajema manjše območje okoli Babnega Polja, Prezida in (nekdaj) Novega Kota,¹⁷⁹ na

¹⁷⁸ Leksema *postelj* oziroma *postelja* sta bila izpričana le v Babnem Polju, Novem Kotu, Janežih, Čabru, Ravnica in Osilnici. Na celotnem območju sicer prevladuje germanizem *špampet*.

¹⁷⁹ Informatorica za Novi Kot priča, da so včasih nekateri prebivalci govorili *hiša*, nekateri *šiša*, danes pa vsi samo še *hiša*.

osrednjem ravniško-trščanskem delu oblike *šiša* ne poznajo, nato pa je ponovno izpričana na osrednjem gerovskem delu, kot piše tudi Lisac (2006: 84) »primjer *šiša* dolazi u Gerovu, a uglavnom i u okolici toga mjesta«. Južno od Gerova in Zamosta oblika ni znana niti kot arhaizem.¹⁸⁰ Podajamo še gradivo: *šiša* (**Za, Vo, Ge**); *xiša* ~ *šiša* 'hiša', *šišca* 'dnevna soba' (**Pr**); *xiša* ~ *šiša* (**BP, NK**); *xiša* 'hiša', *šiša* 'dnevna, osrednja soba v hiši' (**Pl**); *šiša* (star.) (**Hr**); ~ *xiša* (**La, SvD, Ja, KV, Ra, Tr, Os, BL, Tu, Raz, De, CL**) oziroma *xi:ša* (**Ča**).

Asimilacije, kjer je prizadet fonem *x*, so zelo pogoste. Na celotnem območju je razširjena asimilacija *xč* → *šč*: *nihče* – *njšče* (**La, Ge**); *nexče* ~ *nešče* (**BP**); *nęšče* (**Ra**); *nešče* (**Tr**); *ni:šče* (**BL**); *nišče* (**De**); *nęšče* (**CL**); *hči, hčer(ka)* – *š'čę:rka* (**SvD**); Red. *š'čę:ri* (**KV**); *š'čę:rka* (**Lo**); *š'či* (**Pl, Vo, Tu, Raz, De, CL**); *š'či:rka* ~ (*nixče*) (**Za**); *š'či*: (**BL**); *š'čę:r* (**Ge**).

Asimilacija *xt* → *ft* je znana vsem govorom južneje od Čabra: *noht* – *'nu:ft* (**Ča, BL**); *'nuxt* ~ *'nuft* (**Ra**); *'nuft* (**Tr, Pl, Os, Hr, Vo, Ge, Tu, Po, Raz, De**); *laktič* 'komolec' (*kt* > *xt* > *ft*) – *'uǫ:ftič* (**BL**); *'uǫ:ftič* (**Ge**); *'uǫftič* (**Raz**); *'uaxtič* (**De**). Zasedili smo tudi primer asimilacije *xk* → *fk*: *lahko* – *'uufku* (**Vo**).

Asimilacijo vzglasne skupine *xv* → *f* najdemo v osrednjem in južnem delu: *hvala* – *'fa:la* (**Tr, Hr, Ge, CL**); 1. os. ed. sed. 'hvaliti' *'fǎ:lĭn* (**De**).

Oblika *prejk* 'prej' je najverjetneje nastala z asimilacijo veznika (*prej*) *ko: p'rę:k* (**Ča**) oz. *p'rę:ĭk* (**La, NK, Tr, Ra, Pl, Za, Vo, Ge, De**); *p'rę:ĭk* (**Ja**); *'najp'rę:k* (**Os**); *najp'ręk* (**CL**).

Razvoj *g* → *k* najdemo v enem primeru: *ka'sę:ĭnc* 'gosenica' (**Ge**).

2.3.1.12 Issln. **c/*z/*s/*č/*ž/*š*

Psl. **j* (> issln. **č*) ima odraz *č* v vseh obravnavanih govorih: *p'lu:ča* (**La**); *s'vę:ča* (**SvD**); *s'vę:ča* (**Ča, CL**); *p'luča* (**Pr, Pl**); *s'vę:ĭča* (**Ra, Hr, BL**); ž. *'vę:čja* (**Tr**); *s'vę:ĭča* (**Hr**); *'vę:čji* (**Raz**); *s'vę:ĭča*, del. na *-l* m. *v'rá:čau* (**De**).

Prvotni skupini psl. **stĭ* in **skĭ* sta se v slovenščini razvili v *šč*, ki se v obravnavanih govorih ni nadalje spreminjala: *'ta:šča* (**La**); *ko'si:šče, k'lę:šče* ~ *k'lę:šče, og'ni:šče* (**Ča**); 1. os. ed. sed. *'jęščen* (**BP**); *k'ua:šč* 'klašč, klop' (**NK**); *uog'nišče* (**Ra**); 1. os. ed. sed. *'ję:ščen* 'iskati', *'kǎ:rščen* (**Hr**); *k'lę:šče* (**Ge**); *uog'ni:šče* (**Raz**); *peš'čica* 'prgišče', 3. os. ed. se d. *'išče* (**De**). Izjema je leksem *nalašč*, kjer mestoma prihaja do izpada končnega *š* oziroma *č*: *'na:uáč* (**NK, Ra**); *na'uǫč* (**Hr**); *'nauáš* (**De**).

Prvotni skupini **zgi* in **zdi* imata odraz *ž* oziroma *žj*: *d'rǫ:žje* (**Os**); *dež* – Red.: *'dǫžja* (**BP**); *'dǫžja* (**La, NK, Ja, Pr, Lo, Pl, Ge, Tu, Po, Raz, De**); *'dęžja* (**KV, Ra**); *'dežja* (**Tr**); *'dǫžja* (**Vo**). Leksem *možgani* z naslonitvijo na *mozg* (Ramovš 1924: 286): *maž'gǎ:mi* (**BP**); *mež'ga:nę* (**Ra**); *mož'gǎ:nę* (**Os**).

¹⁸⁰ V Turkih in Požarju so informatorji izrecno povedali, da besedo *šiša* uporabljajo *bajtarji*, to so Gerovci in domačini severno od teh.

Ostanke druge palatalizacije najdemo v imenski sklanji pri leksemu *otrok*, kjer ga poznajo:¹⁸¹ (vse Imn.) *ot'ruo:ci* (**La**); *ot'roci* (**SvD**); *at'ruo:ci* (**BP**) ~ *ot'ro:ki* (**KV**, **PI**), *ot'r#o:ki* ~ (*deca*) (**Za**). V govoru Ravnic in Babnega Polja najdemo ostanke druge palatalizacije v množini leksema *volk*, kjer je palatalizirana osnova posplošena na vse množinske skloni: I/R/Tmn. *ʔo:ci*, Dmn. *ʔo:can*, Mmn. *ʔo:cix*, Omn. *ʔo:cmę* (**Ra**); Imn. *ʔuci* ~ *ʔo:uki*, Rmn. *ʔuci* ~ *ʔo:uku* (**BP**).

Ostanki druge palatalizacije so v pridevniški sklanji vidni v treh primerih v govoru Babnega Polja: R *d'ruzęga* 'drug', R m. *veš'uo:ęęa* 'visok', R *t'a:ęęa* 'tak'.

Palatalizirane oblike so pogosto, vendar neobvezno izpričane v 2. osebi ednine in množine velelnika glagolov z osnovo na velar: 2. os. ed. *v'le:ıęęę*, 2. os. mn. *pe'cite* (**BP**); 2. os. ed. *'reęę!* ~ *st'rižęę!* (**Ra**); ~ *st'ri:žij!* (**Ge**); 2. os. mn. *'pecte* (**De**) ~ 2. os. mn. *pe'čite* (**Ge**).

Asimilacijo *čb* → *žb* izpričuje gradivo Prezida in vsi govori južno od njega v smeri Ravnic: *čebela* oz. *čebelica* – *žbę:ua* (**Pr**); *žębę:ua* (**Ra**); *žębiųca* (**Tr**); *žbę:ua* (**PI**); *žbi:ua* (**Os**, **Hr**, **Raz**); *žbi:ua*, (**BL**); *žbę:ua* (**Vo**, **Ge**, **Tu**); *žbię:ua* (**De**) ~ *čębe:la* (**La**); Imn. *čębę:le* (**Ča**); *čębi:ua* (**BP**); *čębę:ua* (**Ja**); *čębę:ua* (**Lo**); *čebelņjak* – *čebel'nak* (**SvD**); *čębeļnak* (**NK**); *čebulica* oz. *čebula* – *žbulca* (**Os**); *žbijua* (**BL**).

Prekizložno asimilacijo *s-š* → *š-š* izpričuje gradivo iz skoraj vseh obravnavanih govorov: 3. os. ed. sed. *se pošęši* (**SvD**); del. na *-l* ž. *š'li:šala*, *koš'i:šęęę* (**Ča**); *šęšit* 'sušiti', *šušę* (**BP**); *došęšit* 'dosušiti' (**NK**); *šušę* (star.) (**Ra**) *šušę*, del. na *-l* ž. *š'lišęua* (**Tr**); 1. os. ed. sed. *paš'lu:šan* (**Za**); *šęšit* 'sušiti' (**Os**); *poš'lu:šat* (**Hr**); *Šęši:ca*, *šęřšin* 'sršen', 3. os. ed. sed. *š'lišij*, *pošęšit* 'posušiti'; (**BL**); *pašüşit* (**Ge**); *šüşę* (**Tu**, **Po**); *šüşę*, del. na *-l* mn. m. *pošüşili* (**Raz**); *šušęca* 'tuberkuloza' (**De**). Na terenu je bilo iz opomb posameznih informatorjev razvidno, da občutijo obliko z asimilacijo kot starejšo, zato je mogoče predvidevati, da je bila ta asimilacija v preteklosti bolj razširjena, kot je morda videti iz tu predstavljenega gradiva.

Prekizložno asimilacijo *s-č* → *š-č* zasledimo le mestoma: *š'nučę* 'sinoči' (**Ra**); *š'nu:čij* 'sinoči' (**BL**); *š'nučij* 'sinoči' (**De**); Oed. *š čęvę:kan* (**CL**).

Redko izpričana je prekizložna asimilacija *z-č* → *ž-č*: *vožičęk* (**SvD**); *möži:nčęk* 'mezinec' (**Ge**), medtem ko je asimilacija predloga z pred *n → *ž* zelo pogosta: Omn. *ž'nimi* (**La**); Oed. *ž n'jin* (**SvD**); *ž'nin* (**Ra**); *ž'no* (**Za**); Oed. *ž'nin* (**Os**); *ž'nin* (**Hr**); Oed. *ž'ni:n* (**Ge**); (*š'nijmij*) (**De**); *ž'nin* (**CL**).

¹⁸¹ Večina govorov pozna le leksem *dete* (Prezid, Osilnica, Hrvatsko, Bosljiva Loka, Gerovo, Vode – leksem *otrok* redko v rabi, Turke, Razloge, Delnice), nekateri poznajo leksem *otrok* le v edninski obliki, v množini leksema *otrok* in *deca* (Zamost) oziroma le leksem *deca* (tako na primer Novi Kot, Loknari, Ravnice, Tršće, Čabar).

2.4 Prozodija

V vseh govori obravnavanega območja sta fonološko relevantna mesto naglasa in kvantiteta. Tonemskih nasprotij govori ne poznajo. Kvantitetne opozicije so le v naglašeni zlogih, dolgi vokali so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni bodisi nenaglašeni. Ponaglasne dolžine niso znane. Naglas praviloma ne stoji na zadnjem zlogu večzložnic (z izjemo odvisnih sklonov znotraj sklonske paradigme) zaradi splošne tendence umikanja naglasa z zadnjega zloga, mestoma tudi s predzadnjega na predhodni zlog.

V vseh obravnavanih govori je prišlo do nastanka novega dolgega cirkumfleksa in do zgodnje podaljšave nezadnjih kratkih akutiranih zlogov. Vsi govori so izvedli vse splošnoslovenske naglasne premike (umik na prednaglasno dolžino, pomik dolgega cirkumfleksa na naslednji zlog), od nesplošnoslovenskih naglasnih premikov pa so izvedli naslednje:

- umik na prednaglasni *e* in *o* (t. i. umično naglašena *e* in *o*),
- umik s končnega kratkega odprtega in zaprtega zloga na predhodni zlog,
- umik na prednaglasno nadkračino (t. i. umično naglašeni *a*) z odprtega in zaprtega zloga,¹⁸²
- terciarni umik cirkumfleksa na predhodni zlog z zadnjega odprtega in zaprtega zloga,
- umik novega dolgega akuta z zadnjega odprtega in zaprtega zloga na predhodni zlog.

Zaradi izgube tonemskih nasprotij lahko zadnje štiri omenjene naglasne premike ubeledimo tudi kot umik naglasa z zadnjega dolgega ali kratkega odprtega in zaprtega zloga na predhodni zlog.

Redko v govori najdemo tudi večzložnice, v katerih je prišlo do mlajšega naglasnega umika za dva zloga. Do umika novega dolgega akuta z zadnjega zloga na predpredhodni zlog prihaja v govori Babnega Polja in sosednjega Prezida, kjer najdemo primer *'gaspadar*. Drugje tega ni zaslediti.

V krajevnih govori Prezida, Loknarjev nad Čabrom, Ravnic in Plešč najdemo umik z zadnjega kratkega zaprtega zloga na predpredhodni zlog: *'mačerak* 'močerad' (**Pr**); *'čemerat* ~ *'mačerat* 'močerad' (**Lo**); *'mačerat* 'močerad', *'baratat* 'barantati', *'gadernat* 'godrnjati', *'mektat* 'meketati' (**Ra**); *'mačerak* 'močerad' (**Pl**). Ta umik je znan tudi nekaterim govorom notranjskega narečja in morda predstavlja skupno izofono.

¹⁸² Posebej poudarjam, da je prišlo do umika na prednaglasno nadkračino z odprtega in zaprtega zloga, ker en primer v gradivu iz kontrolnega kostelskega govora Banje Loke z ohranjeno ponaglasno dolžino morda kaže na to, da je do umika na prednaglasno nadkračino z odprtega zloga prišlo relativnokronološko gledano prej kot pa z zaprtega zloga: prim. *'magla* : *'paku*.

Tine Logar (1996: 207) je v okviru belokranjskih govorov za t. i. belokranjske naglasne premike (tj. terciarni umik cirkumfleksa in umik novega dolgega akuta) predvideval, da sta se oba tonema najverjetneje že pred svojim umikom izenačila, saj so odrazi novo naglašeni samoglasnikov isti. V čabranških govorih so tudi odrazi zlogov, naglašeni po umiku s končnega kratkega odprtega in zaprtega zloga na predhodni dolgi zlog (tipa *širok* < *širōk), enaki tistim, naglašeni po umiku cirkumfleksa in novega dolgega akuta (kjer ni prišlo do podaljšave). Sklepati je, da so se vsi tonemi na zadnjih zlogih izenačili po izgubi tonemskih nasprotij, nato pa je prišlo do umika na predhodni zlog v približno istem časovnem obdobju. To se je časovno prej zgodilo v leksemih s končno kračino in prednaglasnima *e* in *o* (tipa *zelen* in *modras*), kajti le-ta sta v zlogih, naglašeni po umiku naglasa s končnega kratkega zloga na predhodni kratki zlog, v vseh govorih, z izjemo govora Babnega Polja, sovpadla z odrazi za umično naglašena *e* in *o*: *'kʷo:za* in *'pʷo:štɛn* (NK). Govor Babnega Polja izkazuje na tem mestu le kračine, primerjaj: *pa'nʷo:či* in *'kasmat* 'kosmat'.

V kontrolnih kostelskih govorih so v Banji Loki ponaglasni nenaglašeni dolgi samoglasniki večinoma iste kvantitete ne glede na to, do katere mlajše naglasne spremembe je prišlo: prim.: *'ime:r*, 3. os. ed. sed. *'leži*: 'ležati' in *'modra:s*, vendar že tudi *'po:plat*.

Samoglasniki, naglašeni po mlajših naglasnih premikih, v večini govorov izkazujejo kračino in bodisi samoglasniški upad. Znotraj čabranških govorov se tu tvori jasna izoglosa med bajtarskimi in gebarskimi govori. Bajtarski govori namreč izkazujejo samoglasniški upad oziroma akanje v novo naglašenem zlogu, medtem ko gebarski govori tega ne poznajo. Prim.: 3. os. ed. sed. *'bali* 'boleti' (BP) ~ *'boli* (Po). Dokaz, da je v gebarskih govorih prišlo do mlajših naglasnih umikov, tako ne more biti barva novo naglašene samoglasnika, temveč bodisi njegova kvantiteta – kračina (tam, kjer ni prišlo do podaljšave), bodisi barva prvotno naglašene samoglasnika, ki priča o tem, da je zlog nekdanj bil pod naglasom: prim. *'gosput*, *'mesu* ~ Ted. *'ja:goda*, *k'ra:vɔ* in Red. *'ro:ki* ~ Red. *'xi:šɛ* (BL) ter *'ɔku* ~ *kɔ'le:nɔ* (CL).

V govorih, ki na tem mestu izpričujejo dolžino (Čabar, Hrvatsko in Bosljiva Loka), do podaljšave še ni prišlo v vseh primerih, saj v njih obstaja tudi kar nekaj dvojnic. Vsi trije omenjeni govori nasploh težijo k podaljševanju zlogov, tudi enozložnic.

V okviru čabranško-kostelskega območja sta kostelska govora Banje Loke in Delača mlajše naglasne umike verjetno izvedla najkasneje, saj je novonaglašeni samoglasnik vedno kratek, poleg tega pa imata še ohranjeno ponaglasno dolžino. Barva prvotno naglašene samoglasnika se v govoru Banje Loke in Delača razlikuje glede na (ne)odprtost zloga, in sicer je, relativnokronološko gledano, najverjetneje najprej prišlo do umika na zadnjem odprtem zlogu in šele na to na zadnjem zaprtem zlogu, če ne gre zgolj za različen fonetični razvoj glede na (ne)odprtost zloga. Prim.: *'golo:p* – *'mesu:*, *'gospo:t* – *'nebu:*, *'viče:r* in *'pepe:ɥ* – *'srɛ:* (Banja Loka); *'golo:p* – *'mesu:*, *'viče:r* ~ *'pepe:ɥ* – *'srɛ:* (Delač).

V narečnem gradivu nismo našli primerov umika novega dolgega cirkumfleksa v večzložnicah, tj. Ivšičeve retrakcije (prim. Pronk 2010: 105), na primer: *ga'se:ĩnca* (BP), *gaš'ča:ua*, *na'ua:da* (Ra), *ka'se:ĩnc* 'gosenica' (Ge), *gø'se:ĩnca* (BL).

V rodilniku množine trizložnic srednjega in ženskega spola praslovanskega naglasnega tipa a se novi dolgi cirkumfleks redno odraža kot dolžina (*i* in *u* sta skrajšana) na zadnjem zlogu. Vendar pa smo kljub temu našli nekaj primerov umika: (vse Rmn.) *'kalejn* 'koleno', *'palejn* 'poleno', *'besejt* (BP); *'kalejn*, *'apat* 'lopata', *p'uanin* (Ge); *p'uanin* (De). O »nestanovitnosti« naglasa v rodilniku množine pri trizložnicah tudi Lisac (2006: 88) za govor Delnic.

Podajamo gradivo za posamezne mlajše naglasne premike:¹⁸³

Umično naglašeni a: *'mægla*, *'daska*, *s'tæza*, *s'kædan* (La); *s'kædan*, *'mægla*, *s'te:za*, *'dęska* (SvD); *'dęska*, *tęma* (Ča); *s'køðon*, *'møgua*, *s'tøza* (BP); *'pæku*, *s'kædan*, *'mægua*, *s'tæza*, *'daska* (Pr); *'dænæs*, *'daska*, *s'kædan*, *'kæbu* (NK); *s'kedęn*, *'peku*, *s'teza*, *'deska*, *'megua*, Red.: *'dežja*, *'pesa* (Ied. *'pęs*) (Ja); *'peku*, *s'kedęn*, *'deska*, *'megua*, *s'teza*, Red. *'dežja* (Ied. *'deš*), *'pęsa* (Ied. *'pes*) (KV); *s'keden*, *'peku*, *'megua*, *'deska*, Red. *'dæžja* (Ied. *'deš*) (Lo); *s'kędęn*, *s'tębęr*, *'peku*, *s'tęza*, *'męgua*, *'dęska*, Red. *'pęsa*, *'dežja* (Ra); *'peku*, *s'kedæn*, *'deska*, *'megua*, Red. *'pęsa* (Ied. *'pes*) (Tr); *'pæku*, *s'kædan*, *'daska*, *s'tæza*, *'mægua* (Pl); *'dænæs* (Za); *s'kodon*, *'toma*, *'mogua*, *s'toza* (Os); *'døska*, *'møgla*, *s'tøbør*, *'bøzøk*, *'tøma* (Hr); *'mogua*, *'døska*, *s'tøza*, *s'tøbør*, *s'køðon*, *š'čøpøc* (BL); *'pøku*, *s'kædan*, *'daska*, *'mægua* (Vo); *'bæzæk*, *'tæma*, *'pæku*, *'mægua*, Red. *'dæžja*, *'dænæs* (Ge); *'pøku*, *s'køðon*, *'døska*, *'møgua*, *s'tøza* (Tu); *s'tæbær* (Po); *'pøku*, *s'køðæn*, *'døska*, *'møgua*, *'tæma* (Raz); Red. *'dæžja*, *'daska*, *'mægua*, *s'tøza*, *s'kædan*, *'pækøu*, *'kæbæu* (De); *'dænæs*, *'mægva* (CL).

Terciarni umik cirkumfleksa: *'særci*, *'jæmi*, *'peru*, *'sænu*, *d'ręvu*, *'mesu*, *'uøku*, *'kølu*, *p'rosu*, *'køkuš*, *'væxu*, Red.: *'kærvi*, *'lęda*, *'peči*, *'zemli*, *'lęsa*, *d'lani*, *'rami*, *'nøči*, *'kozi*, *'vødi*, *'roki*, *'møža*, *'zøba*, Imn.: *'vasi*, *'peči*, *'kosti*, *'kozi*, *'zøbi* (La); *'væxu*, *'nębu*, *'særci* (star.), *č'rævu* (star.), Red. *'kærvi*, Imn.: *'uøsj*, *'zæbi*, *'næxti*, *'kastj*, *'lædi* 'ljudje', *'bøuæn*, *'xædu*, *'tešku* (SvD); *'ve:čir*, *'fa:zan*, *p'rø:so*, *'nebu*, *'testu*, *'cepın*, *'særce*, *'vøku*, *'kølu*, *'golup*, Ted. *'seno*, Imn.: *'pe:či*, *'lę:di*; *'la:ži*, *'la:si* ~ *'lasi*, *'vø:cj* 'oko', *'zø:bi*, *'nøči*, *'røgi*, *'veši* 'uš', Tmn. *'mesu*, 1. os. ed. sed. *'iman*, *'syšjt*, *'bø:lan*, *'te:šku*, *'xædu*, *'dø:mou* (Ča); *'vixar*, *'jæmi*, *d'ręvu*, *'kakuš*, *'kaøu*, *'galøp*, *'abærf*, *'uaku*, *'vęxu*, *'čęvu*, *'testu*, *'teøu*, *'nebu*, *'peru*, *'sęnu*, Red.: *'vasi*, *'sørci*, *'veši* 'uš', *'mesu*, *'pesti*, *'zaba*, *'maža*, *'raba*, *k'lapi*, *'peti* 'peta', *'peči*, *s'veta*, *'lesa*, *d'uani*, *'vaza*, *'nači*, *'raga*, *'baga*, *'mači*, *'nagi*, Imn.: *'uasi*, *'uäči*, *'zabi*, *'næxti*, del. na. -l m. *'abriu*, *'damu*, *'pasøt* 'povsod', *'baøan*, *'mačan*

¹⁸³ Gradivo za umik na prednaglasna *e* in *o* se nahaja v poglavju 2.2.1.7.

'močan', 'lɛpu, z'večɛr, 'taku, 'devɛt, 'desɛt, 'dɛʃit 'duʃiti', 'sɛʃit (**BP**); 'sərci, 'kakuš, 'kaɯu, 'mesu, 'senu, 'uaku, 'gasput, Red.: 'peči, 'meda, 'ženi, 'sɛstri, 'lesa, s'tɛ:ɲine ~ s'teni 'stena v gozdu', 'pesti, g'uavi, 'uasi, 'zaba, 'maža, 'kazi, 'raki, 'nagi, 'vadi, 'kɔsti, 'vɛʃi 'uš', 'kərvi (**Pr**); 'sɛkrit 'stranišče', 'žəvu 'žival', 'pɛpiɯ, 'mesu, p'rasu 'proso', 'gasput, 'kazuc 'kozolec', d'revu (za 'uargt) 'plug', Red.: 'lɛsa, 'nači, Ted. 'kazo, Imn.: 'peči, s'meti 'smet', ka'kuši, 'uasi 'las', 'ragi 'rog', 'nagi, g'uavi, 'lɛdi 'ljudje', 'buxi, prid. m. 'bauan, 'dama 'doma', 'zak 'zakaj', 'nɛdu 'nekdo', 'nekjer 'nikjer', 'damu 'domov', 'pafsut 'povsod', 'uəxku, 'lɛpu, 'taku, 'zatu (**NK**); 'kaɯu, 'kakuš, 'mesu, 'senu, 'sɛstri, 'ženi, 'sərci, Red. 'kazi, 'kərvi, 'peči, s'nega, 'pesti, 'maža, 'zaba, 'nači, 'nagi, 'uaka 'oko', Imn.: 'kasti, 'uaci, 'naxti, 'zabi, 'uasi, 'lɛdi, 'maži, 'xedu (**Ja**); 'vexu, 'sərci, 'kakuš, 'gasput, 'kaɯu, 'karin, 'mesu, 'senu, Red.: 'uasi, 'zaba, 'raki, 'naxta, 'nagi, 'vadi, 'pesti, 'ženi, 'sɛstri, Imn.: 'zabi, 'kasti, 'uaci, 'nači, 'peči (**KV**); 'mesu, 'kaɯu, 'kakuš, 'serci, 'vexu, 'kazuc 'kozolec', p'leviɯ, Red.: 'buxi, g'uovi, 'kasti, 'kazi, 'vadi, 'kɛrvi, 'uasi, 'maža, 'zaba, s'teni, 'sena, 'ženi, 'zemli, 'vasi, Imn.: 'maži, 'zabi, 'nači, 'nagi, 'naxti, 'peči, 'pesti, 'sɛstri (**Lo**); 'mesu, 'nebu, 'peru, 'pɛpiɯ, 'večir (ž.), 'kakuš, 'gauɔp, 'kaɯu, 'sərci, 'sɛnu, 'tɛstu, 'dɛkle, Red.: p'raxa, v'rata, s'trani, 'nači, 'mači, 'nagi, 'baga, 'kasti, 'uasi 'vas', 'maža, 'zaba, 'raba, 'kapi 'klop', 'lɛsa, s'nega, s'mɛxa, z'veri, 'peči, 'meda (star.) ~ 'mɛ:da (nov.), 'leda (star.) ~ 'lɛ:da (nov.), 'pesti, Imn. g'radi, 'zabi, prid. m. 'bauɛn, 'lɛpu, 'devit, 'desit (**Ra**); 'kakuš, 'uaku, 'vexu, 'mesu, 'senɔ, 'sɔrci, 'zak 'zakaj', 'tak, 'xɛdu, 'dama, 2. os. ed. sed. 'vɛslaš, Red.: g'uavi, 'zaba, 'kazi, 'nagi, 'nači, 'kasti, 'pesti, 'peči, 'lɛsa, 'rɛki 'reka', 'čɛsti, Imn.: 'uasi, 'zabi, 'lɛdi (**Tr**); 'uɔbərɔf, 'vexu, 'mesu, 'sərci, 'kaɯu, 'kakuš, 'kazuc 'kozolec', Red.: 'lesa, 'senu, s'teni, 'pesti, 'meda, 'maža, 'raki, 'uaka 'oko', Imn.: 'uasi, 'uaci, 'kɔsti, 'nači, 'zabi, 'peči (**PI**); 'gosput, 'večir, 'uoku, 'vexu, 'teɯu, 'kokuš, Red.: 'vasi, 'mesa, 'neba, Imn. 'zɔbi, 'nɔgi, 'kozi, 'uɔči, 'lɛdi, 'uosi, 'nixɛ, 'vesiɯ, 'lɔpɔ ~ 'lɛpu, 'dɔmu ~ 'damu, 1. os. ed. sed. 'pəznən, 'iman, del. na -l m. 'jimiɯ, 'jɛgraj, 'desit; 'mɔzi:nc (**Za**); 'vixar, 'vexu, 'večir (ž.), 'jesin, 'nebu, 'peru, 'sɛnu, 'mesu, 'jemi, 'postərɔf, 'sərci, z'uotu, 'zalif, 'uɔbɯak, 'uɔbruč 'obroč', 'korin, 'kokuš, 'uoku, 'koɯu, Red.: 'peči, 'lɛsa, 'nogi, 'soli, 'moči, 'kosti, s'uomi, g'uovi, s'nega, 'pesti, 'zaba, v'rata, b'radi, 'vasi, d'uani, p'raxa, Imn.: 'uasi, 'lɛdi, prid. m. 'boɯon, 'mɛxak, 'uoxak, 'težak, m'uodu, 'mokra, d'ragu, 'lɛpu, 'gostu, s'pomlat, 'doma, 'devit, 'deset (**Os**); č'rɛvu, 'vy:xu, 'sərci, 'nɛ:bu, 'mɛ:su, z'uɔ:tu, 'uɔ:bɯak, 'sɛ:nu, p'lɛ:viɯ, 'tɛ:stu, 'vɛ:čir, 'gɔ:uɔb, Rmn. 'kɔsti, Imn.: 'nɔgi, 'uɔ:či, 'uɔsi 'las', 'pɛ:sti, 'lɛdi, 'kɔ:zi, 'bɔɯan, 'lɛ:sin, s'trupin 'strupen', 'zatu, 'sɔmu 'samó', s'uɔbu, 'uɔxku, 'dɛ:sit, 'dɛ:vit, 1. os. ed. sed. 'pɔznən, 2. os. ed. sed. 'uɔbračaš, 3. os. ed. sed. 'ima (**Hr**); 'vixar, 'živoɯ 'žival', 'šəřin 'sršen', d'revu, 'sɛnu, 'jemi ~ 'jɛ:mi, d'rɛvu ~ d'rɛ:vu, 'vexu, 'kokuš ~ 'ko:kuš, 'ko:rin ~ 'korin, d'rɛ:vu ~ d'rɛvu, č'rɛ:vu, 'sərci, 'mɛ:su, 'večir (ž.), 'nɛ:bu, 'ko:rin ~ 'korin, 'ko:kuš ~ 'kokuš, 'ky:rje 'o:ku, p'ro:só, Red.: 'mo:ža, 'no:či, 'so:li, s'nɛ:ga, Ted.: 'ko:sɔ, g'uɔ:vɔ, Imn.: 'no:gi ~ 'nogi, 'ko:sti, 'zo:bi, 'ro:ki, 'uɔ:si 'las', 'lɛdi, 'lɛsin, 'bɔ:uɔn, 'gərdu, 'lɛpu, x'uɔ:dnu, s'uɔ:bu, 'uɔ:xku, 'to:ku ~ 'toku, 'ko:k ~ 'kok, 'de:vit, 'de:sit, del. na -l m.: 'za:čiɯ, za'mɛdju 'zamuditi' (**BL**); 'sərci, 'jemi, 'mesu, 'senu, 'kakuš, 'kauɔ, 'uoku, 'vuxu, Red.: 'nagi, 'kazi, 'vadi, 'kasti, 'nači, 'pesti, s'teni, 'peči,

'sestri, g'ʉovi, Imn.: 'zabi, 'ʉosi, 'ʉoči, 'lɛdi (**Vo**); 'dɛ:kɫe, 'lɛ:pó, b'la:gq, 'ʉã:sj, 'ga:ʉq, 'ka:rin, 'ʉokɫu, Imn. 'ʉoči ~ 'ʉokɫa, 'vɛçjr, prid. m.: 'sudqk 'sladak',¹⁸⁴ 'mevqk 'mehak', 'devit, 'desit ~ 'de:sit, 'pepiju, 'vesiju, Red. 'peči, Imn. 's'meti, 's'arci, Red. 'st'vari, 'gasput, 'kaʉo, 'kakuš, Red. 'kasti, Rmn. 'nači, 1. os. ed. sed. 'paznan 'poznati', 's'jno, 'vüxó/-o (Imn. 'vuha), 3. os. ed. sed. 'vüdre 'udariti', del. na -l m. 'püstiju, del. na -n m. 'püščen, 'kɫvaf ~ 'kərvaf (**Ge**); 's'arci, 'vexu, 'jemi, 'mesu, 'senu, 'koɫu, 'kokuš, Red.: 'zoba, 'kosti, 'noči, 'vodi, 'kozi, 's'nega, 'st'eni, 'leda, 'meda, 'zeni, 'sestri, 'zemli, Imn.: 'ʉasi, 'zobi, 'nogi, 'peči (**Tu**); 'ʉoku ~ ('oku), 'vexu, 'ʉobərf, 'zatu, 'xədu, Red.: 'zoba, 'vasi, g'ʉovi, 'kərvi, Imn.: 'zobi, 'ʉosi (**Po**); 's'arci, 'mesu, 'sənu, 'vexu, 'ʉoku, 'koɫu, 'kokuš, Red.: g'ʉovi, 'kosti, 'no:gi, 'vodi, 'kozi, 'nofta, 'zoba, 'moža, 's'nega, 'lɛsa, 'leda, 'meda, 'pe:či, 'zemli, Imn.: 'noči, 'ʉosi, 'zobi, 'lɛdi, 'zak 'zakaj', 'koɫu, 'lɛpu (**Raz**); 'mesu, 'čelust ~ 'čelüst, 'mexak, 'testu, 'lipu, 'tešku, 'imi, 'peru, 'pepiju, 'veçjr, 'devit, 'desit, 'nəbu, 'vesiju, 's'arci, 'radust, 'gqʉup, 'qbruč, 'qbuak, 'kərjn, 'oku, 'koɫu, 'kokuš, 'gorku, 'vixu ~ 'vixu, 'sixu, 'kərvaf, Red. 'ʉana 'lan', 'kosti, b'rjga, Imn.: 'zobi, 'kuɫa, 'lidi, 'qči 'oko', 1. os. ed. sed. 'iman (**De**); 'sənu, 'təstu, 'č'revu, 'lɛpu, 'mɛsu, 'oku, 'gɫup, 'kokuš, 'z'vatu, 's'vabu, 'kəsnu, 'dɫvu, 'sɫci, Imn. 'lɛdi (**CL**).

Umik novega dolgega akuta: 'zidar, 3. os. ed. sed.: z'goni, 'boli (**La**); 'məxur (star.), 3. os. ed. sed. po'kasi (**SvD**); 2. os. ed. sed. 'ži:viš, 3. os. ed. sed. 'ži:vi, 'le:ti, 'sa:di, z'go:ni, 'bo:li, 'gərmi (**Ča**); 'mɛxɔr, 3. os. ed. sed. 'cɛdi 'cediti', 'zidar, 'pastɛr, 'kavač, k'ʉabuk, 'kamar, 'čudak ~ (ču'da:k), 3. os. ed. sed.: 'bali, 'tapi, 'gari, 'rasi, z'gani, 'ʉavi 'loviti', 'gadi se 'goditi se', 'žɛvi, 'redi se 'rediti se', 'torpi, del. na -l m.: 'radiɫ, 'dabiɫ, 'gaspadar (**BP**); 'zidar, 'pastir, 'kavač, 1. os. ed. sed.: 'patin se 'potiti se (med boleznijo), 'ževin 'živeti', 3. os. ed. sed. z'gani, 'bali, 'gaspadar (**Pr**); 'boɫnik, 'kavač, 'mesar, 'ʉapar 'lopar', 'ʉatar 'oltar', 'hazi 'nazaj', 1. os. ed. sed.: 'iman, 'paznan, 'pastjn se 'postiti se', 2. os. ed. sed. 'sɛdiš, 3. os. ed. sed.: 'visi, 'kasi, 'kɫapi, 'sadi, 'staji, na'rači 'naročiti', z'gani, 'dərži, 's'mərđi (**NK**); 'kavač, 'pastir, 'zidar, 1. os. ed. sed. 'žɛvjn, 'sedin, 3. os. ed. sed.: 'bali, se 'radi, 'tapi, z'gani, 'žɛvi (**Ja**); 'kavač, 'zidar, 'pastir, 1. os. ed. sed. 'ževin, 3. os. ed. sed.: z'gani, 'žɛvi, 'bali (**KV**); 'kavač, 'pastir, 'zidar, 'ʉaltar, 2. os. ed. sed. 'živiš, 3. os. ed. sed. 'bali, z'gani (**Lo**); 'zidar, 'pastir, 'gaspadar, 'mɛxur, k'ʉobuk, 'kaɫač, 's'ramak, 1. os. ed. sed.: se 'patin, 'stajin, 3. os. ed. sed. z'gani, del. na -l m.: 'radiɫ, 'papiɫ 'popiti' (**Ra**); 'zidar, 'pastir, 'kavač, 'gaspadar, 1. os. ed. sed. 'žɛvin, 3. os. ed. sed. se 'pati, z'gani (**Tr**); 'gošpodar, 'zidar, 'kavač, 'pastir, 1. os. ed. sed. 'živjn, 3. os. ed. sed. 'živj, z'gani, 'boli (**Pi**); g'ʉovnik, 1. os. ed. sed. 'bojn, 3. os. ed. sed. 'boli (**Za**); 'žəpan, 'mɛxur, 'komar, 'košar, 'kovač, 'ʉopar 'lopar', 'gaspadar, 1. os. ed. sed.: 'gorin, 'kosin, 'topin, 'təpin, 'dərčim, 'čepin, 'sɛšin, 2. os. ed.

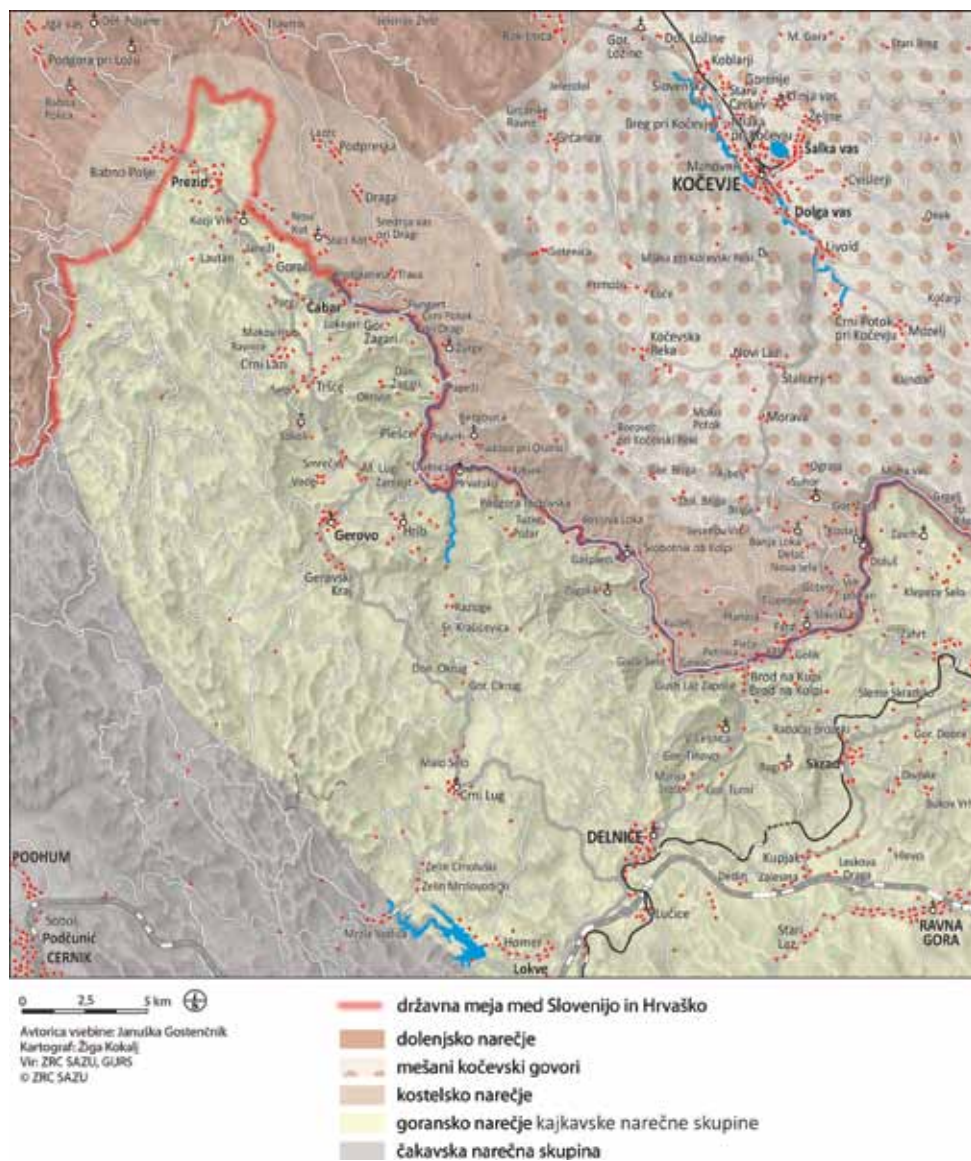
¹⁸⁴ Op. cit. 101.

sed. *živeš*, 3. os. ed. sed.: *'gərmi, 'pərđi, s'mərđi, 'gori* 'goreti', *'rosi* 'rositi', *z'goni*, *čepi*, *'leži* (**Os**); *s'rqmak, 'gqspa*, 1. os. ed. sed.: *'mučĩn* 'molčim', *s'pystĩn, 'bq:jin*, 3. os. ed. sed.: *'živj, 'dər:či, 'gq:ri* 'goreti', *z'gqri, 'vər:rtj, 'dərži, 'dęši* 'dišati', *'leži*, del. na -l m. *'ži:viu* (**Hr**); *'pa:stĩr ~ 'pastĩr, 'ko:vač, 'ko:mar, gq's'po:dar ~ gq's'podar, k'uo:bĩk ~ k'uo:byk, 'męxır* 'mehur', *žępan*, 1. os. ed. sed. *'ži:vin*, 3. os. ed. sed.: *s'to:pi, z'go:ni, 'bo:li, 'le:ži, 'vali* 'valiti', *'gřmi, s'mərđj, 'vərđi* (**BL**); *'zĩdar, 'pastĩr, 'kavač*, 1. os. ed. sed. *'živjĩn*, 3. os. ed. sed. *za'pĩti se* 'zarositi se', *z'gani, 'sadi, 'bali* (me) (**Vo**); *'pastĩr, 'mřxur, 'uo:fčar, 'kamarc, s'ramak*, 1. os. ed. sed. *'mažjĩn* (~ *'možjĩn*), 3. os. ed. sed. *'živi, 'kəpi ~ 'kəpj* 'kipeti', *'gari* 'goreti', *'ftapi se, z'ganj* (**Ge**); *'pastĩr, 'zĩdar, 'kovač, 'voznik* (star.), *gq's'podar*, 3. os. ed. sed.: *'gori, 'boli, z'goni, 'živi* (**Tu**); *'kovač, 'pastĩr, 'zĩdar* (**Po**); *'zĩdar, 'pastĩr, 'kovač*, 1. os. ed. sed. *'živjĩn*, 3. os. ed. sed. *z'goni*, del. na -l m. *'pęstijũ* 'pustiti', *'nəzaj* 'nazaj' (**Raz**); *'xidič, 'bedak, 'lřjsjak, g'ũavnĩk* 'glavnik', *gq's'pqdar*, 1. os. ed. sed.: *s'tqjin, 'pĩstin* 'pustiti', *'sidĩn* 'sedeti', *'ležĩn*, 2. os. ed. sed. *'bqjĩš*, 3. os. ed. sed.: *'k'leči, 'redi se, 'muči* 'molčati', *z'gĩbi* 'izgubiti', *z'gqni, 'diši*, del. na -l m.: *'kqsiũ, 'živjũ, 'pjstijũ* 'pustiti', *'pqpĩũ* (**De**); *'bedak*, 2. os. ed. sed. *'sędiš*, 3. os. ed. sed. *'mqčę* 'molčati' (**CL**).

Umik s končnega kratkega odprtega in zaprtega zloga: *'vřsok, 'zelen, 'nřšče* (**La**); *'qtrok ~ 'o:trok, 'mərlič ~ (mər'li:č)* (**Ča**); *'cęgan, 'žępan* 'župan', *'mqrleč, m'uatęč, 'atrac, 'madrqš* 'modras', *'patpumat*, prid. m.: *'gatqf, 'abras* 'obraz', *'abut* 'obut', prid. m.: *'vęsok, 'pejan, g'lębok* ~ (po švapanju) *'vębak* 'globok', *'kasmac* 'kosmat', *'aplejn, 'šqrac* 'širok', *'nęxčę ~ 'nęščę* 'nihče' (**BP**); *'abras, 'vřsok* (**Pr**); *'nabrac, 'mərlič, 'vasqk*, prid. m. *'zalęn* 'zelen', *'nęxčę, 'mərđa* 'morda', *m'ua:tjč, 'na:uač* 'nalašč' (**NK**); *'vesak, 'uorat* (**Ja**); *'vęsqk* (**KV**); *'vęsak* (**Lo**); *'cęgan, 'nęščę* 'nihče' (**Ra**); *'vęsok*, vendar ne tudi *męčę'rat* 'močerad' (**Tr**); *'vřsok* (**Pl**); *'mqrleč*, prid. m. *'vęsok* (**Os**); *'cįgan*, prid. m. *'šřqk, 'přjan, b'radac* (**Hr**); *'mərlič ~ 'mřlič, 'šęřqk, 'vęsqk ~ 'vřsqk ~ 'vřsqk, 'ni:ščę* 'nihče' (**BL**); *'vesak* (**Vo**); prid. m.: *'vřsak, 'šřrac, 'přjan, 'nřščę* 'nihče' (**Ge**); prid. m. *'vęsok* (**Tu**); *'visok* (**Raz**); *'šęřqk, 'žjvqt* 'življenje', *'niščę* (**De**); *'zębrac* 'izbrati', *'přvęlęč* 'prevleči', *'kępęt* 'kupiti', *'pęstęt* 'pustiti' (**CL**).

2.5 Geolingvistični prikaz jezikovnih pojavov

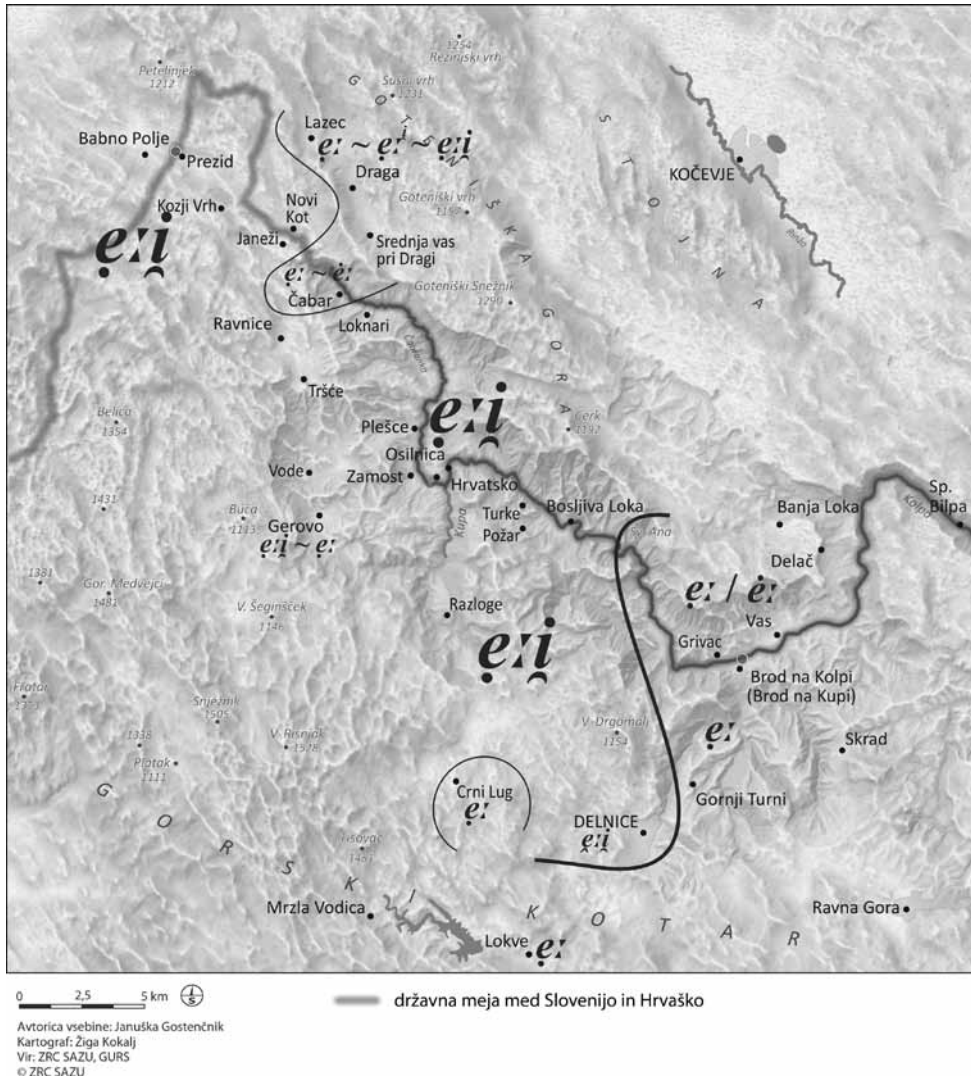
2.5.1 Uvodna karta

Karta 6: Trenutno veljavna narečna razmejitvev

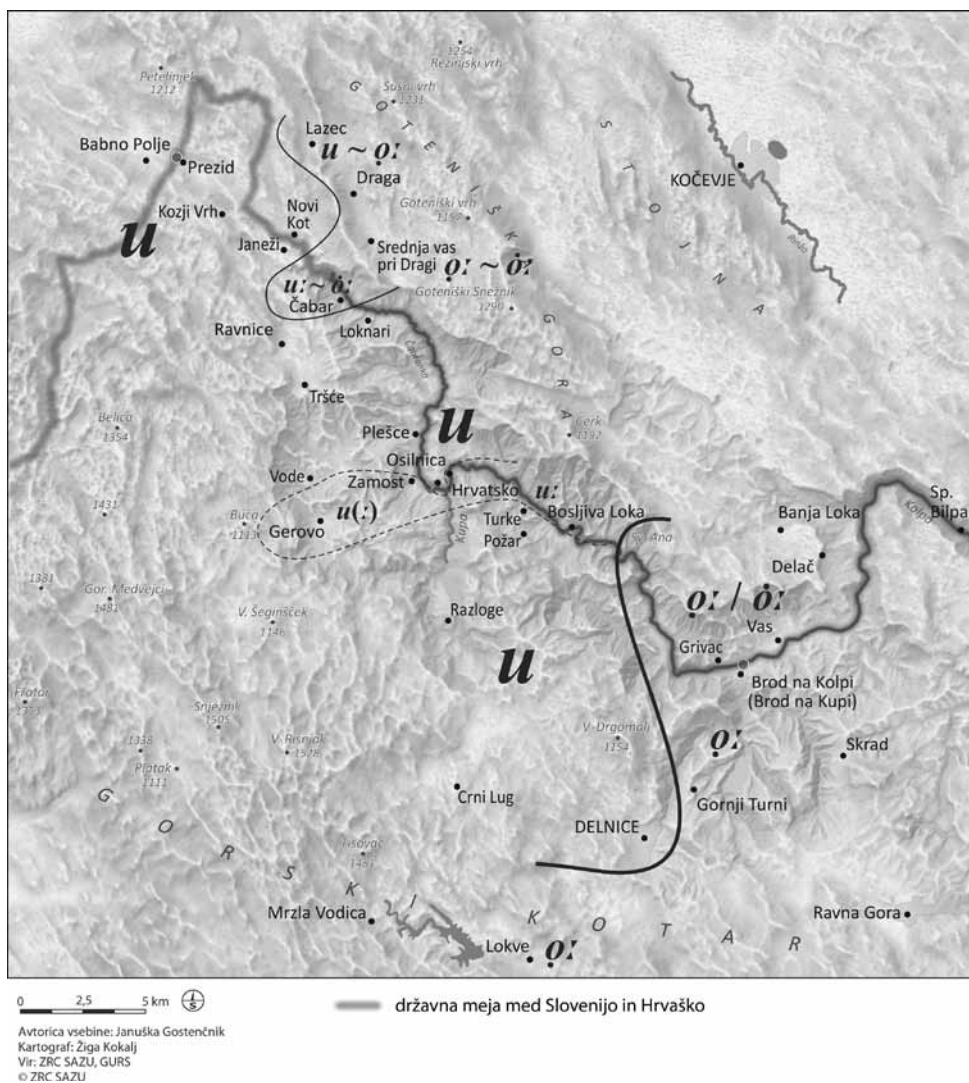

2.5.2 Odras issln. *ē/*ĕ-

Karta 7: Odras za issln. stalno dolgi jat in kratki akutirani jat v nezadnjih besednih zlogih

2.5.3 Odras issln. *ō

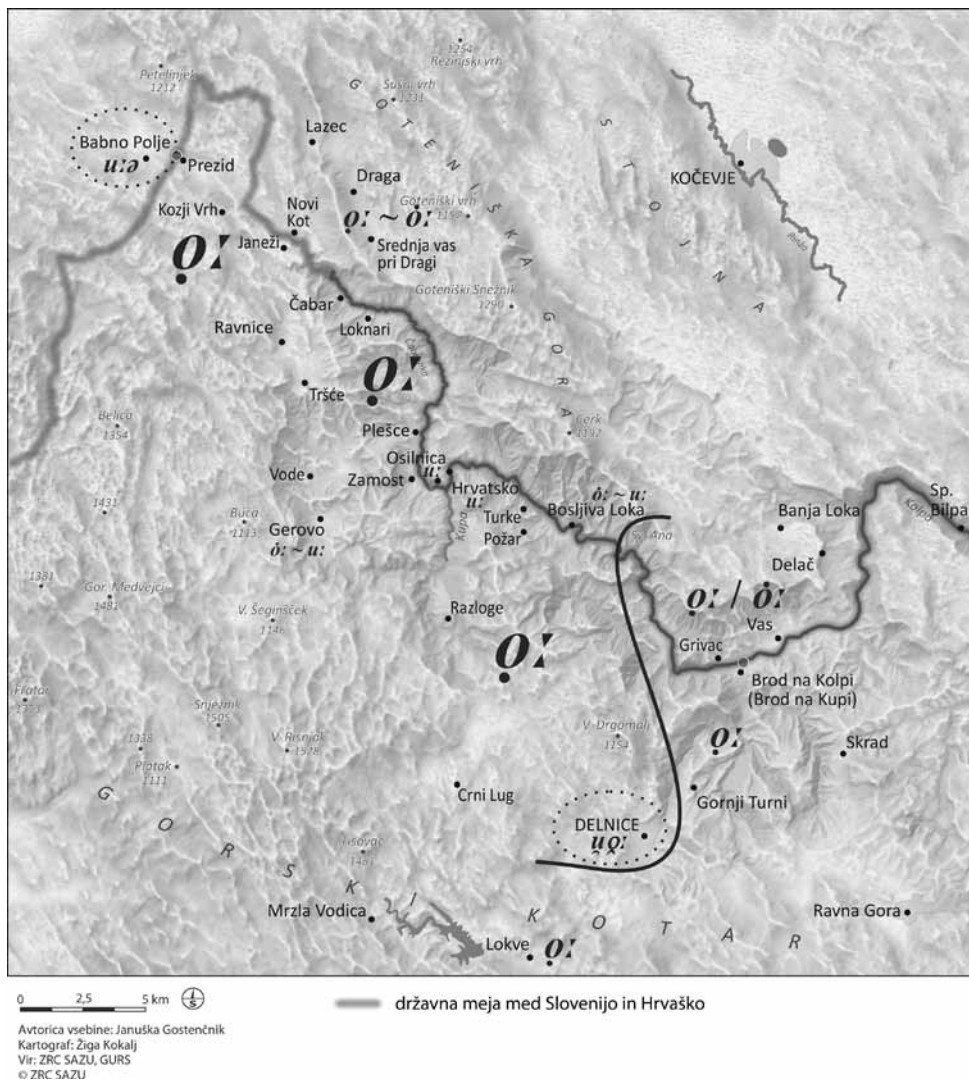
Karta 8: Odras za issln. dolgi *o*

2.5.4 Odras issln. *ē/*è- in issln. *ē/*è-

Karta 9: Odras za issln. dolgi *e* in kratki akutirani *e* v nezadnjih besednih zlogih ter za issln. dolgi *e*-jevski nosnik in kratki akutirani *e*-jevski nosnik v nezadnjih besednih zlogih

2.5.5 Odras issln. *ò- in issln. *ǫ/*ǵ-

Karta 10: Odras za issln. novoakutirani *o* in issln. dolgi *o*-jevski nosnik ter kratki akutirani *o*-jevski nosnik v nezadnjih besednih zlogih

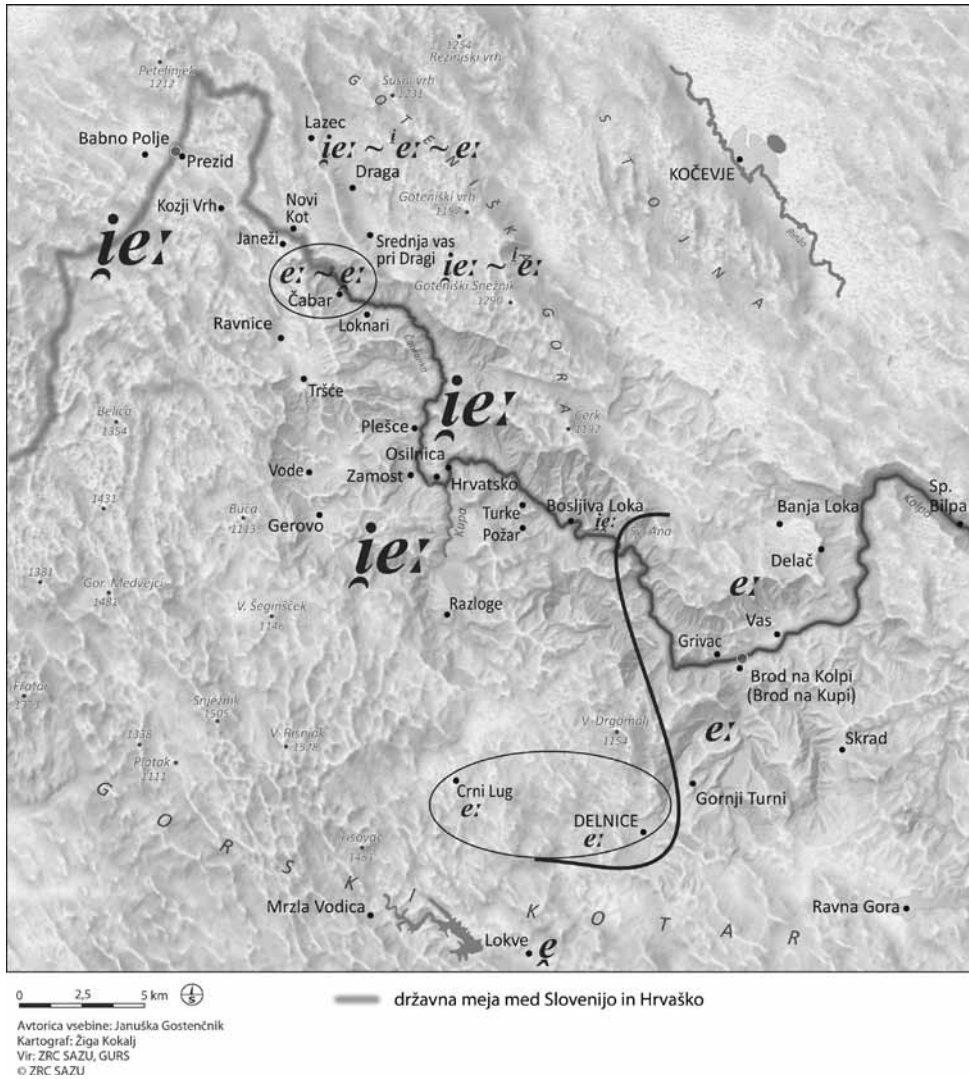
2.5.6 Odras issln. *ā/ǎ- in issln. *ā/*ǎ-

Karta 11: Odras za issln. dolgi polglasnik in kratki akutirani polglasnik v nezadnjih besednih zlogih ter za issln. stalno dolgi *a* in kratki akutirani *a* v nezadnjih besednih zlogih

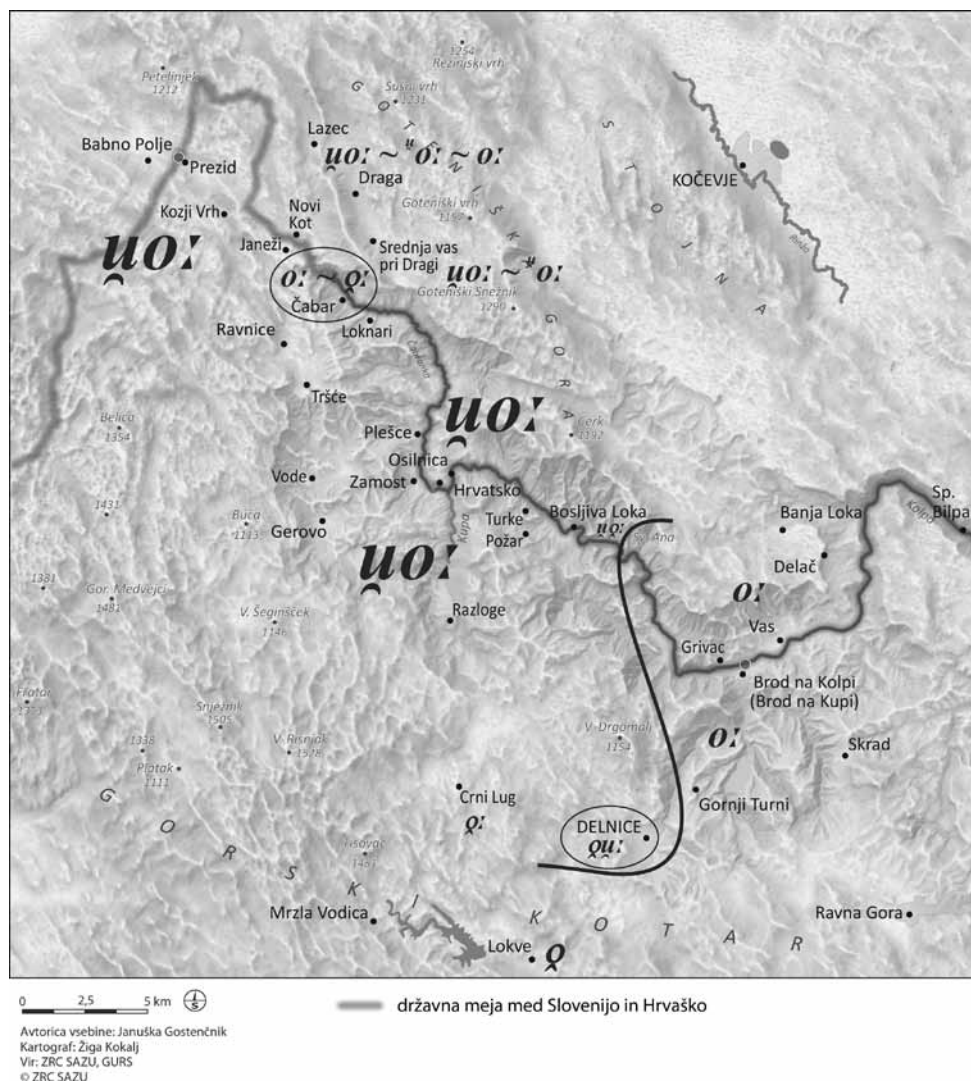

2.5.8 Odras umično naglašene e

Karta 13: Odras za umično naglašeni e

2.5.9 Odras umično naglašene *o*Karta 14: Odras za umično naglašeni *o*

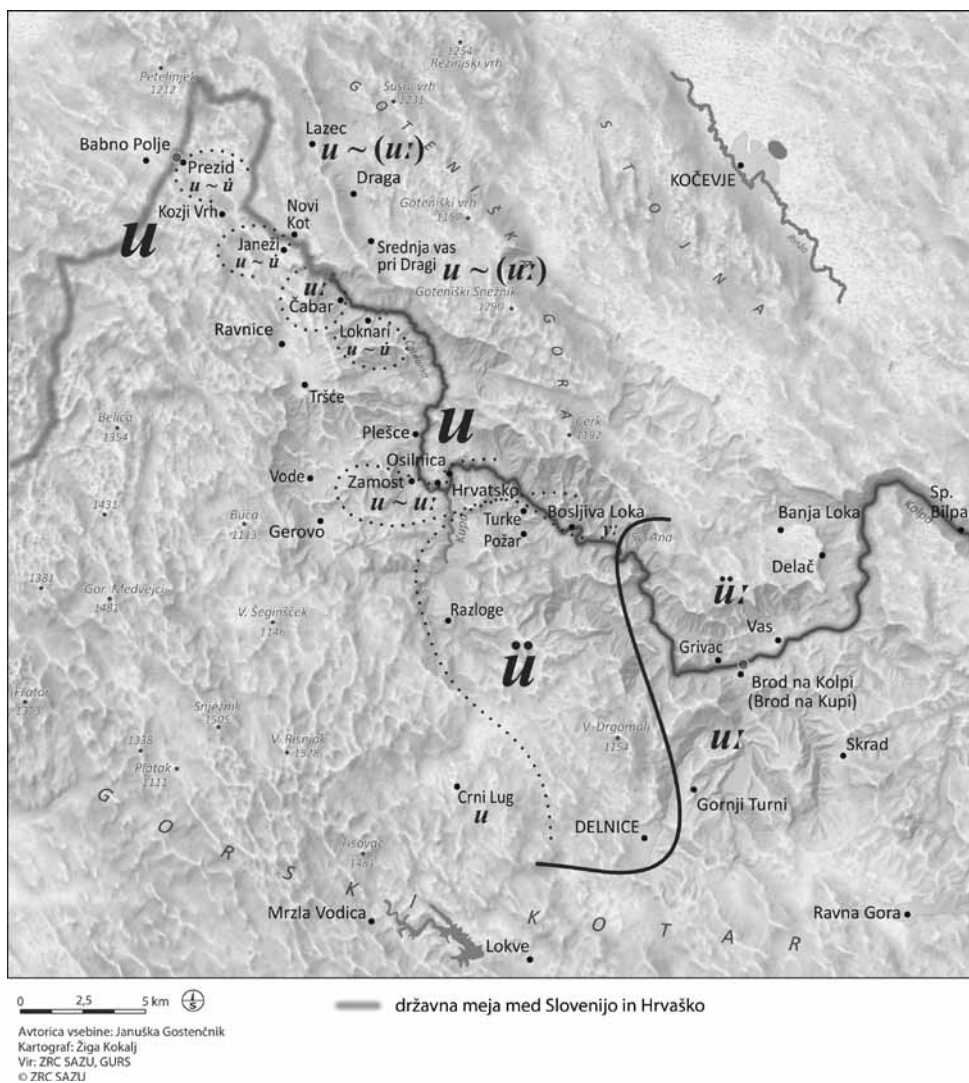

2.5.10 Odras issln. *7/*i-

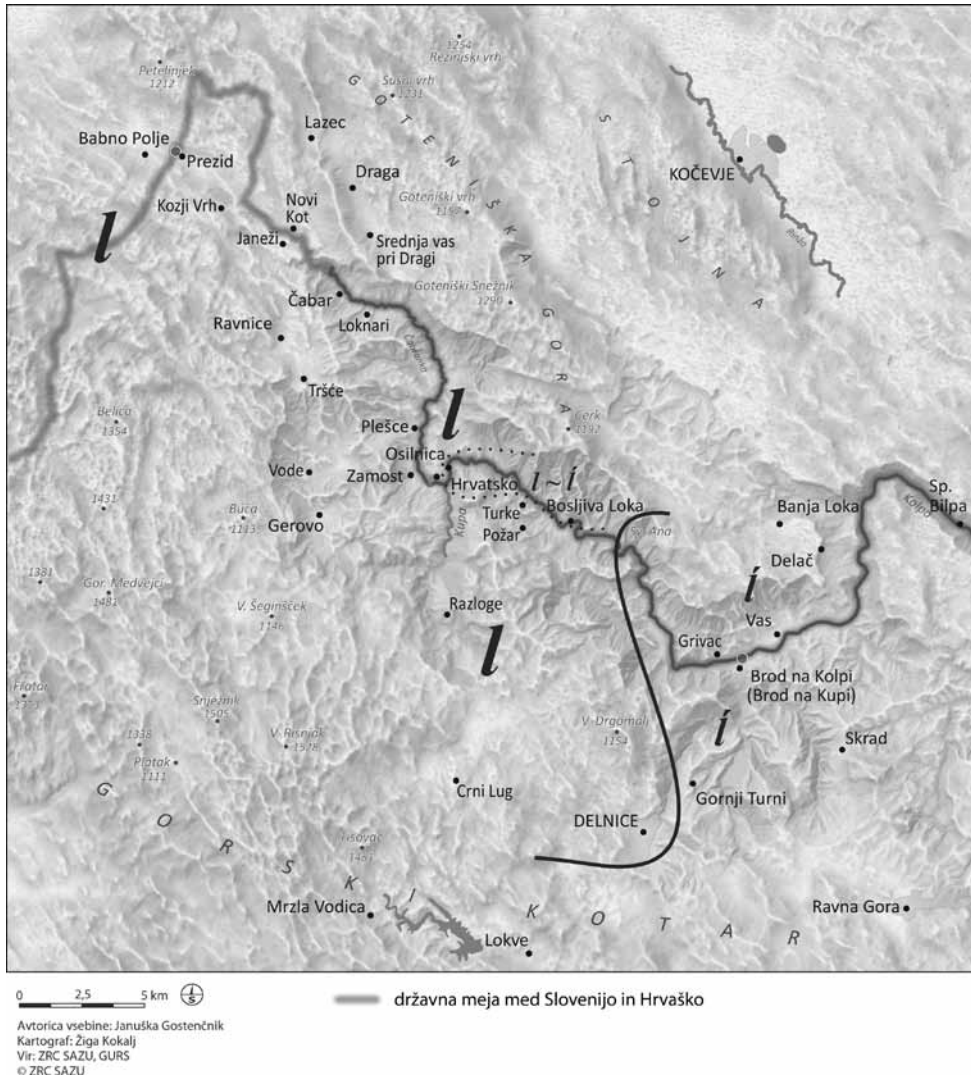
Karta 15: Odras za issln. dolgi *i* in kratki naglašeni *i* v nezadnjih besednih zlogih

2.5.11 Odras issln. *ū/*Û-

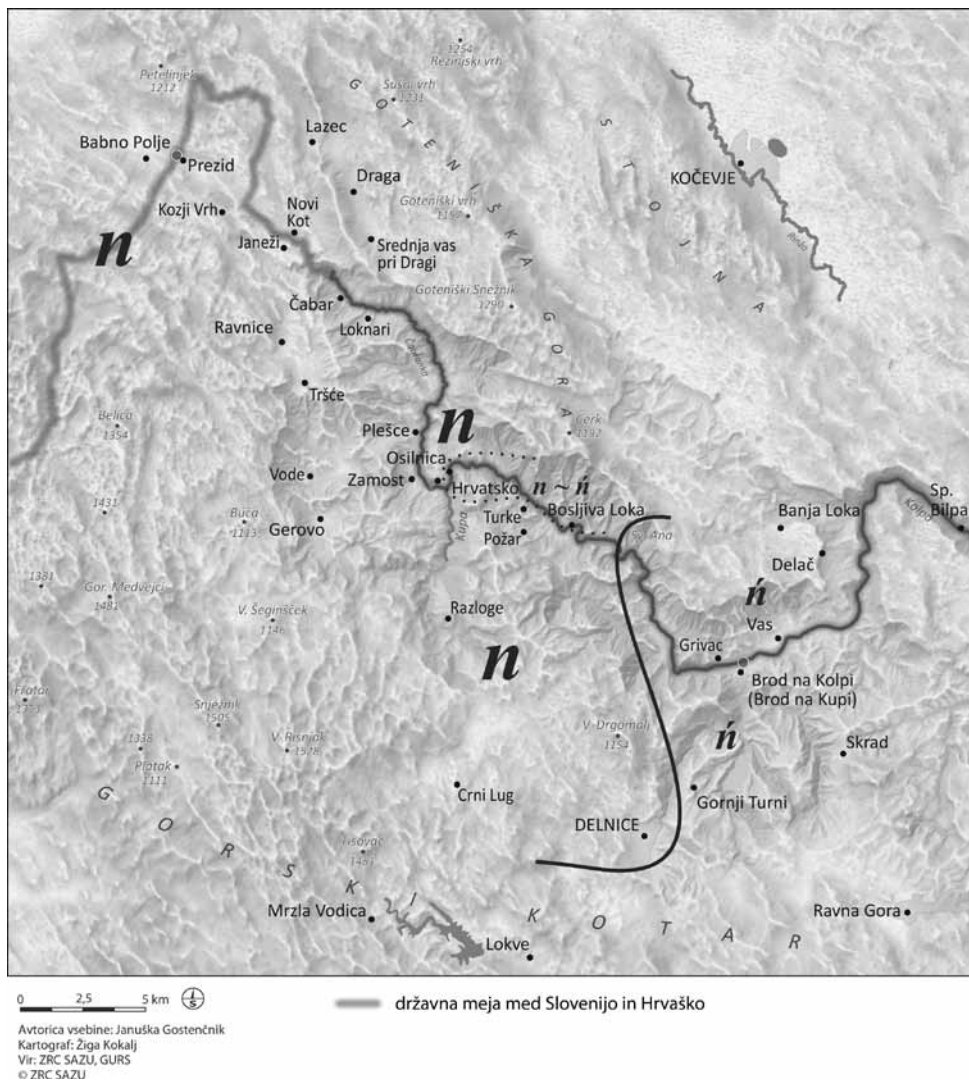
Karta 16: Odras za issln. dolgi *u* in kratki naglašeni *u* v nezadnjih besednih zlogih

2.5.12 Odras issln. *í

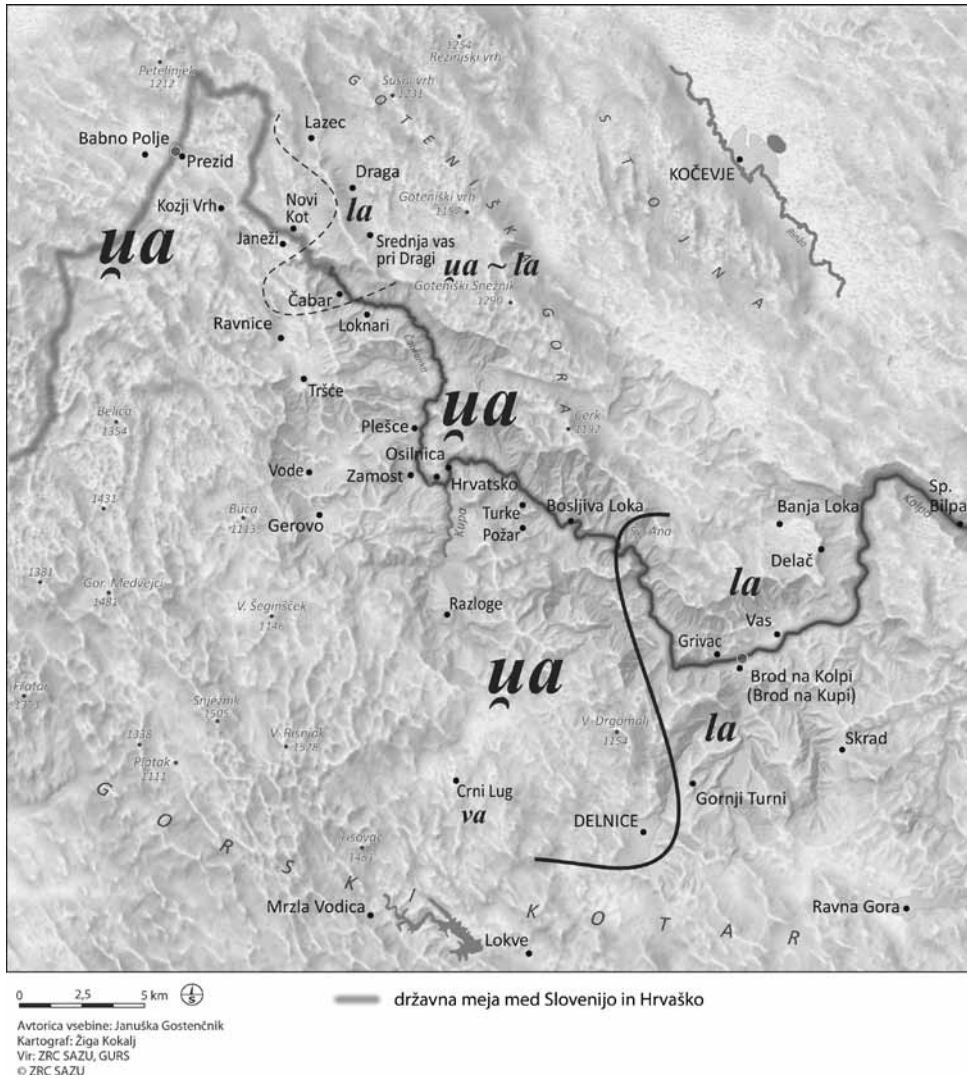
Karta 17: Odras za issln. palatalni *í*

2.5.13 Odras issln. *ń

Karta 18: Odras za issln. palatalni ń

2.5.14 Prehod $*l^o > u^o$

Karta 19: Prehod $*l > u$ pred nesprednjimi samoglasniki (švapanje)

2.6 Sklep

Podroben pregled in analiza fonetičnih ter fonoloških značilnosti posameznih obravnavanih govorov, izpeljava samoglasniških, soglasniških in naglasnih izofon je prikazala, da je vse preučevane krajevne govore čabranškega narečja moč izpeljati iz dolenske narečne ploskve slovenskega jezikovnega sistema.

2.6.1 Relativna kronologija čabranških jezikovnih pojavov

Vsem govorom so skupni v nadaljevanju naštetih starejši (genetski in tipološki) in mlajši jezikovni pojavi.

Starejši jezikovni pojavi

Glasovne značilnosti dolenske narečne ploskve – baze

- 1) Vzporedni razvoj issln. stalno dolgega jata in dolgega *o*:
 issln. * $\bar{e}$ in * $\bar{o}$ > J sln. * e_i in * ou > dol. * e_i in * $\bar{u}$ > **La, SvD** $e:i \sim e^i \sim e:/o: \sim \acute{o}:$,
Ča $e: \sim \acute{e}:/u: \sim (\acute{o}:$), **BP** $e:i/u$, **Pr** $e:i/u$, **NK** $e:i/u$, **Ja** $e:i/u \sim \acute{o}$, **KV** $e:i/u$, **Lo** $e:i/u$,
Ra $e:i/u$, **Tr** $e:i/u$, **Pl** $e:i/u$, **Za** $e:i/u: \sim u$, **Os** $e:i/u$, **Hr** $e:i/u$, **BL** $e:i/u$, **Vo** $e:i/u$, **Ge**
 $e:i/u$, **Tu** $e:i/u$, **Po** $e:i/u$, **Raz** $e:i/u$, **De** $e:i/u$, **CL** $e:/u$.
- 2) Zgodnje daljšanje issln. kratkih akutiranih nezadnjih besednih zlogov – odraza za stalno dolgi jat in kratki akutirani jat v nezadnjem zlogu sta enaka:
 issln. * $\bar{e}/\bar{e}^{\text{h}}$ > J sln. * e_i > dol. * e_i > **La, SvD** $e:i \sim e^i \sim e:$, **Ča** $e: \sim \acute{e}:$, **BP** $e:i$, **Pr**
 $e:i$, **NK** $e:i$, **Ja** $e:i$, **KV** $e:i$, **Lo** $e:i$, **Ra** $e:i$, **Tr** $e:i$, **Pl** $e:i$, **Za** $e:i$, **Os** $e:i$, **Hr** $e:i$, **BL**
 $e:i$, **Vo** $e:i$, **Ge** $e:i \sim e:$, **Tu** $e:i$, **Po** $e:i$, **Raz** $e:i$, **De** $e:i$, **CL** $e:$.
- 3) Vokalizacija dolgega polglasnika in kratkega akutiranega polglasnika v nezadnjih besednih zlogih v smeri proti *a*:
 issln. * $\bar{a}/\bar{a}^{\text{h}}$ = issln. * $\bar{a}/\bar{a}^{\text{h}}$ > J sln. * $\bar{a}$ > dol. * $\bar{a}$ > **La, SvD** $a: \sim \acute{a}:$, **Ča** $a:$, **BP** $\acute{a}:$,
Pr $a:$, **NK** $a:$, **Ja** $a: \sim \acute{a}:$, **KV** $a:$, **Lo** $a:$, **Ra** $a:$, **Tr** $a:$, **Pl** $a:$, **Za** $a:$, **Os** $a:$, **Hr** $a:$, **BL**
 $a:$, **Vo** $a:$, **Ge** $a:$, **Tu** $a:$, **Po** $a:$, **Raz** $a:$, **De** $\acute{a}:$, **CL** $a:$.
- 4) Sovpad odrazov dolgega *e*, kratkega akutiranega *e* v nezadnjih besednih zlogih in *e*-jevskega nosnika, dolgega in kratkega akutiranega v nezadnjih besednih zlogih, kot posledica zgodnje podaljšave kratkih naglašanih nezadnjih besednih zlogov:
 issln. * $\bar{e}/\bar{e}^{\text{h}}$ = * $\bar{e}/\bar{e}^{\text{h}}$ > J sln. * $\bar{e}$ > dol. * ie > **La, SvD**, **Ča** $e: \sim \acute{e}:$, **BP** $i:\acute{e}$, **Pr** $\acute{e}:$, **NK**
 $\acute{e}:$, **Ja** $\acute{e}:$, **KV** $\acute{e}:$, **Lo** $\acute{e}:$, **Ra** $\acute{e}:$, **Tr** $\acute{e}:$, **Pl** $\acute{e}:$, **Za** $\acute{e}:$ ~ $i:$, **Os** $i:$, **Hr** $i:$, **BL** $i:$, **Vo** $\acute{e}:$, **Ge**
 $\acute{e}:$ ~ $i:$, **Tu** $\acute{e}:$, **Po** $\acute{e}:$, **Raz** $\acute{e}:$, **De** $i:\acute{e}:$, **CL** $e:$.
- 5) Sovpad odrazov novoakutiranega *o* in *o*-jevskega nosnika, dolgega in kratkega akutiranega v nezadnjih besednih zlogih, kot posledica zgodnje podaljšave kratkih naglašanih nezadnjih besednih zlogov:
 issln. * $\bar{o}$ = * $\bar{o}/\bar{o}^{\text{h}}$ > J sln. * $\bar{o}$ > dol. * uo > **La, SvD**, **Ča** $o: \sim \acute{o}:$, **BP** $u:\acute{o}$, **Pr** $\acute{o}:$, **NK**
 $\acute{o}:$, **Ja** $\acute{o}:$, **KV** $\acute{o}:$, **Lo** $\acute{o}:$, **Ra** $\acute{o}:$, **Tr** $\acute{o}:$, **Pl** $\acute{o}:$, **Za** $\acute{o}:$, **Os** $u:$, **Hr** $u:$, **BL** $\acute{o}:$ ~ $u:$, **Vo** $\acute{o}:$,
Ge $\acute{o}:$ ~ $u:$, **Tu** $\acute{o}:$, **Po** $\acute{o}:$, **Raz** $\acute{o}:$, **De** $u:\acute{o}:$, **CL** $o:$.

Glasovne značilnosti z večjim prostorskim dosegom

- 1) Prehod *-m > -n* v končnicah samostalniške besede, v končnici 1. os. ed. sedanjika glagola in nepregibnih besednih vrstah (ne pri leksičnih morfemih). Do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih.
- 2) Depalatalizacija issln. **l̥* oziroma razpad issln. **l̥* v vseh položajih, v položaju pred samoglasnikom praviloma prihaja do anticipacije palatalnosti:
issln. **l̥* > **La**, **SvD l**, **Ča l**, **BP l**, **Pr l**, **NK l**, **Ja l**, **KV l**, **Lo l**, **Ra l**, **Tr l**, **Pl l**, **Za l**, **Os l**, **Hr l̥ ~ l**, **BL l̥ ~ l̥**, **Vo l**, **Ge l**, **Tu l**, **Po l**, **Raz l**, **De l**, **CL l**.
- 3) Sekundarna issln. skupina *lj:
issln. **l̥* (< **-lj-* < **-lj̥-*) > **La**, **SvD l**, **Ča l ~ jl**, **BP l**, **Pr l**, **NK l**, **Ja l**, **KV l**, **Lo l**, **Ra l ~ jl**, **Tr l**, **Pl l**, **Za l**, **Os l**, **Hr l ~ jl**, **BL l̥ ~ l̥**, **Vo l**, **Ge l ~ jl**, **Tu l**, **Po** ni podatka, **Raz l**, **De jl**.
- 4) Depalatalizacija oziroma razpad issln. **n̥* v vseh položajih, v položaju pred samoglasnikom praviloma prihaja do anticipacije palatalnosti:
issln. **n̥* > **La**, **SvD n**, **Ča n**, **BP n**, **Pr n**, **NK n**, **Ja n**, **KV n**, **Lo n**, **Ra n**, **Tr n**, **Pl n**, **Za n**, **Os n**, **Hr n ~ n̥**, **BL n ~ n̥**, **Vo n**, **Ge n ~ n̥** (delno), **Tu n**, **Po n**, **Raz n**, **De n**, **CL n**.
- 5) Sekundarna issln. skupina *nj:
issln. **-nj-* > **La**, **SvD n ~ jn**, **Ča jn**, **BP jn**, **Pr nj**, **NK jn**, **Ja nj**, **KV n**, **Lo jn**, **Ra jn**, **Tr jn**, **Pl nj**, **Za nj**, **Os nj**, **Hr jn**, **BL jn**, **Vo jn**, **Ge jn**, **Tu nj**, **Po** ni podatka, **Raz nj**, **De jn**.
- 6) Nastop protetičnega *v* pred **u-* (tip *uho*). Do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih.
- 7) Nastop protetičnega *u* pred vzglasnim *o*. Do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih, z izjemo govorov Delnic in Crnega Luga.
- 8) Pojavljanje oziroma ohranjanje glasu *j* pred vzglasnim *i* je prisotno v skoraj vseh obravnavanih govorih, izjeme so govori Srednje vasi pri Dragi, Delnic in Crnega Luga.
- 9) Odras zlogotvornega **l̥* je dvoglasniški:
issln. **l̥*/**l̥* > dol. **ou̯* > **La**, **SvD o:u̯**, **Ča o:u̯**, **BP o:u̯**, **Pr o:u̯**, **NK o:u̯**, **Ja o:u̯**, **KV o:u̯**, **Lo o:u̯**, **Ra o:u̯**, **Tr o:u̯**, **Pl o:u̯**, **Za o:u̯**, **Os o:u̯**, **Hr o:u̯**, **BL o:u̯**, **Vo o:u̯**, **Ge o:u̯**, **Tu o:u̯**, **Po o:u̯**, **Raz o:u̯**, **De o:u̯**, **CL u** in *o:*.
- 10) Vzporeden razvoj umično naglašanih *e* in *o*:
La *ie:* ~ *ie:* ~ *e:/uo:* ~ *o:* ~ *o:*, **SvD** *ie:* ~ *ie:/uo:* ~ *o:*, **Ča** *e:* ~ *e:/o:* ~ *o:*, **BP** *ie:/uo:*, **Pr** *ie:/uo:*, **NK** *ie:/uo:*, **Ja** *ie:/uo:*, **KV** *ie:/uo:*, **Lo** *ie:/uo:*, **Ra** *ie:/uo:*, **Tr** *ie:/uo:*, **Pl** *ie:/uo:*, **Za** *ie:/uo:*, **Os** *ie:/uo:*, **Hr** *ie:/uo:*, **BL** *ie:/uo:*, **Vo** *ie:/uo:*, **Ge** *ie:/uo:*, **Tu** *ie:/uo:*, **Po** *ie:/uo:*, **Raz** *ie:/uo:*, (**De** *e:/o:u̯*), **CL** *e:/o:*.

Mlajši jezikovni pojavi

- 1) Izguba tonemskih nasprotij in naglasni umiki: umik na prednaglasno nadkračino; umik z zadnjega dolgega zloga na predhodni zlog (odraz psl. starega dolgega cirkumfleksa in novega dolgega akuta); umik naglasa z zadnjega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog. Do omenjenih naglasnih sprememb je prišlo v vseh obravnavanih govorih.
- 2) Krajšanje visokih samoglasnikov *u* in *i*:
issln. * $\bar{u}$ /* $\bar{u}$ -, * $\bar{i}$ /* $\bar{i}$ - > dol. * $\bar{u}$ /* $\bar{i}$ > **La, SvD** *u* ~ (*u*)/*i* ~ (*i*), **Ča** *u*:/*i*;, **BP** *u*/*i*;, **Pr** *u* ~ ($\bar{u}$)/*i*;, **NK** *u*/*i*;, **Ja** *u* ~ ($\bar{u}$)/*i* ~ *i*;, **KV** *u*/*i*;, **Lo** *u* ~ ($\bar{u}$)/*i*;, **Ra** *u*/*i*;, **Tr** *u*/*i*;, **Pl** *u*/*i*;, **Za** *u* ~ *u*:/*i* ~ *i*;, **Os** *u*/*i*;, **Hr** *u*:/*i* ~ *i*;, **BL** *y* ~ *y*/*i*;, **Vo** *u*/*i*;, **Ge** *u*/*i* ~ *i*;, **Tu** $\bar{u}$ /*i*;, **Po** $\bar{u}$ /*i*;, **Raz** $\bar{u}$ ~ $\bar{u}$:/*i*;, **De** $\bar{u}$ /*i*;, **CL** *u*/*i*;
- 3) Odraz kratkega akutiranega polglasnika v zadnjem ali edinem zlogu je *o*-jevski glas, reduciran *e*-jevski glas ali polglasnik:
issln. * $\bar{a}$ > dol. * $\bar{a}$ > **La, SvD** $\bar{e}$;, **Ča** *e* ~ $\bar{e}$;, **BP** $\bar{o}$;, **Pr** $\bar{a}$ ~ $\bar{o}$;, **NK** $\bar{a}$;, **Ja** $\bar{e}$;, **KVe**, **Lo** *e*;, **Ra** $\bar{e}$;, **Tr** *e*;, **Pl** $\bar{a}$;, **Za** $\bar{a}$;, **Os** $\bar{a}$ ~ *o*;, **Hr** *o*;, **BL** $\bar{o}$;, **Vo** $\bar{o}$;, **Ge** $\bar{a}$;, **Tu** $\bar{o}$;, **Po** $\bar{a}$;, **Raz** $\bar{o}$;, **De** $\bar{a}$;, **CL** $\bar{a}$;
- 4) Pojavi moderne vokalne redukcije so prizadeli obravnavano območje v različni meri. Najvišjo stopnjo izkazujejo bajtarski govori, in sicer popolno akanje v prednaglasnih in ponaglasnih zlogih ter ukanje v izglasju.
- 5) Onezvenečenje *v > *f* pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju (*živ* > *žif*). Do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih.
- 6) Disimilacija $\bar{u}m/b-$ → $\bar{f}m/b-$ → $\bar{x}m/b-$ (→ $\bar{g}m/b-$). Pojav je znan predvsem govorom južno od Ravnic, znotraj čabranškega narečja precej neregularen, pogosto kot dvojnica.
- 7) Prehod *l > *u* pred nesprednjimi samoglasniki (švapanje) (ne pred *u* < dol. * $\bar{u}$ < issln. *u). Do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih z izjemo Čabra, Lazca in delno Srednje vasi pri Dragi.

2.6.2 Govori čabranškega narečja

Čabranško narečje ni popolnoma enotno. Znotraj narečja lahko razlikujemo tri skupine govorov, to so *dragarski govori*, *bajtarski govori* in *gebarski govori*.

Govori, ki ležijo severovzhodno od mesta Čabar, tj. na primer govora Lazca in Srednje vasi pri Dragi, kljub temu da oba pogosto izkazujeta mešane odraze, se izrazito razlikujeta od krajevnih govorov v smeri proti Novemu Kotu in Prezidu. Tako tudi »stari« govor Čabra. V mestu Čabar namreč sobivata dva jezikovna sistema (že M. Malnar 2012: 71). Prvi je ta, ki ga vsi tamkajšnji prebivalci imenujejo »stari, pravi govor Čabra«, in ga danes skoraj ni več moč slišati. Ta in krajevni govori vzdolž glavne ceste v smeri proti Lazcu skupno poimenujemo *dragarski govori*, katerih glavne značilnosti so:

- monoftonški sistem (govora Lazca in Srednje vasi pri Dragi izkazujeta mešane odraze);
- dolga visoka samoglasnika *i* in *u* (govora Lazca in Srednje vasi pri Dragi izkazujeta mešane odraze);
- manjša ožina pri *e*-jevskih samoglasnikih (< issln. * $\bar{e}$ /* $\bar{e}$ - in issln. * $\bar{e}$ /* $\bar{e}$ -);
- manjša stopnja moderne vokalne redukcije;
- odsotnost švapanja (govor Srednje vasi pri Dragi izkazuje mešane odraze).

Dragarski govori si z vsemi preostalimi govori čabraškega narečja delijo znotraj vokalizma 1) skupni zgodnji, tj. centralno slovenski razvoj, 2) diftong za nekdanji zlogotvorni * $\bar{i}/*\bar{i}$ - in 3) odraz za akutirani polglasnik v zadnjem zlogu oziroma edinem zlogu. Od soglasniških razvojev izstopa 4) neprisotnost švapanja. Vse to je najlaže razložiti s tem, da je ta narečni otok¹⁸⁵ novejšega nastanka, tj. današnji govori na primer Lazca, Srednje vasi pri Dragi in »stari« govori Čabra so priseljski govori, kar se lahko utemeljuje tudi z zgodovinskimi okoliščinami.¹⁸⁶ Številčnost priseljencev je morala biti precejšnja, saj do asimilacije govora (še) ni prišlo, namreč, govori severno od Čabra pogosto izkazujejo mešane reflekse. Priseljenci so morali priti iz območja centralnega slovenskega jezikovnega sistema, saj izkazujejo enak starejši jezikovni razvoj kot okoliški govori. Do priseljevanja je časovno najverjetneje prišlo po (oziroma vsaj istočasno) zaključku švapanja, vendar pa pred pojavom *-*m* > *-*n*, kar meče senco dvoma na starost tega pojava.

Preostale krajevne govore znotraj čabranškega narečja umeščamo še v dve skupini govorov – *bajtarski govori* in *gebarski govori*, razlike med njimi so manjše, vendar ne nepomembne.

Med *bajtarske govore* umeščamo tudi »novi«, priseljeni govor mesta Čabar, ki je enak osrednjemu čabranškemu, je torej »pravi čabranški«, tj. *bajtarski govor*, saj tudi domačini pravijo, da so vsi severno od Gerova *Bajtarji*. Za *bajtarske govore* je značilna:

- močnejša slabitev kratkih samoglasnikov, tj. 1) akanje v prednaglasnih in ponaaglasnih zlogih ter 2) ukanje v izglasju; 3) akanje je prisotno tudi v zlogih, ki so naglašeni po mlajših naglasnih premikih;
- samo za *bajtarske govore* (brez osrednjega dela) je značilen leksem *šiša*, tj. asimilacija *h* → *š* pri besedi *hiša*;
- fonetični pojav *j* → *g* pri leksemih *žeja*, *žejen*, *žejna* je značilen zgolj za *bajtarske* in *dragarske govore*, tj. *Gebarji so žejni*, *žejnji so pa Bajtarji*.

¹⁸⁵ Govor severnejšega Loškega Potoka je namreč že tipično dolenjski.

¹⁸⁶ Primerjaj s poglavjem 1.2.3.

Gebarski govori se v nekaj potezah približujejo kostelskemu narečju:

- dolžina etimološkega *i* ni tako izrazita kot kračina v bajtarskih govorih;
- izkazujejo manjšo stopnjo moderne vokalne redukcije: 1) sporadično akanje v prednaglasnem zlogu, 2) ukanje v izglasju v neterciarno naglašeni lexemih je redko, najpogostejši je prehod izglasnega *-o* (< *o) > *ó*; 3) ne poznajo akanja v zlogih, naglašeni po mlajših naglasnih premikih;
- izkazujejo sln. *opalék v leksemu *pajek*.

Moderna vokalna redukcija in hiter tempo govora sta razvidna tudi pri slušnem vtisu, saj bajtarski govori zvenijo bolj »odsekano«, medtem ko imajo gebarski govori (in dragarski govori) počasnejši tempo.

Krajevni govor Crnega Luga ima monoftonški sistem, izkazuje tudi monoftonški refleks *u* (sicer kot dvojnica poleg *o*:) za zlogotovorni *ī/**ī*- in se tako po teh svojih značilnostih približuje kontrolnim kostelskim govorom. Med čabranške ga uvrščamo predvsem zaradi *u*-jevskega refleksa issln. *ō, vokalizacije novoakutiranega polglasnika v edinem zlogu v *ə* (ne *a*). Prav tako govor izkazuje nekatere mlajše jezikovne pojave, ki niso zajeli kostelskih govorov, in sicer so to: krajšanje visokih samoglasnikov *i* in *u* ter švapanje. Govor Crnega Luga se skupaj z govorom Delnic, verjetno zaradi geografske bližine, v nekaterih potezah ujema s kontrolnimi kostelskimi govorimi, in sicer glede ne pojavljanja protetičnega *u* pred vzglasnim *o* in ne pojavljanja oziroma ohranjanja *j* pred vzglasnim *i*; Crni Lug tudi z odsotnostjo diferenciacije *zg* → *zv* ter vokalizacijo nenaglašene polglasnika v priponah v *a*.

Tabelarično prikazujem samoglasniške, soglasniške in naglasne izofone, ki ločujejo tri skupine govorov čabranškega narečja.

	bajtarski govori		dragarski govori		gebarski govori	
	Babno Polje	Ravnice	Lazec	Čabar	Razloge	Bosljiva Loka
SAMOGLASNIŠKE IZOFONE						
* <i>ē</i> / <i>*ē</i> -	<i>e:ī</i>	<i>e:ī</i>	<i>e:ī</i> ~ <i>e:ī</i> ~ <i>e:</i>	<i>e:</i> ~ <i>è:</i>	<i>e:ī</i>	<i>e:ī</i>
* <i>ō</i>	<i>u</i>	<i>u</i>	<i>o:</i> ~ <i>ô:</i>	<i>u:</i> ~ (<i>ô:</i>)	<i>u</i>	<i>u:</i>
* <i>ò</i> = * <i>ō</i> / <i>*ò</i> -	<i>u:ə</i>	<i>ò:</i>	<i>o:</i> ~ <i>ô:</i>	<i>o:</i> ~ <i>ô:</i>	<i>ò:</i>	<i>ò:</i> ~ <i>u:</i>
* <i>ē</i> / <i>*ē</i> - = * <i>ē</i> / <i>*ē</i> -	<i>i:ə</i>	<i>è:</i>	<i>e:</i> ~ <i>è:</i>	<i>e:</i> ~ <i>è:</i>	<i>è:</i>	<i>i:</i>
* <i>ā</i> / <i>*ā</i> - = * <i>ā</i> / <i>*ā</i> -	<i>ā:</i>	<i>a:</i>	<i>a:</i> ~ <i>ā:</i>	<i>a:</i>	<i>a:</i>	<i>a:</i>
* <i>ī</i> / <i>*ī</i> -	<i>o:ū</i>	<i>o:ū</i>	<i>o:ū</i>	<i>o:ū</i>	<i>o:ū</i>	<i>o:ū</i>
vzporeden razvoj umično nagl. <i>e</i> in <i>o</i>	<i>īe:</i> , <i>uo:</i>	<i>īe:</i> , <i>uo:</i>	<i>īe:</i> ~ <i>īe:</i> ~ <i>e:</i> , <i>uo:</i> ~ <i>o:</i> ~ <i>o:</i>	<i>e:</i> ~ <i>ē:</i> , <i>o:</i> ~ <i>ō:</i>	<i>īe:</i> , <i>uo:</i>	<i>īē:</i> , <i>uō:</i>
* <i>ū</i> / <i>*ū</i> -, * <i>ī</i> / <i>*ī</i> -	<i>u</i> , <i>i</i>	<i>u</i> , <i>i</i>	<i>u(i)</i> , <i>i(i)</i>	<i>u:</i> , <i>i:</i>	<i>ū(i)</i> , <i>i</i>	<i>y(i)</i> , <i>i:</i>
*- <i>ə</i>	<i>o</i>	<i>ə</i>	<i>ə</i>	<i>e</i> ~ <i>ə</i>	<i>o</i>	<i>o</i>
moderna vokalna redukcija	prisotna v vseh položajih	prisotna v vseh položajih	ni prisotna v vseh položajih	ni prisotna v vseh položajih	ni prisotna v vseh položajih	ni prisotna v vseh položajih

	bajtarski govori		dragarski govori		gebarski govori	
	Babno Polje	Ravnice	Lazec	Čabar	Razloge	Bosljiva Loka
SOGLASNIŠKE IZOFONE						
<i>-m > -n</i>	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten
issln. * <i>l̥</i>	<i>l</i>	<i>l</i>	<i>l</i>	<i>l</i>	<i>l</i>	<i>l ~ l̥</i>
sekundarna issln. skupina * <i>lj</i>	<i>l</i>	<i>l ~ jl</i>	<i>l ~ jl</i>	<i>l ~ jl</i>	<i>l</i>	<i>l ~ l̥</i>
issln. * <i>n̥</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n ~ n̥</i>
sekundarna issln. skupina * <i>nj</i>	<i>jn</i>	<i>jn</i>	<i>n ~ jn</i>	<i>jn</i>	<i>nj</i>	<i>jn</i>
protetični <i>v</i> pred * <i>u-</i>	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten
pojavljanje <i>j</i> pred <i>i</i>	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten
protetični <i>u</i> pred <i>o</i>	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten
* <i>v > f</i> pred nezv. nezvočniki in v izglasju	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten
disimilacija <i>um/b-</i> → <i>fm/b-</i> → <i>xm/b-</i> (→ <i>gm/b-</i>)	ni prisotna	prisotna	ni prisotna	ni prisotna	prisotna	prisotna
* <i>V^o</i>	<i>ua</i>	<i>ua</i>	<i>la</i>	<i>la</i>	<i>ua</i>	<i>ua</i>
diferenciacija <i>zv</i> → <i>zg</i>	prisotna	prisotna	prisotna	prisotna	prisotna	prisotna
NAGLASNE IZOFONE						
umično nagl. <i>a</i>	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten
terc. premik cirk.	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten
umik dolg. akuta	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten
umik naglasa z zadnjega kratkega zaprtega zloga	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten	prisoten

2.6.3 Predlog nove narečne razmejitve

Karta 20: Predlog nove narečne razmejitve

3

MORFOLOGIJA

3.1 Samostalnik

Izhajali smo iz produktivnih praslovanskih sklanjatvenih vzorcev, to so:¹⁸⁷

- psl. moška trda *o*-sklanjatev / mehka *io*-sklanjatev,
- psl. srednja trda *o*-sklanjatev / mehka *io*-sklanjatev,
- psl. ženska trda *a*-sklanjatev / mehka *ia*-sklanjatev,
- psl. ženska *i*-sklanjatev.

Prehodi posameznih sklonskih končnic iz psl. neproduktivnih sklanjatev v produktivne sklanjatve, do katerih je prišlo bodisi v poznopraslovanskem obdobju ali še kasneje v internem razvoju slovenskega jezikovnega sistema, so komentirani znotraj komentarja k posameznemu sklonu. Prehodi samostalnikov, ki so se v psl. sklanjali po neproduktivnih sklanjatvah, so obravnavani znotraj posebnega poglavja pri posameznih sklanjatvah.

Znotraj vsake sklanjatve so sklonske končnice prikazane v obliki tabele na primerih krajevnih govorov Babnega Polja, Ravnic, Gerova, Osilnice in Delnic. V levem delu tabele pri posameznih sklanjatvenih vzorcih se najprej na skrajno levi strani nahajajo morfemsko segmentirane organske praslovanske končnice obravnavane sklanjatve, in sicer je prva po vrsti končnica trde sklanjatve, za poševnico sledi končnica mehke sklanjatve, če se le-ta razlikuje od prve oziroma če je obstajala. Desno od prvega stolpca pa je (prav tako označen z zvezdico) podan pozno praslovanski transponat oziroma skupni imenovalec skupine končnic istega izvora. Panhroni praslovanski transponat lahko definiramo kot obliko, ki je lahko praslovanska ali pa je nastala kasneje v posameznih slovenskih narečnih govorih, upošteva po inerciji praslovanske besedotvorne, glasovne in naglasne zakonitosti ali pa tudi ne, in je samo zapisana v praslovanski glasovni podobi (Šekli v SLA 2.2 2016: 52–53).

Kjer je možnih več različnih končnic, le-te pri naboru končnic niso podane po pogostnostnem kriteriju, temveč po etimološkem, torej, najprej je podana končnica, ki nadaljuje psl. organsko končnico.

---

¹⁸⁷ V praslovanskem obdobju sicer produktivna psl. ženska *ū*-sklanjatev na tem mestu ni vključena, saj je z vidika internega slovenskega razvoja neproduktivna.

Tabelaričnemu prikazu sledi komentar posameznih sklonskih končnic, predvsem tistih, ki so problematične ali dvoumne.¹⁸⁸ Temu sledi še opomba k tistim samostalnikom, ki so iz neproduktivnih sklanjatvenih vzorcev prešli k produktivnim. Na koncu je predstavitev konkretnega narečnega gradiva, ki je razvrščeno po posameznih krajih.

3.1.1 Moška sklanjatev

3.1.1.1 Nabor in izvor končnic

psl. končnica	transponat	Babno Polje	Ravnice	Gerovo	Osilnica	Delnice
-b/-b	*-ø > Ied.	-ø	-ø	-ø	-ø	-ø
*-a	*-a > R	-a	-a	-a	-a	-a
	M = > D	-e̥	-e̥/-i	-i̇	-e̥	-i̇
	= I / = R > T	-ø/-a	-ø/-a	-ø/-a	-ø/-a	-ø/-a
-ě/-i	*-ě/*-i/*-u > M	-e̥	-e̥/-i	-i̇	-e̥	-i̇
*-o-mb/ *-e-mb	*-om/ > O	-an		-on/-øn	-on/-øn	-ən
	*-em >		-ėn			
*-i	*-i > Imn.	-i	-e̥/-i	-i̇/-i/	-e̥/i	-i̇/-i
	*-ov-i >	-v-i/	ʹ-ó.v-e̥/		-ʹi.v.e̥	
	*-je >	-i	-i	-i		-i
-b/-b	*-ø > R	-ø/				
	*-ov >	-u/	-u/	-of/	-of/-of	-of/
*-bĭb	*-i >	-i	-i	-i	-i	-i̇/-i
*-o-mb/ *-e-mb	*-om/ > D	-an/	-an/	-on/-øn	-on/-øn	-ən
	*-ěm >	-ėn	-ėn/-in			
-y/-e̥	*-e̥ > T	-e/-i	-e (živ.)-i	-e/-i	l	-e /-i
-ě-xb/-i-xb	*-ěx > M	-ėx/	-ėx/-ix/	-i̇x	-ėx/-ix	-i̇x
	*-ax >	-ax	-ax			
-y/-i	*-i > O	-ė/			-ė	-i̇
	*-mi >	-mė/-mė	-mė/-mi			-mi̇/
	*-ami >	-amė	-amė			
	*-imi >			-i̇mi̇/-i̇mi		-imi̇/-i̇mi̇

¹⁸⁸ Pri razlagi izvora posameznih končnic, kjer ni navedeno drugače, izhajamo iz Ramovš 1952.

3.1.1.2 Komentar

Imenovalnik/rodilnik ednine: Končnici I/Red. nadaljujeta psl. stanje.

Dajalnik/mestnik ednine: Končnica dajalnika (večinoma kot $-e$) se je posplošila po mestniku. Težko je nedvoumno določiti izvor te končnice. Vsi obravnavani govori (z izjemo govora Ravnic) namreč izkazujejo sovpad razvoja nenaglašene $*\acute{e}$ oziroma izglasnih $*-i$ in $*-u$ (prim. Osilnica: *b'lize* 'blizu' Med. *pər b'ra:tę* 'brat' *'ma:tę* 'mati'). To končnico je mogoče razložiti na več načinov, in sicer:

- kot organsko končnico $*-ě$ mestnika ednine psl. trde moške sklanjatve;
- kot analoško vpeljano končnico Med. psl. $*-i$ iz psl. mehke moške sklanjatve;
- kot analoško vpeljano končnico $*-u$ iz psl. $\acute{u}$ -sklanjatve in njen nadaljnji glasoslovni razvoj $u > \acute{u} > i$. Vsi obravnavani govori namreč izkazujejo nekdanjo zao-kroženost $*u$.

V hrvaški dialektološki literaturi najdemo različne interpretacije: Josip Lisac (2006: 53) razlaga izvor končnice Ded. $-i$ v delniškem govoru kot odraz nenaglašene izglasnega $-u$, Vesna Zečević (1992: 262) razlaga končnico D/Med. samostalnikov moškega, srednjega in ženskega spola pri zahodnih gorskokotarskih govorih kot odraz izglasnega $*-ě$.

Variantna končnica $-i$ v govoru Ravnic nastopa pri terciarno naglašanih samostalnikih.

Tožilnik ednine: Morfemska končnica ne izkazuje nobenih posebnosti. Samostalniki za živo se izenačijo z rodilnikom, samostalniki za neživo pa z imenovalnikom.

Orodnik ednine: Vsi govori (z izjemo Ravnic) glasoslovno nadaljujejo končnico $*-om$, ki je sicer značilna tudi za druge slovenske obrobne govore Benečije, Rezije, Prekmurja in Bele krajine (Ramovš 1952: 42).

V govoru Ravnic najdemo odraz končnice $*-em <$ psl. $*-e-mb$ kot edino možno, ki se je posplošila iz psl. mehke moške sklanjatve.

V vseh govorih prihaja do prehoda izglasnega $-m > -n$ (tako tudi v ostalih besednih vrstah).¹⁸⁹

Imenovalnik množine: V prvi vrsti končnice nadaljujejo psl. stanje ($*-i$). Glasoslovna uresničitev te končnice je v posameznih krajevnih govorih naslednja: $-e$ (Ravnice, Osilnica), $-i$ (Gerovo), $-j$ (Delnice). Pojavlja se pri samostalnikih, pri katerih ni prišlo do terciarnega umika cirkumfleksa (na primer Ravnice Imn. *'me:iscę*). Pri terciarno naglašanih samostalnikih je glasoslovna uresničitev te končnice v vseh obravnavanih govorih $-i$. Govor Babnega Polja izkazuje enotno končnico $-i$ (na primer Babno Polje

¹⁸⁹ Glej poglavje 2.3.1.5.

at'ruo:ci in *'naxti*), ki se je po analogiji razširila s terciarno naglašeni samostalnikov na vse ostale.

Izglasni **-je* (< psl. **-bĭ-e*), izvorno iz psl. moške *i*-sklanjatve, se zaradi terciarnega umika cirkumfleksa v vseh govori glasoslovno uresničuje kot *-i*.

Podaljšavo z infiksom *-ov-* iz psl. *ŭ*-sklanjatve izkazujejo samostalniki *sin*, *breg* in *dan*.

Rodilnik množine: Gradivo večinoma izpričuje končnico *-ov* < psl. **-ou-ŭ* v različnih glasovnih uresnitvah (po moderni vokalni redukciji *-ov* > *-u*, po prehodu izglasnega *-v* > *-f* tudi *-of*), ki je analoško vpeljana iz psl. *ŭ*-sklanjatve.

Starejše stanje z ničto končnico (< psl. **-ŭ/*-b*), ki je organska končnica psl. moške *o*-/*jo*-sklanjatve, izpričujejo le posamezni primeri, kot sta leksema *otrok* in *las* v govoru Babnega Polja.

V vseh govori se pojavlja tudi končnica *-i* < psl. **-bĭb*, analoška končnica Rmn. psl. moške *i*-jevske sklanjatve.

Dajalnik množine: Vsi govori izpričujejo odraze nekdanje končnice **-om* < psl. **-omъ*, ki je organska končnica psl. moške trde sklanjatve.

Leksem *ljudje*, nekdanji leksem stare moške *i*-sklanjatve, ima v Dmn. najverjetneje končnico **-ě-mъ*, kjer jat ni fonetični naslednik polglasnika, temveč je vpeljan po analogiji (Ramovš 1952: 64). Izvorno je ta končnica iz Mmn. psl. moške *o*-sklanjatve (v sln. se je ohranila pri t. i. besedah s premičnim naglasom), od koder se je razširila najprej k mehki moški sklanjatvi, nato so jo prevzeli samostalniki psl. moške *i*-sklanjatve, ki so začeli prehajati v moško *o*-sklanjatev, posledično se je končnica posplošila še k tistim moškim *i*-jevskim samostalnikom, ki so še vedno tvorili lastno sklanjatev, od tam pa je končnica končno prešla še k ženskim *i*-jevskim samostalnikom. V govori Gerova, Osilnice in Delnic najdemo pri samostalniku *ljudje* končnico *-on* < psl. **-o-mъ* iz moške *o*-jevske sklanjatve.

Govor Ravnic bolj pogosto izkazuje končnico **-ěm* (s fonetično uresnitvijo *-in* pri terciarno naglašeni samostalnikih) tudi pri vseh ostalih moških samostalnikih.

Tožilnik množine: Odrazi v posameznih govori so odrazi končnice **-ę* iz psl. mehke *jo*-sklanjatve, ki je izpodrinila staro končnico trdih osnov.¹⁹⁰

Končnica *-i* se razlaga kot prvotni Tmn. moških *i*-jevskih osnov (Ramovš 1952: 47–48), ki je bila sicer prvotno končniško naglašena, nato pa se je naglas v mlajšem času umaknil na korenski zlog.

---

¹⁹⁰ Tako tudi v vseh ostalih slovenskih narečjih (Ramovš 1952: 47).

Mestnik množine: Najbolj pogosta končnica v vseh govorih je končnica *-ěx < psl. *-ěxъ, ki je organska končnica trde moške sklanjatve.

Govora Babnega Polja in Ravnic izkazuje na tem mestu tudi različico -ax, ki je v teh govorih sicer bolj pogosta, vendar pa razvrstitev obeh končnic ni popolnoma predvidljiva (izkazujejo jo tudi samostalniki psl. naglasnega tipa b in c). Končnica -ax je nastala po analogiji s samostalniki srednjega spola (prvotno iz daj. množine kolektivnih samostalnikov srednjega spola, nato sledi razširitev k samostalnikom moškega spola).

Orodnik množine: Najbolj pogosta je končnica -mi v različnih glasovnih uresničitvah, ki se je posplošila iz stare moške *i*-jevske sklanjatve.

Končnica *-i < psl. *-i, ki je organska končnica trde (in mehke) moške sklanjatve, se pojavlja v vseh govorih z izjemo Ravnic in Gerova (tukaj samo končnica -imi), v Osilnici pa kot edina možna.

V govoru Gerova (kot edina možna) in Delnic se pojavlja končnica -imi, ki je verjetno prevzeta iz imensko-zaimenske sklanjatve (na primer Gerovo Omn. z 'majimĭ 'moj') (Alenka Šivic-Dular, pisno). Za govor Delnic je mogoča tudi druga razlaga nastanka končnice, in sicer kot naplastitev novejše analoške končnice -mi na staro končnico -i.

Končnica -ami se sporadično pojavi le v govoru Babnega Polja (Omn. *se* 'sinę ~ *se* 'sinameę) in Ravnic (Omn. *g're:ixameę* 'greh', 'mė:dameę ~ 'medmi (st.) 'med'). Izvor je enak kot pri mestniku množine, in sicer se je končnica iz Dmn. samostalnikov srednjega spola razširila najprej na množinsko paradigmo vseh srednjih samostalnikov, nato pa prešla k moškim samostalnikom.

3.1.1.3 Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev

Samostalnik *dan* se sklanja po moški *o*-sklanjatvi. Podaljšavo z -ov- izkazujejo vsi govori z izjemo Delnic, govor Gerova pa izkazuje na tem mestu dvojničnost, verjetno pod vplivom hrvaškega knjižnega jezika.

Po moški *o*-sklanjatvi se sklanja množina leksema *človek* s supletivno osnovo *ljud-*, ki je samostalnik psl. moške *i*-sklanjatve.

Leksema stare ženske *i*-jevske sklanjatve – *miš* in *dlan* – sta v večini govorov spremenila slovnični spol in prešla v moško sklanjo. Leksem *miš* v govoru Babnega Polja izkazuje kolebanje med žensko *i*-jevsko in moško sklanjatvijo. V ostalih govorih je *miš* moškega spola. Leksem *dlan* je ženskega spola zgolj v govorih Babnega Polja in Osilnice, drugod je moškega spola.

Pri leksemu *pot* stare moške *i*-sklanjatve je prišlo do spremembe slovničnega spola in se sklanja po ženski *i*-sklanjatvi v govorih Babnega Polja in Novega Kota, v ostalih govorih pa je prešlo le do prehoda v drugo, tj. v *o*-sklanjatev moškega spola (na primer Srednja vas pri Dragi: 'pó:t – Rmn. 'pó:tof).

3.1.1.4 Gradivo

Babno Polje: **brat** – Ied. *b'rat*, Red. *b'râ:ta*; Imn. *b'râ:ti*, Rmn. *b'râ:tu*, Dmn. *b'râ:tan*, Tmn. *b'râ:te*, Mmn. *b'râ:tax*, Omn. z *b'râ:tę*; **kruh** – Ied. *k'ręx*, Red. *k'ruxa*, Oed. *s k'ruxan*; **bik** – Ied. *'bøk*, Red. *'bøka*; **dež** – Ied. *'døš*, Red. *'døžja*, D/Med. *'døžje*, O z *'døžjan*; **pes** – Ied. *'pøs*, Red. *'pøsa*, D/Med. (*par*) *'pøse*, Ted. *'pøsa*, Oed. *s 'pøsan*; Imn. *'pøsi*, Rmn. *'pøsu*, Dmn. *'pøsan*, Tmn. *'pøse*, Mmn. *par 'pøsa*x, Omn. *s 'pøse* ~ *s 'pøsmę*; **med** – I/Red. *'mi:²t*, Red. *'mi:²da* ~ *'meda*; **las** – I/Ted. *'uâ:s*, Red. *'uâ:sa* ~ *'uasa*, Oed. z *'uâ:²san*; Imn. *'uasi*, Rmn. *'uâ:s*, Mmn. *na 'uasęx*, Omn. z *'uasmę*; **zob** – I/Ted. *'zu:²p*, Red. *'zaba*, D/Med. (*na*) *'zabę*; Imn. *'zabi*, Rmn. *'zabu*, Dmn. *'zaban*, Tmn. *'zabi*, Mmn. *'zabax*, Omn. z *'zabmę* ~ *za'bâ:mę*; **sin** – Ied. *'sin*, Red. *'sina*, D/Med. (*par*) *'sinę*, Ted. *'sina*, Oed. *sę 'sinan*; Imn. *'sini*, Rmn. *'sinu*, Dmn. *'sinan*, Tmn. *'sine*, Mmn. *par 'sinax*, Omn. *sę 'sinę* ~ *sę 'sinamę*; **breg** – I/Ted. *b'rę:²ik*; Imn. *b'rę:²igi* ~ *bre'guvi*; **otrok** – Ied. *'atruk*, Red. *at'ruo:ka*, D/Med. *at'ruo:kę*, Ted. *at'ruo:ka*, Oed. z *at'ruo:kan*; Imn. *at'ruo:ci*, Rmn. *'atruk*, Dmn. *at'ruo:kan*, Tmn. *at'ruo:ke*, Mmn. *at'ruo:kax*, Omn. z *at'ruo:kę*; **dan** – I/Ted. *'dâ:n*, Red. *d'ni:²ava*, Ded. *d'ni:²vę*, Oed. z *d'ni:²van*; Imn. *d'ni:²avi*, Rmn. *d'ni:²avu* ~ *d'ni*, Tmn. *d'ni:²ave*, Mmn. *d'ni:²avax*, Omn. z *d'ni:²avę*; Idv. *d'ni:²ava*, Rdv. *d'ni*, Mdv. *d'ni:²vax*, Odv. z *d'ni:²vę* ~ z *d'ni:²avama*; (**stari**) **oče** – Ied. (*star*) *'â:ta* ~ *'uače*, Red. *a'ci:²ta*, Ded. *a'ci:²tę*, Oed. z *a'ci:²tan*; Imn. *a'ci:²ti*, Rmn. *a'ci:²tu*, Dmn. *a'ci:²tan*, Tmn. *a'ci:²te*, Mmn. *pär a'ci:²tax*, Omn. z *a'ci:²tę*; **človek** – Ied. *č'uo:vøk*; **ljudje** – Imn. *'lędi*, Rmn. *'lędi*, Dmn. *'lęden*, Tmn. *'lędi*, Omn. z *'lędmę*; **miš** – Ied. *'męš*, Red. *'miši* ~ *'miša*.

Ravnice: **brat** – Ied. *b'rat*, Red. *b'ra:ta*; Imn. *b'ra:tę*, Rmn. *b'ra:tu*, Dmn. *b'ra:tęn*, Tmn. *b'ra:te*, Mmn. *b'ra:tęx*, Omn. z *b'ra:tmę*; **kruh** – Ied. *k'ręx*, Red. *k'ruxa*; **mesec** – I/Ted. *'mę:²ișę*, Red. *'mę:²ișca*, D/Med. *'mę:²ișę*, Oed. *'mę:²ișęn*; Imn. *'mę:²ișę*, Rmn. *'mę:²ișcu*, Dmn. *'mę:²ișęn*, Tmn. *'mę:²ișce*, Mmn. *'mę:²ișcax*, Omn. *'mę:²ișcamę*; **bik** – Ied. *'bęk*, Red. *'bøka*; **dež** – Ied. *'dęš*, Red. *'dęžja*, Oed. z *'dęžjęn*; **med** – I/Ted. *'mę:²t*, Red. *'mę:²da* ~ *'meda* (star.); Imn. *'mę:²dę*; **meh** – I/Ted. *'mę:²ix*, Red. *'mę:²ixa*, D/Med. *'mę:²ixę*, Oed. *'mę:²ixęn*; Imn. *'męxi*, Rmn. *'męxi* ~ *'mę:²ixu*, Mmn. *na 'mę:²ixax*, Omn. *'mę:²ixamę*; **mož** – Ied. *'mò:š*, Red. *'maža*, Ded. *'maži*, Ted. *'maža*, Med. *'maži*, Oed. *'mažęn*; Imn. *'maži*, Dmn. *'mažęn*, Tmn. *'maži*, Mmn. *'mažix*, Omn. *'mažmi*; **bog** – Ied. *'buk*, Red. *'baga*, Ded. *'bagi*, Med. *'bagi*; Imn. *'bagi*, Rmn. *'bagu*; **rog** – I/Ted. *'ruk*, Red. *'ruo:ga*, D/Med. *'ruo:gę*, Oed. *'ruo:gęn*; Imn. *'ragi*, Rmn. *'ragi*, Tmn. *'ragi*, Mmn. *'ragix*, Omn. *'ragmi*; **možgani** – Imn. *męž'ga:nę*, Rmn. *męž'ga:nu*; **pogreb** – I/Ted. *'puo:grep*, Red. *pag'rę:ba*, D/Med. *pag'rę:bę*, Oed. *s pag'rę:bęn*; Imn. *pag'rę:bę*, Rmn. *pag'rę:bu*, Dmn. *pag'rę:bęn*, Mmn. *na pag'rę:bęx*, Omn. *s pag'rę:bamę*; **dan** – I/Ted. *'da:n*, Red. *d'nę:va*, D/Med. *d'nę:vę*, Oed. z *d'nę:vęn*; Imn. *d'nę:vę*, Rmn. *d'ni*, Dmn. *d'nę:van*, Tmn. *d'nę:ve*, Mmn. *d'nę:vax*, Omn. *d'nę:vamę*; **oča** – Ied. *'uača*, R/Ted *o'čę:ta*, D/Med. (*pär*) *o'čę:tę*, Oed. *o'čę:tęn*; Imn. *uo'čę:tę*, Rmn. *o'čę:tu*, Dmn. *o'čę:tęn*, Tmn. *o'čę:te* Mmn. *o'čę:tix*, Omn. *o'čę:tmę*; **človek** – Ied. *č'uo:vęk* (star.), Red. *ča'vę:ika*; Idv. (*d'va:*) *ča'vę:ika*; **ljudje** – Imn. *'lędi* ~ (*ča'vę:ikę*), Rmn. *'lędi* ~ (*ča'vę:iku*), Dmn. *'lędin*, Tmn. *'lędi*, Mmn. *'lędix*, Omn. z *'lędmi*; **miš** – Ied. *'męš*, R/Ted. *'miša*; Imn. *'mišę*, Mmn. *'mišix*, Omn.

'mišame ~ *'mišme*; **pot** – I/Ted. *'pót*, Red. *'pót*, Oed. *s 'pót:ten*; Imn. *'pót:te*, Rmn. *'pót:tu*, Imn. *s 'pót:tame*; **dlan** – I/Ted. *d'ua:n*, Red. *d'ua:na*, D/Med. *d'ua:ne*, Oed. *z d'uanen*; Imn. *d'ua:ne*, Rmn. *d'ua:nu*, Mmn. *d'uanix*, Omn. *d'uaname*.

Gerovo: brat – Ied. *b'rat*; Imn. *b'ra:ta*; **bik** – Ied. *'bək*, Red. *'bəka*, Ded. *'bəkj*; Imn. *'bəkj*, Rmn. *'bəkof*, Omn. *z 'bəkijm*; **dež** – Ied. *'dəš*, Red. *'dəžja*; Imn. *z 'dəžj*; **pes** – Ied. *'pəs*, Red. *'pəsa*, Oed. *'pəson*; Imn. (*t'ri:*) *'pəsa*; **siromak** – Ied. *s'ramak*, Red. *sra'ma:ka*; Imn. *sra'ma:kj*, Dmn. *sra'ma:kon*; **ključ** – Oed. *s k'lučon*; Imn. *k'lučj*; **žul** – Ied. *'žul*; Imn. *'žulj*; **sneg** – I/Ted. *s'ne:žik*, D/Med. (*na*) *s'ne:žigj*; **mož** – Ied. *'mu:š*, Red. *'maža*; Imn. *'maži*; **zob** – Ied. *'zu:p*, Red. *'zuo:ba*, D/Med. *na 'zabj*, Oed. *'zabon*; Imn. *'zabi*, Rmn. *'zabi*, Mmn. *'zabjx*, Omn. *'zabijm*; **brod** – Ied. *b'rut*; Rmn. *b'r^o:dof*; **bog** – Ied. *'buk*, Red. *'baga* ~ *'b^uo:ga*; **gnoj** – Ied. *g'nuj*, Red. *g'na:ja*; **nos** – Ied. *'nus*, Red. *'nuo:sa*; Tmn. *'nuo:sa*; **rog** – Ied. *'ru:k*, Red. *'ruo:ga*; Tmn. *'ragi*; **jezik** – Ied. *'je:žik*; Rmn. *je'žikof*; **oreh** – Ied. *'ariž*, Red. *a're:xa*; Imn. *a're:xi*, Rmn. *a're:xof*, Tmn. *a're:xe*; **potok** – Ied. *'puo:tok*, Red. *pa'tó:ka*, D/Med. (*na*) *pa'tu:kj*; **lonec** – Ied. *'uo:nc*, Red. *'uo:nca*, D/Med. *'uo:ncj*; Imn. *'uo:ncj*, Mmn. *'uo:ncjx*; **dan** – Ied. *'da:n*, Red. *'da:na* ~ *d'ni:va*; Imn. *d'ni:* ~ *d'ni:va*, Rmn. *d'ni:*; **oča** – Ied. *'uó:ča*, Oed. *z q'čē:ton*; Imn. *q'čē:tj*, Rmn. *q'čē:tof*; **človek** – Ied. *č'uo:vijk*; **ljudje** – Imn. *'lūdi*, Rmn. *'lūdi*, Dmn. *'lūdjon*, Omn. *'lūdijm*; **pot** – I/Ted. *'pu:t*, Oed. *s 'pu:ton*; Imn. *'pu:tj*; **dlan** – I/Ted. *d'ua:n* (m.).

Osilnica: brat – Ied. *b'rat*, R/Ted. *b'ra:ta*, D/Med. (*pər*) *b'ra:te*, Oed. *z b'ra:ton*; Imn. *b'ra:te*, Rmn. *b'ra:tof*, Dmn. *b'ra:ton*, Mmn. *b'ra:tex*, Omn. *z b'ra:te*; **bik** – Ied. *'bək*, Red. *'bəka*; **dež** – Ied. *'dəš*, Red. *'dəžja*; **pes** – Ied. *'pos*, Red. *'posa*; **skedenj** – Ied. *s'kodon*, D/Med. (*na*) *s'kodne*; **kmet** – Ied. *k'met*, Red. *k'mi:ta*; **konj** – Ied. *'ko'n*, Red. *'kuo:na*; Idv. *'kuo:na*; Imn. *'kuo:ne*, Rmn. *'kuo:nuf*, Mmn. *'kuo:nix*, Omn. *s 'kuo:ne*; **zob** – Ied. *'zu:p*, Red. *'zaba*; Imn. *'zabi*, Rmn. *'zabi*, Mmn. *po 'zabix*; **sin** – Ied. *'sin*, R/Ted. *'sina*, D/Med. *'sinę*, Oed. *'sinon*; Imn. *'sinę*, Rmn. *'sinof*, Dmn. *'sinon*, Mmn. *'sinęx*, Omn. *s 'sinę*; **dan** – Ied. *'da:n*, Red. *d'ni:va*; Imn. *d'ni:ve*, Rmn. *d'ni:vof*, Omn. *z d'ni:ve*; **oča** – Ied. *'uó:ča*, R/Ted. *uo'či:ta*, D/Med. *uo'či:te*, Oed. *z uo'či:ton*; **človek** – Ied. *č'uo:vok*; **ljudje** – Imn. *'leđi*, Dmn. *'leđjon*, Omn. *z 'leđmi*; **miš** – Ied. *'miš*, Red. *'miša*.

Delnice: brat – Ied. *b'rat*, Red. *b'rā:ta*, Oed. *z b'rā:tən*; Imn. *b'rā:tj*, Rmn. *b'rā:tof*, Tmn. *b'rā:te*; **kruh** – Ied. *k'rjx*, Red. *k'rūxa*; **dež** – Ied. *'dəš*, Red. *'dəžja*; **pir** 'gostija' – Ied. *'pię*; Imn. *'pęri*; **breg** – Ied. *b're:žik*, Red. *b'rjga*; Imn. *b'rjgi*; **zob** – Ied. *'zuo:p*; Imn. *'zobi*; **volk** – Ied. *'vq:uk*; Imn. *'vuci*, Omn. *'vucmj*; **dan** – Ied. *'dā:n*, Red. *'dā:na*, Ded. *'dā:nj*; **oče** – Ied. *'q:uča*, R/Ted. *q'čię:ta*, D/Med. *q'čię:tj*, Oed. *z q'čię:tən*; Imn. *q'čię:tj*, Rmn. *q'čię:tof*, Dmn. *q'čię:tən*, Tmn. *q'čię:te*, Mmn. *v q'čię:tjx*, Omn. *z q'čię:tijm*; **človek** – Ied. *č'q:uvik*, Red. *č'q've:ika*; **ljudje** – Imn. *'lidi* ~ (*'lidi*); **miš** – Ied. *'miš*; Rmn. *'mišof*.

Lazec: brat – Ied. *b'rat*, Red. *b'ra:ta*; Imn. *b'ra:ti*, Rmn. *b'ra:tu*; **kruh** – Ied. *k'rux*, Red. *k'ruxa*; **oplen** – Ied. *op'le:n*, Red. *op'le:na*; **bik** – Ied. *'bik*, Red. *'bi:ka*; **dež** – Ied. *'dəš*, Red. *'dəžja*; **pes** – Ied. *'pəs*, Red. *'pəsa*; **skedenj** – Ied. *s'kədən*, Med. *v s'kədni*; **malin**

(**mlin**) – Ied. *'ma:ljn*, Red. *'ma:lna*; **hrib** – Ied. *x'rip*, Red. *x'riba*; **kmet** – Ied. *k'met*, Red. *k'mē:ta*; Rmn. *k'mē:tu*; **gozd** – I/Ted. *'gost*, Red. (iz) *'g^o:zda*; **konj** – Ied. *'kojn*, Red. *'kojna*; **koš** – Ied. *'koš*, Med. *u 'k^uo:ši*; **led** – Ied. *'le:t*, Red. (nej) *'le:da*; **med** – Ied. *'mē:t*, Red. *'mē:da*; **sneg** – Ied. *s'nē:k*, Red. *snē'ga:*; **lan** – Ied. *'lan*, Red. *'la:na*; **las** – Ied. *'la:s*, Red. *'la:sa*; Imn. *'la:se*, Rmn. *'la:s*; **mož** – Ied. *'m^o:š*, Red. *'m^oža*; **zob** – Ied. *'z^o:p*, Red. *'z^oba*; Imn. *'z^obi*; **noht** – Ied. *'n^o:xt*, Red. *'n^oxta*; **nos** – Ied. *'nus*, Red. *'n^uo:sa*; **sin** – Ied. *'si:n*; Rmn. *'sinu*, Tmn. *'si:ne*; **zid** – Ied. *'zit*, Red. *'zi:da*; **pajek** – Ied. *'pa:jk*, Red. *'pa:jka*; **popok** – Ied. *'p^o:pək*, Oed. *s 'p^o:pkən*; **cepec** – Ied. *'cē:pēc*; Rmn. *'cē:pcu*; **otrok** – Ied. *ot'rok*, Red. *ot'^ro:ka*; Imn. *ot'r^uo:cj*, Tmn. *ot'r^uo:ke*; **potok** – Ied. *'po:tək*, Red. *po't^o:ka*; **dan** – Ied. *'da:n*, Red. *d'nē:va*.

Novi Kot: laz – Ied. *'uas*; Imn. *'ua:zj*;¹⁹¹ **kruh** – Ied. *k'rex*, Red. *k'ruxa*; **bik** – Ied. *'bək*, Red. *'bəka*; **dež** – I/Ted. *'dəš*, Red. *'dəžja*, D/Med. (na) *'dəžj*; **grič** – Ied. *g'rič*, Red. *g'riča*, D/Med. (f) *g'ričj*, Ted. *f g'rič*; **kmet** – Ied. *k'met*, Red. *k'mē:ta*; **konj** – Ied. *'kojn*; Imn. *'k^uo:jni*, Omn. *s 'k^uo:jnj*; **koš** – Ied. (p'le:tēn) *'kaš*, Red. *'k^ua:ša*; Rmn. *'k^ua:šuf*; **nožič** 'nož' – Ied. *'n^o:žjč*, Red. *'n^o:šča*, Oed. *z 'n^o:ščēn*; (Imn. *'n^o:ščki*); **strop** – I/Ted. *st'rap*, D/Med. (na) *st'r^uo:pj*; **ključ** – Ied. *k'luč*, Oed. *s k'lučēn*; **ogenj** – Ied. *'^uo:gən*, Red. *'^uo:gna*; **med** – Ied. *'mē:t*, Red. *'mē:da*; **mož** – Ied. *'m^o:š*, Oed. *'mažen*, Idv. (d'va:) *'maža*; Imn. *'maži*; **gnoj** – I/Ted. *g'n^o:j*, Red. *g'naja*, D/Med. (na) *g'n^uo:jj*; **voz** – Ied. *'vus*, Red. *'v^uo:za*, Oed. *z 'v^uo:zēn*; Imn. *'vazi ~ 'ku^ua*, Rmn. *'vazi*, Mmn. (na *t'rē:jēx*) *'v^uo:zax*, Omn. (s *t'rē:jimj*) *'vazmj*; **kamen** – Ied. *'ka:mən*, Red. *'ka:mna*; **grunt** – Ied. *g'rēnt*, Red. *g'runta*, D/Med. (na) *g'r^u:ntj*; **hren** – I/Ted. *x'ren*, Red. *x'rjē:na*; **kozolec** – Ied. *'kazuc*, Red. *ka'zuca*, D/Med. (na) *ka'zūc*; **otrok** – Ied. *'^uo:trək*, Red. *uot'r^uo:ka*; Imn. *'dēca*; **potok** – Ied. *'p^uo:tək*, Red. *pa't^o:ka*, D/Med. *pa't^u:kj*; **božič** – I/Ted. *'b^uo:žjč*, Red. *ba'žiča*; **kotel** – Ied. *'k^uo:tu*; Rmn. *'k^uo:tluf*; **lonec** – Ied. *'^uanc*, D/Med. *'^uancj*; Imn. *'^uanci*; **studenec** – Ied. *stə'djē:nc*, Red. *stə'djē:nca*, D/Med. *stə'djē:ncj*; **jarem** – Ied. *'ja:rēm*; Imn. *jēr'mē:na*; **ječmen** – Ied. *'ječmen*, Red. *ječ'mē:na*; **plevel** – Ied. *p'levij*, Red. *ple'vē:ua*; **kolovrat** – I/Ted. *ka'^uo:vret*, D/Med. (na) *ka'^uo:vretj*; **miš** – Imn. *'miši* (so *'pəršli*).

Janeži: ptič – Ied. *'tēč*; Imn. *'tičē*; **brat** – Ied. *b'rat*, Red. *b'rā:ta*; **kruh** – Ied. *k'rex*, Red. *k'ruxa*; **dež** – Ied. *'dēš*, Red. *'dežja*; **pes** – Ied. *'pēs*, Red. *'pesa*; **konj** – Ied. *'kajn*; Rmn. (d^uo:stj) *'k^uo:jnu*, Tmn. *'k^uojne*; **nožič** 'nož' – Ied. *'n^o:žēč*, Oed. *z 'n^o:ščēn*; **led** – Ied. *'le:t*, Red. *'lē:da*; **med** – Ied. *'mē:t*, Red. *'mē:da*; **sneg** – Ied. *s'nē:jk*, Red. *s'nega*; **mož** – Ied. *'m^o:š*, Red. *'maža*; Rmn. *'maži*; **zob** – Ied. (a:n) *'z^o:p*, Red. *'zaba*; Imn. *'zabi*; **noht** – Ied. (a:dən) *'nuxt*; Imn. *'naxti*; **nos** – Ied. *'n^os*; Red./Imn. *'n^uo:sa*; **sin** – Ied. (tu: je *'moj*) *'si:n*, Red. *'si:na*; **pajek** – Ied. *'^uapajk*; Imn. *u^o'pā:jkj*; **popok** – Ied. *'p^o:bək*, Red.

¹⁹¹ Velike travnate površine, namenjene košnji, ki so se nahajale stran od vasi, na višje ležečih terenih. Ljudje so vedno najprej kosili na košenicah (Ied. *kaš'e'nica*), ki so bile v bližini hiše, kasneje, po prazniku Marijinega vnebovzetja 15. avgusta, pa so začeli kositi še na lazih. Tako se je tudi vegetacija premaknila, saj so bili lazi na višji nadmorski višini, kjer je bilo bolj hladno.

'pó:pka, Oed. *s 'pó:pkan*; **dan** – Ied. *'da:n*, Red. *d'nè:va*; **ljudje** – Imn. *'lèdi*; **pot** – Ied. (*'lè:ip*) *'pó:t*, Red. *'pó:ta*; **dlan** – Ied. *d'uan*, Red. (*'nè:iman*) *d'ua:na*.

Prezid: **kruh** – Ied. *k'ruX*, Red. *k'ruXa*; **obraz** – Ied. *'abras*, Red. *ab'ra:za*; **bik** – Ied. *'bək*, Red. *'bəka*; **dež** – Ied. *'dəš*, Red. *'dəžja*; **konj** – Ied. *'kojn*, Red. *'kojna*; **ogenj** – Ied. *'uogon*, Red. *'uogna*; **led** – Ied. *'lèt*, Red. *'leda*; **med** – Ied. *'mèt*, Red. *'meda*; **greh** – Ied. *g'rè:ix*, Red. *g'rè:ixa*; **les** – Ied. *'lè:is* (je *'dərvu* za *'sè:ikat*), Red. *'lesa*; **sneg** – Ied. *s'nè:ik*, Red. *s'nega* ~ *s'nè:iga*; **mož** – Ied. *'mōš*, Red. *'maža*; **zob** – Ied. *'zup*, Red. *'zaba*; I/Rmn. *'zabi*; **noht** – Ied. *'nuxt*, Red. *'nuo:xta*; Rmn. *'naxti*; **nos** – Ied. *'nus*, Red. *'nuo:sa*; **potok** – Ied. *'puo:tək*, Red. *pa'tó:ka*; **dan** – Ied. *'da:n*, Red. *d'nè:va*; **pot** – Ied. *'pó:t*, Red. *'pó:ta*; **dlan** – Ied. *d'uan*, Red. *d'ua:na*.

Kozji Vrh: **kruh** – Ied. *k'reX*, Red. *k'ruXa*; **obraz** – Ied. *'uobras*, Red. *uob'ra:za*; **bik** – Ied. *'bək*, Red. *'bəka*; **dež** – Ied. *'deš*, Red. *'dèžja*; **pes** – Ied. *'pes*, Red. *'pèsa*; **konj** – Ied. *'kajn*, Red. *'kuo:jna*; **ogenj** – Ied. *'uogēn*, Red. *'uogna*; **led** – Ied. *'lèt*, Red. *'lè:da*; **med** – Ied. *'mèt*, Red. *'mè:da*; **sneg** – Ied. *s'nè:ik*, Red. *s'nè:iga*; **mož** – Ied. *'mōš*, Red. *'maža*; **zob** – Ied. *'zup*, Red. *'zaba*; Imn. *'zabi*; **noht** – Ied. *'nuxt*, Red. *'naxta*; **nos** – Ied. *'nus*, Red. *'nuo:sa*; **otrok** – Ied. *'uotro:k*; Imn. *ot'ro:ki*; **potok** – Ied. *'pa:tək*, Red. *pa'tó:ka*; **dan** – Ied. *'da:n*, Red. *d'nè:va*; **pot** – Ied. *'pó:t*, Red. *'pó:ta*; **dlan** – Ied. *d'uan*, Red. *d'ua:na*.

Loknari: **ptič** – Ied. *'tjč*, Red. *'tiča*; Rmn. *'tičoy*; **kruh** – Ied. *k'reX*, Red. *k'ruXa*; **dež** – Ied. *'dèš*, Red. *'dèžja*; **pes** – Ied. *'pes*, Red. *'pèsa*; **konj** – Ied. *'kajn*, Red. *'kuo:jna*; **ogenj** – Ied. *'uogēn*, Red. *'uogna*; **ključ** – Ied. *k'ljuč*, Oed. *s k'ljučin*; **prst** – Ied. *'pərst*, Red. *'pəستا*; **led** – Ied. *'lèt*, Red. *'lè:da*; **med** – Ied. *'mèt*, Red. *'mè:da*; **sneg** – Ied. *s'nè:ik*, Red. *s'nè:ga*; **mož** – Ied. *'mu:š*, Red. *'maža*; I/Rmn. *'maži*; **zob** – Ied. *'zò:p*, Red. *'zaba*; Imn. *'zabi*; **noht** – Ied. *'nuxt*, Red. *'nuo:xta*; Imn. *'naxti*; **nos** – Ied. *'nus*, Red. *'nuo:sa*; Tmn. *'nuo:se*; **sin** – Ied. *'sin*; Imn. *si'nó:vi*; **otrok** – Ied. *'uotro:k*, Red. *uat'raka*; Rmn. (*'duo:stj*) *'dèci*; **potok** – Ied. *'puo:tək*, Red. *pa'tó:ka*; **dan** – Ied. *'da:n*, Red. *d'nè:va*; Imn. *d'nè:va* ~ *d'ni*; **pot** – Ied. *'pó:t*, Red. *'pó:ta*, D/Med. (*na*) *'pó:tj*; **dlan** – Ied. *d'uan*; Rmn. *d'ua:na*, Tmn. *d'ua:ni*.

Tršće: **kruh** – Ied. *k'reX*, Red. *k'ruXa*; **dež** – Ied. *'deš*, Red. *'dèžja*; **pes** – Ied. *'pes*, Red. *'pèsa*; **konj** – Ied. *'kajn*, Red. *'kuo:jna*; **ogenj** – Ied. *'uogēn*, Red. *'uogna*; **ključ** – Ied. *k'ljuč*, Oed. *s k'ljučēn*; **led** – Ied. *'lèt*, Red. *'lè:da*; **med** – Ied. *'mèt*, Red. *'mè:da*; **zob** – Ied. *'zu:p*, Red. *'zaba*; Imn. *'zabi*; **noht** – Ied. *'nuft*, Red. *'nuo:fta*; **nos** – Ied. *'nus*, Red. *'nuo:sa*; **sin** – Ied. *'sin*; Imn. *se'nò:vi*; **dan** – Ied. *'da:n*, Red. *d'nè:va*; **pot** – Ied. *'pó:t*, Red. *'pó:ta*, D/Med. (*pa*) *'pó:tē*; **dlan** – Ied. *d'uan*, Red. *d'ua:na*.

Plešće: **kruh** – Ied. *k'reX*, Red. *k'ruXa*; **obraz** – Ied. *'uobras*, Red. *uob'ra:za*; **bik** – Ied. *'bək*, Red. *'bəka*; **dež** – Ied. *'dəš*, Red. *'dèžja*; **pes** – Ied. *'pəs*, Red. *'pəsa*; Imn. *'pəsuf*; **konj** – Ied. *'kojn*, Red. *'kojna*; Imn. *'kojnj*; **ogenj** – Ied. *'uogon*, Red. *'uogna*; **led** – Ied.

'lè:t, Red. 'leda ~ 'lè:da; **med** – Ied. 'mè:t, Red. 'meda; **greh** – Ied. g're:x, Red. g're:xa; **les** – Ied. 'lɛ:is, Red. 'lesa; **sneg** – Ied. s'nɛ:ik, Red. s'nega ~ s'nɛ:iga; **mož** – Ied. 'mòš, Red. 'maža; **zob** – Ied. 'zup, Red. 'zuo:ba; Imn. 'zabi; **noht** – Ied. 'nuft, Red. 'nuo:fta; Rmn. 'nafti; **nos** – Ied. 'nus, Red. 'nuo:sa; **otrok** – Ied. 'uo:trɔk; Imn. ot'ro:ki; **potok** – Ied. 'p'o:tok, Red. pɔ'tò:ka; **dan** – Ied. 'da:n, Red. d'nè:va; **pot** – Ied. 'pò:t, Red. 'pò:ta; **dlan** – Ied. ('an) d'uan, Red. d'ua:na.

Vode: kruh – Ied. k'rax, Red. k'ruxa; **mesec** – Ied. 'mɛ:isɔc; Imn. 'mɛ:iscuf; **dež** – Ied. 'dɔš, Red. 'dɔžja; **pes** – Ied. 'pɔs, Red. 'pɔsa; **hrib** – Ied. x'rip, D/Med. (na) x'ribi; **konj** – Ied. 'kajn, Red. 'kɔ:jna; Imn. 'kɔ:jnɪ, Rmn. 'kɔ:jnɔf; **ogenj** – Ied. 'uɔ:gɔn, Red. 'uɔ:gna; **led** – Ied. 'lè:t, Red. 'lè:da; **med** – Ied. 'mè:t, Red. 'mè:da; **sneg** – Ied. s'nɛ:ik, Red. s'nega; **zob** – Ied. 'zɔ:p, Red. 'zuo:ba; Imn. 'zabi; **noht** – Ied. 'nuft, Red. 'nafta; Imn. 'nafti; **nos** – Ied. 'nɔs, Red. 'nuo:sa; Imn. 'nuo:si, Rmn. 'nuo:suf; **potok** – Ied. 'pɔ:tok, Red. pɑ'tò:ka; **dan** – Ied. 'da:n, Red. d'nè:va; Imn. d'nè:va; **oča** – Ied. 'uɔ:ča, Red. ('nɛ:ɪ) uo'čè:ta; **človek** – Red. ča'vɛ:ika; **ljudje** – Imn. 'lɛdi; **dlan** – Ied. d'ua:n, Red. d'ua:na.

Turke: kruh – Ied. k'rɛx, Red. k'rüxa; **obraz** – Ied. 'uɔ:bras, Red. ob'ra:za; **dež** – Ied. 'dɔš, Red. 'dɔžja; **pes** – Ied. 'pɔs, Red. 'pɔsa; **skedenj** – Ied. s'kɔdɔn, Red. s'kɔdna; **konj** – Ied. 'kojn; Idv. (d'va:) 'kojna; **ogenj** – Ied. 'uɔ:gɔn, Red. 'uɔ:gna; **led** – Ied. 'lè:t, Red. 'leda; **med** – Ied. 'mè:t, Red. 'meda; **sneg** – Ied. s'nɛ:ik, Red. s'nega; **mož** – Ied. 'muš, Red. 'moža; Rmn. 'možɔf; **zob** – Ied. 'zup, Red. 'zɔba; Imn. 'zɔbi; **noht** – Ied. 'nuft, Red. 'nuo:fta; **nos** – Ied. 'nus, Red. 'nuo:sa; Imn. 'nuo:sa, Rmn. 'nuo:suf; **sin** – Ied. 'sin; Imn. si'nò:vi; **dan** – Ied. 'da:n, Red. 'da:na; **pot** – Ied. 'pò:t, Red. 'pò:ta; **dlan** – Ied. d'ɥ:(ɪ)an, Red. d'ɥana.

Požar: kruh – Ied. k'rɛx, Red. k'rüxa; **bik** – Ied. 'bək, Red. 'bəka ~ 'bika; **dež** – Red. 'dɔžja; **zob** – Ied. 'zup, Red. 'zɔba; Imn. 'zɔbi; **nos** – Ied. 'nus, Red. 'nuo:sa; Imn. 'nuo:sɪ; **miš** – Ied. 'miš, Red. 'miša; **pot** – Ied. 'pò:t, Red. 'pò:ta; **dlan** – Ied. d'ɥa:n, Red. d'ɥa:na.

Razloge: kruh – Ied. k'rüx, Red. k'rüxa; **dež** – Ied. 'dɔš, Red. 'dɔžja; **pes** – Ied. 'pɔs, Red. 'pɔsa; **skedenj** – Ied. s'kɔdɔn, Red. s'kɔdna; **konj** – Ied. 'kojn, Red. 'kojna; Tmn. 'kɔ:jne; **ogenj** – Ied. 'uɔ:gɔn, Red. 'uɔ:gna; **kralj** – Ied. k'rajl, Red. k'ra:jla; **ključ** – Ied. k'lüč, Red. k'lü:ča; **prst** – 'prst, Idv. 'prsta; **zid** – Ied. 'zi:t, Red. 'zi:da; **les** – Ied. 'lɛ:is, Red. 'lesa; **led** – Ied. 'lè:t, Red. 'leda; **med** – Ied. 'mè:t, Red. 'meda; **sneg** – Ied. s'nɛ:ik, Red. s'nega, D/Med. s'nɛ:igi; **lan** – Ied. 'ua:n, Red. 'ua:na; **mož** – Ied. 'mòš, Red. 'moža; **zob** – Ied. 'zu:p, Red. 'zoba; Imn. 'zɔbi; **noht** – Ied. 'nuft, Red. 'nofta; **nos** – Ied. 'nus, Red. 'nuo:sa; **pajek** – Ied. o'pa:jɔk, Red. o'pa:jka; **potok** – Ied. 'pɔ:tok, Red. pɔ'tò:ka; **pesek** – Ied. pɛ:isok, Red. pɛ:iska; **kovač** – Ied. 'kovač, Red. ko'va:ča; **pastir** – Ied. 'pastir, Red. pas'ti:rja; **zidar** – Ied. 'zidar, Red. zi'da:rja; **dan** – Ied. 'da:n, Red. 'da:na; **ljudje** – Imn. 'lɛdi; **pot** – Ied. 'pò:t, Red. 'pò:ta, D/Med. 'pò:tɪ; **dlan** – Ied. d'ɥon, Red. d'ɥona.

3.1.2 Srednja sklanjatev

3.1.2.1 Nabor in izvor končnic

psl. končnica	transponat	Babno Polje	Ravnice	Gerovo	Osilnica	Delnice
-o/-e	*-o/*-e > Ied.	-o/-u// -e/-i	-u//-e/-i	-o/-ô/-u// -e/-i	-ô /-u// -e/-i	-u/-o// -e/-i
*-a	*-a > R	-a	-a	-a	-a	-a
	M = > D	-e	-e	-i	-e	-i
	= I / = R > T	-o/-u//-e/ -i/-a	-u//-e/-i/ -a	-o/-ô/-u// -e/-i/-a	-ô /-u//-e/ -i/-a	-u/-o// -e/-i/-a
-ě/-i	*-ě/*-i/*-u > M	-e	-e	-i	-e	-i
*-o-mb/ *-e-mb	*-om/ > O	-an		-on	-ən	-ən
	*-em >		-en			
*-a	*-a > Imn.	-a	-a	-a	-a	-a
-b/-b	*-ø > R	-ø	-ø/	-ø/	-ø	-ø
	*-ov >		(-u)	-o// -o//		
*-o-mb/ *-e-mb	*-om/ > D	-an/	-an/	-on	/	-ən
	= I > T	-a	-a	-a	-a	-a
-ě-xb/-i-xb	*-ěx > M		-ex/	-ix	-ex/-ix	-ix
	*-ax >	-ax	-ax	-ax		
-y/-i	*-i > O	-e/			-e	
	*-mi >	-me/	-me/-mi (st.) /		-me/-mi	
	*-ami >	-ame	-ame (nov.)			
	*-imi >			-imj/-imi		-imj

3.1.2.2 Komentar

Sklanjativni vzorec samostalnikov srednjega spola si s samostalniki moškega spola deli večino istih končnic. Izjema je v I/Ted., kjer obravnavani govori izpričujejo bodisi (zelo) ozki izglasni -o ali že zožitev v -u, bodisi po preglasu -e oziroma -i pri tistih samostalnikih, pri katerih je prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa.

Glede izvora končnice -u bi se težko strinjali s Pronkom (2010: 103), ki za krajevne govore Prezida, Čabra in Gerova predvideva, da se je končnica -u po analogiji razširila s terciarno naglašeni samostalnikov na vse ostale, tj. na samostalnike psl. naglasnih tipov a in b. Strinjati se moramo z Ramovšem (1936: 232), ki končnico -u

obravnava kot posledico moderne vokalne redukcije in poudarja, da ta razvoj izkazujejo tisti slovenski govori (notranjski, delno rovtarski, dolenski, savinjski in bizeljski), ki prav tako poznajo prednaglasno akanje.

Imenovalnik množine: V vseh govorih je ohranjen odraz psl. končnice **-a*.

Rodilnik množine: Gradivo večinoma izpričuje staro stanje, tj. ničto končnico. Govori krajev Ravnic (redko) in Gerova pa izkazujejo tudi analogijo po trdi moški sklanjatvi, in sicer končnico *-ov* < psl. **-ou-ъ*, ki je prevzeta iz psl. *ŭ*-sklanjatve.

3.1.2.3 Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev

Samostalniki psl. *n*-sklanjatve (*vreme*, *breme*, *seme*) v celotnem gradivu izkazujejo podaljšano osnovo v odvisnih sklonih.

Samostalnika *oko* in *uho* iz psl. *s*-sklanjatve se v vseh obravnavanih govorih v ednini sklanjata po *o*-jevski sklanjatvi. Leksem *uho* se tako sklanja tudi v množini, medtem ko se samostalnik *oko* sklanja po *i*-jevski sklanjatvi.¹⁹² V posameznih govorih ta dva leksema nastopata bodisi z imenovalniško nerazširjeno osnovo v celotni paradigmi (v govorih Gerova,¹⁹³ Osilnice in Delnic), bodisi z osnovo, razširjeno z *-es-* infiksom (tako zgolj v govorih Babnega Polja in Ravnic). V govoru Ravnic se kot mlajša oblika pri obeh leksemih že pojavlja imenovalniška osnova v celotni paradigmi (leksem *oko* tu izkazuje podaljšano osnovo samo še kot dvojnica v rod. ednine).

Prodor inovativne *s*-sklanjatve izkazuje tudi leksem *črevo*, in sicer samo v govoru Babnega Polja (zgolj v ednini), leksem *kolo* pa v govorih Babnega Polja (tu *-es-* podaljšava služi za diferenciacijo pomena v Imn.) in Ravnic (kot različica). Leksem *drevo* izpričuje infiks *-es-* v govoru Babnega Polja, infiks *-t-* pa v govoru Gerova.

Leksemi psl. *nt*-sklanjatve, kot so *tele*, *žrebe*, *dete*, v govorih, kjer so izpričani, dosledno izkazujejo podaljšavo s *-t-*.

3.1.2.4 Gradivo

Babno Polje: **koleno** – I/Ted. *ka'lɛ:ɪ̯nɔ*; I/Tmn. *ka'lɛ:ɪ̯na*, Rmn. *'kalejn*, Dmn. *ka'lɛ:ɪ̯nan*, Omn. *s ka'lɛ:ɪ̯nɛ*, Mmn. *f ka'lɛ:ɪ̯nax*; **poleno** – I/Ted. *pa'lɛ:ɪ̯nu*; Imn. *pa'lɛ:ɪ̯na*, Rmn. *'palejn*, Omn. *s pa'lɛ:ɪ̯nɛ*; **korito** – Ied. *ka'ritu*; Imn. *ka'rita*, Rmn. *ka'rit*; **rebno** – I/Ted. *'rebru*, Red. *'ri:bra*, Med. *v 'ri:brɛ ~ v 'rje:brɛ*; I/Tmn. *'rje:bra*, Rmn. *'ri:brɔr ~ 'rebar*, Mmn. *'rje:brax*, Omn. *z 'rje:brame*; **jajce** – I/Ted. *'jejce*, Red. *'jejca*; **okno** – I/Ted. *'uaknu*, Red. *'uakna*, Ded. *'uaknɛ*, Med. *par 'uaknɛ*, Oed. *pat 'uaknan*; I/Tmn. *'uakna*, Rmn. *'uakɔn*, Dmn. *'uaknan*, Mmn. *'uaknax*, Omn. *z 'uaknɛ ~ z 'uakname*; **srce** – I/Ted. *'sɔrci*, Red. *'sɔrca*, Med. *na 'sɔrɕɛ*, Oed. *pat 'sɔrcan*; **seme** – I/Ted. *'sɛ:ɪ̯me*, Red. *sɛ'mi:na*, Ded.

¹⁹² Množinska paradigma teh samostalnikov je zato navedena pri obravnavi *i*-jevske sklanjatve.

¹⁹³ Tu tudi leksem *telo*.

se'mi:ⁿe, Med. *f'semi:ane*, *s se'mi:ⁿan*; I/Tmn. *se'mi:ⁿa*; **vreme** – I/Ted. *v'rije:me*, Red. *vre'mi:ⁿa*; **tele** – I/Ted. *tje:le*, Red. *te'li:ata*; I/Tmn. *te'li:ⁿta*, Rmn. *te'li:ⁿt*, Omn. *s te'li:ⁿtme* ~ *s te'li:ⁿte*; **zrebe** – I/Ted. *z'rije:be*, Red. *zre'bi:ⁿta*; **pero** – I/Ted. *'peru*, Red. *pe'ri:ⁿsa*, D/Med. *pe'ri:ⁿse*, Oed. *s pe'ri:ⁿsan*; I/Tmn. *pe'ri:ⁿasa*, Rmn. *'peres*, Dmn. *pe'ri:ⁿasan*, Mmn. *pe'ri:ⁿasax*; **drevo** – I/Ted. *d'revu*, Red. *dre'vi:ⁿsa*; **kolo** – I/Ted. *'kauo*, Red. *ka'li:ⁿsa*; I/Tmn. *ka'li:ⁿsa* ~ *'kuua* 'velik voz za hlode', I/Tmn. *'kales* ~ *ka'li:ⁿs*; **oko** – I/Ted. *'uaku*, Red. *a'ci:ⁿesa*, Ded. *a'ci:ⁿse*, Oed. *z a'ci:ⁿsan*; I/Tmn. *'uaci*, Rmn. *'uaci*, Dmn. *'uac'en*, Mmn. *v 'uac'ex*, Omn. *z 'uac'me*; **uho** – I/Ted. *'vexu*, Red. *ve'si:ⁿasa*; I/Tmn. *ve'si:ⁿasa*; **crevo** – I/Ted. *'cevu*, Red. *ce'vi:ⁿsa*; I/Tmn. *'ce:iva*, Rmn. *'ce:if*.

Ravnice: leto – I/Ted. *'le:itu*, Red. *'le:ita*, D/Med. *'le:ite*, Oed. *'le:iten*; I/Tmn. *'le:ita*, Rmn. *'le:it* ~ *'le:t*, Dmn. *'le:itan*, Mmn. *'le:ite*, Omn. *'le:itam'e* ~ *'le:itme*; **koleno** – Ied. *ka'le:inu*, Ied. *ka'le:ina*, Oed. *ka'le:inen*; I/Tmn. *ka'le:ina*, Rmn. *ka'le:in*; **drvo** – I/Ted. *'d'ruu*, Red. *'d'rua*; I/Tmn. *'d'rua*, Rmn. *'d'arf* ~ *'d'eri* (st.), Omn. *z 'd'arvme* ~ *'d'arvam'e* (st.); **selo** – I/Ted. *'sje:uu*, Red. *'sje:ua*, D/Med. *'sje:le*; I/Tmn. *'sje:ua*, Rmn. *'se:l*, Dmn. *'sje:uan*, Mmn. *'sje:uex*; **celo** – I/Ted. *'cije:uu* ~ *'ceuu*, Red. *'ceua*, D/Med. *'cije:le*; I/Tmn. *'cije:ua*, Rmn. *'ce:il*; **reb-ro** – I/Ted. *'rebru*, Red. *'rebra*; I/Tmn. *'re:bra*, Rmn. *'re:b'ar*; **jajce** – I/Ted. *'je:jce*, Red. *'je:jca*; I/Tmn. *'je:jca*, Rmn. *'je:jc*; **meso** – I/Ted. *'mesu*, Red. *'mesa*; I/Tmn. *'mesa*; **srce** – I/Ted. *'sarci*, Red. *'sarca*; I/Tmn. *'sarca*, Rmn. *'sarc*; **seme** – I/Ted. *'se:jme*, Red. *'se:jmena*, D/Med. *'se:jmen'e*, Oed. *'se:jmen'em*; I/Tmn. *'se:jmena*, Rmn. *'se:jmenu*, Dmn. *'se:jmenam*, Mmn. *'se:jmenax*, Omn. *'se:jmenam'e*; **vreme** – I/Ted. *v're:jme*, Red. *vre'm'e:na*, Med. *vre'm'e:ne*, Oed. *vre'm'e:nen*; **dete** – I/Ted. *'de:ite* (star.), Red. *de'te:ta*; **zrebe** – I/Ted. *z're:be*, Red. *zre'b'e:ta*, Oed. *zre'b'e:ten*; **drevo** – I/Ted. *d'revu*, Red. *dre'v'e:sa*; I/Tmn. *dre'v'e:sa*; **telo** – I/Ted. *'teuu*, Red. *te'le:sa*, D/Med. *te'le:se*, Oed. *te'le:sen*; I/Tmn. *te'le:sa* ~ *'teua*, Rmn. *te'le:s*, Dmn. *te'le:san*, Mmn. *f te'le:sax*, Omn. *s te'le:smj*; **kolo** – I/Ted. *'kauu*, Oed. *ka'le:sa* ~ *'kaua*, Oed. *s ka'le:sen*; I/Tmn. *ka'le:sa*, Rmn. *ka'le:s*; **oko** – I/Ted. *'uoku*, Red. *u'ce:sa* (star.) ~ *'uaka* (ml.), Med. *v 'uok'e*, Oed. *z 'uoken*; I/Tmn. *'uaci*; **uho** – I/Ted. *'vexu*, Red. *v'e'se:sa* ~ *'vexa*, Ded. *ve'se:se*, Med. *'vex'e*, Oed. *ve'se:sen*; I/Tmn. *'vexa* (ml.) ~ *ve's'e:sa* (star.), Rmn. *ve's'e:s*, Dmn. *ve's'e:sen*, Mmn. *ve's'e:sax*, Omn. *ve's'e:sm'e*; **crevo** – I/Tmn. *'ce:iva*, Rmn. *'ce:u*, Dmn. *'ce:ivan*, Mmn. *pa 'ce:iv'ex*, Omn. *s 'ce:ivam'e* ~ *'ce:ivme*.

Gerovo: koleno – I/Ted. *ka'le:jno*; I/Tmn. *ka'le:jna*, Rmn. *'kalejn*; **leto** – I/Ted. *'le:ito*, Red. *'le:ita*; Rmn. *'le:it*; **drvo** 'les' – I/Ted. *'d'ruu*, Red. *'d'arva* ~ *d'ar'vi:ta*; I/Tmn. *d'ar'vi:ta*; **celo** – I/Ted. *'ceuo*, Med. (na) *'cije:le*; **bedro** – I/Ted. *'bidro*; I/Tmn. *'bidra*; **reb-ro** – I/Ted. *'re:bru*, Red. *'re:bra*; I/Tmn. *'re:bra*, Rmn. *'re:bru*; **jajce** – I/Ted. *'je:jce*, Red. *'je:jca*; I/Tmn. *'je:jca*, Rmn. *'je:jc*, Omn. *'je:jcmj*; **meso** – I/Ted. *'mesu*, Red. *'mesa*; **srce** – I/Ted. *'sarci*, Red. *'sarca*; **vreme** – I/Ted. *v're:jme*, Red. *vr'i'mi:na*; **dete** – I/Ted. *'de:ite*, Red. *'de:iteta*, Oed. *'de:iteton*; I/Tmn. *'de:iteta*; **telo** – I/Ted. *'tje:uu*, Red. *'tje:ua*; I/Tmn. *'tje:ua*; **kolo** – I/Tmn. *'kuua*, Rmn. *'ku:u*, Mmn. *v 'kuljx*, Omn. *s 'kuljmj*; **oko** – I/Ted. *'uoku*, Red. *'uoka*; I/Tmn. *'uoci* (skupno) ~ *'uoka* (števno); **uho** – I/Ted. *'vuhu*, Red. *'vuxa*; I/Tmn. *'veši* (skupno) ~ *'vuxa* (števno), Rmn. *'vux*, Mmn. *'vuxax*, Omn. *z 'vuxjmj*; **crevo** – I/Ted. *'cre:ivu*, Red. *'cre:iva*; I/Tmn. *'cre:iva*.

Osilnica: leto – I/Ted. *'le:ĩtò/(-u)*; I/Tmn. *'le:ĩta*, Rmn. *'le:ĩt*, Mmn. *'le:ĩtix*, Omn. z *'le:ĩtmę*; **čelo** – I/Ted. *'čje:uó*, Med. na *'čje:lę*, Oed. s *'čje:uān*; **rebri** – I/Ted. *'rebru*; I/Tmn. *'ri:bra*, Mmn. *'ri:brix* ~ (*'rebrix*); **jajce** – I/Ted. *'jajce*; I/Tmn. *'ja:jca*, Rmn. *'ja:jc*; **drvo** – I/Ted. *'dər̥uu*, Red. *'dər̥ua*; **srce** – I/Ted. *'sər̥ci*, Med. na *'sər̥cę*; **seme** – I/Ted. *'sę:ĩme*, Red. *'sę:ĩmena*; **vreme** – I/Ted. *'vrę:ĩme*, Red. *'vre'mi:na*; **dete** – I/Ted. *'de:ĩte*, Red. *'de'ti:ta*; I/Tmn. *'doca* ~ *'dōca*, Rmn. *'doci*; **tele** – I/Ted. *'tje:le*, Red. *'te'li:ta*; **pero** – I/Ted. *'peru*, Red. *'pera*; **kolo** – I/Ted. *'koũu*, Red. *'koua* 'prazen voz'; I/Tmn. *'ku:ũa*, Rmn. *'ku:ũ*, Mmn. na *'ku:lęx*, Omn. s *'ku:lę*; **oko** – I/Ted. *'uoku*; I/Tmn. *'uoči*, Mmn. *'uočix*, Omn. z *'uočmi*; **uho** – I/Ted. *'vęxu*, Red. *'vęxa*; I/Tmn. *'vęxa* ~ (*'vuxa*), Mmn. *'vu:xix*; **črevo** – I/Tmn. *č'rę:řva*, Mmn. na *č'rę:řvęx*.

Delnice: koleno – I/Ted. *kǝ'le:ĩnǝ*, Red. *kǝ'le:ĩna*; I/Tmn. *kǝ'le:ĩna*; **sonce** – I/Ted. *'sunce*; **rebri** – I/Ted. *'rebru*; I/Tmn. *'rje:bra*, Rmn. *'rje:bār*; **selo** – Ied. *'se:uǝ*; Rmn. *'sje:ũ*; **jajce** – I/Ted. *'jajci*,¹⁹⁴ Red. *'jajca*, Med. na *'jajcǝ*; Rmn. *'jajc*, Omn. *'jajcǝmǝ*; **meso** – I/Ted. *'mesu*, Oed. z *'mesān*; **srce** – I/Ted. *'sər̥ci*; **vreme** – I/Ted. *'vrę:ĩme*, Red. *'vre'mię:na*; **ime** – I/Ted. *'imi*, Oed. *'imǝę:nān*; **kolo** – I/Ted. *'kouu*; Mmn. na *'kulǝx*, Omn. s *'kulǝmǝ*; **oko** – I/Ted. *'ǝku*; **uho** – I/Ted. *'vixu*, Red. *'vüxa*, Med. va *'vüxǝx*; **črevo** – I/Ted. *č'rivu*; Dmn. *č'rę:řivān*.

Lazec: seno – Ied. *'sənu*, Red. *'səna*; **proso** – I/Ted. *p'rosu*, Red. *p'rosa*; **srce** – I/Ted. *'sər̥ci*, Red. *'sər̥ca*; **seme** – I/Ted. *'sę:ĩme*, Red. *'se'mę:na*; **ime** – I/Ted. *'jəmi*, Red. *'imę:na*; **tele** – Ied. *'tje:le*, Red. *'te'le:ta*; **drevo** – Ied. *d'revu*, Oed. z *dre've:sǝn*; Imn. *dre've:sa*; **kolo** – I/Ted. *'kolu*, Red. *'kolę:sa*, Med. na *ko'le:si*; I/Tmn. *ko'le:sa*; **oko** – I/Ted. *'uoku*, Red. *o'čę:sa*; **uho** – I/Ted. *'vāxu*, Red. *u'šę:sa*; Idv. *u'šę:sa*; **pero** – Ied. *'peru*, Red. *pe'rę:sa*; **perje** – Ied. *'pę:rje*, Oed. s *pę:rjēn*.

Novi Kot: leto – I/Ted. *'le:ĩtu*, Red. *'le:ĩta*; I/Tdv. (*d've:ĩ*) *'le:ĩtǝ*; Rmn. *'le:ĩt*; **poleno** – I/Ted. *pa'le:ĩnu*; I/Tmn. (*d'va:/t'ri:*) *pa'le:ĩna*; **drvo** – I/Ted. *'dər̥va*, Rmn. *'dřf*; **cedilo** – I/Ted. *ce'diũu*; Rmn. *ce'di:ũ*; **grozdje** – I/Ted. *g'rǝ:jzdje*, Red. *g'rǝ:jzdja*; **jajce** – I/Ted. *'jęjce*; I/Tmn. *'jęjca*; **okno** – I/Ted. *'uaknu*; I/Tmn. *'uakna*; **proso** – I/Ted. *p'rasu*, Red. *p'rasa*; **ime** – I/Ted. *'jemi*, Ded. *je'mė:ni*; **drevo** – I/Ted. *d'revu*, Med. *dre've:sǝn*; **kolo** – I/Ted. *'kauu*; I/Tmn. *ka'lė:sa*.

Janeži: leto – I/Ted. *'le:ĩtǝ*; I/Tmn. *'le:ĩta*, Rmn. *'le:ĩt*; **mesto** – I/Ted. *'me:ĩstu*; Rmn. *'me:ĩsta*; **pljuča** – I/Tmn. *p'ľuča*, Rmn. *p'ľuč*; **srce** – I/Ted. *'sər̥ci*, Red. *'sęrca*; **seme** – I/Ted. *'sę:ĩme*, Red. *'sę:ĩmena*; **ime** – I/Ted. *'jemǝ*, Red. *je'mė:na*; **kolo** – I/Ted. *'kauu*, Red. *'kaua*; Rmn. *ka'lė:s*; **oko** – I/Ted. *'uaku*, Red. *'uaka*; I/Tmn. *'uači*; **uho** – I/Ted. *'vęxu*; I/Tmn. (*d'va:/t'ri*) *'vęxa*; Rmn. *vǝ'sė:s*; **črevo** – I/Tmn. *č'rę:řva*, Rmn. *č'rę:řf*.

¹⁹⁴ Prim. *'sunce*, ki izkazuje mlajšo končnico. Glej Lisac 2006: 99.

Prezid: **leto** – I/Ted. 'lɛ:ɪtu, Red. 'lɛ:ɪta; **mesto** – I/Ted. 'mɛ:ɪstu; I/Tmn. 'mɛ:ɪsta; **selo** – I/Ted. 'sʲe:ɯu, Red. 'sʲe:ɯa; **seme** – I/Ted. 'sɛ:ɪme, Red. sɛ'mè:na; **ime** – I/Ted. 'jemi, Red. jɛ'mɛ:na; **dete** – I/Ted. 'dɛ:ɪte, Red. dɛ'tè:ta; **kolo** – I/Ted. 'kaɯu, Red. ka'lè:sa; **oko** – I/Ted. 'uaku, Red. 'uaka ~ ɯa'čè:sa; I/Tmn. 'uaci; **uho** – I/Ted. 'vexu, Red. 'vüxa; I/Tmn. vɔ'sè:sa.

Kozji Vrh: **leto** – I/Ted. 'lɛ:ɪtu; Imn. 'lɛ:ɪta; **mesto** – I/Ted. 'mɛ:ɪstu; I/Tmn. 'mɛ:ɪsta; **selo** – I/Ted. 'sʲe:ɯu, Red. 'sʲe:ɯa; **seme** – I/Ted. 'sɛ:ɪme, Red. sɛ'mè:na; **ime** – I/Ted. 'jemi, Red. jɛ'mɛ:na; **kolo** – I/Ted. 'kaɯu, Red. ka'lè:sa; **uho** – I/Ted. 'vexu, Red. vɔ'sè:sa.

Loknari: **leto** – I/Ted. 'lɛ:ɪtu; I/Tmn. 'lɛ:ɪta; **drvo** – I/Ted. 'dɔrvu; Rmn. 'dɔrf; **meso** – I/Tmn. 'mesu, Rmn. 'mesa; **srce** – I/Ted. 'sɛrci, Red. 'sɛrca; **seme** – I/Ted. 'sɛ:ɪme, Red. 'sɛ:ɪmena ~ sɛ'mɛ:na (mlaj.); **ime** – I/Ted. 'jɛmɪ, Red. jɛ'mè:na; **kolo** – I/Ted. 'kaɯu; I/Tmn. ka'lè:sa; **oko** – I/Ted. 'uaku, Red. 'uaka; I/Tmn. 'uaci; **uho** – I/Ted. 'vexu, Red. 'vexa.

Tršće: **meso** – I/Ted. 'mesu, Red. 'mesu; **seme** – I/Ted. 'sɛ:ɪme, Red. 'sɛ:ɪmena; **ime** – I/Ted. 'jɛmɪ, Red. jɛ'mè:na; **oko** – I/Ted. 'uaku, Red. 'uaka; **uho** – I/Ted. 'vexu, Red. 'vüxa.

Plešće: **mesto** – I/Ted. 'mɛ:ɪstu; I/Tmn. 'mɛ:ɪsta; **selo** – I/Ted. 'sʲe:ɯu, Red. 'sʲe:ɯa; **seme** – I/Ted. 'sɛ:ɪme, Red. sɛ'mè:na; **ime** – I/Ted. 'jɛmɪ, Red. jɛ'mɛ:na ~ 'jɛmɪ; **kolo** – I/Ted. 'kaɯu, Red. 'kaɯa; **oko** – I/Ted. 'uoku, Red. 'uaka; Imn. 'uaci; **uho** – I/Ted. 'vexu, Red. 'vexa; I/Tmn. 'vüxa.

Vode: **delo** – I/Ted. 'dɛ:ɪɯo, Red. 'dɛ:ɪɯa; **leto** – I/Ted. 'lɛ:ɪtu; Imn. 'lɛ:ɪta, Rmn. 'lɛ:ɪt; **drvo** – I/Ted. 'dɔrvu, Red. 'dɔrva; **meso** – I/Ted. 'mesu, Red. 'mesa; **srce** – I/Ted. 'sɛrci, Red. 'sɛrca; **seme** – I/Ted. 'sɛ:ɪme, Red. 'sɛ:ɪmena; **ime** – I/Ted. 'jɛmɪ, Red. jɛ'mè:na; **kolo** – I/Ted. 'kaɯo, Red. 'kaɯa; I/Tmn. 'kaɯa; **oko** – I/Ted. 'uoku, Red. 'uoka; Imn. 'uoci; **uho** – I/Ted. 'vuxu, Red. 'vuxa; Imn. 'vuxa.

Turke: **selo** – I/Ted. 'sʲe:ɯu, Red. (na s'rɛ:di) 'sʲe:ɯa; **meso** – I/Ted. 'mesu, Red. 'mɛsa; **srce** – I/Ted. 'sɛrci, Red. 'sɛrca; **seme** – I/Ted. 'sɛ:ɪme, Red. sɛ'mɛ:na; **ime** – I/Ted. 'jɛmɪ, Red. 'jɛmɪ ~ i'mè:na; Rmn. jɛ'mè:n; **dete** – I/Ted. 'dɛ:ɪte; Idv. dɛ'tè:ta; **tele** – I/Ted. 'tʲe:le, Red. tɛ'lè:ta; **kolo** – I/Ted. 'kouu, Red. 'koua; **oko** – I/Ted. 'oku, Red. (nɛ:ɪman) 'vüoka; **uho** – I/Ted. 'vexu, Red. 'vüxa; Rmn. 'vüx.

Požar: **ime** – I/Ted. 'jɛmɪ, Red. jɛ'mè:na; **uho** – I/Ted. 'vexu, Red. 'vüxa; Rmn. 'vüx;

Razloge: **leto** – I/Ted. 'lɛ:ɪto, Red. 'lɛ:ɪta; Imn. 'lɛ:ɪta; **selo** – I/Ted. 'sʲe:ɯo, Med. 'sʲe:ɪj; **mleko** – I/Ted. m'lɛ:ɪko, Red. m'lɛ:ɪka; **meso** – I/Ted. 'mesu, Red. 'mesa; **seme** – I/Ted. 'sɛ:ɪme, Red. 'sɛ:ɪmena; **ime** – I/Ted. 'ime, Red. 'imena; **tele** – I/Ted. 'tʲe:le, Red. (nɛ:ɪman) tɛ'lè:ta; **kolo** – I/Ted. 'kouu, Red. 'koua; **oko** – I/Ted. 'uoku, Red. 'uoka; **uho** – I/Ted. 'vexu, Red. 'vüxa; Imn. 'vüxa.

3.1.3 Ženska a-sklanjatev

3.1.3.1 Nabor in izvor končnic

psl. končnica	transponat	Babno Polje	Ravnice	Gerovo	Osilnica	Delnice
*-a	*-a > Ied.	-a	-a	-a	-a	-a
-y/-e	*-e > R	-e/-i	-e/-i	-e/-i	-e/-i	-e/-j
	M = > D	-e	-e/-i	-j	-e	-j
*-o	*-o > T	-o	-o	-o/-o/ -ô/-u	-ô	-o
-ě/-i	*-i > M	-e	-e/-i	-j	-e	-j
*-oi̯o > *-o	*-o > O	-o/-o	-o	-ô	-ô/-o	-o
-y/-e	*-e > Imn.	-e/-i	-e/-i	-e/-i	-i	-e/-i
-b/-b	*-ø > R	-ø/	-ø/	-ø/	-ø/	-ø
	*-i >	-i	-i	-i	-i	
*-a-mb	*-am > D	-an	-an	-an	-an	-an
-y/-e	I = > T	-e/-i	-e/-i	-e/-i	-i	-e/-i
*-a-xb	*-ax > M	-ax	-ax	-ax	-ax	-ax
*-a-mi	*-ami > O	-ame	-ame/ '-a:mē	-amj/ '-a:mj	-ame	-amj/ '-âmj
	*-imi >					-imj

3.1.3.2 Komentar

Rodilnik ednine, imenovalnik/tožilnik množine: V vseh slovenskih govorih se je posplošila končnica *-e iz psl. mehke ženske sklanjatve. Odrazi te končnice so v obravnavanih govorih regularni, in sicer je to v glavnem širok *e*-jevski glas.

Kot variantna končnica nastopa tudi *-i*, ki jo najdemo v Red. in I/Tmn. samostalnikov ženskega spola, pri katerih pride do terciarnega naglasnega premika cirkumfleksa¹⁹⁵ (prim. Red. Gerovo *z'vę:izde* : *'vadi*), in sicer jo najdemo v vseh govorih. Ramovš (1952: 56) razlaga nastanek te končnice v okviru belokranjskih narečij, in sicer jo pojasnjuje kot delovanje analogije po D/Med., kjer nastopajo odrazi končnice *-i. Vendar pa to najverjetneje ne drži, saj govor Ravnice in tudi sosednji govori dosledno razlikujejo med odrazi izglasnega *-i > Ravnice -e in izglasnega *-e > Ravnice -e. Prim.: Rav-

¹⁹⁵ V to so zajete tudi tiste dvozložnice nekdanjega naglasnega tipa b s kratkim *e* ali *o* v osnovi, ki so po analogiji prešle v psl. naglasni tip c in se tako obnašajo kot cirkumfektirane.

nice: Ied. *'ma:tɛ* : Ded. *k'ra:rvɛ* : Red. *k'ra:ve* : Ied. *'tjɛ:le*; Babno Polje: *'mâ:tɛ* : *k'ra:rvɛ* : *k'ra:ve* : *'tjɛ:le*; Osilnica: *'ma:tɛ* : *k'ra:rvɛ* : *'mu:ke* : *'tjɛ:le*.

Strinjati se moramo z razlago Tineta Logarja (1969: 105–106), ki končnico *-i* pojasnjuje kot »diftongizacijo naglašnega izglasnega **-ĕ*, ki je nato po umiku naglasa reducirala svoj drugi del in se asimilirala v *-i*«. Razvoj je bil torej tak: *-i* < **-iə* < dolenj. **-ie* < Jsln. **-ā* < issln. **-ē*.

Josip Lisac (2006: 97) je razlago Tineta Logarja prevzel tudi za govor Delnic, saj pravi, da končnica *-e* nastopa »u imenica s akcentom fiksiranim na nastavku – u promjeni imenica tipa *baba* i *žena*« (Lisac 2006: 45), končnica *-i* pa pri t. i. »imenicah sa starim pokretnim akcentom« (Lisac 2006: 97). Tudi Lisac opozarja (2006: 44), da bi bilo napačno domnevati, da gre za prevlado stare **-y* končnice iz trde *a*-sklanjatve.

Diahrono gledano je razvrstitev obeh končnic naslednja: gradivo izkazuje končnico *-e* pri samostalnikih nekdanjega naglasnega tipa *a* (redke so izjeme tipa *slama* v govorih Ravnic in Osilnice), končnico *-i* pri samostalnikih nekdanjega naglasnega tipa *c* v vseh primerih, kolebanje med končnico *-i* in *-e* pri nekdanjemu naglasnemu tipu *b* (kljub vsemu prevladuje končnica *-i*).

Dajalnik/mestnik ednine:¹⁹⁶ Določitev izvora končnice, katere odrazi tečejo od širokega *e*-jevskega glasu v smeri reduciranega *e*-jevskega oziroma *i*-jevskega glasu, ni neproblematična.

Obravnavani govori imajo namreč enake odraze za nenaglašeni izglasni **-i* in **-ĕ*, tak razvoj pa ima velik del slovenskih narečij od Prekmurja preko Štajerske, Dolenjske in Notranjske, ki so kratki *-ĕ* reducirala v *-i*, ki se je nato razvijal enako kot etimološki *-i* (Logar 1996: 321). Končnica **-i* < psl. **-i* naj bi bila po analogiji posplošena iz psl. mehke ženske sklanjatve, **-ĕ* pa je organska končnica trde ženske sklanjatve.

Za belokranjske govore Ramovš (1952: 57) suponira izvor iz jata, kar je za govor Vinice tudi mogoče, saj ohranja razliko med izglasnim *-e* < **-ĕ* in *-i* < **-i*. Gradivo iz kostelskega Delača je s svojo ohranitvijo izglasne kvalitete in kvantitete pri terciarno naglašeni samostalnikih v veliko pomoč, tako lahko vsaj v tem govoru izvor končnice nedvoumno določimo. Barva izglasnega samoglasnika je namreč *e*-jevska – za razliko od *i*-jevske, na primer v imenovalniku množine ženske *i*-jevske sklanjatve: prim. Delač: Ded. *'ròkè*: in Imn. *'nòči*.

V hrvaški dialektološki literaturi se na mestu, kjer je govora o t. i. »zapadnih goranskim govorima« (Zečević 1992: 262), končnico *-i* razlaga kot odraz izglasnega **-ĕ* v D/Med. ženskih samostalnikov in tudi D/Med. moških samostalnikov.

V govoru Ravnic ob reducirani končnici *-ĕ* nastopa tudi variantna končnica *-i*, ki je značilna za samostalnike, pri katerih je prišlo do terciarnega naglasnega umika.

¹⁹⁶ Glej tudi razlago pri D/Med. za samostalnike moškega spola.

Tožilnik ednine: Vsi govori imajo v tej končnici ozki ali zelo ozki *o*-jevski glas (< psl. *-*o*).

Orodnik ednine: Z vidika izhodiščnega splošnoslovenskega stanja je končnica Oed. istega izvora kot končnica Ted. (< issln. *-*o* < psl. *-*o* ← po analogiji iz zaimenske sklanjatve), tako so tudi odrazi enaki tožilniškimi.

Rodilnik množine: V vseh govori prevladuje stara ničta končnica. V govori Babnega Polja, Ravnic, Gerova in Osilnice je izpričana tudi končnica *-*i* (< psl. *-*bi*), ki nastopa pri samostalnikih, ki so bili terciarno naglašeni. Končnica je v sklanjatev analoško vpeljana po ženski *i*-sklanjatvi. Morda je možna tudi interpretacija, da je prišlo do analogije po Imn. terciarno naglašeni samostalnikov.

Dajalnik množine: Vsi govori odražajo odraze iste psl. končnice *-*amъ*.

V vseh govori v tej končnici prihaja tudi do razvoja izglasnega *-m* > *-n* (ne popolnoma dosledno v vseh primerih).

Mestnik množine: V vseh govori najdemo isto končnico, in sicer odraze psl. končnice *-*axъ*.

Orodnik množine: V vseh govori prevladuje končnica *-ami* z različnimi fonetičnimi uresničitvami izglasnega *-i*.

V govoru Delnic se pojavlja tudi končnica *-imj* (tako tudi v Omn. moške sklanjatve), ki je verjetno prevzeta iz imensko-zaimenske sklanjatve.

3.1.3.3 Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev

Samostalnika ženskega spola *mati* in *hči*¹⁹⁷ nekdanje psl. *r*-sklanjatvi v različnih sklonih izkazujeta končnice bodisi ženske *a*-sklanjatev bodisi ženske *i*-jevske sklanjatve. Leksem *mati* je v vseh obravnavanih govori prešel v žensko *a*-sklanjatev, kjer v odvisnih sklonih ohranja podaljšavo osnove z *-er-*, prav tako je končnica *-jo* v Oed. po analogiji prevzeta iz *i*-sklanjatve.

Stranskosklonska osnova v nobenem govoru ni prešla v imenovalnik ednine.

Leksem *hči* se v ednini sklanja po *i*-sklanjatvi v govori Babnega Polja, Ravnic, Gerova, Osilnice. V množini se sklanja po *a*-sklanjatvi v govoru Gerova, v govoru Babnega Polja pa po *i*-sklanjatvi. Ostali govori izkazujejo kolebanje med *a*- in *i*-sklanjatvijo, in sicer v govoru Ravnic v Omn. (variantni končnici), v govoru Osilnice v Dmn. (po *a*-skl.) in Omn. (po *i*-skl.).

Stranskosklonska osnova je prešla v imenovalnik ednine v govori Gerova.

---

¹⁹⁷ Zaradi preglednosti so sklanjatveni vzorci leksemov *mati* in *hči* predstavljeni skupaj znotraj ženske *a*-sklanjatve ne glede na to, ali je prišlo do prehoda v *i*-sklanjatev.

3.1.3.4 Gradivo

Babno Polje: krava – Ied. *k'râ:va*, Red. *k'râ:ve*, D/Med. *k'râ:vę*, Ted. *k'râ:vø*, Oed. *s k'râ:vø*; I/Tmn. *k'râ:ve*, Rmn. *k'râ:f*; Dmn. *k'râ:van*, Mmn. *k'râ:vax*, Omn. *s k'râ:vamę*;
rama – Ied. *'râ:ma*; I/Tmn. *'rami*; **prastica** – Ied. *pre'sica*, D/Med. *pre'sicę*; I/Tmn. *pre'sic*, Rmn. *pre'sic*, Dmn. *pre'sican*, Omn. *s pre'sicamę*; **beseda** – Ied. *be'sę:ida*, Red. *be'sę:ide*; Imn. *be'sę:ide*, Rmn. *'besejt*; **motika** – Ied. *ma'tika*; Imn. *ma'tike*, Rmn. *ma'tik*;
sestra – Ied. *'sje:stra*, Red. *'sestri ~ 'sje:stre*; I/Tmn. *'sestri*, Rmn. *'sje:stø*; **žena** – Ied. *'žje:na*, Ied. *'ženi*, Ted. *'ženø*; Imn. *'ženi ~ 'žje:ne*, Rmn. *'ženi*, Tmn. *'ženi*; **koza** – Ied. *'kjo:za*, Red. *'kazi ~ 'kjo:ze*; Imn. *'kazi*, Rmn. *'kazi*, Mmn. *'kjo:zax*, Omn. *s ka'zâ:mę*;
bolha – Ied. *'bo:uxa*, Red. *'buxi ~ 'bo:uxe*; Imn. *'buxi ~ 'bo:uxe*, Rmn. *'buxi ~ 'bo:ux*, Dmn. *'bo:uxan*; **zima** – Ied. *'zima*, Red. *'zemi ~ 'zime*; **noga** – Ied. *'njo:ga*, Red. *'nagi*, D/Med. *'njo:gg*, Ted. *'nago*, Oed. *z 'nago*; I/Tmn. *'nagi*, Rmn. *'nagi*, Dmn. *'njo:gan*, Mmn. *'njo:gax*, Omn. *z na'gâ:mę*; I/Tdv. *'nagi*, Rdv. *'nagi*, Ddv. *na'gâ:ma*, Mdv. *'njo:gax*, Omn. *z na'gâ:mę*; **roka** – Ied. *'rjo:ka*, Red. *'raki*, D/Med. *'rjo:kę*, Ted. *'rakø ~ 'rjo:kø*, Oed. *z 'rakø*; Imn. *'raki*, Rmn. *'raki*, Dmn. *'rjo:kan*, Mmn. *'rjo:kax*, Omn. *z ra'kâ:mę*; I/Tdv. *'raki*, Ddv. *ra'kâ:ma ~ 'rjo:kan*; **brada** – Ied. *b'râ:da*, Red. *b'radi*, D/Med. *b'râ:dę*, Ted. *b'rado*, Oed. *z b'râ:do*; **mati** – Ied. *'mâ:tę*, Red. *'mâ:tere*, D/Med. *'mâ:terę*, Ted. *'mâ:tę ~ 'mâ:ter*, Oed. *z 'mâ:terjo*; I/Tmn. *'mâ:tere*, Rmn. *'mâ:ter*, Dmn. *'mâ:teran*, Mmn. *'mâ:terax*, Omn. *z 'mâ:teramę*; **hči** – Ied. *x'či*, Red. *x'čeri*, D/Med. *x'či:řę*, Oed. *s x'čerjo*; Imn. *x'čeri*, Rmn. *x'čeri*, dmn. *x'či:řan*, Mmn. *x'či:řax*, Omn. *s x'čermę*.

Ravnice: cesta – Ied. *'če:įsta*, Red. *'čęsti*, D/Med. *'če:įstę*, Ted. *'če:įstø*; Imn. *'čęsti*, Rmn. *'čęsti*, Dmn. *'če:įstan*; **streha** – Ied. *st're:įxa*, Red. *st'rexi*, D/Med. *st're:įxę*, Ted. *st're:įxø*, Oed. *s st're:įxø*; I/Tmn. *st'rexi*, Rmn. *st'rexi*, Dmn. *st're:įxan*, Mmn. *na st're:įxax*, Omn. *s st're:įxamę*; **krava** – Ied. *k'ra:ua*, Red. *k'ra:ve*, D/Med. *k'ra:vę*, Ted. *k'ra:vø*; I/Tmn. *k'ra:ve*, Rmn. *k'ra:u*; Dmn. *k'ra:van ~ k'ra:van*, Omn. *s k'ra:uamę*; **slama** – Ied. *s'uama*, Red. *s'uami*; **volna** – Ied. *'ujo:una*, Red. *'ujo:une ~ 'uoni* (st.); **koža** – Ied. *'kô:ža*, Red. *'kô:že*, D/Med. *'kô:žę*, Ted. *'kô:žø*, Oed. *s 'kô:žø*; I/Tmn. *'kô:že*, Rmn. *'kô:š*, Dmn. *'kô:žan*, Mmn. *na 'kô:žax*, Omn. *s 'kô:žamę*; **sestra** – Ied. *'sje:stra*, Red. *'sestri*, D/Med. *'sje:stre*; Imn. *'sestri*, Rmn. *'sestri*, Dmn. *'sje:stran*; **žena** – Ied. *'žje:na*, Red. *'ženi*, D/Med. *'žje:nę*; I/Tmn. *'ženi*, Rmn. *'ženi*, Dmn. *'žje:nan*; **koza** – Ied. *'kjo:za ~ 'kaza*, Red. *'kazi*, D/Med. *'kazi ~ 'kjo:ze*, Ted. *'kazø ~ 'kjo:zø*, Oed. *'kazø ~ 'kjo:zø*; I/Tmn. *'kazi*, Rmn. *'kazi*, Dmn. *'kjo:zan*, Omn. *ka'za:mę ~ 'kjo:zamę*; **bolha** – Ied. *'bo:uxa*, Red. *'bo:uxe*; Imn. *'bøxi*, Rmn. *'bøxi*, Omn. *'bo:uxamę*; **solza** – Ied. *'so:uza*; Imn. *'sozi*, Rmn. *'sozi*; **noga** – Ied. *'njo:ga ~ 'naga*, Red. *'nagi*, D/Med. *'nagi ~ 'njo:gg*, Ted. *'nago ~ 'njo:gø*, Oed. *z 'njo:gø*; I/Tmn. *'nagi*, Rmn. *'nøk ~ 'nagi*, Dmn. *'njo:gan*, Mmn. *'njo:gax*, Omn. *z na'gâ:mę*; **roka** – Ied. *'rjo:ka ~ 'raka*, Red. *'raki*, D/Med. *'raki*, Ted. *'rakø*; Imn. *'raki*, Rmn. *'raki*, Dmn. *'rjo:kan*, Mmn. *'rjo:kax*, Omn. *z ra'kâ:mę*; I/Tdv. *'raki*; **rama** – Ied. *'ra:ma*, Red. *'rami*, D/Med. *'ra:mi*, Ted. *'ra:mø*; I/Tmn. *'rami*, Rmn. *'rami*, Dmn. *'ra:man*, Mmn. *'ra:max*, Omn. *z 'ra:mamę*; **mati** – Ied. *'mâ:tę*, Ted.

'ma:ter; I/Tmn. *'ma:tere*, Rmn. *'ma:ter*, Dmn. *'ma:tergn*, Omn. *'ma:teramę*; **hči** – Ied. *x'či*, Red. *x'čere*, Ted. *x'či*; Imn. *x'čeri*, Rmn. *x'čeri*, Dmn. *x'čeran*, Tmn. *x'čere*, Mmn. *x'čerax*, Omn. *x'če:rmę* ~ *xče'ra:mę*.

Gerovo: slama – Ied. *s'ũa:ma*, Red. *s'unami*; **mačka** – Ied. *'ma:čka*; Rmn. *'ma:čk*; **lisica** – Ied. *li'sica*; Rmn. *li'si:c*; **lopata** – Ied. *u'pa:ta* ~ *a'pa:ta*, Oed. z *u'pa:tò* ~ *a'pa:tò*; Rmn. *'apat*; **planina** – Ied. *pũa'nina*, Ted. *pũa'ninò*; I/Tmn. *pũa'nine*, Rmn. *p'uanin*; **žena** – Ied. *'žje:na*, Red. *'ženi*; I/Tmn. *'ženi*, Omn. *'žje:namj*; **zvezda** – Ied. *z've:izda*, Red. *z've:izde*, Ted. *z've:izdò*; I/Tmn. *z've:izde*, Rmn. *z've:ist*; **koza** – Ied. *'kuo:za*, Red. *'kazi*; Imn. *'kazi*, Rmn. *'kazi*; **bolha** – Ied. *'bõ:uxa*; Imn. *'buxj*, Rmn. *'buxj*; **zemlja** – Ied. *'zje:mlla*, Red. *'ze:mli*, Ted. *'zje:mllu*; **voda** – Ied. *'uõ:da* ~ *'vuo:da*, Red. *'vadi*, Ted. *'vado*; Mmn. v *'vuo:dax*; **gora** – Ied. *'guo:ra* 'gora' ~ *'gara* 'prostor, kjer so drevesa', Red. *'gari*, D/Med. *'guo:ri*, Ted. *'garu*; **noga** – Ied. *'nuõ:ga*, Red. *'nagi*, Oed. *'nagu*; Imn. *'nagi*, Omn. z *na'ga:mi*; **roka** – Ied. *'ruõ:ka*, Red. *'raki*, D/Med. *'ruõ:kj*, Ted. *'rakò*, Oed. z *'rakò*; Idv. *'raki*; I/Tmn. *'raki*, Rmn. *'raki*, Dmn. *'ruõ:kan*, Mmn. v *'ruõ:kax*, Omn. z *ra'ka:mj*; **mati** – Ied. *'ma:tj*, Red. *'ma:tere*, D/Med. *'ma:terj*, Ted. *'ma:ter*; **hči** – Ied. *š'čè:r*, Red. *š'čeri*, D/Med. *š'čè:rj*, Ted. *š'čè:r*, Oed. *š'čerjò*; Imn. *š'čeri*, Rmn. *š'čeri*, Omn. *š'čè:rami*.

Osilnica: slama – Ied. *s'ũa:ma*, Red. *s'uomi*, D/Med. *s'uomę*, Ted. *s'uomò*; **sestra** – Ied. *'sje:stra*, Red. *'sestri*, D/Med. *'sje:stre*, Ted. *'sje:stro*, Oed. s *'sje:stro*; Idv. *'sestri*; I/Tmn. *'sestri*, Rmn. *'sje:stør*, Dmn. *'sje:stran*, Mmn. *pør 'sje:strax*, Omn. *sest'ra:mę*; **žena** – Ied. *'žje:na*, Red. *'ženi*, D/Med. *'žje:nę*. Oed. z *'žje:nò* ~ z *'ženo*; **kosa** – Ied. *'kuo:sa*, Red. *'kosi* ~ (*'kasi*), Oed. s *'kosò*; Imn. *'kosi*; **noga** – Ied. *'nuõ:ga*, Red. *'nagi*, D/Med. *'nuõ:gę*, Ted. *'nogò*; Imn. *'nogi*, Rmn. *'nogi*, Mmn. na *'nuõ:gax*, Omn. z *no'ga:mę*; **ovca** – Ied. *'uõ:fca*, Red. *'uõ:fci*; Rmn. *'uõ:vac*; **roka** – Ied. *'ruõ:ka*, Red. *'roki*, D/Med. na *'ruõ:kę*, Ted. *'rokò*, Oed. z *'rokò*; Imn. *'roki*, Rmn. *'roki*, Mmn. na *'ruõ:kax*, Omn. z *ro'ka:mę*; **moka** – Ied. *'mu:ka*, Red. *'mu:ke*; **glava** – Ied. *g'ua:va*, Red. *g'uovi*, D/Med. *g'ua:vę*, T/Oed. *g'uovo*; Imn. *g'uovi*, Mmn. na *g'ua:vax*, Omn. z *g'ua:vamę*; **brada** – Ied. *b'rada*, Red. *b'radi*, D/Med. *b'radę*, Oed. z *b'radò*; **mati** – Ied. *'ma:tę*, Red. *'ma:tere*, D/Med. *'ma:terę*, Ted. *'ma:ter*, Oed. z *'ma:terjò*; **hči** – Ied. *x'či*, Red. *x'čeri*, D/Med. *x'či:rę*, Ted. *x'či:r*, Oed. s *x'čè:rjò*; Imn. *x'čeri*, Rmn. *x'čeri*, Dmn. *x'čeran*, Omn. s *x'čermè*.

Delnice: lisica – Ied. *li'sica*; Rmn. *li'sic*; **lopata** – Rmn. *o'pã:t*; **planina** – Rmn. *p'uanin*; **navada** – Rmn. *na'vã:t*; **žena** – Ied. *'žje:na*, Red. *'žje:ne*, Oed. *'žje:nq*; Imn. *'žje:ne*, Rmn. *'žje:n*, Omn. z *že'nã:mj*; **ovca** – Ied. *'õ:ufca*; Imn. *'õfci*, Rmn. *'õvac*; **glava** – Ied. *g'ũa:va*, Red. *g'uavi*, D/Med. *g'ũa:vj*, Ted. *g'uavõ*; I/Tmn. *g'uavi*; **noga** – Ied. *'nõ:uga*; Imn. *'nõgi*, Rmn. *'nuk*, Dmn. *'nõ:ugan*, Omn. z *nõ'gã:mj*; **roka** – Ied. *'rõ:uka*, Red. *'rõki*, Med. v *'rõ:ykj*; I/Tmn. *'rõki*, Mmn. va *'rõ:ykax*; **mati** – Ied. *'mã:tj*, Red. *'mã:tere*, D/Med. *'mã:terj*; **hči** – Ied. *š'či*, Red. *š'čeri*, D/Med. *š'čje:rj*, Ted. *š'čje:r*; Dmn. *š'čeran*.

Lazec: **njiva** – Ied. *'niva*, D/Med. *na 'nivi*; **žila** – Ied. *'žila*; I/Tmn. *'žile*; **kopica** (sena) – Ied. *ko'pica*; I/Tmn. *ko'pice*; **krava** – Ied. *k'ra.va*, Red. *k'ra.ve*, Ted. *k'ra.vo*; Rmn. *k'ra:f*; **rama** – Ied. *'ra.ma*; Imn. *'rami*; **luža** – Ied. *'luža*; I/Tmn. *'luže*; **sestra** – Ied. *'sje:stra*; Imn. *'sje:stre*; **žena** – Ied. *'že:na*, Red. *'žje:ne*; **stena** – Ied. *s'te:ina*, Red. *s'te:ine*; **koza** – Ied. *'ko.za*, Red. *'ko:zi*; Imn. *'ko:zi*; **ovca** – Ied. *'uo:fca*, Red. *'uo:fci*; **bolha** – Ied. *'bo:uxa*, Ted. *'bo:uxo*; I/Tmn. *'bo:uxe*; **zemlja** – Ied. *'zje:m̩la*, Red. *'zemli*; **glava** – Ied. *g'la.va*, Red. *g'la.ve*; **kosa** – Ied. *'ko:sa*, Oed. *s 'ko:so*; **noga** – Ied. *'no:ga*, Red. *'nogi*; Imn. *'nogi*; **voda** – Ied. *'vo:da*, Red. *'vodi*; **roka** – Ied. *'ro:ka*, Red. *'roki*; Imn. *'roke*.

Novi Kot: **njiva** – Ied. *'niva*, D/Med. *'ni(:)vj*, Ted. *na 'nivo*; **kopica** (sena) – Ied. *ka'pica*; Imn. *ka'pice*; **streha** – Ied. *st're:ixa*, D/Med. *st're:ixi*, Ted. *(na) st're:ixo*; **krava** – Ied. *k'ra:ua*, Ted. *k'ra:vo*; Imn. *k'ra:ve*; **košara** – Ied. *ka'sa:ra*; Tmn. *ka'sa:re*; **deska** – Ied. *'daska*; Imn. *'daski*, Rmn. *'dāsak*, Tmn. *'daski*, Mmn. *'daskax*; **sestra** – Ied. *'sje:stra*; Imn. *'sestri*; **teta** – Ied. *'tje:ta*; Red. *'tje:te*; Ted. *'tje:to*; **žena** – Ied. *'žje:na*; Imn. *'ženi*; **veža** – Ied. *'vje:ža*, Red. *'ve:ži*; **metla** – Ied. *'metua*; Imn. *'metli*; **stena** – Ied. *s'te:ina*; Imn. *s'te:ine*; **koza** – Ied. *'k̩o:za*, Ted. *'kazo*; **ovca** – Ied. *'uo:fca*; I/Tmn. *'uo:fci*, Rmn. *'uavac*; **bolha** – Ied. *'bo:uxa*; Imn. *'buxi*; **izba** 'podstrešna soba' – Ied. *'jezba*, D/Med. *(na) 'jezbi*; **greda** 'tramovi za streho' – Ied. *g'rje:da*; Imn. *g'redi*; **zemlja** – Ied. *'zje:m̩la*, Red. *'zemli*; **glava** – Ied. *g'uava*, Red. *g'uavi*; I/Tmn. *g'uavi*; **kosa** – Ied. *'k̩o:sa*, Ted. *'k̩o:so*, Oed. *s 'kaso*; **noga** – Ied. *'n̩o:ga* ~ *'naga*, Ted. *'nago*; Tmn. *'nagi*, Omn. *z na'ga:mi*; **voda** – Ied. *'v̩o:da*, Red. *'vadi*, Ted. *'vado*; **roka** – Ied. *'r̩o:ka* ~ *'raka*, D/Med. *(p̩r) 'r̩o:k̩i*; I/Tmn. *'raki*, Omn. *z ra'ka:mi*; **posoda** – Ied. *pa'so:da*, Red. *pa'so:de*; **resnica**¹⁹⁸ 'borovnica' – *'r̩e:sanca*; Rmn. *'r̩e:sanc*; **kuhinja** – Ied. *(č̩rna) 'kuxna*, Ted. *'kuxno*.

Janeži: **žila** – Ied. *'žila*; Imn. *'žile*; **sreča** – Ied. *s'r̩e:ča*, Red. *s'r̩e:če*; **rama** – Ied. *'ra.ma*; Imn. *'rami*; **luža** – Ied. *(ana) 'luža*; Imn. *'luže*; **deska** – Ied. *'deska*; Imn. *'deski*; **sestra** – Ied. *'sje:stra*, Red. *'sestri*; **žena** – Ied. *'žje:na*, Red. *'ženi*; **koza** – Ied. *'kaza*, Red. *'kazi*; Imn. *'kazi*; **obrva** – Ied. *uo'b̩arva*; Imn. *uo'b̩arve*; **glava** – Ied. *g'uova*, Red. *g'uovi*; **noga** – Ied. *'naga* ~ *'n̩o:ga*, Red. *'nagi*; Imn. *'nagi*; **voda** – Ied. *'v̩o:da* ~ *'vada*, Red. *'vadi*; **roka** – Ied. *'raka*, Red. *'raki*; **pomlad** – Ied. *s'pumat*, Red. *s'pu:madi*.

Prezid: **krava** – Ied. *k'ra:ua*, Red. *k'ra.ve*; Rmn. *k'ra:f*; **rama** – Ied. *'ra.ma*; Imn. *'rami*; **motika** – Ied. *ma'tika*; Rmn. *ma'tik*; **sestra** – Ied. *'sje:stra*, Red. *'sestri*; **žena** – Ied. *'žje:na*, Red. *'ženi*; **stena** – Ied. *s'te:ina*, Red. *s'te:ine* 'zid' ~ *s'teni* 'stena v gozdu'; **koza** – Ied. *'k̩o:za*, Red. *'kazi*; **zemlja** – Ied. *'zje:m̩la*, Red. *'zemli*; **glava** – Ied. *g'uava*, Red. *(n̩e:iman) g'uavi*; **noga** – Ied. *'n̩o:ga*, Red. *'nagi*; Imn. *'nagi*; **voda** – Ied. *'voda*, Red. *'vadi*; **roka** – Ied. *'r̩o:ka*, Red. *'raki*; **obrva** – Ied. *a'b̩arva*; Rmn. *o'b̩arf*.

Kozji Vrh: **žila** – Ied. *'žiua*; Imn. *'žile*; **krava** – Ied. *k'ra:ua*, Red. *k'ra.ve*; Rmn. *k'ra:f*;

¹⁹⁸ Leksem *resnica* 'borovnica' najdemo tudi v krajevnih govorih Osilnice (Imn. *'ri:sance*) in Plešč (Imn. *'ri:sonce*). Za posredovanje gradiva iz Plešč se zahvaljujem kolegici Mojci Kumin Horvat.

sestra – Ied. *'sje:stra*, Red. *'sestri*; **žena** – Ied. *'žje:na*, Red. *'ženi*; **stena** – Ied. *s'te:ina*, Red. *s'te:ine* 'zid' ~ *s'teni* 'stena v gozdu'; **koza** – Ied. *'kjo:za*, Red. *'kazi*; Imn. *'kazi*; **bolha** – Ied. *'bõ:uxa*, Red. *'buxi* ~ *'bõ:uxe*; **zemlja** – Ied. *'zje:m̩la*, Red. *'zemli*; **noga** – Ied. *'naga*, Red. *'nagi*; Imn. *'nagi*; **voda** – Ied. *'vada*, Red. *'vadi*; **roka** – Ied. *'raka*, Red. *'raki*.

Loknari: žila – Ied. *'žila*; Imn. *'žile*; **krava** – Ied. *k'ra:va*, Red. *k'ra:ve*; Rmn. *k'ra:f*; **rama** – Ied. *'ra:ma*; Imn. *'rami*; **deska** – Ied. *'deska*; Rmn. (*'d̩jo:st̩j*) *'desak*; **sestra** – Ied. *'sje:stra*, Red. *'sestri*; **žena** – Ied. *'žje:na*, Red. *'ženi*; **stena** – Ied. *s'te:ina*, Red. *s'teni*; **koza** – Ied. *'kaza*, Red. *'kazi*; **ovca** – Ied. *'jo:fca*, Red. *'jo:fci*; Rmn. *'uavac* ~ *'uafc*; **bolha** – Ied. *'bõ:uxa*, Red. *'buxi*; Imn. *'buxi*; **zemlja** – Ied. *'zje:m̩la*, Red. (*'iman* *'d̩jo:st̩j*) *'zemli*; **glava** – Ied. *g'uava*, Red. *g'uovi*; **noga** – Ied. *'naga*, Red. *'nagi*; Imn. *'nagi*; **voda** – Ied. *'vjo:da*, Red. *'vadi*, Ted. *'vadõ*; **roka** – Ied. *'raka*, Red. *'raki*.

Tršče: žila – Ied. *'žija*; Imn. *'žile*; **cesta** – Ied. *'če:ista*, Red. *'česti*; **krava** – Ied. *k'ra:ua*, Red. *k'ra:ve*; Rmn. *k'ra:f*; **rama** – Ied. *'ra:ma*, Red. *'ra:mi*; Imn. *'rami*; **goba** – Ied. *'gõ:ba*; Imn. *'gõ:be*, Tmn. *'gõ:be*; **lopata** – Ied. *jo'pa:ta*; Rmn. *jo'pa:t*; **koza** – Ied. *'kaza*, Red. *'kazi*; Imn. *'kazi*; **ovca** – Ied. *'jo:fca*, Red. *'jafc*; Imn. *'jafc*; **bolha** – Ied. *'bõ:uxa*, Red. *'boxi*; **glava** – Ied. *g'uava*, Red. *g'uavi*; **noga** – Ied. *'naga*, Red. *'nagi*; Imn. *'nagi*; **voda** – Ied. *'vjo:da* ~ *'vada*, Red. *'vjo:de*.

Plešče: žila – Ied. *'žija*; Imn. *'žile*; **krava** – Ied. *k'ra:ua*, Red. *k'ra:ve*; Rmn. *k'ra:f*; **sestra** – Ied. *'sje:stra*, Red. *'sestri*; **žena** – Ied. *'žje:na*, Red. *'ženi*; **stena** – Ied. *s'te:ina*, Red. *s'te:ine* 'zid' ~ *s'teni* 'stena v gozdu'; **koza** – Ied. *'kjo:za*, Red. *'kazi* ~ *'kjo:ze*; Imn. *'kazi*; **bolha** – Ied. *'bõ:uxa*, Ted. *'bõ:uxo*; Imn. *'buxi*; **zemlja** – Ied. *'zje:m̩la*, Red. *'zemli*; **noga** – Ied. *'njo:ga*, Red. *'nagi*; I/Tmn. *'nagi*; **voda** – Ied. *'vjo:da*, Red. *'vadi*; **roka** – Ied. *'rjo:ka*, Red. *'raki*.

Vode: krava – Ied. *k'ra:ua*, Red. *k'ra:ve*; Rmn. *k'ra:f*; **rama** – Ied. *'ra:ma*, Red. *'rami*; Imn. *'rami*; **maša** – Ied. *'ma:ša*, D/Med. *'ma:šj*; **sestra** – Ied. *'sje:stra*, Red. *'sestri*; **stena** – Ied. *s'te:ina* 'velik kamen', Red. *s'teni*; **koza** – Ied. *'kjo:za*, Red. *'kazi*; Imn. *'kazi*, Rmn. *'kazi*; **bolha** – Ied. *'bõ:uxa*, Red. *'bõ:uxe*; Imn. *'bõ:uxe*; **glava** – Ied. *g'uava*, Red. *g'uovi*; **noga** – Ied. *'njo:ga*, Red. *'nagi*; Imn. *'nagi*, Rmn. *'nagi*; **voda** – Ied. *'vjo:da*, Red. *'vadi*; **obrva** – Ied. *jo'b̩rva*, Red. *jo'b̩rve*; Rmn. *'uob̩rf*.

Turke: dlaka – Ied. *d'ua:ka*, Red. *d'ua:ke*; **rama** – Ied. *'ra:ma*; Imn. *'ra:me*; **deska** – Ied. *'dõska*; Rmn. *'dõski*; **sestra** – Ied. *'sje:stra*, Red. *'sestri*; **žena** – Ied. *'žje:na*, Red. *'ženi*; **stena** – Ied. *s'te:ina*, Red. *s'teni*; **koza** – Ied. *'kjo:za*, Red. (*'ne:iman*) *'kozi*; **ovca** – Ied. *'jo:fca*; Rmn. *'jo:vac*; **bolha** – Ied. *'b̩xa*; Imn. *'b̩xe*; **zemlja** – Ied. *'zje:m̩la*, Red. *'zemli*; **noga** – Ied. *'njo:ga*, Red. *'nogi*; Imn. *'nogi*, Rmn. *'nogi*; **voda** – Ied. *'vjo:da*, Red. *'võdi*.

Požar: žila – Ied. *'žija*; Imn. *'žile*; **glava** – Ied. *g'uava*, Red. *g'uovi*; **voda** – Ied. *'vo:da*, Red. *'vo:di*.

Razloge: **žila** – Ied. *ʔiʔa*; Imn. *ʔile*; **sreča** – Ied. *s'rè:ča*, Ted. *s'rè:čo*; **krava** – Ied. *k'ra:ʔa*, Red. *k'ra:ve*; Rmn. *k'ra:f*, Tmn. *k'ra:ve*; **rama** – Ied. *'ra:ma*; Imn. *'ra:mi*; **slama** – Ied. *s'ʔoma*, Red. *s'ʔomi*; **hruška** – Rmn. *x'rü:šok*, Tmn. *x'rü:ške*; **luža** – Ied. *'lü:ža*; Imn. *'lü:že*; **koza** – Ied. *'koza*, Red. *'kʔo:zi ~ 'kozi*; Imn. *'kʔo:zi ~ 'kozi*; **ovca** – Ied. *'ʔo:fca*; Rmn. *'ʔo:vac*, Tmn. *'ʔo:fci*; **usta** – Imn. *'vüsta*, Rmn. *'vüst*; **bolha** – Ied. *'bʔ:ʔxa*; Rmn. *'buxi*; **obrva (obr v mn.)** – Ied. *ʔo'bṛva*; Imn. *ʔo'bṛvi*; **zemlja** – Ied. *'zje:m̩la*, Red. *'zemli*; **glava** – Ied. *g'ʔova ~ g'ʔava*, Red. *g'ʔovi*; **noga** – Ied. *'nʔo:ga*, Red. *'no:gi*; Imn. *'no:gi*; **voda** – Ied. *'vʔo:da*, Red. *'vodi*, Ted. *'vʔo:do*; **gležnja** – Ied. *g'lè:žna*, Ted. *g'lè:žno*; **čebela** – Ied. *ž'bi:ʔa*; Imn. *ž'bi:le*, Rmn. *ž'bè:u*.

3.1.4 Ženska i-sklanjatev

3.1.4.1 Nabor in izvor končnic

psl. končnica	transponat		Babno Polje	Ravnice	Gerovo	Osilnica	Delnice
*-b	*-∅	> Ied.	-∅/	-∅/	-∅/	-∅/	-∅/
	*-i	>	ʔ-i	ʔ-i			
*-i	*-i	> R	-i	-e/-i	-i/-i	-e/-i	-i/-i
*-i	M =	> D	-e	-e/-i	-i	-e	-i
*-b	I =	> T	-∅/-i	-∅/-i	-∅	-∅	-∅/-i
*-i	*-i	> M	-e	-e/-i	-i	-e	-i
*-b-ǰ	*-ǰ	> O	-ǰ	-ǰ	-ǰó	-ǰó/-ju/-ǰó	-ǰ
*-i	*-i	> Imn.	-i	-e/-i	-i/-i	-e/-i	-i/-i
*-b-ǰb	*-i	> R	-i	-e/-i	-i/-i	-e/-i	-i/-i
*-b-m̩	*-∅m̩	> D					-∅n/
	*-am̩	>	-an/	-an	-an/		(-an)
	*-ěm̩	>	-eñ	-eñ/-in			
*-i	I =	> T	-i	-e/-i	-i/-i	-e/-i	-i/-i
*-b-x̩		M					
	*-ěx̩	>	-ex/	-ex/-ix	-ix/-ix	-ex/-ix	-ix/
	*-ax̩	>	-ax	-ax			(-ax)
*-b-mi	*-mi	> O	-me/-me	-me/-mi		-me/-mi	
	*-imi	>			-imj/-imj		-imj

3.1.4.2 Komentar

Imenovalnik/tožilnik ednine: Običajna je ničta končnica s pričakovanim razvojem iz psl. *-b, naglašeno končnico -i izkazuje leksem *kri*.

Rodilnik ednine: Skoraj vsi govori izkazujejo različne fonetične uresničitve regularne končnice *-i. V vseh govorih (z izjemo Babnega Polja) najdemo še variantno fonetično realizacijo -i, ki nastopa pri samostalnikih, v katerih je prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa. Govor Babnega Polja izkazuje enotno končnico -i, ki se je po analogiji razširila s terciarno naglašeni samostalnikov na vse ostale.

Dajalnik/mestnik ednine: V vseh govorih najdemo isto končnico *-i v različnih glasovnih uresničitvah, ki ima samo v govoru Ravnic svojo fonetično različico -i pri terciarno naglašeni samostalnikih. Te variantne končnice ne najdemo v ostalih govorih pri leksemih naglasnega tipa c, saj se je dajalnik posplošil po mestniku, kjer je prišlo do umika na prednaglasni e oziroma o.

Orodnik ednine: Vsi govori izkazujejo odraz psl. končnice *-b-*i*q, ki je bila že v času praslovanščine prevzeta iz zaimenske sklanjatve.

Imenovalnik/tožilnik množine: Skoraj vsi govori izkazujejo regularni odraz psl. končnice *-i. Vsi govori (z izjemo Babnega Polja) izkazujejo fonetično različico končnice istega izvora, ki je posledica terciarnega premika naglasa. Govor Babnega Polja izkazuje enotno končnico -i, ki se je po analogiji razširila s terciarno naglašeni samostalnikov na vse ostale.

Rodilnik množine: Govori izkazujejo isto končnico kot v imenovalniku množine. Vsi govori (z izjemo Babnega Polja) poznajo še variantno končnico -i istega izvora, ki je posledica terciarnega premika naglasa. Govor Babnega Polja izkazuje enotno končnico -i, ki se je po analogiji razširila s terciarno naglašeni samostalnikov na vse ostale.

Dajalnik množine: Le govor Delnic izpričuje staro psl. končnico. Končnica -an < psl. *-a-mb (po prehodu izglasnega -m v -n) – v govorih Babnega Polja Ravnic, Gerova in Delnic – je v ta sklon analoško vpeljana iz ženske a-sklanjatve.

Končnica -en oziroma -en v govorih Babnega Polja in Ravnic z e-jevskimi odrazi na tem mestu najverjetneje izkazuje psl. končnico *-ě-mb, kjer jat ni fonetični naslednik polglasnika, temveč je vpeljan po analogiji (Ramovš 1952: 64). Izvorno je ta končnica iz Mmn. psl. moške o-sklanjatve (v sln. se je ohranila pri besedah s premičnim naglasom). Od tam se je razširila najprej k mehki moški sklanjatvi, nato so jo prevzeli samostalniki psl. moške i-sklanjatve, ki so začeli prehajati v moško o-sklanjatev, posledično se je končnica posplošila še k tistim moškim i-jevskim samostalnikom, ki so še vedno tvorili lastno sklanjatev, od tam pa je končnica končno prešla še k ženskimi i-jevskimi samostalnikom.

Mestnik množine: Najbolj pogosta končnica v vseh govorih je odraz psl. *-ě-xъ (za razlago jata pri končnici glej zgoraj razlago pri Dmn.).

V govorih Babnega Polja, Ravnic in Delnic je (redko) vidna analogija po *a*-sklanjatvi s končnico *-ax*.

Orodnik množine: Vsi govori izkazujejo odraz praslovanske končnice *-b-mi. V govoru Gerova in Delnic se v tem sklonu pojavlja končnica *-imi*, ki je verjetno prevzeta iz imensko-zaimenske sklanjatve (na primer Gerovo Omn. z '*majimj* 'moj').

3.1.4.3 Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev

Po ženski *i*-sklanjatvi se sklanja tudi leksem *kri*, prvotno samostalnik psl. *ū*-sklanjatve. Stranskosklonska osnova *krv-* je prodrla v imenovalnik v govorih Gerova, Osilnice in Delnic, povsod s fonetičnim razvojem izglasnega *-v* > *-f*.

Pri leksemu *pot* stare moške *i*-sklanjatve je prišlo do spremembe slovničnega spola in se v govorih Babnega Polja in Novega Kota sklanja po ženski *i*-sklanjatvi.

3.1.4.4 Gradivo

Babno Polje: **nit** – I/Ted. 'nɛt, Red. 'niti; Rmn. 'niti, Mmn. na 'nitɛx; **vas** – I/Ted. 'vɑ:s, Red. 'vasi, D/Med. 'vɑ:sɛ, Oed. z 'vasjɔ; I/Tmn. 'vasi, Rmn. 'vasi, Dmn. 'vasɛn, Omn. z 'vasmɛ; **pest** – I/Ted. 'pi:st, Red. 'pesti, D/Med. f'pjɛ:stɛ; I/Tmn. 'pesti, Rmn. 'pesti, Mmn. f'pestɛx, Omn. s 'pestmɛ; **peč** – I/Ted. 'pi:ɛč, Red. 'peči, D/Med. 'pjɛ:čɛ, Oed. s 'pečjɔ; I/Tmn. 'peči; **dlan** – I/Ted. d'ɥɑ:n, Red. d'ɥani, D/Med. (v) d'ɥɑ:nɛ; **kost** – I/Ted. 'kust, Red. 'kasti, D/Med. f'kɥo:stɛ, Oed. s 'kastjɔ; I/Tmn. 'kasti, Rmn. 'kasti, Mmn. (f) 'kastɛx, Omn. s 'kastmɛ; **kokoš** – I/Ted. 'kakuš, Red. ka'kuši, D/Med. ka'kušɛ, Oed. s ka'kušjɔ; I/Tmn. ka'kuši, Rmn. ka'kuši, Dmn. ka'kušan, Mmn. ka'kušax, Omn. ka'kušmɛ; **uš** – I/Ted. 'vuš, Red. 'veši, Oed. z 'vešjɔ; I/Tmn. 'veši, Rmn. 'veši, Omn. z 'vešmɛ; **kri** – I/Ted. 'kri, Red. 'kɔrvi, D/Med. 'kɔrvɛ, Oed. s 'kɔrvjɔ; **pot** – I/Ted. 'pu:ət, Red. 'pu:əti, D/Med. 'pu:ətɛ; Rmn. 'pu:əti.

Ravnice: **nit** – I/Ted. 'nɛt, Red. 'nitɛ, D/Med. 'nitɛ; I/Tmn. 'nitɛ, Rmn. 'nitɛ, Mmn. na 'nitɛx; **pamet** – I/Ted. 'pa:mɛt, Red. 'pa:meti, D/Med. 'pa:metɛ, Oed. 'pa:metjɔ; I/Tmn. 'pa:metɛ; **luč** – I/Ted. 'luč, Red. 'luči, D/M 'luči; I/Tmn. 'luči; **brv** – I/Ted. 'bɔrf, Red. 'bɔrvi, D/M 'bɔrvi, Oed. 'bɔrvjɔ; I/Tmn. 'bɔrvi, Mmn. 'bɔrvax, Omn. 'bɔrvmɛ; **pest** – I/Ted. 'pɛ:st, Red. 'pesti, D/Med. 'pesti, Oed. 'pestjɔ; I/Tmn. 'pesti, Rmn. 'pesti, Dmn. 'pestin, Mmn. f'pestix, Omn. s 'pestmi; **peč** – I/Ted. 'pɛ:č, Red. 'peči, D/Med. 'pjɛ:čɛ, Oed. s 'pečjɔ; I/Tmn. 'peči, Rmn. 'peči; **las** – I/Ted. ('ana) 'ɥɑ:s, Red. 'ɥasi, D/Med. 'ɥasi, Oed. 'ɥasi; I/Tmn. 'ɥasi, Rmn. 'ɥasi, Tmn. 'ɥasi, Mmn. 'ɥasix, Omn. 'ɥa:smɛ; **klop** – I/Ted. 'ku:p, Red. 'kapi, D/Med. 'ku:pɛ, Oed. s 'kapjɔ; I/Tmn. 'kapi, Rmn. 'kapi, Dmn. 'ku:pan, Mmn. 'ku:pax, Omn. s 'ku:pamɛ; **kost** – I/Ted. 'kust; Dmn. 'kɥo:stɛn ~ ('kastin);

noč – I/Ted. *'nuč*, Red. *'nači*, D/Med. *'n̥uo:čɛ*, Oed. *'načjɔ*; I/Tmn. *'nači*, Rmn. *'nači*, Mmn. *'n̥uo:čɛx*, Omn. *'načmi*; **kokoš** – I/Ted. *'kakuš*, Red. *ka'kuši*, D/Med. *ka'kušɛ*, Oed. *s ka'kušjɔ*; I/Tmn. *ka'kuši*, Rmn. *ka'kuši*, Dmn. *ka'kušan*, Mmn. *ka'kušax*, Omn. *s ka'kušmɛ*; **kri** – I/Ted. *k'ri*, Red. *'kərvi*, Oed. *s 'kərɣjɔ*.

Gerovo: nit – I/Ted. *'nit*, Red. *'nitj*; Imn. *'nitj*, Rmn. *'nitj*; **kost** – I/Ted. *'kust*, Red. *'kasti*, Oed. *s 'kastjɔ*; I/Tmn. *'kasti*, Rmn. *'kasti*, Mmn. *na 'kastjɔx*, Omn. *s 'kastimj*; **kokoš** – I/Ted. *'kakuš*, D/Med. *ka'kušj*; I/Tmn. *ka'kuši*, Dmn. *ka'kušan*; **moč** – I/Ted. *'mu:č*, Red. *'mači*; **uš** – I/Ted. *'vüš ~ 'vuš*; Rmn. *'vüši ~ 'vuši*; **kri** – I/Ted. *'kɣf ~ 'kərf*, D/Med. *f 'kɣɣj*, Oed. *'kɣɣjɔ*.

Osilnica: vas – I/Ted. *'va:s*, Red. *'vasi*, Oed. (za) *'vasju*; **peč** – I/Ted. *'pi:č*, Red. *'peči*, D/Med. (na) *'pje:čɛ*, Oed. *za 'pečjɔ*; **dlan** – I/Ted. *d'ua:n*, Red. *d'ʉani*; **kost** – I/Ted. *'kust*, Red. *'kosti*, Oed. *s 'kostjɔ*; I/Tmn. *'kosti*, Mmn. *f 'k̥uo:stɛx*, Omn. *s k̥uo:stmɛ*; **kokoš** – I/Ted. *'kokuš*, Red. *ko'kuši*; **noč** – I/Ted. *'nuč*; I/Tmn. *'nači*, Mmn. *'načix*, Omn. *'načmi*; **uš** – I/Ted. *'vuš*; I/Tmn. *'vɛši*; **kri** – I/Ted. *'kərf*, Red. *'kərvi*, Oed. *s 'kərɣjɔ*.

Delnice: peč – I/Ted. *'pje:č*; Mmn. *pɔ 'pe:čax*; **mast** – D/Med. *'mâ:stj*, Oed. *z 'məstjɔ*; **radost** – Red. *ra'dustj*; **kost** – I/Ted. *'kust*, Red. *'kɔsti*, D/Med. *'kɔ:ustj*, Oed. *s 'kɔstjɔ*; I/Tmn. *'kɔsti*, Rmn. *'kɔsti*, Dmn. *kɔ:ustən/(-an)*, Mmn. *'kɔstjɔx*, Omn. *s 'kɔstimj*; **kokoš** – I/Ted. *'kɔkuš*; I/Tmn. *kɔ'kušj*, Red. *kɔ'kušj*; **noč** – I/Ted. *'nuč*; Rmn. *'nɔči*, Mmn. *va 'nɔčjɔx*; **uš** – Ied. *'vüš*; Imn. *'viši*; **kri** – I/Ted. *'kərf*, Red. *'kərvi*; Rmn. *'kərvi*.

Lazec: luč – I/Ted. *'luč*, Red. *'luči*; **vas** – I/Ted. *'va:s*; Imn. *'vasi*; **pest** – I/Ted. *'pe:st*, Red. *pes'ti*; **peč** – I/Ted. *'pe:č*, Red. *'peči*; Imn. *'peči*; **kad** – I/Ted. *'kat*, Med. *f 'ka:dj*; **dlan** – Ied. *d'la:n*, Red. *d'lani*; **kost** – I/Ted. *'kɔ:st*; I/Tmn. *'kosti*; **noč** – I/Ted. *'nuč*, Red. *'nɔči*; **kokoš** – I/Ted. *'kokuš*, Red. *ko'kuši*; I/Tmn. *ko'kuši*; **kri** – I/Ted. *k'ri*, Red. *'kərvi*; **pot** – I/Ted. *'pɔ:t*, Red. *po'ti*.

Novi Kot: nit – I/Ted. *'net*; I/Tmn. *'niti*; **vas** – I/Ted. *'va:s*, D/Med. *'vasi*; Rmn. *'vasi*; **peč** – I/Ted. *'pè:č*, Red. *'peči*, D/Med. *'pje:či*; I/Tmn. *'peči*; **kad** – I/Ted. *'kat*; I/Tmn. *'kadi*; **noč** – I/Ted. *'nuč*, Red. *'nači*; I/Tmn. *'nači*; **kokoš** – I/Ted. *'kakuš*; I/Tmn. *'kakuši*, Rmn. *'kakuši*; **pot** – I/Ted. *'pò:t*, D/Med. *'pò:ti*.

Janeži: luč – I/Ted. *'l̥uč*, Red. *'luči*; **pest** – I/Ted. *'pè:st*, Red. *'pesti*, Oed. *s 'pestjɔ*; I/Tmn. *'pesti*; **peč** – I/Ted. *'pè:č*, Red. *'peči*; I/Tmn. *'peči*; **kost** – I/Ted. *'kust*, Red. *'kasti*; I/Tmn. *'kasti*; **noč** – I/Ted. *'nòč*, Red. *'nači*; I/Tmn. *'nači*; **kokoš** – I/Ted. *'kakuš*; I/Tmn. *ka'kuši*, Rmn. *ka'kuši*; **kri** – I/Ted. *'kərf*, Red. *(nəč) 'kərvi*.

Prezid: vas – I/Ted. *'va:s* 'obisk', Ted. *(g'rè:n) 'na vas*; **pest** – I/Ted. *'pè:st*, Red. *'pesti*; I/Tmn. *'pesti*; **peč** – I/Ted. *'pè:č*, Red. *'peči*; I/Tmn. *'peči*; **kost** – I/Ted. *'kust*, Red. *'kəsti*;

I/Tmn. *'kɔsti*; **noč** – I/Ted. *'nuč*, Red. *'nači*; I/Tmn. *'nači*; **kokoš** – I/Ted. *'kakuš*, Red. *ka'kuši*; I/Tmn. *ka'kuši*; **uš** – I/Ted. *'veš*; I/Tmn. *'veši*; **kri** – I/Ted. *'kərf*, Red. *'kərv*.¹⁹⁹

Kozji Vrh: **vas** – I/Ted. *'va:s* 'obisk', Ted. (*g'rɛ:n*) *'na vas*; **pest** – I/Ted. *'pɛ:st*, Red. *'pesti*; **peč** – I/Ted. *'pɛ:č*, Red. *'peči*; I/Tmn. *'peči*; **kost** – I/Ted. *'kust*, Red. *'kasti*; I/Tmn. *'kasti*; **noč** – I/Ted. *'nuč*, Red. *'nači*; I/Tmn. *'nači*; **kokoš** – I/Ted. *'kakuš*, Red. *ka'kuši*; I/Tmn. *ka'kuši*; **kri** – I/Ted. *'kri*, Red. *'kərv*.

Loknari: **luč** – I/Ted. *'luč*, Red. *'luči*; **vas** – I/Ted. *'va:s* 'obisk', Red. *'vasi*; **pest** – I/Ted. *'pɛ:st*, Red. *'pesti*; **peč** – I/Ted. *'pɛ:č*, Red. *'peči*; I/Tmn. *'peči*; **kost** – I/Ted. *'kust*, Red. *'kasti*; I/Tmn. *'kasti*; **noč** – I/Ted. *'nuč*, Red. *'nači*; I/Tmn. *'nači*; **kokoš** – I/Ted. *'kakuš*, Red. *ka'kuši*; I/Tmn. *ka'kuši*; **kri** – I/Ted. *'kri*, Red. *'kərv*.

Tršče: **luč** – I/Ted. *'lūč*, Red. *lū'či*; **pest** – I/Ted. *'pɛ:st*, Red. *'pesti*; **peč** – I/Ted. *'pɛ:č*, Red. *'peči*; **kost** – I/Ted. *'kust*, Red. *'kasti*; I/Tmn. *'kasti*; **noč** – I/Ted. *'nóč*, Red. *'nači*; **kokoš** – I/Ted. *'kakuš*, Red. *ka'kuši*; I/Tmn. *ka'kuši*; **kri** – I/Ted. *'kərf*, Red. *'kərv*; **postelj** – Ied. (*'tu je 'maja*) *'pó:stel*, Red. (*'sɛn bes*) *'pó:stele*.

Plešce: **vas** – I/Ted. *'va:s* 'obisk', Ted. (*g'rɛ:n*) *'na vas*; **pest** – I/Ted. *'pɛ:st*, Red. *'pesti*; **peč** – I/Ted. *'pɛ:č*, Red. *'peči*; I/Tmn. *'peči*; **kost** – I/Ted. *'kust*, Red. *'kasti*; I/Tmn. *'kasti*; **noč** – I/Ted. *'nuč*, Red. *'nači*; I/Tmn. *'nači*; **kokoš** – I/Ted. *'kakuš*, Red. *ka'kuši*; I/Tmn. *ka'kuši*; **kri** – I/Ted. *'kərf*, Red. *'kərv*.

Vode: **luč** – I/Ted. *'luč*, Red. *'luči*; **vas** – I/Ted. *'va:s* 'obisk', Ted. (*g'rɛ:n*) *'na vas* '(iti v center)'; **pest** – I/Ted. *'pɛ:st*, Red. *'pesti*, Oed. *s 'pestjɔ*; **peč** – I/Ted. *'pɛ:č*, Red. *'peči*; I/Tmn. (*'tri*) *'peči*; **kost** – I/Ted. *'kust*, Red. *'kasti*; I/Tmn. *'kasti*; **noč** – I/Ted. *'nuč*, Red. *'nači*; I/Tmn. *'nači*; **kokoš** – I/Ted. *'kakuš*; I/Tmn. *ka'kuši*; **kri** – I/Ted. *'kərf*, Red. *'kərv*.

Turke: **luč** – I/Ted. *'lūč*; I/Tmn. *'lūči*; **peč** – I/Ted. *'pɛ:č*, Red. *'peči*, Med. *f 'pje:čj*; I/Tmn. *'peči*; **kost** – I/Ted. *'kust*; I/Tmn. *'kosti*; **noč** – I/Ted. *'nuč*, Red. (*nej*) *'nəči*; **kokoš** – I/Ted. *'kokuš*; I/Tmn. *'kokuši*; **kri** – I/Ted. *'kərf*, Red. *'kərv*.

Požar: **luč** – I/Ted. *'lūč*, D/Med. *'lūčj*; **vas** – I/Ted. *'va:s*, D/Med. *'vasi*; **jesen** – I/Ted. *'jesen*, Red. *'jeseni*; **kri** – I/Ted. *'kərf*, Red. *'kərv*.

Razloge: **vas** – I/Ted. *'va:s* 'obisk', Med. *na 'vasi* 'osrednji del vasi'; **peč** – I/Ted. *'pɛ:č*, Red. *'pe:či*; I/Tmn. *'pe:či*; **kost** – I/Ted. *'kust*, Red. *'kosti*; I/Tmn. *'kosti*; **noč** – I/Ted. *'nuč*, Red. *'noči*; I/Tmn. *'noči*; **kokoš** – I/Ted. *'kokuš*, Red. *ko'kuši*; I/Tmn. *ko'kuši*; **kri** – I/Ted. *'kɔf*, Red. *'kərv*.

¹⁹⁹ Vendar v frazi *kri*: *K'ri nan 'pijejo*.

3.2 Pridevnik

Pridevniki se sklanjajo po imensko-zaimenski sklanjatvi.

3.2.1 Nabor in izvor končnic

Ravnice			
	m.	sr.	ž.
Ied.	$-\emptyset < *-\emptyset/*-i$	$-u < *-o$	$-a < *-a$
R		$-(\epsilon)ga < *-\epsilon/iga$	$-e < *-\epsilon$
D		$-mu < *-(\epsilon/i)mu$	$-\epsilon < *-i$
T		$-\emptyset/-ga < = I/R$	$-o < *-\emptyset$
M		$-mu < *-(\epsilon/i)mu,$ $-\epsilon n \text{ (BP)} < *-im$	$-\epsilon < *-i$
O		$-\epsilon n < *-im$	$-o < *-\emptyset$

	m.	sr.	ž.
Imn.	$-i < *-i$		$-e < *-\epsilon$
R		$-\epsilon x < *-ix$	
D		$-\epsilon n < *-im$	
T	$-e/-i < *-\epsilon/(=I)$		$-e < *-\epsilon$
M		$-\epsilon x < *-ix$	
O		$-(\epsilon)m\epsilon < *-(i)mi$	

3.2.2 Nedoločnost in določnost

Nedoločne oblike – gradivo: **lahak** – m. Ied. *ʰuɔxak*, Red. *ʰuɔxkɛga*, Ded. *ʰuoxkɛmɛ*, M/Oed. *ʰuɔxkɛn*; sr. Ied. *ʰuɔxku*; ž. Ied. *ʰuoxka*, Red. *ʰuɔxke*, D/Med. *ʰuoxkɛ*, Oed. *ʰuɔxkɔn*; **dober** – m. Ied. *ʰdu:ɔbɔr*, Red. *ʰduo:bɛga*, Ded. *ʰduo:bɛmɛ*, M/Oed. *ʰduo:bɛn*; **bogat** – m. Ied. *ʰbuogat*; sr. Ied. *ba'gâ:tu*; ž. Ied. *ba'gâ:ta*; **širok** – m. Ied. *ʃɔrak*; ž. Ied. *ʃɛ'ruo:ka*; **globok** – m. Ied. *g'lɛbak* ~ *vɛbak*; ž. Ied. *gle'buo:ka* (BP); **star** – m. Ied. *s'tar*, R/Ted. *s'ta:rga*, Ded. *s'ta:rmu*, Med. *s'ta:rmu*, Oed. *zɛ s'ta:rɛn*; Imn. *s'ta:ri*, Rmn. *s'ta:rɛx*, Dmn. *s'ta:rɛn*, Tmn. *s'ta:re*, Mmn. *s'ta:rɛx*, Omn. *s'ta:rmɛ*; sr./ž. Ied. *s'ta:ru/s'ta:ra*, Red. *s'ta:re*, Ded. *s'ta:rɛ*, T/Oed. *s'ta:ro*, Med. *pər s'ta:rɛ*; I/Tmn. *s'ta:re*, Rmn. *s'ta:rɛx*, Dmn. *s'ta:rɛn*, Mmn. *s'ta:rɛx*, Omn. *s'ta:rmɛ*; **nov** – m. Ied. *ʰnou*, Red. *ʰnouga*; sr. Ied. *ʰnouu*; ž. Ied. *ʰnoua*; **lep** – m. Ied. *ʰlɛ:ip*; sr. Ied. *ʰlepu*; ž. Ied. *ʰlepa*; **lahak** – m. Ied. *ʰuɔxak*; sr. Ied. *ʰuɔxku*; ž. Ied. *ʰuɔxka*; **ozek** – m. Ied.

uozak; sr. Ied. *uozku*; ž. Ied. *uozka*; **visok** – m. Ied. *vesak*; sr. Ied. *vi'suoku*; ž. Ied. *vi'suoka*; **poreden** – m. Ied. *pa'rè:dęn*; sr. Ied. *pa'rè:dnu*; ž. Ied. *pa'rè:dna*; **suh** – m. Ied. *sux*; sr. Ied. *suxu*; ž. Ied. *suxa*; **debel** – m. Ied. *dje:bau*; sr. Ied. *de'bè:uu*; ž. Ied. *de'bè:ua*; **mlad** – m. Ied. *m'ua:t*; sr. Ied. *m'ua:du*; ž. Ied. *m'ua:da* (**Ra**); **star** – m. Ied. *s'tar*; Imn. *s'ta:ri*; sr. Ied. *s'ta:ru*; ž. Ied. *s'ta:ra*; **lep** – m. Ied. *l'ęip*; sr. Ied. *l'ępu*; ž. Ied. *l'ępa*; **velik** – m. Ied. *vje:lak*; ž. Ied. *vè:lka*; **debel** – m. Ied. *de'bè:u*; ž. Ied. *de'bè:ua*; **moker** – m. Ied. *mó:kęr*; sr. Ied. *'makru*; ž. Ied. *'makra* (**NK**); **mlad** – m. Ied. *m'ua:t*; sr. Ied. *m'uodu*; ž. Ied. *m'ua:da*; **plitek** – m. Ied. *p'litok*; ž. Ied. *p'litka*; **globok** – m. Ied. *'debak*; ž. Ied. *de'b'uo:ka*; **dober** – m. Ied. *'du:bær*, Red. *'dobrega*, Ded. *'dobremeę*, Oed. z *'dobręn*; ž. Ied. *'dobra* (**Os**); **lahek** – m. Ied. *uovæk*; ž. Ied. *uofka*; **majhen** – m. Ied. *'majxæn*; ž. Ied. *'majxæna*; **kratek** – m. Ied. *k'ra:tok*; ž. Ied. *k'ra:tka*, **rdeč** – m. Ied. *'ua:rdjč*; ž. Ied. *ar'dę:ča* (**Ge**).

Določne oblike pridevnika so izražene zgolj v imenovalniku ednine, in sicer v moškem spolu s končnico čabr. *-i in (neobvezno) s kazalnim zaimkom *ta*, v srednjem in ženskem spolu je določnost razvidna zgolj s prisotnostjo kazalnega zaimka *to* oziroma *ta*: m.: *tę ba'gá:tę*, *tę vę'su:akę*, *tę 'ti:æškę*, *tę s'tá:rę*; sr. *tę s'tá:ru*; ž. *tę s'tá:ra* (**BP**); m.: *s'rę:dni*, *vę:lki* (**Ča**).

3.2.3 Stopnjevanje

Primernik se tvori iz stranskosklonske osnove oziroma redkeje iz osnove s končnico *-(i)ji* oziroma z njenimi različnimi fonetičnimi realizacijami: (*'du:æbor*) *'bulję*, (*s'uâ:p*) *s'uâ:bję*, (*'vesak*) *'višję*, (*šęrak*) *'ši:ærję*, (*uoi:jstor*) *uost're:ję* ~ *ast're:ję*, (*k'râ:tok*) *k'râ:jję*, (*m'ua:t*) *m'ua:jję*, (*'vębak* 'globok') *vęba'ke:jję*, (*'tonak*) *'tâ:jnję*, (*d'râ:k*) *d'râ:žję*, *'vu:æžję* 'ožji' (**BP**); ž. *moč'nę:ja* (**SvD**); *s'ta:rji* (**Ča**); Ted. m. *'ua:gäljęga* 'lažji' (**NK**); *'vu:žję* 'ožji', *m'ua:jję* ~ (*m'ua:jšę*), *'vi:čję* (**Os**); *'ua:glę* 'lažji' (**Ge**); *s'tâ:rjj*, *m'ua:jj*, *'višjj*, *s'uâ:jj* 'slajši', *l'jbo'kijj* 'globlji' (**De**); ali s konstrukcijo *bolj* + osnovnik: *bolj g'lębak* ~ *bolj vębak*, *bolj s'uodak*, *bolj 'tonak* (**BP**); *'bęl s'ua:dak/s'ua:tka* (**Ra**); *'bojl veseu* (**De**).

Superlativ se tvori z *naj-* + primernik: *'nâ:jvišję* (**BP**); *'naj'vi:čję* (**Os**); *naj'bujlj*, *najno'vijj*, *najk'râ:čjj* (**De**); ali s konstrukcijo *najbolj* + osnovnik: *'najbęl s'ua:tku* (**Ra**).

3.3 Glagol

3.3.1 Nedoločnik

Nedoločnik je etimološki supin v vseh čabranških govori. Zgledi: *u'mərt*, *ʒje:nit se*, *paro'čit*, *ʕe:pit*, *sɛ:kat*, *sk'le:pat*, *'kʷo:sit*, *po'kʷasit*, *pəs'tit*, *sə'sit*, *raz'mɛ:ʒsat* 'obrniti seno', *o'bərnət*, *p'rest*, *t'ka:t*, *'nest*, *'zublət* 'zoblati', *'tʃt* 'treti', *'x'o:dit*, *od'pərt* 'odpreti' (**SvD**); *'jɛt* 'iti', *'tɛt* 'hoteti', *'žā:gat*, *'de:ʒuat*, *g'rā:bɛt*, *pa've:ʒdat*, *s'mɛ:ʒat se*, *zg'rɛšit*, *'vidɛt*, *'začɛt*, *v'zɛt*, *p'rest*, *c'vɛst*, *'rasit* 'rositi', *'žɔrt* 'žreti', *g'rist*, *'tɔkat* 'tkati', *'kʷo:sɛt*, *k'li:əpat*, *m'ʒa:tɛt*, *'mi:ət* 'meti', *'kavat* 'kovati', *'gʷo:nɛt* 'goniti' (**BP**); *na:rest*, *nar'di:t*, *kampa'la:t* 'potrkavati', *oka'pɛ:vat*, *za'nɛ:tit*, *pər'dɛ:tʃ*, *smər'dɛ:t* (**Ča**); *b'rjɛt* 'briti', *'ce:ʒpɛt*, *'de:ʒuat*, *do'sɛšjɛt* 'dosušiti', *pa'ga:jnɔt* 'gnati (živino)', *'jeskɔt*, *p'rest* 'presti', *'šɛšjɛt* 'sušiti', *t'kat*, *'vʷo:zjɛt*, *'tapit* 'topiti', *z'mɛ:rjɛt*, *(pa)se:ʒkat*, *sk'ljɛ:pɔt*, *'kʷo:pat*, *'kasit*, *pak'rapit*, *m'ʒa:tjɛt*, *z'rjɛ:djɛt*, *'nabrat*, *'zalit* 'zaliti', *o'bɛ:ʒsɛt*, *'rušjɛt*, *ʒa'ružjɛt*, *ʒa'bərnjɛt*, *'ʒabut* 'obuti', *ʒo'kʷo:pɔt*, *'past* 'pasti (živino)', *'pakrit*, *pak'rapit*, *'pʷo:znɔt*, *pa'sɛ:ʒkat* (**NK**); *'ʒo:rat*, *pre'kʷo:pɔt* (**Ja**); *'pɛt* 'piti', *pa've:dɔt* (**Lo**); *'sadiɛt*, *s'tisnɛt*, *pa'za:bit*, *z'bedjɛt*, *m'ʒa:tit*, *zg'rɛzɛt*, *'pejt* 'iti', *ota'ba:ʒulat* 'obotavljati (se)' (**Ra**); *'nest*, *'vidɛt*, *'təpɛt*, *'de:ʒuat*, *'živɛt*, *t'ʒa:čɛt*, *'mjɛ:tat*, *v'bɛt* 'ubiti', *v'mɛt* 'umiti', *'mʷo:lɛt* 'moliti', *ʒo'žje:nit se*, *'ža:gat*, *'tjɛ:sat*, *ʒob'ra:čat*, *'kʷo:sit*, *m'ʒa:tɛt*, *ʒo'tpərt* 'odpreti' (**Os**); *'zi:bat*, *'du:šjɛt*, *'kʷo:sjɛt*, *'nʷo:sjɛt*, *s'mə:rdjɛt*, *'dərt* 'dreti', *v'mərt* 'umreti', *'pjɛt* 'piti', *'mʷo:ljɛt*, *'vidɛt*, *'pi:sat*, *'ky:pjɛt* (**Hr**); *pa've:ʒdat*, *'kūpit* (**Vo**); *'bjɛt* 'biti', *'šjɛt* 'šiti', *s't'rjɛč* 'striči', *'vidjɛt*, *s'pa:t*, *'sajnat* 'sanjati', *'mɛ:ʒnjɛt* 'pogovarjati se', *'puščat*, *'zɛt* 'vzeti', *'pɔjt* 'iti', *'sɛdɛt* 'sedeti', *'past* 'pasti, padem', *'pa:st* 'pasti (živino)', *s'ta:t*, *'zi:vjɛt*, *v'mjɛt* 'umreti', *'pɔ:znat*, *s't'rɛ:sat*, *na'rjɛ:djɛt*, *'pjɛt* 'piti', *'peč* 'peči', *'kəpjɛt* 'kipeti', *aka'pa:vat*, *m'ʒa:tjɛt*, *'vʷo:zjɛt*, *pa'dʷo:jjɛt* 'pomolsti', *a'bi:rat* 'obirati', *p'rest*, *t'ka:t*, *'zatjɛt* 'zatreti', *'ka:šlat* (**Ge**); *p'rʷo:sit*, *po'bi:rat*, *'sadiɛt*, *'de:ʒuat*, *s'pat*, *'pa:st*, *'pɛt* 'piti', *'pʷo:brat*, *'pʷo:jest*, *'xʷo:dit*, *'jest* (**Raz**); *'vidjɛt*, *s'pat*, *'sjdɛt* 'sedeti', *'ftaknjɛt* 'vtakniti', *'peč* 'peči' (**De**); *pre'mislet*, *p'ra:vɛt*, *zada'vɛt*, *p'rs'vɔ:net* 'prisloniti', *'vɛdrɛt* 'udariti', *'dɛ:lɛt* 'deliti', *'mislet*, *'sɛst*, *'jest*, *'iskat*, *'jɛgrat* (se), *'kɛpɛt* 'kupiti', *'k'rast*, *'mučɛt* 'mučiti', *z'dignɛt* (**CL**).

3.3.2 Sedanjik

3.3.2.1 Nabor in izvor končnic

Ravnice		
ed.	(dv.)	mn.
<i>-n < *-m</i>	<i>-va < *-va</i>	<i>-mo < *-mo</i>
<i>-š < *-š</i>	<i>-šta < *-sta</i>	<i>-šte < *-ste</i>
<i>-ø < *-ø</i>	<i>-šta < *-sta</i>	<i>-jo/(-do) < *-jɔ/-dɔ</i>

3.3.2.2 Komentar in gradivo

V 1. osebi ednine vsi govori izpričujejo končnico *-n*, ki je fonetična realizacija končnice **-m*²⁰⁰ starih atematskih glagolov.

V različnih govorih je izglasni *o* v končnici *-mo* v 1. osebi množine in v končnici *-jo/-do* 3. osebe množine različno fonetično realiziran, in sicer je realizacija odvisna od internega razvoja nenaglašene *o* izglasnega *o*.

Vsi govori imajo v 2. osebi dvojine (kjer jo poznajo) in množine ter v 3. osebi dvojine (kjer jo poznajo) končnico *-šta* oziroma *-šte*, kjer prisotnost *š*-ja ni jasna. Morda bi to kazalo povezati z vpeljanim korenskim *-s-* iz atematske spregatve, tj. množinski *-ste*, ki je prevladala na Krasu in Goriškem (Metka Furlan, ustno). Vendar pa je ta izključno fonetični razvoj težko potrditi, saj noben od govorov ne pozna prehoda *st > št*, še več, skupina *st* je popolnoma obstojna, na primer: mn. *'ternaste* (*'bilke*), 3. os. ed. sed. *'ra:ste*, *'uobiste* 'ledvice' (Ra). Tako je morda na razvoj *-šte* ← *-ste* vplivala analogija po drugi osebi ednine atematskih glagolov: dial. *imaš* : *imaste* → *imaš* : *imašte* (Metka Furlan, pisno) ali pa je prišlo do naslonitve množinske končnice *-te* neposredno na obliko 2. osebe ednine glagolov: *v'zâ:meš* + *-te* → 2. os. mn. *v'zâ:mešte* (BP).

Variantna končnica *-do* v 3. osebi množine ponekod nastopa pri atematskih glagolih *biti*, *iti* in *jesti*.

Dvojinske oblike obravnavani govori sicer poznajo, vendar pa danes skoraj niso več v rabi, izjeme so redke in občutene kot arhaične, pogostejše so ob števniku *dva*: *'Kę:ra d'va: se žë:ništa?* (NK); *Sua b'ua: s pər'ja:tlęn.* (st.)²⁰¹ (Ra).

Sedanjk glagola: **biti** – *'sɔn*, *'sę*, *'je*, *'s'va*, *'s'ta*, *'s'mo*, *'s'te*, *'sɔ* (BP); *'sęn*, *'s'j*, *'je*, (*'s'ua*, *'s'ta*), *'s'mo*, *'s'te*, *'so* (Ra); **hoteti** – *'čɔn*, *'čęš* ~ *'uač* (< **uocęš* < **ocęš* < **hocęš*; Jožica Škofic, ustno), *'če*, *'č'va*, *'č'ta*, *'č'ta*, *'č'mo*, *'č'te*, *'č'jo* (BP); *'čo*, *'čęš*, *'če*, *'č'mo*, *'č'te*, *'č'jo* (Ra); *'čo* ~ (*'čɔn*), *'čęš*, *'če*, *'č'mo*, *'č'te*, *'čęjo* (Os); **iti** – *'g'ri:ɔn*, *'g'ri:ɔš*, *'g'ri:ɔ*, *'g'ri:ɔva*, *'g'ri:ɔšta*, *'g'ri:ɔmo*, *'g'ri:ɔšte*, *'g'reɔ* (BP); *'g'ren*, *'g'reš*, *'g're*, *'g'remo*, *'g'rešte*, *'g'redo* (Ra); *'g'ri:n*, *'g'ri:š*, *'g'ri:*, *'g'ri:mo*, *'g'ri:šte*, *'g'ri:do* (Os); **jesti** – *'je:ɔn*, *'je:ɔš*, *'je:ɔ*, *'je:ɔva*, *'je:ɔšta*, *'je:ɔšta*, *'je:ɔmo*, *'je:ɔšte*, *'je:ɔdo*; **vedeti** – *'ve:ɔn*, *'ve:ɔš*, *'ve:ɔ*, *'ve:ɔva*, *'ve:ɔšta*, *'ve:ɔšta*, *'ve:ɔmo*, *'ve:ɔšte*, *'vedɔ*; **dati** – *'dâ:n*, *'dâ:š*, *'dâ:*, *'dâ:va*, *'dâ:šta*, *'dâ:mo*, *'dâ:šte*, *'dâ:jo*; **delati** – *'de:ɔvan*, *'de:ɔvaš*, *'de:ɔva*, *'de:ɔvamo*, *'de:ɔvašte*, *'de:ɔvajo*; **loviti** – *'uavin*, *'uaviš*, *'uavi*, *'uavimo*, *'uavište*, *'uavijo*; **nositi** – *'nu:ɔsęn*, *'nu:ɔsęš*, *'nu:ɔsę*, *'nu:ɔsmo*, *'nu:ɔsęšte*, *'nu:ɔsęjo*; **živeti** – *'žęvin*, *'žęviš*, *'žęvi*, *'žęviva*, *'žęvišta*, *'žęvimo*, *'žęvište*, *'žęvijo*; **nesti** – *'nje:sen*, *'nje:se*, *'nje:se*, *'nje:seva*, *'nje:sešta*, *'nje:semo*, *'nje:sešte*, *'nje:sejo*; **tkati** – *'tɔkan*, *'tɔkaš*, *'tɔka*, *'tɔkâ:mo*, *'tɔkâ:šte*, *'tɔkâ:jo* (BP); **imeti** – *'iman*, *'imaš*, *'ima*, *'imamo*, *'imašte*, *'imajo*; **moči** – *'maren*, *'mareš*, *'mɔ:re*, *'mô:rmo*, *'mô:ršte*, *'mô:rjo*; **gledati** – *'glê:dan*, *'glê:daš*, *'glê:da*, *'glê:damo*, *'glê:dašte*, *'glê:dajo*; **smejati** (se) – *'s'me:jen*, *'s'me:jaš*, *'s'me:ja se*, *'s'me:ja:mo se*, *'s'me:ja:šte se*, *'s'me:ja:jo se* (Ra).

Ostalo gradivo: *'Ojoj*, *'ka:j me s've p'râ:šašte!* (smeh) *Bi t're:ba, da sem 'du:xtar, da vam bi u'se po've:dala!* *'Kaj 've:n*, *'ve:n!* *'K'li:karj so s'ta:ri, 'ka:j 'jes 'mɔ:ren po'ma:gat, ne 'de:lajo p'rou, bi t're:balo pre'me:ɔnati.* *'Lę:ta 'te:čęjo, 'năč ne 're:čęjo.* *'Kɔ:k 're:čęšte 'vi:?' Prezi'da:nci*

²⁰⁰ Več o tem v poglavju 2.3.1.5, kjer je govora o issln. **m*.

²⁰¹ Tako je govoril oče informatorja, rojenega leta 1937.

se 'mę:nijo pa na še: 'Ka:j ši 'de:ǰlu? 'Ka:n ši 'bu? P'rę:k 'da:n p'rę:ǰde. 'prej mine dan' (Ča); 'Doņost 'xędu g'ręje 'sõ:nce. At'rũ:aci 'xu:ǰdjo pa'le:ǰte 'basi. Ve'selin se. 'Å:ta je v'ri:ǰ 'dama. 'Oče je že doma' (BP); Ka'simo s 'kaso (NK); 'Ne:ǰiman 'a.nga 'uaka. 'Ta: 'ne:ǰima 'sęrca. 'Ne:j 'neč 'õt d'nę:va. 'Uatręk se 'jegra s 'põ:pkan. 'Ra:ma me 'bali. 'Dũo:bru je 'tej 'jęmęt 'maũ s'rę:če. (Ja); G'rę:n 'na vas. 'Grem na obisk' (KV); 'Mõ:ręn tu pa'za:bit. (Ra); G'rę:n pa 'gõ:be (Tr); Ne:j pāsuf, 'ne:ǰima kę 'ua:ǰat. (Pl); 'Leži na s'uomę. (Os); 'Ne:ǰimaš 'sęrca. 'Tõ: so 'maji 'zabi. 'Ša:jbe se zapa'tijo. 'Šipe se zarosijo' (Vo); 'Iman 'dũo:stj 'męsa. (Tu).

3.3.3 Prihodnjik

Prihodnjik se tvori s prihodnjikom glagola *biti* in deležnikom na *-l*: 'Bõmo š'li 'mi. 'bova šla midva' (SvD); 'Dånās ne bõdo z'na:li 'de:ca v 'šu:lj si š'tu:mfe za'kõ:rpat. An k'nof si ne bõdo z'na:li pær'si:t. (Ča); bu:ǰn 'jęmu 'bom imel', 'bu:ǰdõ 'de:ǰuale (BP); Bõn pa'za:bu. Za'jutra ga 'bõmo zbę'dili. 'Jutri zjutraj ga bomo zbudili' (Ra); 'Qunj 'bõdõ 'pæršlj. (De).

Prihodnjik glagola *biti* – 'bõn, 'bõš, 'bõ, 'bõmo, 'bõšte, 'bõdo (Ra); 'bu:n, 'bu:š, 'bu:, 'bu:mo, 'bu:šte, 'bu:do (Os); 'bum, 'buš, 'bu, 'bumu, 'bušte, 'budo (Ge); in glagola *iti* – 'puđęn, 'puđeš, 'puđe, 'puđemo, 'puđešte, 'puđejo (Ra).

Prihodnost se izraža lahko tudi s sedanjikom dovršnih glagolov: zjutra s'ta:nemo 'zjutraj bomo vstali' (Ja); oziroma s sedanjikom nedovršnih glagolov: v sębu:to p'li:šęmõ 'v soboto bomo plesali' (Tr) (Malnar Jurišić 2017: 213).

3.3.4 Preteklik

Preteklik se tvori s sedanjikom glagola *biti* in deležnikom na *-l*:²⁰² S'ta:ri lǰdi so 'mõ:gli do'mo:ve pās'tit. 'Pa:st se je 'xo:du. 'Ni 'nǰč fǰrž'ma:gou. 'ni imel nič proti' (SvD). P'rę:ǰ k 'ni: blõ tele'vi:zje, 'ni blõ 'tõ:lko, ku se 'ni: 'tõ:lko b'ri:galo, 'ni: blõ 'mõ:bite:loũ, 'ni: blõ, 'ra:dijo smo 'mǰ:lo ot'pi:rali, 'no. P'rę:k so 'lũ:di 'pæršli põ'põ:udne, 'ti: ki 'ni:so 'mę:l ke:j 'de:lat, pa se je 'pi:rje 'čę:xalo, pa se je fǰžõ:ũ 'ru:žu, pa se je kõ'ru:za 'lu:ščla pa 'ta:kšne stva'ri, se je z'mę:rǰm põ'zimi 'na:jveč pa se je š'ti:kalo, 'ru:čni 'ra:d 'de:loũ. So se s kõžũ:xamj pok'ri:valj s'ta:ri 'lę:di. 'Nǰč nan 'ni: fal'li:lõ. (Ča). V 'mę:ǰstu je šu 'pę:ǰš. D'ragu sę p'ũǰ:čõũ 'tęstę 'mǰ:ntõl. 'Atrak je 'bu 'uǰ:čõũ, pa je 'ju:ǰkõũ. Na'mǰ:zõũ je k'ręx s 'putran. 'Vidu sõn ga. S'ne:ǰik se je v'ri:ǰ s'tapiũ. (BP). 'Ba:ǰtar je zani'čę:valna be'sę:ǰida za 'tęzga ko je 'jęmu 'ma:ũ al pa 'nǰč. S'ta:ra 'mama je 'imę:ǰua 'ane 'žę:płenke. 'Stara mama je imela ene vžigalice' 'Pũo:le so pa 'putǰr 'de:ǰile 'tapit, 'tęstmy so pa 'rję:kle 'ma:sũo. 'Uon je z'mougu 'pę:ǰškę. Do 'Ra:ũni 'Gari je 'pæršũa. S'pa:li sõ 'ani 'gõ:ri 'ani 'du:li. 'Žitu je 'pa:daũũ 'na tũa. (NK). 'Vũo:da je š'ua: 'vęn. 'Ne:j buõ 'neč s'pu:madij. 'Ne:j 'pa:ũo 'neč s'nega (Ja). 'Vado so na'bi:rali za 'pęt. (Lo). Sęn g'lę:daũ, sj g'lę:daũa. 'Da:vj sj ga z'budu. F'tapiũ se je. M'ua:tli ste 'žitu.

²⁰² Primeri deležnikov na *-l* so tudi v poglavju 2.3.1.1.

P'rę:ik su pa d'ja:li: 'Ka:j je tu za 'a:dj̄n? (Ra). D'va: b'ra:ta s̄q 'parš̄ua. T'ri b'ra:tę s̄q 'parš̄lę. (Tr) (Malnar Jurišić 2017: 205). 'Da:li so 'puo:jest pa'lē:nte pa m'lę:ika. (Raz).

Preteklik glagola **biti** – *son/sęlje 'bu/b'ua, sm̄o/stę/so b'le (BP); sęn 'biu, s̄j b'ua:/ 'biu, je 'biu, so b'le (Ra); iti* – *'sęn 'šu/s'ua, s'te š'li/š'le (Ra); sęn 'š̄ou/s'ua (Ge); hoteti* – *son/sęlje 'tęu/t'ua, sm̄o/stę/so t'lę (BP).*

3.3.5 Predpreteklik

Predpreteklik se tvori s preteklikom glagola *biti* in z deležnikom na *-l*. V govorih se uporablja redko: *o'bę:sla se je b'la (SvD); 'mama mę je b'ua p'rę:ik v'm̄orua, ko s̄n 'p̄oršu 'damu (BP); 'biu sęn 'parš̄u, b'le sm̄o g'li:dale (Tr) (Malnar Jurišić 2017: 212); nas'ta:niu se je 'biu (Za); 'b̄lj̄ sm̄o se ig'r̄a:l̄j̄ cę:ũo 'večir (De).*

3.3.6 Pogojniki

Pogojnik se tvori s 3. osebo glagola *biti* v pogojniku, tj. *bi* in deležnikom na *-l*: *'Jest bę 'p̄oršu 'damu. 'Ti 'na bę 'p̄oršu. (BP); 'Cajt je da b̄j se 'žitu ua'm̄ua:tũo. (NK); 'Jes b̄j pa'kasiu ke bi 'jęmu 'kas̄o. (Ra); 'Jest b̄j 'najraj s'pauf s'k̄adnj. (De).*

3.3.7 Velelniki

Velelni naklon se lahko izraža na več načinov. V 2. osebi ednine iz sedanjiške osnove glagola s končnico *-j* oziroma čabr. **-i*: *'pakri 'pokriti', v'lę:icę, 'poj ~ 'pojđę 'iti (BP); 'pej 'iti', 'papij 'popiti', 'rečę, s'trižę (Ra); 'si:j 'sejati', g'lę:j, 'zemj, o'tidj, 'ję:j, 'žajni, s'tri:žj, k̄l'pa:vaj (Ge); 'žajnj, 'zemj s̄j (De); v 2. osebi množine iz sedanjiške osnove glagola s končnico *-te*: *pe'cite (BP); pa'p̄ite, 'pejte 'iti (Ra); g'lę:jte, 'dajte, 'pojte, s'dite, pe'cite (Ge); z'dignjte, 'pecte (De).**

Drugi način izražanja velelnosti je bodisi z velelni obliko glagola *iti* in nedoločnikom: *'Pojt 'puo:brat o'rę:xe! (Raz); 'pej 'kuxat, 'pejte s'pa:t (Tr); bodisi s sedanjikom glagola *iti* in nedoločnikom: g'reš s'pa:t, g'rešte s'pa:t (Tr) (Malnar Jurišić 2017: 213).*

3. oseba ednine in množine izraža velelnost s pomočjo členka *naj* in z glagolom v 3. osebi sedanjika: 3. os. ed. *'naj na'piše*, 3. os. mn. *'naj na'pišejo (BP); 'nuo:j s̄j 'zię (= 'zemj s̄j); 3. os. ed. n̄aj 'ze:me; 2. os. mn. 'nuo:jte z'dignj̄t (= z'dignj̄te); 3. os. mn. n̄aj 'le'žj̄o (De).*

V 1. os. mn. se velelnost lahko izraža z 1) velelni obliko glagola: *'pojmo (BP); 2) z velelni obliko glagola *dati* in nedoločnikom: 'd̄ajmo na'pisat (BP); 3) z velelnikom glagola *dati* v 3. os. ednine, z glagolom *hoteti* v 1. os. množine in nedoločnikom: 'daj čm̄o ga z'dign̄at, 'daj čm̄o se s'mę:jat (Ra); 4) z velelni obliko glagola *iti* in nedoločnikom: 'pejmo x'uađęt (Tr); oziroma 5) s sedanjikom glagola *iti* in nedoločnikom: g'rem̄o s'pa:t (Tr) (Malnar Jurišić 2017: 213).*

3.4 Zaimek

3.4.1 Osebni zaimек

Gradivo v preglednicah je iz krajevnega govora Ravnic.

	m.		sr.		ž.
Ied.	<i>'jest < *jaz</i>	<i>'ti < *ti</i>	<i>'uo:n < *on</i>	<i>'uo:nu < *ono</i>	<i>'uo:na < *ona</i>
R	<i>'mje:ne < *mene</i> <i>me < *me</i>	<i>'tje:be < *tebe</i> <i>te < *te</i>	<i>n'jega < *nega</i> <i>ga < *ga</i>		<i>'ni < *nē</i> <i>je < *jē</i>
D	<i>'mje:nε < *meni</i> <i>mε < *mi</i>	<i>'tje:bε < *tebi</i> <i>tε < *ti</i>	<i>n'jemε < *nemu</i> <i>mo < *mε < *mu (?)</i>		<i>'nε < *ni</i> <i>jε < *ji</i>
T	<i>'mje:ne < = R</i>	<i>'tje:be < = R</i>	<i>n'jega = R</i>		<i>'no < *nō</i> <i>jo < *jō</i>
M	<i>'mje:ne < *mene</i>	<i>'tje:be < *tebe</i>	<i>n'jemε < *nemu</i>		<i>'ni < *nē</i>
O	<i>'ma:no < *manō</i>	<i>'ta:bo < *tabō</i>	<i>(ž) 'nin < *nīm</i>		<i>'no < *nō</i>

	m.		sr.		ž.
Imn.	<i>'mi < *mi</i>	<i>'vi < *vi</i>	<i>'uo:ni < *oni</i>	<i>'uo:na < *ona</i>	<i>'uo:ne < *one</i>
R	<i>'nas < *nas</i>	<i>'uas < *vas</i>		<i>'nεx < *nīx</i> <i>jεx < *ix</i>	
D	<i>'nan < *nam</i>	<i>'uan < *vam</i>		<i>'nεn < *nīm</i> <i>jεn < *im</i>	
T	<i>'nas < *nas</i>	<i>'uas < *vas</i>		<i>'nεx < *nīx</i> <i>jεx < *ix</i>	
M	<i>'nas < *nas</i>	<i>'uas < *vas</i>		<i>'nix < *nīx</i>	
O	<i>'na:mε < *nami</i>	<i>'ua:mε < *vami</i>		<i>'nimε < *nimi</i>	

Zaimek *on* v orodniku ednine moškega in srednjega spola ima obliko *'nin*, ki je fonetični naslednik predhodnega **nīm* z dolgim *i* (Ramovš 1952: 90), prevladala je torej poudarjena oblika, medtem ko je drugje lahko prevladala enklitična oblika: (z) *'nεn < *nīm* (**BP**). Tako tudi v mestniku množine: *'nix < *nīx* ~ Rmn. *'nεx < *nīx* (**Ra**); primerjaj z (*por*) *nεx < *nīx* (**BP**).

Zaimek *on* v dajalniku ednine moškega in srednjega spola ima enklitično obliko *mo*, pri kateri se izglasni *o* morda lahko razloži enako kot enaka oblika v gorenjskih govorih (Jožica Škofic, ustno), in sicer *-o < *-ə < *-u* v položaju za *m* (Logar 1996: 175).

3.4.2 Svojlilni zaimek

Svojlilni zaimek se pregiba kot pridevnik.

	m.	sr.	ž.
Ied.	<i>'mo:j</i>	<i>'maji</i>	<i>'maja</i>
R		<i>'majga</i>	<i>'maje</i>
D		<i>'majmu</i>	<i>'maję</i>
T		<i>'majga</i>	<i>'majo</i>
M		<i>'majga</i>	<i>'maje</i>
O		<i>'majęn</i>	<i>'majo</i>

	m.	sr.	ž.
Imn.	<i>'maji</i>	<i>'maja</i>	<i>'maje</i>
R		<i>'majęx</i>	
D		<i>'majęn</i>	
T		<i>'maje</i>	
M		<i>'majęx</i>	
O		<i>'majmę</i>	

	m.	sr.	ž.
Ied.	<i>t'vo:j</i>	<i>t'vaji</i>	<i>t'vaja</i>
R		<i>t'vajga</i>	<i>t'vaje</i>
D		<i>t'vajmu</i>	<i>t'vaję</i>
T		<i>t'vajga</i>	<i>t'vajo</i>
M		<i>t'vajga</i>	<i>t'vaje</i>
O		<i>t'vajęn</i>	<i>t'vajo</i>

	m.	sr.	ž.
Imn.	<i>t'vaji</i>	<i>t'vaja</i>	<i>t'vaje</i>
R		<i>t'vajęx</i>	
D		<i>t'vajęn</i>	
T		<i>t'vaje</i>	
M		<i>t'vajęx</i>	
O		<i>t'vajmę</i>	

	m.	sr.	ž.
Ied.	<i>'negou</i>	<i>ne'go:vu</i>	<i>ne'go:va</i>

	m.	sr.	ž.
Ied.	<i>n'ę:ję</i>	<i>n'ę:je</i>	<i>n'ę:ja</i>

	m.	sr.	ž.
Ied.	'naš	'naši	'naša

	m.	sr.	ž.
Ied.	'uaš	'uaši	'uaša

	m.	sr.	ž.
Ied.	'nix	'nixu	'nixa

3.4.3 Kazalni zaimék

Ta – Ied. m./ž. 'ta:/'ta:, Red. 'tɛ:ǰal'te, Ded. 'tɛ:ǰmɛ/'tɛ:ǰ, Ted. ž. 'tu:, Med. 'tɛ:ǰmɛ/'tɛ:ǰ, Oed. 'tɛ:ǰin/'tu: (Os); Ied. m./sr./ž. 'ta/'tu/'ta, Red. 'tɛǰal'te, Ded. 'tɛǰmul'tj, Oed. m. 'tjɲ (Ge).

Tisti – Ied. m. 'tɛstj, Red. 'tezga, sr. 'tɛstu, ž. 'tɛsta (Ra); Ied. m./sr./ž. 'tjsta/'tjstu/'tjsta (Ge).

3.4.4 Vprašalni zaimék

Kaj – I/T 'kâ:j, R/T 'čje:sa, D 'čje:mɛ, M 'či:ən, O 'či:ən (BP); I/T 'kaj, R čeza (Ra); I 'kaj, R 'kaga, D 'kamu, O š 'čin, M (a) 'kamu (Ge).

Kdo – I kɛ'do: (Ča); I 'kodu, R/T 'kɔo:ga, D 'kɔo:mɛ, M 'ku:ən, O 'ku:ən (BP); I 'kɛdu, R/T 'kaga, D 'kamu, M pər 'kamu, O s 'kagon (Ra); I k'du, R/T 'koga, D 'komɛ, M 'kome, O 'kon (Os); I 'du, R/T 'kaga, D 'kamu, O 'kagon (Ge).

3.4.5 Nikalni zaimék

Nič – I/T 'nɛč, R 'ničeza (star.) (Ra).

Nihče – 'neščɛ (Ra); 'nɛxčɛ (Os); 'njščɛ (Ge).

Nobeden – do'be:den (Ča); I nɛ'be:dɛɲ, R/T nɛ'be:nga (Ra); I no'bedɲ, R/T no'benega (Os); I nɛ'bedən, R/T nɛ'benga (Ge).

3.4.6 Povratno osebni zaimék

Se – se, R 'sje:be (Ra); 'sj, R 'sie:be (Ge).

3.5 Števniki

3.5.1 Glavni števniki

Glavni števniki *en/-a/-o* se pregiba kot pridevniki: Ied. m./ž. *'â:dõn/'â:na*, Red. m./ž. *'anëgal/'â:ne*, Ded. m./ž. *'anëmë/'â:në*, Red. m./ž. *'anëgal/'â:nõ*, Med. m./ž. *'â:nën/'â:në*, Oed. m./ž. *'â:nën/'â:nõ* (**BP**); I m./ž. *'a:dõn/'a:na*, R m./ž. *'a:nëgal/'a:ne*, D m./ž. *'a:nëmë/'a:në*, M m./ž. *'a:nën/'a:në*, O m./ž. *'a:nën/'a:nõ* (**Os**); I m./ž. *'a:dæn/'a:na*, R m. *'anga*, D/M m. *'anmu*, T m./ž. *'anga/'a:nu*, O m./ž. *'a:njn/'a:nu*, M m. *'anmu* (**Ge**).

Števniki *dva*, *tri* in *štiri* se pregibajo po imenski *i*-sklanjatvi (oblika rodilnika je najverjetneje analogična po mestniku): **dva** – Idv. *d'vâ:*, Rdv. *d've:jax*, Ddv. *d've:jan*, Tdv. *d'vâ:*, Mdv. *d've:jax*, Odv. *d've:jmë* (**BP**); I m./ž. *d'va:/d've:â*, R m. *d've:ix*, D *d've:jen*, O *d've:jen* (**Os**); Idv. *d'va:/d've:î*, Rdv. *d've:ix*, Ddv. *d've:jen*, Odv. *d've:jen* (**Os**); I m./sr./ž. *d'va:/d've:î*, R m. *d've:ix*, D *d've:jn*, O *d've:jmî* (**Ge**); **tri** – I/Tmn. *t'ri*, Rmn. *t'rijax*, Dmn. *t'rijan*, Mmn. *t'rijax*, Omn. *trimë* (**BP**); Imn. *t'ri*, Rmn. *t're:jex*, Dmn. *t're:jen*, Omn. *t're:jen* (**Os**); I *t'ri:*, R *t're:ix*, D *t're:jn*, O *t're:jmî* (**Ge**); **štiri** – I/Tmn. *št'i:re*, Rmn. *št'i:rax*, Dmn. *št'i:ran*, Mmn. *št'i:rax*, Omn. *št'i:rmë* (**BP**); I/T *št'i:rî*, R *št'i'rejix*, D *št'i'rejijn*, O *št'i'rejmî* (**Ge**).

Števniki *pet* se pregiba kot pridevniki: I/Tmn. *'pi:rt*, Rmn. *'petex*, Dmn. *'peten*, Mmn. *'petex*, Omn. *'petmë* (**BP**).

Ostalo gradivo: *'ši:æt*, *'si:ædõn*, *'uõsõn*, *'devët*, *'desët*, *'anajst ~ a'nâ:jst*, *d'vanajst ~ d'vâ:najst*, *'pëtnajst ~ pët'nâ:jst*, *d'vâ:jsët*, *'â:donnod'vâ:jset*, *t'rideset*, *št'i:ærdeset*, *'pi:ædeset*, *'ši:æzdeset*, *'si:ædõndeset*, *'uõsõndeset*, *de'vi:ædeset*, *s'tu*, *'â:užõnt* (**BP**); *'a:dën*, *d'va:*, *t'ri*, *št'irë*, *pët*, *'šë:st*, *'së:dën*, *'uõ:sën*, *'devit*, *'desit*, *'anajst*, *d'vanajst*, *t'rinajst*, *št'tarnajst*, *pët:tnajst*, *'šë:stnajst*, *'së:dänajst*, *'uõ:sæmnajst*, *d'ë:vetnajst*, *d'vajst*, *d'vajst 'a:dën*, *s'tu*, *'jurja ~ 'taužõnt ~ 'xilada* (ni domače) *'tisoč* (**Ra**); *št'irë*, *'pi:t*, *'ši:st*, *'si:don*, *'uõsõn*, *'devit*, *'desit*, *'onajst*, *d'vanajst*, *'pi:tnajst*, *d'vajset*, *'anajnd'vajset*, *t'ridesit*, *št'i:rdesit*, *'pi:desit*, *'ši:zdesit*, *'si:ndesit*, *'uõsondesit*, *de'vi:desit*, *s'tu* (**Os**); *'a:dæn*, *d'va:*, *t'ri:*, *št'i:rî*, *'pi:t*, *'ši:st*, *'si:dõn*, *'uõ:sõn*, *'devjt*, *'desjt*, *'anajst*, *d'vanajst*, *'ši:snajst*, *d'vajset*, *dvaj'sadõn*, *t'ridesjt*, *št'tje:rdesjt*, *s'tu*, *d've:jstu*, *t'ri:stu*, *št'i:rstu*, *'pë:tstu*, *'šë:stu*, *'xiladu* (**Ge**); *jën ~ 'je:dæn*, *d'vâ:*, *t'ri*, *št'tjë:rî*, *'pjë:t*, *'šjë:st*, *'sjë:dæn*, *'uõ:sæn*, *dë:ivit ~ 'devit*, *dë:isit*, *'desit*, *'anajst*, *d'vanajst*, *'šesnajst*, *'qõsanajst*, *d'vajset*, *s'tu*, *'xilada ~ 'hiladõ* (**De**).

3.5.2 Vrstilni števnik

Vrstilni števnik so oblikovno pridevniki, končnice imajo tako enake pridevnikom.

čabr.		
m.	sr.	ž.
*-i	*-o/*-e	*-a

Gradivo: 'pǝrvi/-u/-a, d'rugi/-u/-a, t'rè:tjɛ, š'tɛrti, 'pè:tɛ, 'šè:stɛ, 'sè:dmɛ, 'uo:smɛ, de'vè:tɛ (Ra); 'pǝrvi, d'rugi, t'ri:tjɛ, š'tjɛrtjɛ, 'ši:stjɛ, 'si:dmjɛ, 'uɔ:smjɛ, a'najstjɛ, tri'najstjɛ, d'vajstjɛ, s'tu:tjɛ, d've:istutjɛ, 'ši:stutjɛ, 'xɪladutjɛ (Ge); 'pǝrvi, d'rügi, t'riɛ:tjɛ, š'tǝrtjɛ, 'pɛɛ:tjɛ, 'šɛɛ:stjɛ, 'sɛɛ:dmjɛ, 'uɔ:smjɛ, de'viɛ:tjɛ, de'siɛ:tjɛ, a'najstjɛ, dvajs'pǝrvi, s'tɔ:utjɛ, 'xɪladitjɛ (De).

---

4 SKLEP

Monografija je imela dva pomembnejša izziva. Prvi je bil omejen na slovensko dialektologijo, drugi izziv pa je predstavljalo soočenje in povezava slovenske in hrvaške dialektološke tradicije. Znotraj slovenske dialektologije je bilo najprej treba argumentirati, zakaj razdeliti kostelsko narečje dolenjske narečne skupine na dve narečji. Drugič, krajevne govore na hrvaški strani državne meje z jezikoslovnimi argumenti povezati s tistimi na slovenski strani meje in jih začeti obravnavati kot samostojno celoto.

Za krajevne govore ob Čabranki in zgornji Kolpi se je z natančno analizo samega narečnega gradiva izkazalo, da jih moremo izločiti iz kostelskega narečja, kamor so bili tradicionalno uvrščeni, kajti od (južnejših) kostelskih govorov se tako izrazito razlikujejo, da zahtevajo status samostojnega narečja – poimenovali smo ga *čabranško narečje* po reki Čabranki. Čabranškemu in kostelskemu narečju so skupni starejši jezikovni pojavi, ki ju umeščajo znotraj dolenjske narečne skupine, poleg tega pa še: 1) (mlajše) naglasne spremembe: izguba tonemskih nasprotij, umik na prednaglasno nadkračino, terciarni umik cirkumfleksa, umik dolgega akuta z zadnjega odprtega in zaprtega zloga, umik naglasa s končnega kratkega odprtega in zaprtega zloga, 2) mlajša samoglasniška sprememba: vzporeden razvoj umično naglašanih *e* in *o* in 3) starejša soglasniška sprememba $-m > -n$, ki pa ni značilna zgolj za tu obravnavane krajevne govore, temveč je to izoglosa z večjim prostorskim dosegom.

Čabranškim sosednji govori na hrvaški strani državne meje, jezikoslovno gledano, niso del kajkavske narečne skupine hrvaškega jezika, temveč so po svojih lastnostih enaki govorom čabranškega narečja, zato jih tja tudi uvrščamo. Poudarjamo, sociolingvistični vidiki niso bili predmet raziskovanja, subjektivna perspektiva narečnih govorcev o narodnostni, jezikovni ali morebiti celo politični pripadnosti nas ni zanimala.

Naj povzamemo značilnosti čabranškega narečja:

- zgodnja denazalizacija;
- vzporedni razvoj issln. stalno dolgega jata (v smeri proti *e̞*) in dolgega *o* (v smeri proti *ou*);
- zgodnje daljšanje issln. kratkih akutiranih nezadnjih besednih zlogov – odraza za stalno dolgi jat in kratki akutirani jat v nezadnjem zlogu sta enaka;
- vokalizacija dolgega polglasnika in kratkega akutiranega polglasnika v nezadnjih besednih zlogih v smeri proti *a*;

- sovpad odrazov dolgega *e*, kratkega akutiranega *e* v nezadnjih besednih zlogih in *e*-jevskega nosnika, dolgega in kratkega akutiranega v nezadnjih besednih zlogih, kot posledica zgodnje podaljšave kratkih naglašanih nezadnjih besednih zlogov;
- sovpad odrazov novoakutiranega *o* in *o*-jevskega nosnika, dolgega in kratkega akutiranega v nezadnjih besednih zlogih, kot posledica zgodnje podaljšave kratkih naglašanih nezadnjih besednih zlogov;
- prehod *-m > -n* v končnicah samostalniške besede, pri 1. os. ed. sedanjika glagola in nepregibnih besednih vrstah (ne pri leksičnih morfemih); do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih;
- depalatalizacija issln. **l̥* oziroma razpad issln. **l̥* v vseh položajih, v položaju pred samoglasnikom praviloma prihaja do anticipacije palatalnosti;
- nezlitje sekundarne issln. skupine *lj;
- depalatalizacija issln. **n̥* v vseh položajih, v položaju pred samoglasnikom praviloma prihaja do anticipacije palatalnosti;
- nezlitje sekundarne issln. skupine *nj;
- nastop protetičnega *v* pred **u-* (tip *uho*); do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih;
- nastop protetičnega *u* pred vzglasnim *o*; do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih (z izjemo govorov Delnic in Crnega Luga);
- pojavljanje oziroma ohranjanje glasu *j* pred vzglasnim *i* je prisotno v skoraj vseh obravnavanih govorih (izjeme so govori Srednje vasi pri Dragi, Delnic in Crnega Luga);
- odraz zlogotvornega **l̥* je dvoglasniški (delna izjema je govor Crnega Luga);
- vzporeden razvoj umično naglašanih *e* in *o* (z izjemo govorov Delnic in Crnega Luga);
- izguba tonemskih nasprotij in naglasni umiki: umik na prednaglasno nadkračino; umik z zadnjega dolgega na predhodni zlog (odraz tonema psl. starega dolgega cirkumfleksa in novega dolgega akuta); umik naglasa z zadnjega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog; do omenjenih naglasnih sprememb je prišlo v vseh obravnavanih govorih;
- krajšanje visokih samoglasnikov *u* in *i* (z odstopanji v dragarskih in gebarskih govorih);
- odraz kratkega akutiranega polglasnika v zadnjem ali edinem zlogu je *o*-jevski glas, reduciran *e*-jevski glas ali polglasnik – ne *a*-jevski glas;
- pojavi moderne vokalne redukcije so prizadeli obravnavano območje v različni meri – najvišjo stopnjo izkazujejo *bajtarski govori*, in sicer popolno akanje v prednaglasnih in ponaglasnih zlogih ter ukanje v izglasju;
- onezvenečenje **v > f* pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju (*živ > žif*); do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih;
- disimilacija *um/b-* → *fm/b-* → *xm/b-* (→ *gm/b-*); pojav je znan predvsem govorom južno od Ravnic, znotraj čabranškega narečja precej neregularen, pogosto kot dvojnica;
- prehod **l > u* pred nesprednjimi samoglasniki (švapanje) (ne pred *u < dol.* **ū < issln. *u*) (odstopanja v Čabru, Lazcu in delno Srednji vasi pri Dragi).

Čabranško narečje ni popolnoma enotno. Znotraj narečja lahko razlikujemo tri skupine govorov: 1) *dragarski*, to so krajevni govori vzdolž glavne ceste v smeri proti Lazcu in »stari« govor mesta Čabar; 2) *bajtarski*, to so govori od Babnega Polja in Novega Kota v smeri proti Gerovu, vključno s krajevnim govorom Delnic in »novi« govor mesta Čabar; 3) *gebarski* govori, to so krajevni govori južno od Osilnice in Gerova.

Dragarski govori se močneje razlikujejo od osrednjih bajtarskih in gebarskih govorov kot slednja dva med seboj. Za dragarske govore je značilno: 1) monofonški sistem (govora Lazca in Srednje vasi pri Dragi izkazujeta mešane odraze); 2) dolga visoka samoglasnika *i* in *u* (govora Lazca in Srednje vasi pri Dragi izkazujeta mešane odraze); 3) manjša ožina pri *e*-jevskih samoglasnikih (< issln. * $\bar{e}$ / $\bar{e}$ - in issln. * $\bar{e}$ / $\bar{e}$ -); 4) odsotnost švapanja (govor Srednje vasi pri Dragi izkazuje mešane odraze).

Dragarski govori si z vsemi preostalimi govori čabraškega narečja delijo znotraj vokalizma 1) skupni zgodnji, tj. centralno slovenski razvoj, 2) diftong za nekdanji zlogotvorni * $\bar{i}$ / $\bar{i}$ - in 3) odraz za akutirani polglasnik v zadnjem zlogu oziroma edinem zlogu. Od soglasniških razvojov izstopa 4) neprisotnost švapanja. Vse to je najlažje razložiti s tem, da je ta narečni otok novejšega nastanka, tj. današnji govori na primer Lazca, Srednje vasi pri Dragi in »stari« govor Čabra so priseljenjski govori, kar se lahko utemeljuje tudi z zgodovinskimi okoliščinami. Številčnost priseljencev je morala biti precejšnja, saj do popolne asimilacije govora (še) ni prišlo, namreč, govori severno od Čabra pogosto izkazujejo mešane reflekse. Priseljenci so morali priti iz območja centralnega slovenskega jezikovnega sistema, saj izkazujejo enak starejši jezikovni razvoj kot okoliški govori. Do priseljevanja je časovno najverjetneje prišlo po zaključku švapanja (oziroma vsaj istočasno), vendar pa pred pojavom *-*m* > *-*n*, kar meče senco dvoma na starost tega pojava.

Razlike med bajtarskimi in gebarskimi govori so manjše in jih najdemo zlasti znotraj kratkega nenaglašene in kratkega (novo)naglašene vokalizma. Za bajtarske govore je tako značilno: 1) akanje v prednaglasnih in ponaglasnih zlogih; 2) ukanje v izglasju; 3) akanje v zlogih, naglašeni po mlajših naglasnih premikih; 4) asimilacija *h* → *š* pri besedi *hiša* → *šiša* (brez osrednjega dela govorov); 5) fonetični pojav *j* → *g* pri leksemih *žeja*, *žejen*, *žejna*. Moderna vokalna redukcija in hiter tempo govora sta razvidna tudi pri slušnem vtisu, saj bajtarski govori zvenijo bolj »odsekano«, medtem ko imajo gebarski govori (in dragarski govori) počasnejši tempo.

Gebarski govori se v nekaj potezah približujejo kostelskemu narečju, in sicer je za njih značilno: 1) dolžina etimološkega *i* ni tako izrazita kot kračina v bajtarskih govorih; 2) sporadično akanje v prednaglasnem zlogu; 3) ukanje v izglasju v neterciarno naglašeni leksemih je redko, najpogostejši je prehod izglasnega -*o* (< *o) > *ó*; 4) ni akanja v zlogih, naglašeni po mlajših naglasnih premikih; 5) izkazujejo sln. *opalĕk v leksemu *pajek*.

Krajevni govor Crnega Luga ima monofonški sistem, izkazuje tudi monofonški refleks *u* za zlogotvorni * $\bar{i}$ / $\bar{i}$ - (sicer kot dvojnica poleg *o*:) in se tako po teh svojih značilnostih približuje kontrolnim kostelskim govorom. Med čabranške ga uvrščamo predvsem zaradi *u*-jevskega refleksa issln. * $\bar{o}$, vokalizacije novoakutiranega polglasnika v

edinem zlogu v *a* (ne *a*). Prav tako govor izkazuje nekatere mlajše jezikovne pojave, ki niso zajeli kostelskih govorov, in sicer so to: krajšanje visokih samoglasnikov *i* in *u* ter švapanje. Govor Crnega Luga se skupaj z govorom Delnic, verjetno zaradi geografske bližine, v nekaterih potezah ujema s kontrolnimi kostelskimi govori, in sicer glede ne pojavljanja protetičnega *u* pred vzglasnim *o* in ne pojavljanja oziroma ohranjanja *j* pred vzglasnim *i*; Crni Lug tudi z odsotnostjo diferenciacije *zg* → *zv* ter vokalizacijo nena-glašenege polglasnika v priponah v *a*.

5

KRAJEVNI GOVORI OB ČABRANKI IN ZGORNJI KOLPI

Povzetek

V tej monografiji so predstavljeni krajevni govori v Sloveniji in na Hrvaškem, ki jih še najbolj umestimo z oznako, da ležijo ob reki Čabranki in v zgornjem toku reke Kolpe, del njih pa leži v Gorskem kotarju na Hrvaškem. Obravnavani govori so v tradicionalni slovenski dialektologiji uvrščeni v severni del kostelskega narečja, ki je del dolenske narečne skupine slovenskega jezika. Takoj za državno mejo pa obravnavane govore hrvaška dialektologija uvršča v zahodno goransko podnarečje goranskega narečja kajkavske narečne skupine hrvaškega jezika.

Razmejitev slovenskega (in hrvaškega) jezika in njunih narečij s politično mejo med Slovenijo in Hrvaško je odraz izključno sociolingvistične, ne pa širše jezikoslovne presoje, ki bi upoštevala jezikovnorazvojne značilnosti teh govorov in jih razmejila na podlagi njihovega jezikovnozgodovinskega razvoja. Tako zaradi različnih vzrokov tudi raziskave teh obmejnih govorov doslej niso bile pogoste. Območje obravnavanih govorov namreč kljub državni meji kot politični ločnici predstavlja jezikovnozgodovinski kontinuum, kar se danes odraža zlasti v jezikovno-narečni podobi krajevnih govorov. Monografija pripomore k ugotavljanju, do kod segajo pojavi, ki so posledica morebitne skupne lingvogeneze vseh obravnavanih krajevnih govorov. Sociolingvistični vidiki jezikovne ali narodnostne pripadnosti niso bili niti predmet zanimanja niti proučevanja.

Z definicijskimi lastnostmi slovenskega jezikovnega sistema se je skušalo dokazati hipotezo, da je del govorov, ki se trenutno uvrščajo v zahodno goransko podnarečje goranskega narečja hrvaškega jezika, lingvogenetsko gledano, del istega jezikovnega sistema kot severni del kostelskega narečja (po starem) oziroma čabranškega narečja (po novem), tj. del slovenskega jezikovnega sistema in ne hrvaškega kajkavskega. S predstavitvijo starejših jezikovnih pojavov, ki so služili kot definicijski kriteriji, se je dalo obravnavane »hrvaške« govore uvrstiti v dolensko narečno ploskev slovenskega jezika in tako dokazati njihovo avtohtonost na tem območju. S pomočjo mlajših jezikovnih pojavov se je obravnavane govore ločilo od ostalih okoliških narečij dolenske narečne ploskve in nadalje klasificiralo znotraj govorov samih.

Govori so bili obravnavani na dveh jezikovnih ravninah, in sicer na fonološki in morfološki ravnini. Znotraj fonološke ravnine je izčrpno predstavljeno in analizirano zbrano narečno gradivo, ki je razvrščeno po izhodiščnem splošnoslovenskem sistemu samoglasnikov in soglasnikov. Z geolingvistično metodo so predstavljene izofone, ki ločujejo oziroma združujejo določene govore oziroma območje z enakim jezikovnim pojavom. To so izoglose obravnavanih starejših in mlajših jezikovnih pojavov, na podlagi katerih je podan predlog nove narečne razmejčitve. Znotraj morfološke ravnine je temeljito obravnavan samostalnik, na kratko so predstavljeni tudi pridevnik in glagol ter zaimek in števniki.

Za krajevne govore ob Čabranki in zgornji Kolpi se je izkazalo, da jih moremo izločiti iz kostelskega narečja slovenskega jezika, kamor so tradicionalno uvrščeni, saj se od kostelskih govorov tako izrazito razlikujejo, da zahtevajo status samostojnega narečja – poimenovali smo ga *čabranško narečje* po reki Čabranki. Čabranškemu in kostelskemu narečju so skupni starejši jezikovni pojavi, ki ju umeščajo znotraj dolenjske narečne skupine, poleg tega pa še: 1) (mlajše) naglasne spremembe: izguba tonemskih nasprotij, umik na prednaglasno nadkračino, terciarni umik cirkumfleksa, umik dolgega akuta z zadnjega odprtega in zaprtega zloga, umik naglasa s končnega kratkega odprtega in zaprtega zloga, 2) mlajša samoglasniška sprememba: vzporeden razvoj umično naglašanih *e* in *o* in 3) starejša soglasniška sprememba *-m > -n*, ki pa ni značilna izključno za tu obravnavane krajevne govore, temveč je to izoglosa z večjim prostorskim dosegom.

Čabranškim sosednji govori na hrvaški strani državne meje, jezikoslovno gledano, niso del kajkavske narečne skupine hrvaškega jezika, temveč so po svojih lastnostih enaki govorom čabranškega narečja, zato smo jih tja tudi uvrstili.

Skupne značilnosti čabranškega narečja so:

- zgodnja denazalizacija;
- vzporedni razvoj issln. stalno dolgega jata (v smeri proti *ei*) in dolgega *o* (v smeri proti *ou*);
- zgodnje daljšanje issln. kratkih akutiranih nezadnjih besednih zlogov – odraza za stalno dolgi jat in kratki akutirani jat v nezadnjem zlogu sta enaka;
- vokalizacija dolgega polglasnika in kratkega akutiranega polglasnika v nezadnjih besednih zlogih v smeri proti *a*;
- sovpad odrazov dolgega *e*, kratkega akutiranega *e* v nezadnjih besednih zlogih in *e*-jevskega nosnika, dolgega in kratkega akutiranega v nezadnjih besednih zlogih, kot posledica zgodnje podaljšave kratkih naglašanih nezadnjih besednih zlogov;
- sovpad odrazov novoakutiranega *o* in *o*-jevskega nosnika, dolgega in kratkega akutiranega v nezadnjih besednih zlogih, kot posledica zgodnje podaljšave kratkih naglašanih nezadnjih besednih zlogov;
- prehod *-m > -n* v končnicah samostalniške besede, pri 1. os. ed. sedanjika glagola in nepregibnih besednih vrstah (ne pri leksičnih morfemih); do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih;

- depalatalizacija issln. **l̥* oziroma razpad issln. **l̥* v vseh položajih, v položaju pred samoglasnikom praviloma prihaja do anticipacije palatalnosti;
- nezlitje sekundarne issln. skupine **lj*;
- depalatalizacija issln. **n̥* v vseh položajih, v položaju pred samoglasnikom praviloma prihaja do anticipacije palatalnosti;
- nezlitje sekundarne issln. skupine **nj*;
- nastop protetičnega *v* pred **u-* (tip *uho*); do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih;
- nastop protetičnega *u* pred vzglasnim *o*; do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih (z izjemo govorov Delnic in Crnega Luga);
- pojavljanje oziroma ohranjanje glasu *j* pred vzglasnim *i* je prisotno v skoraj vseh obravnavanih govorih (izjeme so govori Srednje vasi pri Dragi, Delnic in Crnega Luga);
- odraz zlogotvornega **l̥* je dvoglasniški (delna izjema je govor Crnega Luga);
- vzporeden razvoj umično naglašanih *e* in *o* (z izjemo govorov Delnic in Crnega Luga);
- izguba tonemskih nasprotij in naglasni umiki: umik na prednaglasno nadkračino; umik z zadnjega dolgega na predhodni zlog (odraz tonema psl. starega dolgega cirkumfleksa in novega dolgega akuta); umik naglasa z zadnjega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog; do omenjenih naglasnih sprememb je prišlo v vseh obravnavanih govorih;
- krajšanje visokih samoglasnikov *u* in *i* (z odstopanji v dragarskih in gebarskih govorih);
- odraz kratkega akutiranega polglasnika v zadnjem ali edinem zlogu je *o*-jevski glas, reduciran *e*-jevski glas ali polglasnik – ne *a*-jevski glas;
- pojavi moderne vokalne redukcije so prizadeli obravnavano območje v različni meri – najvišjo stopnjo izkazujejo *bajtarski govori*, in sicer popolno akanje v prednaglasnih in ponaglasnih zlogih ter ukanje v izglasju;
- onezvenečenje **v > f* pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju (*živ > žif*); do omenjenega soglasniškega pojava je prišlo v vseh obravnavanih govorih;
- disimilacija *um/b- → fm/b- → xm/b- (→ gm/b-)*; pojav je znan predvsem govorom južno od Ravnic, znotraj čabranškega narečja precej neregularen, pogosto kot dvojnica;
- prehod **l > u* pred nesprednjimi samoglasniki (švapanje) (ne pred *u < dol. *ū < issln. *u*) (odstopanja v Čabru, Lazcu in delno Srednji vasi pri Dragi).

Čabranško narečje ni popolnoma enotno. Znotraj narečja lahko razlikujemo tri skupine govorov: 1) *dragarski*, to so krajevni govori vzdolž glavne ceste v smeri proti Lazcu in »stari« govor mesta Čabar; 2) *bajtarski*, to so govori od Babnega Polja in Novega Kota v smeri proti Gerovu, vključno s krajevnim govorom Delnic in »novi« govor mesta Čabar; 3) *gebarski* govori, to so krajevni govori južno od Osilnice in Gerova.

Dragarski govori se močneje razlikujejo od osrednjih bajtarskih in gebarskih govorov kot slednja dva med seboj. Za dragarske govore je značilno: 1) monoftonski sistem (govora Lazca in Srednje vasi pri Dragi izkazujeta mešane odraze); 2) dolga visoka samoglasnika *i* in *u* (govora Lazca in Srednje vasi pri Dragi izkazujeta mešane odraze); 3) manjša ožina pri *e*-jevskih samoglasnikih (< issln. * $\bar{e}$ /* $\bar{e}$ - in issln. * $\bar{e}$ /* $\bar{e}$ -); 4) odsotnost švapanja (govor Srednje vasi pri Dragi izkazuje mešane odraze).

Dragarski govori si z vsemi preostalimi govori čabraškega narečja delijo znotraj vokalizma 1) skupni zgodnji, tj. centralno slovenski razvoj, 2) diftong za nekdanji zlogotvorni * $\bar{l}$ /* $\bar{l}$ - in 3) odraz za akutirani polglasnik v zadnjem zlogu oziroma edinem zlogu. Od soglasniških razvojev izstopa 4) neprisotnost švapanja. Vse to je najlažje razložiti s tem, da je ta narečni otok novejšega nastanka, tj. današnji govori na primer Lazca, Srednje vasi pri Dragi in »stari« govori Čabra so priseljski govori, kar se lahko utemeljuje tudi z zgodovinskimi okoliščinami. Številčnost priseljencev je morala biti precejšnja, saj do asimilacije govora (še) ni prišlo, namreč, govori severno od Čabra pogosto izkazujejo mešane reflekse. Priseljenci so morali priti iz območja centralnega slovenskega jezikovnega sistema, saj izkazujejo enak starejši jezikovni razvoj kot okoliški govori. Do priseljevanja je časovno najverjetneje prišlo po (oziroma vsaj istočasno) zaključku švapanja, vendar pa pred pojavom *-*m* > *-*n*, kar meče senco dvoma na starost tega pojava (vsaj na tem območju).

Razlike med bajtarskimi in gebarskimi govori so manjše in jih najdemo zlasti znotraj kratkega nenaglašene in kratkega (novo)naglašene vokalizma. Za bajtarske govore je tako značilno: 1) akanje v prednaglasnih in ponaglasnih zlogih; 2) ukanje v izglasju; 3) akanje v zlogih, naglašeni po mlajših naglasnih premikih; 4) asimilacija *h* → *š* pri besedi *hiša* → *šiša* (brez osrednjega dela govorov); 5) fonetični pojav *j* → *g* pri leksemih *žaja*, *žjen*, *žejna*. Moderna vokalna redukcija in hiter tempo govora sta razvidna tudi pri slušnem vtisu, saj bajtarski govori zvenijo bolj »odsekano«, medtem ko imajo gebarski govori (in dragarski govori) počasnejši tempo.

Gebarski govori se v nekaj potezah približujejo kostelskemu narečju, in sicer je za njih značilno: 1) dolžina etimološkega *i* ni tako izrazita kot kračina v bajtarskih govorih; 2) sporadično akanje v prednaglasnem zlogu; 3) ukanje v izglasju v neterciarno naglašeni leksemi je redko, najpogostejši je prehod izglasnega -*o* (< *o) > *ó*; 4) ni akanja v zlogih, naglašeni po mlajših naglasnih premikih; 5) izkazujejo sln. *opalek v leksemu *pajek*.

Krajevni govor Crnega Luga ima monoftonski sistem, izkazuje tudi monoftonski refleks *u* (sicer kot dvojnica poleg *o*:) za zlogotvorni * $\bar{l}$ /* $\bar{l}$ - in se tako po teh svojih značilnostih približuje kontrolnim kostelskim govorom. Med čabraške ga uvrščamo predvsem zaradi *u*-jevskega refleksa issln. * $\bar{o}$, vokalizacije novoakutiranega polglasnika v edinem zlogu v *a* (ne *a*). Prav tako govor izkazuje nekatere mlajše jezikovne pojave, ki niso zajeli kostelskih govorov, in sicer so to: krajšanje visokih samoglasnikov *i* in *u* ter švapanje.

---

6 LOCAL DIALECTS OF ČABRANKA AND UPPER KOLPA RIVER

Summary

The monograph presents local dialects in Slovenia and Croatia, which can be best defined by the geographical position next to Čabranka river and Upper Kolpa river stream; some of these local dialects lie also in the mountainous region of Gorski Kotar in Croatia. The local dialects researched which lie in the south of Slovenia are classified into northern part of Kostel dialect, which is a part of Lower Carniolan dialect group of Slovene language, according to traditional Slovene dialectology. Croatian dialectology places the treated local dialects which lie in Croatia along the state border in Western goranski subdialect group of the mountain dialect within Kajkavian dialect group of Croatian language.

Demarcation between Slovene (and Croatian) language and their dialects using political border between Slovenia and Croatia is a reflection of solely sociolinguistic, not an all-encompassing linguistic thought, which would take into account developmental linguistic characteristics of these local dialects and demarcate between them on the basis of historical linguistic development. For various reasons, studies of these border dialects were not common. The area of local dialects researched, despite the state border as a political line of separation, presents a historical linguistic continuum, nowadays reflected especially in linguistic and dialect image of local dialects. The monograph helps assess how far-reaching are the characteristics, which are a possible consequence of theoretical common linguogenesis of the local dialects researched. Sociolinguistic aspects of language or nationality were a subject neither of interest nor of research.

A hypothesis was to be proven, using defining characteristics of Slovene language system, that some of the local dialects, currently classified into West Goran subdialect of Goran dialect of Croatian language are, from linguogenetic perspective, a part of the same language system as the north part of Kostel dialect (according to old nomenclature) or Čabranka dialect (according to new nomenclature) - i.e., these local dialects are a part of Slovene language system and not Croatian Kajkavian regiolect. Presenting older language phenomena, which were used as the defining criteria, we could reclassify these »Croatian« local dialects in Lower Carniolan dialect landscape of Slovene language and thus prove them to be autochthon in the area. With the assistance of younger linguistic phenomena, the local dialects studied were separated from the other

regional dialects of Lower Carniolan dialect landscape and further classified within the local dialects themselves.

Local dialects were analysed on two linguistic levels; on phonologic and morphologic level. The dialect material gathered is extensively presented and analysed within the phonologic level, classified according to starting point of Original Common-Slovenian (OCSln.) system of vowels and consonants. Geolinguistic method is used to present isophones, which either divide or unite certain local dialects. These are the isoglosses of older and newer language phenomena researched, uniting a certain area with the usage of the same language phenomenon. A proposition for new dialect demarcation is given. Nouns, adjectives, verbs and other parts of speech (pronouns, numerals) are extensively analysed within morphologic level.

The research showed regional local dialects of Čabranka river and Upper Kolpa river can be excluded from the traditional classification into Kostel dialect of Slovene language, since they differ from Kostel local dialects so strongly they deserve a status of an independent dialect – we named it Čabranka dialect (*čabranško narečje*), after Čabranka River. Čabranka and Kostel dialects have in common early linguistic characteristics, placing them into Lower Carniolan dialect group, as well as: 1) (later) accentual developments: loss of tonemic distinctions, retraction of stress onto pretonic reduced vowels, third retraction of the circumflex, retraction of stress from long acute vowels in open and closed final syllables, retraction of stress from short open and closed final syllables; 2) later vowel change: parallel development of retraction stressed *e* and *o* and 3) older consonant shift *-m > -n*, not exclusively typical only for these regional local dialects, as it is an isogloss with a wider geographic range.

The local dialects bordering on Čabranka dialect on the Croatian side of the border are, from linguistic perspective, not a part of Kajkavian regiolect of Croatian language, but according to their properties belong to the local dialects of Čabranka dialect and were therefore classified accordingly.

Common characteristics of Čabranka dialect are:

- early denasalisation;
- parallel development of OCSln. long yat (shifting towards *eĭ*) and long *o* (shifting towards *ou*);
- early lengthening of OCSln. short stressed vowels in non-final word syllables – reflexes for long yat and short stressed yat in non-final word syllable are equal;
- vocalisation of long semivowel and short stressed semivowel in non-final word syllables towards *a*;
- coinciding reflexes of long *e*, short stressed *e* in non-final word syllables and nasal *e*, long- and short-stressed in non-final word syllables as a consequence of early lengthening of short stressed non-final word syllables;
- coinciding reflexes of newly stressed *o* and nasal *o*, long- and short-stressed in non-final word syllables as a consequence of early lengthening of short stressed non-final word syllables;

- shift $-m > -n$ for noun word endings in 1st person singular present tense for verbs and invariant parts of speech (not for lexical morphemes); this linguistic characteristic occurs in all local dialects analysed;
- depalatalization OCSln. $*\acute{l}$ or disintegration of OCSln. $*\acute{l}$ in all positions, as a rule, palatalization is anticipated before a vowel;
- non-coalescence of secondary OCSln. group $*lj$;
- depalatalization of OCSln. $*\acute{n}$ in all positions, as a rule, palatalization is anticipated before a vowel;
- non-coalescence of secondary OCSln. group $*nj$;
- appearance of prothetic v before $*u-$ (type *uho*); this consonant characteristic occurs in all local dialects researched;
- appearance of prothetic u before o in the beginning of the word; this consonant characteristic occurred in all local dialects researched (with the exception of local dialects of Delnice and Crni Lug);
- appearance or preservation of j sound before i in the beginning of the word occurs in almost every local dialect researched (with the exception of local dialects of Srednja Vas pri Dragi, Delnice in Crni Lug);
- reflex of syllable-forming $*\acute{l}$ is a diaphoneme (partially with the exception of local dialect of Crni Lug);
- parallel development of retraction stressed e and o (with the exception of local dialects of Delnice and Crni Lug);
- loss of tonemic distinctions and retractions of stress: retraction of stress onto pretonic reduced vowels; retraction from the final long syllable to previous syllable (toneme reflex of Proto-Slavic old long circumflex and late long acute); retraction of stress from ultimate short closed syllable to previous syllable; these stress changes occurred in all local dialects researched;
- shortening of close vowels u and i (with deviations in Draga and Gebar local dialects);
- reflex of short accented semivowel in final or single syllable is an o -type sound, reduced e -type sound or semivowel – not a -type sound;
- characteristics of modern vocal reduction affected the area researched in different measures – the biggest measure is shown by Bajtar local dialects, as they feature complete akanye in pretonic and post-tonic syllables and raising the $o > u$ in word final position;
- change of consonant from voiced to voiceless $*v > f$ before voiceless plosives, affricates and fricatives and in the word-final position (*živ > žif*); this consonant phenomena occurs in all local dialects analysed;
- dissimilation $\acute{u}m/b- \rightarrow fm/b- \rightarrow xm/b- (\rightarrow gm/b-)$; characteristic known namely to the local dialects south of Ravnice, within the Čabranka dialect fairly unregular, often as a dublete;
- shift $*l > u$ before non-frontal vowels (also called *švapanje*) (not before $u <$ Lower Carniolan $*\acute{u} <$ OCSln. $*u$) (deviations in Čabar, Lazec and partly Srednja vas pri Dragi).

Čabranka dialect is not completely unified. Within the dialect, three local dialect groups can be distinguished: 1) *Draga* local dialect, or the »old« local dialect of the town of Čabar and local dialects along the main road to Lazec; 2) *Bajtar* local dialect, or the »new«, immigrant local dialect of the town of Čabar, local dialects from Babno Polje and Novi Kot in the direction of Gerovo, including the local dialect of Delnice; 3) *Gebar* local dialects, or the local local dialects south from Osilnica and Gerovo.

Draga local dialects strongly differ from common *Bajtar* and *Gebar* local dialects; these two do not differ so strongly from each other. Typical for *Draga* local dialects are: 1) monophthong system (local dialects of Lazec and Srednja vas pri Dragi show mixed reflexes); 2) long close vowels *i* and *u* (local dialects of Lazec and Srednja vas pri Dragi show mixed reflexes); 3) not so prominent closeness of *e* vowels (OCSln. $*\bar{e}/*\dot{e}$ - and OCSln. $*\bar{e}/*\dot{e}$ -); 4) absence of shift $*l > \underline{u}$ before non-frontal vowels (local dialect of Srednja vas pri Dragi shows mixed reflexes).

Within vocalism, *Draga* local dialects share with other local dialects of Čabranka dialect: 1) common early, i.e. Central Slovenian development, 2) diphthong for former syllable-forming $*\bar{i}/*\dot{i}$ - and 3) reflex for acute semivowel in word final or single syllable. From the standpoint of consonant development, 4) absence of shift $*l > \underline{u}$ before non-frontal vowels stands out. The simplest explanation for these characteristics is that this dialect island is of later creation, i.e. present day local dialects of Lazec, Srednja vas pri Dragi and »old« local dialect of Čabar are immigrant local dialects; a hypothesis also supported by historic circumstances. The newly arrived population had to have been numerous, as the speech assimilation has not (yet) occurred, namely, speeches north of Čabar often show mixed reflexes. The immigrants had to have come from the area of Central Slovene language system, considering they show identical older linguistic development as the surrounding local dialects. The immigration probably occurred after (or perhaps simultaneously with) the conclusion of shift $*l > \underline{u}$ before non-frontal vowels, but before the shift of $*-m > *-n$, throwing a shadow of doubt on the age of the phenomenon (at least in this area).

The differences between *Bajtar* and *Gebar* local dialects are not so prominent and can be found most often within short non-stressed and short (newly) stressed vocalism. For *Bajtar* local dialects are typical: 1) akanye in pretonic and post-tonic syllables; 2) shift of $o > u$ in word final position; 3) akanye in syllables, stressed according to newer accent shifts 4) assimilation $h \rightarrow \dot{s}$ in word *hiša* $\rightarrow$ *šiša* (without the central part of local dialects); 5) phonetic phenomenon $j \rightarrow g$ with lexemes *žeja*, *žejen*, *žejna*. Modern vocal reduction and fast speech tempo are evident when forming auditory impression, as *Bajtar* local dialects sound more »staccato«, while *Gebar* (and *Draga*) local dialects have a slower speech tempo.

Gebar local dialects come close to *Kostel* dialect in certain characteristics: 1) length of etymological *i* is not as prominent as its shortness in *Bajtar* local dialects; 2) sporadic akanye in the pretonic syllable; 3) shift of $o > u$ in final non-tertiary stressed lexemes is rare, most common is the shift of final $-o (< *o) > \acute{o}$; 4) akanye does not

appear in syllables, stressed according to later accent shifts; 5) they display Slovenian *opaľek in lexeme *pajek*.

The local dialect of Crni Lug has a monophthong system and displays a monophthong reflex *u* (as a doublet of *o*;) for syllable-forming */ and thus approaching the characteristics of Kostel local dialects, yet it is still placed within the Čabranka dialect above all because of the reflex *u* for OCSln. long *o* and the reflex of short accented semivowel in final or single syllable is an *o*-type sound. In addition, the local dialect of Crni Lug displays some of later language developments which are not known to the Kostel local dialects: the shortening of close vowels *u* and *i* and shift */ > *u* before non-frontal vowels.

Sažetak

U ovoj su monografiji prikazani mjesni govori Slovenije i Hrvatske kojima se govori na području oko rijeke Čabranke i u gornjem toku rijeke Kupe te djelomično u Gorskom kotaru u Hrvatskoj. Ovi se govori u tradicionalnoj slovenskoj dijalektologiji svrstavaju u sjeverni kostelski dijalekt koji je dio slovenskoga dolenskog narječja. S druge strane granice, u Hrvatskoj, te govore hrvatska dijalektologija svrstava u zapadnogoranski poddijalekt goranskog dijalekta koji je dio hrvatskoga kajkavskog narječja.

Razgraničenje slovenskoga i hrvatskoga jezika i njihovih narječja političkom granicom između Slovenije i Hrvatske odraz je isključivo sociolingvističke, ne i šire jezikoslovne procjene koja bi uzela u obzir jezičnorazvojna obilježja ovih govora i razdijelila ih temeljem njihova povijesnojezičnog razvoja. Zbog više razloga ni istraživanja koja bi se bavila ovim pograničnim govorima do sada nisu bila česta. Naime, područje analiziranih govora unatoč državnoj granici kao političkoj razdjelnici predstavlja povijesnojezični kontinuum što se danas naročito odražava u jezično-dijalekatskoj slici mjesnih govora. Monografija pridonosi utvrđivanju pojava koje su posljedica moguće zajedničke lingvogeneze svih analiziranih mjesnih govora. Sa stajališta sociolingvistike jezična ili nacionalna pripadnost nisu bile predmet zanimanja kao ni proučavanja.

Definicijskim se značajkama slovenskoga jezičnog sustava (alijetetima) pokušala dokazati hipoteza da dio govora koji se ubrajaju u zapadnogoranski poddijalekt goranskoga dijalekta, sa stajališta genetske lingvistike, pripadaju istom jezičnom sustavu kao i sjeverni dio kostelskog dijalekta (po starom), odnosno čabranskog dijalekta (po novom), odnosno da su dio slovenskoga jezičnog sustava, a ne kajkavskoga hrvatskog. Predstavljanjem starijih jezičnih pojava koje su poslužile kao definicijski kriterij analizirane „hrvatske“ govore može se svrstati u dolenski dijalekatski profil i tako dokazati njihovu autohtonost na tom području. Pomoću mlađih jezičnih pojava analizirane se govore odijelilo od ostalih okolnih govora dolenskog dijalekatskog profila i dalje klasificiralo unutar samih govora.

Govori su analizirani na dvjema jezičnim razinama, fonološkoj i morfološkoj. Na fonološkoj razini iscrpno je predstavljena i opisana prikupljena građa koja je razvrstana prema ishodišnom općeslovenskom sustavu samoglasnika i suglasnika.

Geolingvističkom metodom predstavljene su izofone koje dijele, odnosno povezuju određene govore, odnosno područja s istim jezičnim pojavama. To su izoglose analiziranih starijih i mlađih pojava na temelju kojih je predložena nova podjela dijalekata. Na morfološkoj razini detaljno su analizirane imenice, kratko su predstavljeni pridjevi i glagoli te zamjenice i brojevi.

Za mjesne govore oko Čabranke i gornje Kupe pokazalo se da se mogu izdvojiti iz kostelskoga dijalekta gdje su tradicionalno svrstavani. S obzirom na to da se od kostelskih govora izrazito razlikuju mogu se smatrati samostalnim dijalektom koji smo nazvali *čabranski dijalekt* (sln. čabransko narečje) po rijeci Čabranki. Čabranskom i kostelskom dijalektu zajedničke su starije jezične pojave, što ih čini dijelom doljenjskoga narečja, a osim toga i: 1) (mlađe) naglasne promjene: gubljenje opreke po tonu, pomicanje na prednaglasni poluglas, tercijarno pomicanje cirkumfleksa, pomicanje dugog akuta s posljednjega otvorenog i zatvorenog sloga, 2) mlađa promjena samoglasnika: usporedan razvoj pomaknutih naglašenih *e* i *o*, te 3) starija promjena suglasnika *-m > -n* koja nije isključivo značajka ovih analiziranih mjesnih govora nego je i izoglosa šireg dosega.

Govori susjedni čabranskome s hrvatske strane granice, jezično gledano nisu dio kajkavskoga narečja nego su po svojim značajkama isti kao govori čabranskoga dijalekta što je i razlog za njihovo uvrštavanje u taj dijalekt.

Zajednička obilježja čabranskoga dijalekta su:

- rana denazalizacija;
- usporedni razvoj iosln. postojanog dugog jata (u smjeru prema *ei*) i dugog *o* (u smjeru prema *ou*);
- ranije duljenje iosln. kratkih akutiranih nezadnjih slogova – realizacije stalnog dugog jata i kratkoga akutiranog jata u nezadnjem slogu su iste;
- vokalizacija dugog poluglasa i kratkog akutiranog poluglasa u nezadnjemu slogu u smjeru prema *a*;
- podudaranje odraza dugog *e*, kratkog akutiranog *e* u nezadnjem slogu i nazalnog *e*, dugog i kratkog akutiranog u nezadnjem slogu kao posljedica ranijeg duljenja kratkih naglašenih nezadnjih slogova;
- podudaranje odraza novoakutiranog *o* i nazalnog *o*, dugog i kratkog akutiranog u nezadnjem slogu kao posljedica ranijeg duljenja kratkih naglašenih nezadnjih slogova;
- prijelaz *-m > -n* na kraju imenica, u 1. l. jd. prezenta glagola i nepromjenjivim vrstama riječi (ne u leksičkim morfemima); do spomenute suglasničke pojave došlo je u svim analiziranim govorima;
- depalatalizacija iosln. **ĭ*, odnosno dekompozicija **ĭ* u svim pozicijama, u položaju prije samoglasnika u pravilu dolazi do anticipacije palatalnog elementa;
- nestapanje sekundarnog iosln. **lj*;
- depalatalizacija iosln. **ŋ* u svim položajima, u položaju pred samoglasnikom u pravilu dolazi do anticipacije palatalnog elementa;

- nestapanje sekundarnog iosln. *nj;
- pojava protetskog *v* ispred *u- (tip *uho*); do spomenute pojave dolazi u svim analiziranim govorima;
- pojava protetskog *u* ispred inicijalnog *o*; do spomenute pojave dolazi u svim analiziranim govorima (s iznimkom govora Delnica i Crnog Luga);
- pojavljivanje, odnosno čuvanje glasa *j* pred inicijalnim *i* prisutno je u gotovo svim analiziranim govorima (iznimke su govori Srednje Vasi pri Dragi, Delnica i Crnog Luga);
- odraz slogotvornog *l* je dvoglasnički (iznimka je govor Crnog Luga);
- istovremeni razvoj pomično naglašanih *e* i *o* (s iznimkom govora Delnica i Crnog Luga);
- gubljenje opreke po tonu i pomicanje naglasaka: pomicanje na prednaglasni poluglas; pomicanje sa zadnjeg dugog na prethodni slog (realizacija praslavenskoga starog dugog cirkumfleksa i novog dugog akuta); pomicanje naglasaka sa zadnjega kratkog zatvorenog sloga na prethodni slog: do spomenutih promjena došlo je u svim opisanim govorima;
- kraćenje visokih samoglasnika *u* i *i* (s odstupanjem u dragarskim i gebarskim govorima);
- odraz kratkog akutiranog poluglasa u zadnjem ili jedinom slogu je glas *o*, reducirani glas *e* ili poluglas – ne glas *a*;
- pojave suvremene vokalne redukcije zahvatile su analizirano područje u različitom opsegu – najviše u *bajtarskim govorima* i potpuno akanje u prednaglasnim i zanaglasnim slogovima te ukanje na kraju riječi;
- obezvučenje *v > *f* ispred bezvučnih šumnika i na kraju riječi (*živ* > *žif*); do spomenute suglasničke pojave došlo je u svim opisanim govorima;
- disimilacija *u/b-* → *fm/b-* → *xm/b-* (→ *gm/b-*); pojavljuje se ponajprije u govorima južno od Ravnica; u čabranskom dijalektu uglavnom nesustavno, često kao dvije varijante;
- prijelaz *l > *u* ispred neprednjih samoglasnika (švapanje) (ne ispred *u* < dol. *ū < iosln. *u) (odstupanja u Čabru, Lascu i djelomično Srednjoj Vasi pri Dragi).

Čabranski dijalekt nije potpuno jedinstven. Unutar njega razlikujemo tri skupine govora: 1) *dragarski* – pripadaju mu mjesni govori uzduž glavne ceste u smjeru prema Lascu i „stari“ govor Čabra; 2) *bajtarski* – govori od Babnog Polja i Novog Kota u smjeru prema Gerovu, uključujući i mjesni govor Delnica i „novi“ govor Čabra; 3) *gebarski* govori – južno od Osilnice i Gerova.

Dragarski se govori više razlikuju od središnjih bajtarskih i gebarskih govora nego što se potonja dva razlikuju međusobno. Značajke dragarskih govora su: 1) monofonški sustav (govori Lasca i Srednje Vasi pri Dragi pokazuju mješovite odraze); 2) dugi visoki samoglasnici *i* i *u* (govori Lasca i Srednje Vasi pri Dragi pokazuju mješovite odraze); 3) manje uski samoglasnici tipa *e* (< iosln. *ē/*ê- in iosln. *ĕ/**ĕ̄*-); 4) odsutnost švapanja (govori Lasca i Srednje Vasi pri Dragi pokazuju mješovite odraze).

Dragarskim je govovima sa svim preostalim govovima čabranskoga dijalekta s obzirom na vokalizam zajedničko: 1) zajednički rani, tj. srednjeslovenski razvoj; 2) diftong za nekadašnji slogotvorni $*\bar{l}/*\bar{j}$ -; 3) odraz akutiranog poluglasa u zadnjem, odnosno jedinom slogu. Od razvojnih faza suglasnika odstupa 4) odsutnost švapanja. Te se pojave najlakše mogu obrazložiti time da je dijalekatski otok novijega nastanka, tj. da današnji govori Lasca, Srednje Vasi pri Dragi i „stari“ govor Čabra pripadaju doseljeničkim govovima što se može potkrijepiti povijesnim promjenama. Brojnost doseljenika vjerojatno je bila značajna jer do asimilacije govora (još) nije došlo. Naime, govori sjeverno od Čabra često imaju mješovite reflekse. Doseljenici su vjerojatno došli s područja središnjega slovenskog jezičnog sustava jer pokazuju isti stariji jezični razvoj kao okolni govori. Doseljavanje se dogodilo najvjerojatnije nakon završetka švapanja (ili istovremeno s njim), ali prije pojave $*-m > *-n$, što baca sumnju na starost ove pojave (barem na ovome području).

Razlike među bajtarskim i gebarskim govovima su manje i vidljivije su naročito u kratkom nenaglašenom i kratkom (novo)naglašenom vokalizmu. Za bajtarske je govore značajno: 1) akanje u prednaglasnim i znanaglasnim slogovima; 2) ukanje u završnom slogu; 3) akanje u slogovima naglašenima prema mlađim pomacima naglaska; 4) asimilacija $h \rightarrow \bar{s}$ u riječi *hiša* $\rightarrow$ *šiša*; 5) fonetska pojava $j \rightarrow g$ u leksemima *žeja*, *žejen*, *žejna*. Suvremena redukcija vokala i brz tempo govora može se primijetiti i prilikom slušanja jer bajtarski govori zvuče „isprekidano“ dok gebarski govori (i dragarski) imaju sporiji tempo.

Gebarski se govori u pojedinim crtama približavaju kostelskom dijalektu i za njih je karakteristično: 1) dužina etimološkog *i* nije tako izražena kao kraćina u bajtarskim govovima; 2) sporadično akanje u prednaglasnom slogu; 3) ukanje u završnome slogu u netercijarno naglašenim leksemima je rijetko, najčešće je prijelaz završnoga $-o (< *o) > \acute{o}$; 4) nema akanja u slogovima naglašenima prema mlađim pomacima naglaska; 5) pokazuju slov. **opalĕk* u leksemu *pajek*.

Mjesni govor Crnog Luga ima monofonški sustav, pokazuje također i monofonški odraz (kao druga realizacija uz ρ :) iza slogotvornog $*\bar{l}/*\bar{j}$ - te se tako po svojim značajkama približava kontrolnim kostelskim govovima. U čabranske se govore svrstava prvenstveno zbog odraza *u* za iosln. $*\bar{o}$, vokalizacije novoakutiranog poluglasa u jedinom slogu u $\bar{a}$ (ne *a*). Također govor pokazuje neke mlađe jezične pojave koje nisu zahvatile kostelske govore, kao što su kraćenje visokih samoglasnika *i* i *u* te švapanje.

8

SEZNAM KRAJŠAV IN KART

anal.	analogija	os.	oseba
blg.	bolgarščina	polož.	položaj
čabr.	čabranško	ponagl.	ponaglasni
čak.	čakavsko, čakavščina	prekm.	prekmurski
daj./D	dajalnik	pret.	preteklik
del.	deležnik	prid.	pridevnik
dol.	dolenjsko	prih.	prihodnjik
določ.	določni	prim.	primerjaj
dv.	dvojina	primer.	primernik
ed.	ednina	protet.	protetični
hrv.	hrvaško, hrvaščina	psl.	praslovansko
I	imenovalnik	rod./R	rodilnik
ide.	indoevropsko	sed.	sedanjik
issln.	izhodiščno splošnoslovensko	skl.	sklanjatev
J	južni	sln.	slovensko, slovenščina
jsl.	južnoslovansko	sr.	oblika srednjega spola
JV	jugovzhodni	srb.	srbsko
kajk.	kajkavsko, kajkavščina	star.	starejši
knj.	knjižni	SZ	severozahodni
kratk.	kratki	štok.	štokavsko, štokavščina
M	mestnik	T	tožilnik
m.	oblika moškega spola	terc.	terciarni
mak.	makedonščina	trans.	transkripcija
mn.	množina	V	vzhodni
nagl.	naglas, naglašeni	velel.	velelnik
nar.	narečno	Z	zahodni
ned.	nedoločnik	zač.	začetek
nedoloč.	nedoločni	zadnj.	zadnji
obl.	oblika	zaprt.	zaprti
or./O	orodnik	ž.	oblika ženskega spola

Karta 1: Mreža obravnavanih krajev	14
Karta 2: Del Dialektološke karte slovenskega jezika (1931) (avtor: Fran Ramovš).	24
Karta 3: Karta slovenskih narečij z večjimi naselji (Karto Tineta Logarja in Jakoba Riglerja (1983) dopolnili sodelavci Dialektološke sekcije ISJFR ZRC SAZU (2016), izsek iz karte (SLA 2.1: 11)	26
Karta 4: Karta kajkavske narečne skupine, izsek iz karte (avtor: Mijo Lončarič)	29
Karta 5: Diahrona delitev slovenskih narečij (avtor: Jakob Rigler v 2001: 32)	41
Karta 6: Trenutno veljavna narečna razmejitev	159
Karta 7: Odras za issln. stalno dolgi jat in kratki akutirani jat v nezadnjih besednih zlogih	160
Karta 8: Odras za issln. dolgi <i>o</i>	161
Karta 9: Odras za issln. dolgi <i>e</i> in kratki akutirani <i>e</i> v nezadnjih besednih zlogih ter za issln. dolgi <i>e</i> -jevski nosnik in kratki akutirani <i>e</i> -jevski nosnik v nezadnjih besednih zlogih	162
Karta 10: Odras za issln. novoakutirani <i>o</i> in issln. dolgi <i>o</i> -jevski nosnik ter kratki akutirani <i>o</i> -jevski nosnik v nezadnjih besednih zlogih	163
Karta 11: Odras za issln. dolgi polglasnik in kratki akutirani polglasnik v nezadnjih besednih zlogih ter za issln. stalno dolgi <i>a</i> in kratki akutirani <i>a</i> v nezadnjih besednih zlogih	164
Karta 12: Odras za issln. dolgi zlogotvorni <i>l̥</i> in kratki akutirani <i>l̥</i> v nezadnjih besednih zlogih	165
Karta 13: Odras za umično naglašeni <i>e</i>	166
Karta 14: Odras za umično naglašeni <i>o</i>	167
Karta 15: Odras za issln. dolgi <i>i</i> in kratki naglašeni <i>i</i> v nezadnjih besednih zlogih	168
Karta 16: Odras za issln. dolgi <i>u</i> in kratki naglašeni <i>u</i> v nezadnjih besednih zlogih	169
Karta 17: Odras za issln. palatalni <i>l̥</i>	170
Karta 18: Odras za issln. palatalni <i>n̥</i>	171
Karta 19: Prehod <i>*l̥ > u</i> pred nesprednjimi samoglasniki (švapanje)	172
Karta 20: Predlog nove narečne razmejitev	179

9

VIRI IN LITERATURA

- BARAC-GRUM, VIDA, FINKA, BOŽIDAR, 1965: O govoru Delnica I Broda na Kupi u Gorskom kotaru. Zagreb: *Ljetopis JAZU*. 431–436.
- BARAC-GRUM, VIDA, 1989: *Čakavsko-kajkavska interpretacija u gorskokotarskim govorima*. Zagreb.
- BARAC-GRUM, VIDA, 1992: Govorni sustav i jezična komunikacija (na primjeru čakavsko-kajkavskoga kontakta). *Rasprave Zavoda za jezik* 18. Zagreb. 5–16.
- BARAC-GRUM, VIDA, 1993: *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru*. Zagreb: Izdavački centar Rijeka.
- BARIĆ, EUGENIJA, LONČARIĆ, MIJO i dr., 1997: *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- BEGUŠ, GAŠPER, 2011: Relativna kronologija naglasnih pojavov govora Žirovske kotline poljanskega narečja. *Slovenski jezik – Slovene linguistic studies* 8. 19–33.
- BELIĆ, ALEKSANDAR, 1936: Kritika - S. Ivšić: Jezik Hrvata kajkavaca. *Južnoslovenski filolog*. 241–247.
- BENEDIK, FRANCKA, 1999: *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za slovenski lingvistični atlas (SLA)*. Ljubljana: Založba ZRC (ZRC SAZU).
- BENEDIK, FRANCKA, ŠKOFIČ, JOŽICA in drugi, 2010: *Ponovne objave člankov s kartami za Slovenski lingvistični atlas (do leta 2008)*. Elektronski vir.
- BERNŠTEJN, SAMUIL BORISOVIČ, 1974: *Očerk sravnitel'noj grammatiki slavjanskih jazykov*. Moskva: Nauka.
- BEZLAJ, FRANCE in dr., 1976–2005. *Etimološki slovar slovenskega jezika*. I: A–J (1976); II: (1982); III: P–S (1995), dopolnila in uredila Marko Snoj in Metka Furlan; IV: Š–Ž (2005), avtorji gesel France Bezlaj, Marko Snoj, Metka Furlan, ur. Marko Snoj in Metka Furlan; V: *Kazala* (2007), izdelala Marko Snoj, Simona Klemenčič. Ljubljana: Mladinska knjiga oz. SAZU.
- BEZLAJ, FRANCE, (ur.: Furlan, Metka, Smole, Helena), 2003: *Zbrani jezikoslovni spisi I–II*. Ljubljana: Založba ZRC.
- BONDARKO, ALEKSANDR VLADIMIROVIČ, 2005: *Teorija morfoloških kategorij i aspektologičeskie issledovanija*. Moskva: Jazyki slavjanskih kul'tur.
- BORYŚ, WIESLAW, 1982: Prilozi proučavanju ostataka arhaičnog slavenskog (praslavenskog) leksika u kajkavštini. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6. Zagreb: JAZU. 69–76.
- BOŠKOVIĆ, RADOSAV, 1985: *Osnovi uporedne gramatike slovenskih jezika : II Morfologija*. Niškić: Univerzitetaska riječ.
- BROZOVIĆ, DALIBOR, 1960: O strukturnim i genetskim kriterijima u klasifikaciji hrvatsko-srpskih dijalekata. *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, sv. 3. Novi Sad. 68–88.
- BROZOVIĆ, DALIBOR, 2006: *Neka bitna pitanja hrvatskoga jezičnog standarda*. Zagreb: Školska knjiga.
- CELINIĆ, ANITA, ČILAŠ ŠIMPRAGA, ANKICA 2008: Govor Jurkova Sela u Žumberku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 34/1. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 63–93.

- CELINIĆ, ANITA, MENAC-MIHALIĆ, ANITA, 2017: Izoglosa progresivnoga pomaka starih praslavenskih cirkumfleksa na području hrvatskoga jezika. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 21. Zagreb. 91–110.
- CIVIDINI, ANTE, 1934: *Gorski kotar*, dio 1, sv. 1. Zagreb.
- DYBO, VLADIMIR A., 1982: O nekotoryh akcentologičeskikh izoglassah slovensko-kajkavskoj jazykovoju oblasti. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6. Zagreb: JAZU. 101–134.
- Enciklopedija Slovenije*, 1987–2002. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Enciklopedija Jugoslavije* IV, 1960. Zagreb.
- Etimologičeskij slovar slavjanskih jazykov*, Ur. Trubačev, Oleg Nikolaevič, 1974–. Moskva: Nauka.
- FINKA, BOŽIDAR, 1974: Gorskokotarska kajkavština u našem dijalekatskom mozaiku. *Kajkavski zbornik, Dani kajkavske riječi*. Zlatur. 29–43.
- FINKA, BOŽIDAR, 1981: Hrvatska dijalektologija danas. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 5. Zagreb. 39–47.
- FINKA, BOŽIDAR, BARAC-GRUM, VIDA, 1984–1991: *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. Zagreb: JAZU.
- FURLAN, METKA, 1990: Etimologija in besedotvorje. *Slavistična revija* 38/4. Ljubljana. 363–369.
- FURLAN, METKA, 2003: Korenska etimologija danes. *Filologija* 40. Ljubljana. 31–39. *Gorski kotar*, 1981. Delnice: Fond knjige.
- GORŠE, ANA, 2010: *Potek izoglos v govorih ob zgornji Kolpi : diplomsko delo* (mentorica: prof. dr. Vera Smole). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- GOSTENČNIK, JANUŠKA, 2013:¹ *Izoglose na stiku slovenskega kostelskega narečja in kajkavskega goranskega narečja: doktorska disertacija* (mentorica: red. prof. dr. Alenka Šivic-Dular, somentorica: izr. prof. dr. Jožica Škofic). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- GOSTENČNIK, JANUŠKA, 2013: Fonološki opis govora grada Gerovo (prema zapisu Božidara Finke). *Slavia Centralis* 1. Maribor. 38–58.
- GOSTENČNIK, JANUŠKA, 2014:¹ Govor kraja Banja Loka (SLA T283) (po gradivu za SLA). *Annales, Series historia et sociologia* 24, 2. 343–355.
- GOSTENČNIK, JANUŠKA, 2014: Primerjava govorov Babnega Polja in Ravnic v luči starejših in mlajših slovenskih jezikovnih sprememb. *Jezikoslovni zapiski* 20, 2. 25–36.
- GOSTENČNIK, JANUŠKA, 2016: Krajevni govori od Babnega Polja do Bosljive Loke. *Slavistična revija* 64, 3. 341–363.
- GREGORIČ, JOŽE, 2015: *Kostelski slovar* (ur.: Horvat, Sonja, Šircelj-Žnidaršič, Ivanka, Weiss, Peter). Ljubljana: Založba ZRC. Spletna izdaja na www.fran.si.
- GREENBERG, MARC L., 2002: *Zgodovinsko glasoslovje slovenskega jezika*. Maribor: Aristej.
- HAMM, JOSIP, 1985: Morfonologija slavenskih jezika i njezino značenje za opću lingvistiku. *Litterae Slavicae medii aevi*. München. 97–105.
- HORVAT, SONJA, 1988/89: Jože Gregorič in njegov slovar kostelskega govora – ob osemdesetletnici rojstva. *Jezik in slovstvo* 34, 3. Ljubljana. 73–76.
- HORVAT, SONJA, 1993: Frazeologija kostelskega slovarja. *Rječnik i društvo : zbornik radova sa znanstvenog skupa o leksikografiji i leksikologiji održanog 11-13. X. 1989. u Zagrebu*. Zagreb: HAZU. 129–132.
- HORVAT, SONJA, 1994: Nekaj naglasnih in fonoloških značilnosti slovenskega kostelskega govora. *Slavistična revija* 42, 2/3. Ljubljana. 305–312.
- IVIĆ, PAVLE, 1961: Prilozi poznavanju dijalektske slike zapadne Hrvatske. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Knjiga VI*. Novi Sad. 191–212.
- IVIĆ, PAVLE, 1968: Procesi rasterećenja vokalskog sistema u kajkavskim govorima. *Zbornik za filologiju i lingvistiku* 11. Novi Sad. 57–69.
- IVIĆ, PAVLE in drugi, 1981: *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

- IVIĆ, PAVLE, 1982: O nekim fenomenima akcenatske varijacije koji nisu uvršteni u Ivšićev koordinatni sistem. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6. Zagreb: JAZU. 181–188.
- IVIĆ, PAVLE, 1986: Funkcionalna nosivost prozodijskih sistema u kajkavskim govorima. *Filologija* 14. Zagreb. 129–144.
- IVIĆ, PAVLE, 1991: *O slovenskim jezicima i dijalektima*. Niš: Prosveta.
- IVŠIĆ, STJEPAN, 1936: *Jezik Hrvata kajkavaca*. Ljetopis JAZU, knj. 48. Zagreb.
- IVŠIĆ, STJEPAN, 1970: *Slavenska poredbena gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- JAGIĆ, VATROSLAV, 1908: *Lukjanenko: Kajkavskoe narečie (recenzija)*. *Archiv XXVII*. 578–586.
- JAKOPIN, FRANC, 1985: *Slovenska krajevna imena*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- JERMAN KUŽELIČKI, ZALA MOJCA, 2016: *Lastno imenje v vasi Grivac : magistrsko delo* (mentor: red. prof. dr. Marko Snoj). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- JOSIPOVIĆ, DAMIR, 1998: *Zgornje Obkolpje (politično-geografski oris obmejnega območja v Sloveniji in na Hrvaškem) : diplomsko delo* (mentor: prof. dr. A. Gosar). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- JUNKOVIĆ, ZVONIMIR, 1963: Kajkavski dijalekat. *Školski leksikon XII. Jezik*. Zagreb.
- JUNKOVIĆ, ZVONIMIR, 1982: Dioba kajkavskih govora : porodice, tipovi i savezi. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6. Zagreb. 191–216.
- JURANČIĆ, JANKO, 1968: O kajkavskem narečju. *Svet med Muro in Dravo*. Maribor.
- JUŽNIČ, STANISLAV, 1998: *Zgodovina Kostela: od konca 15. do konca 19. stoletja : doktorska disertacija*. Pri Fari v Kostelu: S. Južnič.
- JUŽNIČ, STANISLAV, 1999: Kostel do konca 15. stoletja. *Zgodovinski časopis* 1, 53/3. 298–323.
- JUŽNIČ, STANISLAV, 2009: *Dvig iz pragozda in zaton vanj: razvoj Kočevske in sosednjih dolin (Osliniška, Dragarska in Poljanska) (1498–2009)*. Fara pri Kostelu: samozaložba.
- JUŽNIČ, STANISLAV, SAMEC, DRAGO, WEISS, PETER, 2011: *Domoznanec in kulturni delavec Jože Gregorič. Kostelski ponos na slovenskem leposlovnem nebu*. Ljubljana, Kostel: Založba ZRC.
- JUŽNIČ, STANISLAV, 2013: *Prvih 650 let župnije Fara*. Fara: Župnija.
- KAPOVIĆ, MATE, 2005: Nove duljine u hrvatskom jeziku (nakon općeslavenskoga razdoblja). *Filologija* 44. Zagreb. 51–62.
- KAPOVIĆ, MATE, 2008: Uvod u indoevropsku lingvistiku – pregled jezika i poredbena fonologija. Zagreb: Matica hrvatska.
- KAPOVIĆ, MATE, 2010: Naglasak o-osnova muškoga roda u hrvatskome – povijesni razvoj. *Filologija* 54. Zagreb. 51–109.
- KENDA-JEŽ, KARMEN, WEISS, PETER, 2000: Poročilo o kostelskem slovarju. (Rokopis hrani avtor).
- KOVAČ, HRVOJE, 2015: *Fonološki opis crnoluškog govora : diplomski rad* (mentorica: dr. sc. Marija Malnar Jurišić, prof.). Zagreb.
- KOVAČ, HRVOJE, MALNAR JURISIĆ, MARIJA, 2016: O fonologiji govora Crnoga Luga. *Rasprave* 42/2. 483–503.
- LIPOVEC, ALBINCA, 1978/1980: Verbalizirana pritrtilnica (nikalnica) v govoru Babnega polja. *Jezik in slovstvo* 1, 25/7–8. 209–213.
- LIPOVEC, ALBINCA, BENEDIK, FRANCKA, 1981: Babno polje (OLA 13). *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.
- LISAC, JOSIP, 1988: Iz goranskog vokalizma. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, XXXI-2. Novi Sad. 137–175.
- LISAC, JOSIP, 1989: Prozodija goranskih kajkavaca. *Radovi = Travaux* 84. Sarajevo. 241–249.
- LISAC, JOSIP, 1993: Konsonantizam goranskih i ostalih kajkavaca. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 31 (21). Zadar. 63–90.
- LISAC, JOSIP, 1995: Strohalovi pogledi o genezi kajkavštine s osobitim obzirom na područje Gorskog kotara. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 9. Zagreb. 45–52.

- LISAC, JOSIP, 1996: *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*. Zagreb: Matica hrvatska.
- LISAC, JOSIP, 1997: Goransko dijalektno stanje u prošlosti i u sadašnjosti. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 10. Zagreb. 155–161.
- LISAC, JOSIP, 1999: *Hrvatski govori, filolozi, pisci*. Zagreb: Matica hrvatska.
- LISAC, JOSIP, 1999a: Povijesna podloga goranskog dijalektnog stanja. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 36 (26). Zadar. 137–148.
- LISAC, JOSIP, 2000: Osnovne značajske brodske govora. *Kaj*, 33/5. Zagreb. 25–36.
- LISAC, JOSIP, 2003: Kajkovske narječje i njegova proučavanja (s posebnim obzirom na rad Jakoba Riglera. *Historični seminar 4: Zbornik predavanj 2001–2003*. Ljubljana. 107–117.
- LISAC, JOSIP, 2004: Toponim Delnice. *Folia onomastica Croatica* 12–13. Zagreb. 299–301.
- LISAC, JOSIP, 2005: Hrvatska dijalektologija od 1945. do 2005. godine. *Croatica et Slavica Iadertina*. Zadar. 105–114.
- LISAC, JOSIP, 2006: *Tragom zavičaja : delnički govor i govor Gornjih Turni u svjetlosti goranskih kajkavskih govora*. Split: Književni krug.
- LISAC, JOSIP, 2012: *Dvije strane medalje : dijalektološki i jezičnopovijesni spisi u hrvatskom jeziku*. Split: Književni krug.
- LOGAR, TINE, 1957: *Vas pri Kostelu, 1957. Zbirka za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*. Hrani: Dialektološka sekcija ISJ ZRC SAZU v Ljubljani.
- LOGAR, TINE, 1993: *Slovenska narečja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- LOGAR, TINE, 1996: *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave* (ur. Kenda-Jež, Karmen). Ljubljana: ZRC SAZU.
- LOŃČARIĆ, MIJO, 1982: Prilog podjeli kajkavskog narječja. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6. Zagreb. 237–246.
- LOŃČARIĆ, MIJO, 1988: Rani razvitak kajkavštine. *Rasprave Zavoda za jezik* 14. Zagreb. 79–104.
- LOŃČARIĆ, MIJO, 1989: O razvitku kajkavskog narječja. *Suvremena lingvistika* 15/27. Zagreb. 231–30.
- LOŃČARIĆ, MIJO, 1989: O slovensko-kajkavskim odnosima. *Obdobje srednjega veka v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi : mednarodni simpozij v Ljubljani od 29. junija do 1. julija 1988*. Ljubljana. 199–213.
- LOŃČARIĆ, MIJO, 1990: *KAJ jučer i danas*. Čakovec: Zrinski.
- LOŃČARIĆ, MIJO, 1992: Kajkavska morfologija. *Rasprave Zavoda za jezik* 18. 67–85.
- LOŃČARIĆ, MIJO, 1996: *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- LOŃČARIĆ, MIJO, 1997: Goranski govor u Moslavini (Gornja Jelenska, Moslavačka Slatina). *Suvremena lingvistika* 43–44/1–2. Zagreb. 131–139.
- LOŃČARIĆ, MIJO, ZEČEVIĆ, VESNA, 1999: *Jat u kajkavštini*. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 25. Zagreb. 171–194.
- LOŃČARIĆ, MIJO, 2005: *Kajkaviana & alia : ogledi o kajkavskim i drugim hrvatskim govorima*. Čakovec, Zagreb: IHJJ.
- LOŃČARIĆ, MIJO, 2009: *Profesor Mate Hraste o kajkavštini*. Zagreb.
- LOŃČARIĆ, MIJO, 2017: Osvrt na prozodijske izoglose u kajkavskome narječju. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 21. Zagreb. 187–201.
- LUKJANENKO, A. M., 1905: *Kajkavskoe narečie*. Kiev.
- MAJNARIĆ, NIKOLA, 1938–1939: Jedno rovtarsko narječje u Gorskom Kotaru. *Južnoslovenski filolog* 17. Beograd. 135–149.
- MAKAROVIĆ, MARIJA, 2002: *Dva bregova, eno srce : življenske pripovedi iz doline Kolpe in Čabranke*. Kočevje: Pokrajinski muzej.
- MALNAR, MARIJA, 2010: Dijalekti u Gorskom kotaru. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 36/1. Zagreb. 47–69.

- MALNAR, MARIJA, 2012: *Fonološki opis čabarskih govora na frazeološkom korpusu : doktorska disertacija* (mentorica: prof. dr. Mira Menac-Mihalić). Zagreb.
- MALNAR, MARIJA, 2013: Fonologija govora Tršća u Gorskom kotaru. *Jezikoslovlje* 14.1. Zagreb. 101–128.
- MALNAR JURIŠIĆ, MARIJA, 2017: Iz morfologije govora Tršća. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 21. Zagreb. 203–216.
- MALNAR, SLAVKO, 2002: *Pamejnek : govor u čabarskom kraju*. Čabar, Rijeka: Matica hrvatska Čabar.
- MALNAR, SLAVKO, 2007: *Povijest čabarskog kraja*. Čabar: Matica hrvatska.
- MALNAR, SLAVKO, 2008: *Rječnik govora čabarskoga kraja*. Čabar: Matica hrvatska.
- MALNAR, SLAVKO, 2010: *Prezimina u čabarskom kraju kroz stoljeća (1498.–1997.)*. Čabar: Matica hrvatska.
- MATASOVIĆ, RANKO, 2008: *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- MEILLET, ANTOINE, 1965: *Uvod u uporedno proučavanje indoevropskih jezika*. Beograd: Naučna knjiga.
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA, CELINIĆ, ANITA, 2016: Završni m i n u hrvatskim govorima. *Zbornik radova* (Prvi svezak) *Šestoga hrvatskoga slavističkoga kongresa*. Zagreb. 323–332.
- MIHALJEVIĆ, MILAN, 2002: *Slavenska poredbena gramatika, Dio 1 Uvod i fonologija*. Zagreb: Školska knjiga.
- MIHALJEVIĆ, MILAN, 2014: *Slavenska poredbena gramatika, Dio 2 Morfologija, prozodija, slavenska pradomovina*. Zagreb: Školska knjiga.
- MUHVIC, TANJA, 2009: *Somatski frazemi v govoru vasi Hrvatsko pri Osilnici : diplomsko delo* (mentorica: prof. dr. Vera Smole). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- NAHTIGAL, RAJKO, 1949: *Uvod v slovansko filologijo*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- NAHTIGAL, RAJKO, 1952: *Slovanski jeziki*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- OROŽEN ADAMIČ, MILAN, PERKO, DRAGO, KLADNIK, DRAGO, 1997: *Priročni krajevni leksikon Slovenije*. Ljubljana: DZS.
- PECO, ASIM, 1980: *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*. Beograd: Naučna knjiga.
- PERKO, DRAGO, OROŽEN ADAMIČ, MILAN, 1998: *Slovenija : pokrajine in ljudje*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- PLETERŠNIK, MAKS, 2006: *Slovensko-nemški slovar I–II*. Ur. Metka Furlan. Ljubljana: ZRC SAZU. Spletna izdaja na www.fran.si.
- PRIMC, JOŽE, 1997: *Okamneli mož in druge zgodbe iz Zgornje Kolpske doline (od Babnega Polja in Prezida prek Gerova, Čabra, Osilnice, Kužlja, Kostela, Fare do Dola in Predgrada)*. Ljubljana: Kmečki glas.
- PRONK, TIJMEN, 2010: Rani razvoj goranskih govora. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 36/1. Zagreb. 97–133.
- PUTANEC, VALENTIN, 1997: Nekoliko problema hrvatskog standarda u vezi s kajkavskim narječjem. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 10. Zagreb. 85–91.
- RAMOVŠ, FRAN, 1921–1922: Slov. *jěž, jězero*. *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* III. Ljubljana. 50–52.
- RAMOVŠ, FRAN, 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika : II. Konzonantizem*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- RAMOVŠ, FRAN, 1931: *Dialektološka karta slovenskega jezika*. Ljubljana: Rektorat Univerze kralja Aleksandra.
- RAMOVŠ, FRAN, 1935: *Historična gramatika slovenskega jezika : VII. Dialekti*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

- RAMOVŠ, FRAN, 1952: *Morfologija slovenskega jezika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- RAMOVŠ, FRAN, 1995: *Kratka zgodovina slovenskega jezika I*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- RAMOVŠ, FRAN, 1997: *Zbrano delo II (Razprave in članki)*. Ljubljana: SAZU.
- REŠETAR, MILAN, 1907: *Der štokavische dialekt*. Dunaj.
- RIGLER, JAKOB, 1963: *Južnonotranjski govori : akcent in glasoslovje govorov med Snežnikom in Slavnikom*. Ljubljana: SAZU.
- RIGLER, JAKOB: *Zbrani spisi*. Ljubljana, 2001: Založba ZRC.
- SAVNIK, ROMAN in drugi, 1971: *Krajevni leksikon Slovenije (II. knjiga : Jedro osrednje Slovenije in njen jugovzhodni del)*. Ljubljana: DZS.
- SILIĆ, JOSIP, PRANJKOVIĆ, IVO, 2005: *Gramatika hrvatskoga jezika (za gimnazije i visoka učilišta)*. Zagreb: Školska knjiga.
- SKOK, PETAR, 1971–1974: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*. Zagreb: JAZU.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (elektronska različica) Spletna izdaja na www.fran.si.
- SŁAWSKI, FRANCISZEK, 1974, 1976, 1979: *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego. Słownik prasłowiański I–III*. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk: Polska akademia nauk.
- SMOLE, VERA, 2001: *Vokalizem, naglas, konzonantizem*. Skripta za predmet Zgodovinska slovnica in dialektologija I na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- SNOJ, MARKO, 2009: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan, Založba ZRC.
- SNOJ, MARKO, 2016: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC. Spletna izdaja na www.fran.si.
- STANG, CHRISTIAN SCHWEIGAARD, 1957: *Slavonic accentuation*. Oslo: I kommisjon hos H. Aschehoug & co. (W. Nygaard).
- STANOJEVIĆ, STANOJE, 1927: *Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka*. Zagreb: Bibliografski zavod.
- STEFANOVIĆ, LJUBOMIR, 1996: *Županija primorsko-goranska : povijesni pregled od najstarijih vremena do današnjih dana*. Rijeka: Izdavački centar.
- STIEBER, ZDZISLAW, 2005: *Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- STROHAL, RUDOLF, 1922: *Hrvatski dijalekti*. Zagreb: vlastita naklada.
- STROHAL, RUDOLF, 1932: *Grad i selo Severin u Gorskom kotaru na Kupi*. Zagreb: Jugoslovenska štampa.
- SZOBER, STANISLAW, 1963: *Gramatyka języka polskiego* (wydanie szóste). Warszawa: Państwowe Wydawnictwo naukowe.
- ŠEKLI, MATEJ, 2005/2006: *1. Zgodovinska doba Rekonstrukcija praslovenskega naglasnega sestava (delovna različica za interno uporabo) Vaje iz predmeta Primerjalna slovnica slovenskih jezikov III : Slovansko naglasoslovje*. Univerza v Ljubljani: Filozofska fakulteta, Oddelek za slavistiko.
- ŠEKLI, MATEJ, 2006: *Praslovenski stari cirkumfleks v rezijanskem in ziljskem narečju slovenščine. Diahronija in sinhronija v dialektoloških raziskavah*. Maribor. 277–287.
- ŠEKLI, MATEJ, 2006: *Ledinska imena v kraju Livek in njegovi okolici : doktorska disertacija* (mentorica: red. prof. dr. Alenka Šivic-Dular). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- ŠEKLI, MATEJ, 2007: *Naglasni sestav govora vasi Jevšček pri Livku nadiškega narečja slovenščine v luči relativne kronologije. Škrabčeva misel VI : zbornik s simpozija*. 19–36.
- ŠEKLI, MATEJ, 2009: *Merila določanja mej med slovenskimi narečji in podnarečji. Slovenska narečja med sistemom in rabo. Obdobja 26*. Ljubljana. 291–318.

- ŠEKLI, MATEJ, 2012: Tipologija prevojnih oblikoglasnih premen v praslovanskem oblikovnem sistemu. *Slavistična revija* 60/4. 603–620.
- ŠEKLI, MATEJ, 2013: Zemljepisnojezikoslovna členitev kajkavščine ter slovensko-kajkavska jezikovna meja. *Slovenski jezik–Slovene linguistic studies* 9. 3–53.
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA, 1988: Temeljna načela pri pisanju slovenskih zemljepisnih načel. *Jezik in slovstvo* 34/1–2. Ljubljana. 3–14.
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA, 1998: Kontrakcija v slovanskih jezikih : (v kontekstu poznopraslovanskega akcentskega pravila). *Slavistična revija* 46/1–2. Ljubljana. 5–43.
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA, 2006: Slovenska priponska obrazila -iv, -ljiv in -jiv v primerjalno-zgodovinski in etimološki osvetlitvi. *Jezikovna predanost : akademiku prof. dr. Jožetu Toporišiču ob 80-letnici*. Ljubljana. 80–92.
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA, 2009: Južnoslovanski govori in poznopraslovanska dialektizacija. *Zbornik referatov s Četrtega slovensko-hrvaškega slavističnega srečanja*. Ljubljana. 107–118.
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA, 2012: Teoretični in metodološki vidiki etimoloških raziskav in praslovanska dialektizacija. *Praslovanska dialektizacija v luči etimoloških raziskav : Ob stoti obletnici rojstva akademika Franceta Bezlaja*. Ljubljana. 227–239.
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA, 2013: Miklošičeva predstava o slovanski dialektologiji. *Miklošičeva monografija: Ob dvestoletnici rojstva Franca Miklošiča*. Ljubljana. 347–365.
- ŠKOFIC, JOŽICA, 2009: Slovensko-hrvaški jezikovni stik, kot se kaže v leksiki SLA. *Povijesna leksikologija i leksikografija, računalna leksikologija i leksikografija. V. međunarodni leksikološko-leksikografski znanstveni skup*. Zagreb. 131–151.
- ŠKOFIC, JOŽICA, GOSTENČNIK, JANUŠKA, HORVAT, MOJCA, JAKOP, TJAŠA, KENDA-JEŽ, KARMEN, KOSTELEČ, PETRA, NARTNIK, VLADO, PETEK, URŠKA, SMOLE, VERA, ŠEKLI, MATEJ, ZULJAN KUMAR, DANILA, (ur. Škofic, Jožica), 2011: *Slovenski lingvistični atlas 1 : človek (telo, bolezni, družina) 1 : atlas*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Jezikovni atlas). Spletna izdaja na www.fran.si.
- ŠKOFIC, JOŽICA, GOSTENČNIK, JANUŠKA, HORVAT, MOJCA, JAKOP, TJAŠA, KENDA-JEŽ, KARMEN, KOSTELEČ, PETRA, NARTNIK, VLADO, PETEK, URŠKA, SMOLE, VERA, ŠEKLI, MATEJ, ZULJAN KUMAR, DANILA, (ur. Škofic, Jožica), 2011: *Slovenski lingvistični atlas 1 : človek (telo, bolezni, družina) 2 : komentarji*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Jezikovni atlas). Spletna izdaja na www.fran.si.
- ŠKOFIC, JOŽICA, GOSTENČNIK, JANUŠKA, HAZLER, VITO, HORVAT, MOJCA, JAKOP, TJAŠA, JEŽOVNIK, JANOŠ, KENDA-JEŽ, KARMEN, NARTNIK, VLADO, SMOLE, VERA, ŠEKLI, MATEJ, ZULJAN KUMAR DANILA, (ur.: Škofic, Jožica, Horvat, Mojca, Kenda-Jež, Karmen), 2016: *Slovenski lingvistični atlas 2 : človek (telo, bolezni, družina) 1 : atlas*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Jezikovni atlas). Spletna izdaja na www.fran.si.
- ŠKOFIC, JOŽICA, GOSTENČNIK, JANUŠKA, HAZLER, VITO, HORVAT, MOJCA, JAKOP, TJAŠA, JEŽOVNIK, JANOŠ, KENDA-JEŽ, KARMEN, NARTNIK, VLADO, SMOLE, VERA, ŠEKLI, MATEJ, ZULJAN KUMAR DANILA, (ur.: Škofic, Jožica, Šekli, Matej), 2016: *Slovenski lingvistični atlas 2 : človek (telo, bolezni, družina) 2 : komentarji*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Jezikovni atlas). Spletna izdaja na www.fran.si.
- ŠOJAT, ANTUN, 1981: Čakavske osobine u jugozapadnim kajkavskim govorima. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 5. Zagreb. 151–167.
- ŠOJAT, ANTUN, 1982: Pregled rada na istraživanju i obrađivanju kajkavskog narječja u poslijeratnom razdoblju. *Hrvatski dijalektološki zbornik*. Zagreb. 9–16.
- ŠTAMPFL-GLAVIČ, MILOJKA, 1983: Banja Loka. *Zbirka za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*. Hrani: Dialektološka sekcija ISJ ZRC SAZU v Ljubljani.
- TOPORIŠIČ, JOŽE, 1965 in 1968: *Slovenski knjižni jezik 1*. Maribor: Založba Obzorja.

- TOPORIŠIČ, JOŽE, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- TOPORIŠIČ, JOŽE, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- TOPORIŠIČ, JOŽE, 2006: *Besedjeslovne razprave*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- VRANIČ, SILVANA, 2006: Tragom istraživanja turnanskoga i delničkoga govora. *Fluminensia* 18/2. Zagreb. 208–213.
- ZAJC, MARKO, 2006: *Kje se slovensko neha in hrvaško začne : slovensko-hrvaška meja v 19. in na začetku 20. stoletja*. Ljubljana: Modrijan.
- ZEČEVIĆ, VESNA, 1992: Iz kajkavske morfologije (o DL sg. im. ž. roda). *Rasprave Zavoda za jezik* 18. Zagreb. 259–266.
- ZEČEVIĆ, VESNA, 1993: *Fonološke neutralizacije u kajkavskom vokalizmu*. Zagreb: Zavod za hrvatski jezik Hrvatskoga filološkog instituta.
- ZEČEVIĆ, VESNA, 2000: *Hrvatski dijalekti u kontaktu*. Zagreb: IHJJ.
- ŽAGAR, JOŽE (JAGROV), 1983: *Kostel : Ljudje in zemlja ob Kolpi*. Kočevje: Kulturna skupnost občine.

10

IMENSKO KAZALO

B

Barac-Grum, Vida 17, 18, 28, 29, 30, 33,
34, 144, 145, 240
Beguš, Gaper 121
Belić, Aleksandar 21, 47
Benedik, Francka 25
Bezljaj, France 76, 82, 108, 120, 128
Brozović, Dalibor 22, 37, 41, 46, 47

C

Celinić, Anita 28, 46, 145

F

Finka, Božidar 18, 28, 29, 30, 34, 35, 36
Furlan, Metka 9, 142, 150, 211

G

Gorše, Ana 25, 26, 27, 34
Gostenčnik, Januška 33, 34, 118
Gregorič, Jože 26, 32

H

Horvat, Sonja 23, 25, 26, 27, 32, 118
Hraste, Mate 22

I

Ilešič, Fran 145
Ivić, Pavle 22, 23, 31, 46, 47, 118
Ivšič, Stjepan 21, 22, 28, 29, 47, 155

J

Jagić, Vatroslav 21
Jerman Kuželički, Zala Mojca 34
Junković, Zvonimir 23
Jurković, Joso 117
Južnič, Stanislav 16, 17, 18, 19, 32, 117

K

Kapović, Mate 144
Kenda-Jež, Karmen 35
Kobler, Giovanni 18
Kopitar, Jernej 20
Kovač, Hrvoje 34, 147
Kruhek, Milan 17
Kumin Horvat, Mojca 201

L

Lipovec, Albinca 25, 33, 35
Lisac, Josip 21, 28, 29, 31, 34, 36, 151,
155, 183, 194, 197
Logar, Tine 25, 26, 34, 35, 38, 39, 42, 43,
45, 117, 118, 120, 121, 154, 197, 214
Lončarić, Mijo 20, 21, 22, 23, 28, 29, 30,
37, 45, 46, 47
Lukjanenko, A. M. 21, 22

M

Majnarić, Nikola 21
Makarovič, Marija 32
Malnar Jurišič, Marija 17, 18, 28, 30, 31,
34, 147, 175, 212, 213
Malnar, Marija 147
Malnar, Slavko 17, 18, 19, 20, 31, 32
Menac-Mihalić, Mira 46, 145
Miklošič, Franc 20
Moguš, Milan 145
Muhvič, Tanja 27, 34

O

Orožen Adamič, Milan 15, 16

P

Perko, Drago 15, 16
Primc, Jože 32
Pronk, Tijmen 28, 30, 31, 33, 117, 118,
120, 133, 134, 147, 155, 191

R

Ramovš, Fran 21, 22, 23, 24, 25, 27, 32,
34, 35, 45, 53, 117, 118, 120, 121, 142,
143, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 182,
183, 184, 191, 196, 197, 204, 214
Rešetar, Milan 20
Rigler, Jakob 23, 25, 26, 30, 37, 40, 41,
42, 44, 52, 73, 84, 96, 108, 120, 128,
129, 133, 144, 148, 150, 238

S

Samec, Drago 32, 117
Smole, Marko 32
Smole, Vera 27, 32, 34, 44
Snoj, Marko 34, 108, 128, 150
Stanojević, Stanoje 21
Strohal, Rudolf 18, 20, 21, 25, 33

Š

Šekli, Matej 12, 27, 37, 40,
41, 42, 43, 45, 47, 118, 120,
144, 181
Šircelj-Žnidaršič, Ivanka 32
Šivic-Dular, Alenka 12, 20,
56, 77, 87, 89, 100, 113,
135, 185
Škofic, Jožica 33, 34, 35, 211, 214
Šojat Antun 28

T

Težak, Stjepko 28
Toporišič, Jože 25

W

Weiss, Peter 32, 117

Z

Zečević, Vesna 28, 183, 197

Ž

Žagar, Jože (Jagrov) 15, 16, 17, 18

11

BESEDNO KAZALO

A

ali 212
apno 52, 130, 145, 147, 148
ata 130, 186

B

baba 73, 76, 130, 197
babica 129
babjak 87
Babno Polje 13
bajtar 63, 68, 143, 212
balav (slinav) 81
banja 68, 143
bara 130
barantati 44, 153
bati (se) 157, 158
bedak 158
bedro 193
bel 51, 72, 78, 83, 85, 96, 112, 119,
120, 139
beliti 113
beseda 51, 56, 67, 72, 83, 89, 112, 119,
120, 155, 199, 212
bet 54, 65, 74, 86, 98, 110, 136, 137
bezeg 56, 67, 86, 100, 136, 155
bežati 90
bi 213
bik 98, 110, 135, 136, 137, 186, 187, 188,
189, 190
bikec 137
bilka 211
birtoh (predpasnik) 139
bister 132
biti 57, 85, 86, 89, 112, 115, 136, 137,
141, 145, 207, 210, 211, 212, 213

blago 84, 157
blagoslov 137
blato 73, 97, 130, 138
blizu 53, 57, 76, 82, 88, 97, 100, 106, 113,
131, 132, 138, 183
bob 136
boben 82, 125, 126
bog 53, 55, 74, 75, 76, 86, 121, 122, 155,
156, 186, 187
bogati 84, 92, 128, 208, 209
bolan 55, 64, 68, 75, 98, 100, 109, 112,
155, 156
boleti 55, 64, 108, 119, 154, 157, 158, 212
bolezen 137
bolha 51, 55, 72, 74, 83, 86, 96, 134, 156,
199, 200, 201, 202, 203
bolj 107, 122, 209
bolnik 157
borovnica 201
bos 84, 86, 122, 127, 128, 212
Bosljiva Loka 13
bosti 58, 149
boter 77
božič 52, 57, 59, 96, 100, 108, 127,
128, 188
božji 64, 129
brada 52, 64, 76, 99, 109, 114, 129, 130,
156, 199, 200
bradat 136, 158
bradavica 62, 97, 106, 114, 131, 132
brat 53, 55, 57, 64, 66, 73, 75, 87, 90, 96,
97, 99, 100, 101, 102, 109, 111, 129,
130, 135, 136, 139, 145, 146, 183, 186,
187, 188, 213
bratranec 100

brazda 96, 100, 130
 breg 51, 72, 96, 107, 118, 119, 120, 157,
 184, 186, 187
 breja 87, 148
 breme 52, 192
 breskva 96, 107, 119, 120
 brest 83, 120
 brez 207
 breza 51, 72, 96, 108, 119, 120
 brigati se 212
 brin 97, 110, 136
 brinje 53, 131
 brisača 130, 147
 brisati 106, 113, 132
 briti 210
 britva 62, 106, 131, 132
 brke 65, 110, 135
 brki 54, 86, 87, 98, 135
 brod 86, 95, 122, 187
 Brod (na Kolpi) 127, 139
 brus 97, 107, 133, 134
 brusiti 145
 brv 54, 58, 77, 98, 111, 135, 146, 205
 bukva 53, 62, 74, 78, 97, 133, 134,
 141, 146
 burja 97, 133, 143

C

cajt 213
 cedilo 194
 cediti 54, 157
 cel 85
 cena 120
 cep 119
 cepanica 68
 cepati 114
 cepec 138, 188
 cepin 65, 155
 cepiti 63, 119, 210
 cerkev 56, 76, 101, 139, 146
 cesta 51, 63, 66, 72, 77, 83, 118, 119,
 120, 156, 199, 202
 cestar 120
 cev 120
 cicati 89
 cigan 54, 59, 75, 79, 158
 colarica 141

Crni Lug 13
 cunja 67, 68, 143
 cvesti 91, 149, 210
 cvet 83, 120
 cviliti 82, 132

Č

Čabar 13
 čakati 130
 čas 109, 136
 čast 53, 129
 čebela 76, 79, 89, 92, 113, 116, 140,
 141, 152, 203
 čebelica 152
 čebelnjak 103, 143, 152
 čebula 116, 152
 čebulica 92, 103, 152
 čehati (česati) 212
 čeljust 55, 62, 69, 133, 157
 čelo 52, 64, 67, 72, 73, 83, 84, 89,
 92, 96, 99, 100, 108, 127, 128,
 193, 194
 čep 136
 čepeti 98, 102, 145, 157, 158
 česen 52, 83, 84, 96, 101, 108, 113, 116,
 127, 128
 češčenje 111, 115, 144
 češnja 51, 63, 83, 91, 102, 107, 115, 119,
 120, 143
 četrtek 135, 138
 četrti 218
 čevelj 107, 119
 čir 62, 131
 čist 106, 132, 136
 človek 77, 100, 115, 141, 146, 152, 185,
 186, 187, 190
 človeški 100
 čmrlj 110, 115, 135, 142
 čoln 51, 86, 96, 108, 134, 145
 čreda 51, 59, 78, 96, 107, 113, 119, 143
 črednik 118, 139
 črepinja 56, 59, 143
 črepinja (glava, lobanja) 78, 143
 črevo 52, 54, 63, 78, 107, 108, 112, 113,
 114, 119, 122, 143, 146, 155, 156, 157,
 192, 193, 194
 črn 87, 135, 201

- črv 54, 58, 65, 68, 71, 75, 77, 87, 98,
111, 135, 146
čudak 52, 53, 56, 130, 157
čuti 54
- D**
- daleč 52, 73, 84, 96, 108, 128, 129, 139
dan 53, 64, 73, 84, 88, 97, 100, 109, 122,
123, 129, 184, 185, 186, 187, 188, 189,
190, 212
danes 56, 86, 100, 113, 136, 155, 212
danka 109, 129
dar 84, 130
darovanje 144
dati 53, 91, 110, 130, 141, 211, 213
davi 212
debel 52, 56, 58, 64, 67, 73, 76, 79, 83, 84,
89, 91, 95, 96, 108, 122, 123, 127, 128,
134, 140, 141, 209
deblo 99
dekla 58, 63, 101, 108, 114, 118, 119, 120,
140, 141
dekle 74, 83, 89, 136, 156, 157
deklica 139
delati 51, 57, 58, 63, 72, 77, 96, 100, 101,
112, 114, 118, 119, 120, 140, 141, 145,
210, 211, 212
deliti 210
Delnice 13
delo 63, 72, 83, 119, 120, 195
desen 106, 123
deset 55, 56, 74, 76, 87, 88, 98, 108, 111,
156, 157, 217
deseti 218
deska 65, 69, 74, 86, 110, 116, 136, 155,
201, 202
deščica 132
dete 72, 76, 83, 89, 96, 99, 112, 113,
119, 120, 123, 152, 188, 189, 192, 193,
194, 195
detelja 52, 63, 69, 83, 89, 91, 96, 100, 102,
123, 124, 139, 142
deteljica 83, 124
deti 83, 107, 136, 146, 212
deti (reči) 213
devet 55, 56, 63, 66, 74, 76, 87, 88, 92, 98,
108, 111, 156, 157, 217
devetdeset 217
deveti 218
devetnajst 217
dež 54, 65, 74, 86, 98, 110, 137, 151, 155,
186, 187, 188, 189, 190
deža 63, 119
deževnik 88, 100, 123, 135, 139
deževnik (močerad) 123, 135
dihur 82, 95, 122
dim 85, 132, 136
dišati 158
divji 85, 132
dlaka 58, 97, 101, 109, 115, 130, 140,
141, 142, 202
dlan 52, 55, 58, 64, 73, 77, 84, 91, 96, 99,
129, 130, 140, 141, 155, 156, 185, 187,
189, 190, 205, 206
dleta 83, 120
dleto 63, 67, 72, 118, 119
dno 86, 108, 136
doba 84, 128
dober 47, 52, 87, 96, 124, 125, 127,
208, 209
dobiti 55, 84, 91, 128, 131, 132, 140,
141, 157
dobro 212
doga 52, 125, 126
dohtar (zdravnik) 211
dolbsti 51, 134
dolg (prid.) 51, 71, 72, 108, 134
dolg (sam.) 51, 83, 134
doli 212
dom 53, 122, 212
doma 98, 156, 212
domače 137, 138, 139
domačija 114
domov 55, 64, 155, 156, 213
dosti 73, 112, 127, 128, 139, 188, 189,
202, 212
dosušiti 152, 210
dota 52, 63, 67, 72, 124
drag 64, 209
drago 99, 156, 212
držati 98, 157, 158
dreti 210
drevo 52, 54, 108, 110, 122, 155, 156,
192, 193, 194

- drevo (plug) 156
drožje 151
drug 59, 107, 133, 152
drugače 114
drugi 218
družina 66, 106, 112, 132, 138
družinski 114
drvo 54, 68, 69, 87, 98, 110, 111, 135, 145, 146, 157, 189, 193, 194, 195
držati 91, 113, 141, 157, 158
duša 53, 62, 74, 76, 133
dušiti 54, 156, 210
dva 52, 109, 119, 130, 186, 188, 190, 194, 211, 217
dvajset 217
dvajseti 218
dvanajst 217
dve 194
dvesto 83, 120, 217
dvestoti 218
dvorišče 69, 79, 85, 90, 92, 132, 137, 139, 150
- E**
eden 188, 213, 217
en 188, 190, 212, 217
ena 130, 201, 205, 217
enaindvajset 217
enaindvajseti 218
enajst 55, 66, 87, 98, 109, 217
enajsti 218
- F**
faliti (manjkati) 212
fant 55, 57, 58, 66, 75, 99, 109, 136, 145
fantiček 139
fazan 64, 155
fižol 212
frmentin (koruza) 139, 147
fržmagati 212
futer (slaba krma) 137
- G**
gaber 53, 97, 109, 113, 130
gad 55, 75, 99, 111, 135, 136
gadura (kača) 112
ganiti 53, 129
gaz 84, 130
Gerovo 13
gibati 142
glad 84, 130, 141
gladek 141
glas 130, 141, 145
glava 52, 57, 73, 76, 77, 78, 84, 91, 96, 98, 109, 129, 130, 133, 139, 140, 141, 143, 156, 157, 200, 201, 202, 203
glavica 146
glavnik 136, 141, 157, 158
glaž 141
glaževina (steklo) 140
glažovina (steklo) 141
gledati 52, 63, 69, 72, 78, 83, 91, 95, 107, 123, 124, 140, 141, 145, 146, 211, 212, 213
glen 76
gleženj 50, 53, 58, 71, 73, 78, 97, 102, 109, 115, 122, 123, 148
gležnja 53, 83, 91, 123, 148, 203
glista 85, 97, 131, 132
gljiva 68, 85, 132
globok 54, 158, 208, 209
gluh 53, 62, 97, 107, 110, 133, 134, 141
gnezdo 63, 67, 72, 76, 83, 89, 96, 107, 119, 120, 138
gnoj 63, 74, 82, 97, 107, 121, 122, 187, 188
goba 52, 63, 72, 76, 83, 95, 107, 124, 125, 126, 202, 212
gobec 52, 63, 72, 125, 126
god 122
godec 126
goditi (se) 55, 157
godrnjati 44, 153
golob 55, 66, 67, 74, 75, 77, 81, 84, 89, 91, 125, 136, 140, 141, 154, 155, 156, 157
goniti 125, 128, 210
gora 52, 84, 96, 108, 124, 126, 127, 128, 200
goreti 55, 87, 98, 157, 158
gori 158, 212
gorko 157
gosenica 51, 57, 83, 90, 100, 101, 107, 113, 114, 119, 120, 137, 139, 151, 155

goska 86, 107, 125, 126
 gospa 158
 gospod 87, 89, 112, 122, 138, 154,
 156, 157
 gospodar 57, 75, 77, 79, 98, 100,
 108, 111, 130, 137, 138, 143, 153,
 157, 158
 gospodinja 77, 78, 100, 113, 115, 131,
 137, 138, 143, 144
 gost 87
 gostija 187
 gosto 98, 99, 156
 gošča 52, 125
 goščava 155
 gotov 108, 125, 127, 128, 158
 govedina 83, 90, 124
 govoriti 90, 128, 137, 138, 140
 gozd 135, 139, 188
 grabiti 56, 210
 grablje 89, 91, 141
 grad 52, 64, 73, 75, 84, 129, 130, 156
 grah 55, 99, 111, 135, 136
 grba 135
 grča 54, 98, 135
 grdo 110, 112, 156
 greda 52, 73, 84, 123, 201
 gredelj 82, 83
 gredica 67, 85, 89, 97, 99, 113, 114, 132
 greh 51, 63, 72, 119, 120, 185, 189, 190
 grehota 88
 grenak 86
 greti 212
 grič 53, 74, 85, 106, 131, 132, 139, 188
 gristi 106, 136, 210
 griva 97, 106, 132
 grlo 54, 75, 98, 99, 110, 135, 140, 141
 grm 54, 86, 98, 110, 135
 grmenje 58
 grmeti 65, 69, 98, 99, 111, 157, 158
 grob 55, 63, 66, 71, 73, 75, 77, 87, 109,
 127, 135, 136
 grobje 82, 89, 125
 grom 87
 grop 98, 136
 grozd 87, 136
 grozdje 82, 125, 148, 194
 grunt 188

H

hčer 88, 92, 151, 200
 hčera 82, 123
 hčerka 123, 151
 hči 53, 58, 74, 82, 97, 99, 100, 102,
 106, 113, 116, 131, 132, 145, 151, 198,
 199, 200
 hiša 59, 67, 74, 92, 113, 131, 132,
 139, 150, 151, 154, 176, 221, 226,
 230, 236
 hišica 90
 hišica (dnevna soba) 151
 hlače 91, 101, 140, 141
 hlad 84, 130
 hladen 84, 130, 139, 141
 hladno 109, 115, 141, 156
 hlapec 56, 67, 73, 77, 96, 100, 109, 113,
 129, 130, 140, 141
 hlebec 56, 63, 67, 71, 72, 77, 119,
 120, 138
 hoditi 56, 63, 83, 88, 112, 124, 125, 127,
 131, 139, 210, 212
 hoja 52, 124
 hoja (drevo) 52, 63, 72, 82, 96, 97, 107,
 124, 125, 139
 hoteti 140, 210, 211, 213
 hrana 138
 hrast 52, 84, 96, 109, 130
 hrbet 135, 139
 hrbtnica 114
 hren 136, 188
 hrib 74, 85, 97, 106, 110, 131, 132, 135,
 136, 137, 139, 188, 190
 hribec 86
 hruška 53, 57, 62, 86, 90, 97, 107, 133,
 134, 203
 hud 107, 133
 hudič 139, 158
 hudo 65, 74, 155, 156, 157, 212
 hudoben 52, 127
 hvala 92, 151
 hvaliti 151

I

igla 71, 75, 78, 91, 105, 115, 141, 148
 igrati se 81, 89, 91, 148, 156, 210,
 212, 213

ime 54, 55, 58, 67, 68, 72, 75, 76, 78, 83,
85, 88, 91, 92, 94, 95, 97, 99, 102, 109,
110, 111, 115, 122, 123, 148, 154, 155,
156, 157, 194, 195
imeti 58, 65, 69, 76, 88, 102, 107, 112,
115, 130, 140, 145, 146, 148, 155, 156,
157, 189, 195, 201, 202, 211, 212, 213
iskati 50, 58, 89, 91, 102, 148, 151, 210
iskra 85, 132
iti 52, 58, 95, 101, 123, 124, 136, 140,
141, 145, 148, 206, 207, 210, 211,
212, 213
izba 58, 61, 68, 91, 102, 148, 201
izbrati 158
izgledati 52, 123, 145
izgubiti 99, 138, 158
izmeriti 107, 210
izrezati 114
iztrebek 76

J

jablana 100
jabolka 84, 130, 139
jabolko 56, 67, 97, 112, 130
jagoda 57, 62, 64, 67, 77, 84, 90, 97, 100,
112, 129, 130, 137, 138, 139, 154
jajce 113, 139, 192, 193, 194
jak (močan) 84, 130
jako 112
jama 129, 130
jarek 89, 113, 139
jarem 64, 77, 129, 188
jasla 140
jastreb 77, 130
javor 53, 97, 100, 130
jaz 52, 84, 127, 128, 211, 213, 214
ječmen 52, 89, 95, 122, 123, 188
ječmenov 106, 123
jelen 55, 87, 123
jelka 52, 72, 82, 96, 107, 124, 125, 139
jermen 123, 188
jesen 54, 57, 88, 98, 99, 156, 207
jesti 85, 91, 101, 107, 115, 149, 210, 211
jetika 68, 113
jetra 54, 86
jez 96, 119
jezik 54, 88, 99, 139, 145, 146, 187

jež 53, 58, 73, 78, 83, 91, 148
jokati 212
juha 134
jurja (tisoč) 217
jutri 86, 134, 139
jutro 53, 74, 97, 133, 134

K

kača 97, 112, 113, 114, 130
kad 135, 139, 206
kadilo 140
kaj 145, 211, 213, 216
kako 87, 108, 111, 156, 157, 211
kalec 84, 130, 140
kam 58, 115, 145
kamen 53, 56, 67, 84, 109, 129, 130, 188
kamenje 56, 58, 76, 102, 144
kaplja 142
kaša 113
kašelj 64, 97, 100, 102, 109, 113,
130, 142
kašljati 210
kateri 112, 211
kazalec 100, 109, 114
kdo 216
kebel 136, 155
kelder (klet) 139
kesno 157
kipeti 86, 158, 210
kislica 101
kladivo 99, 130
kladovo (kladivo) 99, 129, 130
klas 84, 91, 96, 101, 130, 141
klasje 140
klašč (klop) 140, 151
klečati 158
klepati 96, 128, 141, 145, 210
klešče 51, 63, 68, 72, 83, 89, 96, 107, 118,
119, 120, 148, 151
klet 118, 139
kleti 89, 96, 134
klin 62, 106, 112, 115, 132, 136, 145
ključ 53, 58, 62, 69, 74, 78, 86, 91, 97,
102, 107, 115, 120, 133, 134, 142, 145,
187, 188, 189, 190
ključavnica 76, 77, 139
kljuka 53, 58, 62, 97, 107, 133, 134, 142

- kljun 62, 69, 133, 134, 142
klobuk 55, 62, 71, 75, 108, 109, 111, 112, 133, 157, 158
klop 52, 55, 73, 75, 78, 95, 107, 125, 126, 140, 145, 151, 155, 156, 205
kmečki 107, 123
kmet 52, 55, 72, 74, 95, 98, 106, 122, 123, 135, 136, 187, 188
knjiga 132, 143
knof (gumb) 212
kobila 74, 77, 85, 90, 91, 131, 132, 138, 140, 141
koklja 86, 113, 122
kokoš 53, 55, 59, 66, 74, 75, 86, 87, 89, 98, 107, 108, 111, 112, 116, 121, 122, 136, 138, 155, 156, 157, 205, 206, 207
kokošji 107, 112, 122
kol 114, 146
kolec 113, 140
koleno 51, 63, 67, 72, 77, 83, 90, 96, 108, 112, 115, 118, 119, 120, 137, 138, 145, 154, 155, 192, 193, 194
koleraba 137
kolk 83, 108, 134
kolo 52, 55, 58, 63, 66, 72, 75, 77, 87, 98, 99, 107, 112, 122, 123, 133, 136, 138, 140, 141, 155, 156, 157, 192, 193, 194, 195
kolo (voz) 188, 193, 194
kolovrat 138, 140, 188
Kolpa 64, 108, 134
komar 55, 98, 108, 112, 157
komarec 87, 158
komolec 86, 90, 92, 116, 129, 138, 151
konec 73, 77, 84, 108, 113, 126, 127, 128
konj 55, 58, 68, 73, 75, 76, 78, 87, 91, 96, 98, 102, 108, 111, 115, 127, 128, 135, 136, 143, 144, 187, 188, 189, 190
konjski 107, 125, 144
kopati 82, 124, 125, 127, 145, 210
kopica 97, 131, 132, 201
kopito 62, 97, 106, 112, 131, 132, 137, 138
kopriva 85, 90, 132
kora (lubje) 63, 97, 124
koren 84, 88, 98, 108, 111, 156, 157
korenje 56, 58, 144
korito 62, 67, 97, 99, 131, 132, 137, 138, 192
koruza 57, 67, 137, 139, 147, 212
kos 125
kosa 56, 64, 69, 73, 78, 96, 103, 108, 116, 126, 127, 128, 139, 145, 156, 200, 201, 212, 213
kosec 56, 73, 77, 84, 127, 128, 138, 139
kosilo 131
kosilo (zajtrk) 113
kosišče 69, 151, 152
kositi 55, 64, 98, 99, 112, 115, 127, 128, 131, 141, 157, 158, 210, 212
kosmat 55, 108, 126, 128, 154, 158
kost 53, 62, 74, 75, 86, 87, 97, 98, 107, 108, 120, 121, 122, 150, 155, 156, 157, 205, 206, 207
kostanj 58, 102, 115, 144
kostanjast 68
koš 55, 66, 73, 75, 87, 98, 108, 109, 126, 127, 135, 136, 188
košar 98, 103, 157
košara 109, 129, 130, 137, 201
košček 113, 125, 138
koščica 85, 132
košenica 85, 100, 132, 137, 188
košnja 128, 143
kot 63, 72, 82, 125, 126
kotel 64, 67, 69, 71, 73, 77, 78, 79, 84, 96, 126, 127, 128, 145, 146, 188
kotliček 77
kotlina 106, 132
kovač 55, 64, 67, 73, 75, 78, 98, 108, 129, 130, 135, 136, 146, 157, 158, 190
kovaški 112
kovati 210
koza 66, 73, 76, 79, 84, 96, 99, 108, 111, 126, 127, 128, 138, 154, 155, 156, 157, 199, 200, 201, 202, 203
kozel 128
kozica 85, 132
kozji 47, 86, 107, 125
Kozji (Vrh) 124
kozolček 137
kozolec 68, 136, 146, 156, 188
koža 47, 52, 63, 67, 72, 76, 82, 96, 107, 113, 124, 125, 139, 199

kožuh 62, 96, 126, 128, 138, 212
 kraj 74, 87, 136, 146
 kralj 52, 58, 64, 68, 78, 102, 115, 129,
 130, 142, 190
 krancelj (venec) 139
 krasti 149, 210
 kratek 84, 130, 209
 krava 51, 52, 53, 57, 58, 67, 73, 78, 97,
 109, 113, 129, 130, 139, 145, 146, 154,
 197, 199, 201, 202, 203
 kravji 84, 130
 kreljut 133
 krepati 84, 91, 130, 141
 kri 53, 62, 74, 75, 86, 87, 98, 101, 131,
 135, 146, 155, 156, 157, 204, 205,
 206, 207
 krilo 82, 132
 kriv 132, 146
 križ 51
 krlj 111, 135
 krma 135
 krog 52, 62, 125
 krop 55, 73, 75, 127, 136
 kropiti 157
 krošnja 115, 143
 krpa 135
 krplja (smuči) 58, 142
 krst 113, 135
 krščen 151
 krt 87, 135
 kruh 53, 54, 65, 74, 85, 86, 97, 110,
 133, 134, 135, 136, 186, 187, 188, 189,
 190, 212
 kruliti 134
 krvav 81, 87, 90, 146, 157
 kuhar 134, 139
 kuhati 86, 112, 134, 213
 kuhinja 69, 86, 115, 133, 134, 143,
 144, 201
 kup 53, 54, 74, 107, 110, 113,
 133, 136
 kupiti 56, 62, 138, 139, 140,
 158, 210
 kupovati 88, 89, 90, 138, 213
 kurji 107, 108, 110, 133, 156
 kušcar 101
 kvočka (koklja) 86, 113, 122

L

lačen 91, 130, 141, 212
 lagati 58, 89, 140, 145
 lahak 98, 141, 156, 208
 lahek 85, 90, 91, 209
 lahko 109, 112, 141, 151, 156
 lajati 84, 91, 130, 141, 212
 laket (komolec) 64, 129
 laktič (komolec) 86, 90, 92, 116, 151
 lan 53, 73, 77, 109, 129, 140, 141, 157,
 188, 190
 las 52, 55, 64, 66, 73, 77, 84, 96, 99, 109,
 115, 129, 130, 135, 136, 140, 141, 155,
 156, 157, 184, 186, 188, 205
 laz 55, 99, 111, 115, 136, 140, 141, 188
 Lazec 13
 laž 53, 64, 73, 75, 77, 84, 129, 140, 155
 led 52, 63, 72, 74, 106, 118, 122, 123,
 155, 156, 157, 188, 189, 190, 193
 ledina 112, 113
 ledvice 211
 lek (zdravilo) 83, 120
 len 72, 83, 119, 120
 lenoba 56, 67, 76
 lep 51, 63, 72, 83, 96, 107, 119, 120, 189,
 208, 209
 lepo 54, 74, 76, 83, 97, 99, 103, 110, 112,
 136, 156, 157
 lepota 126
 les 51, 54, 72, 74, 96, 97, 118, 119, 120,
 155, 156, 157, 189, 190
 lesen 110, 111, 112, 118, 156
 leska 107, 119
 lesnika 56
 lešnik 51, 83, 88, 107, 119, 120
 leten 119
 leteti 64, 157
 leti 193
 leto 51, 56, 63, 72, 76, 83, 96, 99, 107,
 108, 112, 118, 119, 120, 138, 193,
 194, 195
 letos 119
 le-tu 57, 127
 levica 56, 76
 ležati 98, 108, 112, 116, 127, 128, 140,
 141, 146, 154, 158, 212, 213
 lice 53, 62, 74, 97, 106, 131, 132

- ličkanje 144
 lipa 53, 56, 62, 131, 132
 lisica 62, 66, 82, 85, 88, 97, 100, 106, 112,
 131, 132, 139, 200
 lisjak 54, 158
 list 53, 131, 132
 listje 85, 131, 132, 139, 150
 ljudje 54, 56, 64, 66, 74, 76, 86, 88, 97,
 98, 99, 110, 111, 133, 139, 142, 155,
 156, 157, 184, 186, 187, 189, 190, 212
 lobanja 58, 78, 102, 115, 143, 144
 log 52, 125
 loj 50, 55, 74, 122
 lojtrnica (lojtrski voz) 140
 lojtrnik 140
 loka 74, 109, 114, 125, 126
 lonček 138
 lonec 64, 73, 78, 85, 88, 98, 108, 127,
 128, 141, 145, 187, 188
 lopar 98, 157
 lopata 64, 84, 90, 129, 130, 155, 200, 202
 loški 120
 lovec 146
 loviti 55, 141, 157, 211
 ljubje 53, 63, 97, 107, 124, 133
 luč 53, 62, 74, 78, 133, 134, 140, 141,
 145, 205, 206, 207
 luknja 53, 58, 62, 74, 78, 86, 91, 107, 113,
 133, 134, 140, 141, 143
 luknjica 141
 luna 133
 lupina 56, 132, 138
 lupiti 53, 133
 luščiti 212
 luža 53, 97, 133, 134, 139, 140, 141,
 201, 203
 lužica 140
- M**
- mačeha 64, 97, 100, 114, 129, 130
 mačka 130, 200
 mah 53, 64, 129
 mahovina 84, 129
 majhen 109, 129, 209
 Makov Hrib 137
 malina 97, 100, 106, 114, 132, 139
 malin (mlin) 84, 129, 187, 188
 malo 141, 212
 mama 64, 130, 212, 213
 mantel (plašč) 101, 212
 martinček 56, 100, 113
 maskiren 139
 maslo 129, 130, 212
 mast 84, 109, 130, 206
 masten 86, 150
 mastno 150
 maša 53, 73, 84, 97, 109, 114, 129,
 139, 202
 mati 53, 57, 73, 76, 84, 88, 89, 97, 100,
 109, 112, 113, 130, 183, 197, 198,
 199, 200
 mavra (mavrica) 64, 129
 mavrica 64, 129
 meča 107, 124
 med 52, 72, 74, 76, 83, 95, 106, 122, 123,
 156, 157, 185, 186, 188, 189, 190
 medved 86, 88, 139
 megla 54, 59, 65, 69, 74, 77, 79, 86, 92,
 98, 103, 110, 116, 121, 136, 140, 141,
 153, 155
 megleno 138
 meh 51, 63, 72, 83, 96, 107, 118, 119,
 120, 186
 mehak 87, 89, 91, 98, 156, 157
 mehek 52, 64, 87, 89, 90, 91, 123,
 146, 157
 mehir (mehur) 110, 112, 158
 mehur 54, 59, 67, 74, 85, 89, 92, 98, 103,
 110, 112, 136, 157, 158
 meja 74, 87, 139
 meketati 44, 153
 meniti se (pogovarjati se) 88, 119,
 210, 212
 mera 52, 72, 82
 merjasec 114, 138
 mesar 136, 143, 157
 mesec 51, 56, 57, 63, 72, 77, 83, 89, 96,
 107, 113, 114, 118, 119, 120, 138, 139,
 146, 183, 186, 190
 meso 54, 65, 74, 79, 87, 98, 99, 100, 103,
 108, 112, 116, 121, 136, 154, 155, 156,
 157, 193, 194, 195, 212
 mesto 51, 63, 72, 83, 89, 119, 120, 138,
 194, 195, 212

- mešati 119, 120
 metati 52, 83, 95, 96, 108, 122, 123,
 128, 210
 meti 210
 metla 87, 91, 140, 141, 149, 201
 mezinček 62, 82, 92, 131, 132, 152
 mezinec 94, 101, 131, 156
 mi 55, 106, 110, 115, 132, 145, 146,
 207, 214
 miniti 212
 mir 117
 misel 74, 76, 131, 132, 139
 misliti 85, 88, 131, 132, 145, 210
 miš 53, 54, 65, 74, 85, 97, 110, 131, 132,
 135, 136, 185, 186, 187, 188, 190
 miza 56, 57, 62, 131, 132
 mizica 139
 mižati 87, 91, 145, 158
 mlad 81, 84, 109, 115, 130, 141, 209
 mlado 98, 156, 209
 mlaj 52, 75, 77, 130, 140
 mlaka 97, 130, 140
 mlakuža 114
 mlatec (mlatič) 96, 130
 mlatič 55, 96, 130, 158
 mlatiti 88, 109, 115, 141, 210, 212
 mleček (regrat) 138
 mleko 51, 63, 67, 69, 72, 76, 83, 89,
 107, 115, 118, 119, 120, 138, 145,
 195, 213
 mleti 52, 58, 63, 95, 108, 115, 120, 122,
 123, 142, 145
 mlin 66, 84, 129, 187, 188
 mlinar 85, 132
 moč 53, 55, 62, 74, 75, 82, 98, 121, 122,
 155, 156, 206
 močan 55, 84, 130, 155
 močen 127, 209
 močerad 44, 75, 79, 123, 135, 153, 158
 močerak (močerad) 153
 moči 86, 108, 124, 125, 140, 146, 155,
 211, 212
 moder 52, 125
 modras 55, 96, 108, 116, 128, 135,
 154, 158
 mogoče 122
 moj 185, 188, 205, 207, 212, 215
 moka 52, 72, 76, 82, 95, 107, 125, 126,
 197, 200
 moker 108, 124, 209
 mokro 98, 99, 156
 molčati 141, 158
 moliti 83, 88, 96, 108, 124, 125, 128,
 145, 210
 molitva 82, 132
 molj 84, 128
 moljec (molj) 84, 128
 molsti 51, 134
 morati 108, 115, 125, 145
 morda 158
 morje 57, 82, 122, 143
 most 62, 63, 74, 86, 97, 107, 113, 121,
 122, 128
 moški 55, 75, 108
 mošt 108, 136
 motika 62, 67, 74, 85, 110, 131, 132, 137,
 138, 199, 201
 motikica 67
 motovilo 139
 mozolj 121
 mož 52, 55, 63, 71, 72, 75, 76, 82, 95,
 107, 108, 115, 125, 126, 145, 146, 155,
 156, 157, 186, 187, 188, 189, 190
 možakar 114
 možgani 151, 186
 mrak 130
 mravinec 82, 92, 132, 146
 mravljinec 59, 103, 115, 142, 146
 mravljinišče 115, 116, 142, 146
 mraz 87, 135, 136
 mraznica (mrzlica) 64, 129
 mreža 83, 96, 99, 119, 120
 mrlič 54, 59, 62, 65, 66, 98, 110, 111,
 136, 158
 mrtev 146
 mrtvačnica (mrtvašnica) 68
 mrtvašnica 68, 101
 mrtvec 87, 135
 mrtvinček (martinček) 56
 mrvica 101, 146
 mrzlica 64, 129
 mučiti 210
 muha 53, 97, 107, 110, 120, 133, 134

- N**
 na 201, 206, 207
 nabirati 212
 nabrati 158, 210
 nabrusiti 62
 nahod 95
 naj 213
 najprej 151
 nalašč 151, 158
 namazati 114, 212
 napad 135
 napihnuti 113
 napisati 213
 narediti 84, 141, 145, 210
 naresti 67
 narisati 114
 naročiti 157
 nastaniti se 213
 naš 113, 216
 navada 73, 130, 155, 200
 navajen 67
 navkreber 106, 114, 146
 nazaj 138, 157, 158
 nebesa 56, 76
 nebo 55, 65, 67, 74, 76, 79, 98, 99,
 100, 108, 112, 136, 154, 155,
 156, 157
 nedelja 51, 58, 67, 68, 78, 83, 89, 96, 99,
 118, 119, 120, 142
 nekdo 156
 nemiren 114, 138
 nerasec (merjasec) 114, 138
 nesnaga 77, 138
 nesreča 138
 nesti 47, 52, 55, 57, 95, 96, 100, 101, 108,
 113, 122, 123, 127, 128, 135, 140, 141,
 145, 210, 211
 nevaren 138
 nevarno 138
 nevarnost 138
 nevesta 51, 63, 67, 72, 76, 83, 96, 118,
 119, 120, 138, 139
 nič 54, 62, 65, 85, 110, 135, 136, 206,
 211, 212, 216
 nihče 54, 59, 75, 79, 85, 92, 106, 116, 136,
 151, 156, 158, 216
 nikjer 156
 nit 54, 55, 74, 85, 131, 135, 136, 205, 206
 nizek 53, 85, 95, 97, 106, 113, 131, 132
 njegov 215
 njen 215
 njihov 216
 njiva 53, 58, 62, 67, 68, 69, 78, 97, 102,
 106, 114, 115, 131, 132, 143, 146, 201
 nobeden 69, 101, 216
 noč 53, 55, 62, 65, 74, 75, 82, 86, 87, 97,
 107, 108, 120, 121, 122, 155, 156, 157,
 197, 206, 207
 noga 55, 58, 66, 73, 75, 76, 84, 88, 96,
 98, 108, 111, 114, 126, 127, 128, 138,
 139, 145, 155, 156, 157, 199, 200, 201,
 202, 203
 noht 53, 55, 62, 68, 69, 74, 79, 82, 86, 90,
 92, 97, 101, 103, 107, 114, 116, 121,
 122, 127, 128, 145, 151, 155, 156, 157,
 184, 188, 189, 190
 norec 127, 128
 nos 53, 62, 74, 84, 86, 97, 107, 121,
 122, 126, 127, 128, 145, 146, 187, 188,
 189, 190
 nositi 47, 52, 58, 62, 83, 86, 88, 96, 101,
 106, 112, 115, 124, 125, 127, 128, 131,
 132, 140, 141, 145, 210, 211
 nosnica 85, 106, 132
 noša 52, 124
 noter 100, 125
 notri 107, 125
 nov 82, 86, 87, 125, 146, 208, 209
 Novi Kot 13
 nož 86, 121, 122
 nožič 100, 145
 nožiček 188
 nožič (nož) 113, 188
- O**
 obesiti (se) 210, 213
 obhajilo 140
 obirati 210
 obiste (ledvice) 211
 oblačen 141
 oblačno 58, 91, 102, 115, 140, 141, 147
 oblak 98, 141, 156, 157
 obleči 119, 147
 obleka 139

- obotavljati (se) 210
 obračati 156, 210
 obraz 55, 59, 73, 79, 81, 84, 126, 127,
 128, 130, 135, 158, 189, 190
 obrisač (brisača) 130, 147
 obrisati 147
 obriti 55, 155
 obrniti 147, 210
 obrniti seno 210
 obroč 98, 99, 156, 157
 obrv 55, 110, 135, 146, 147, 155, 156,
 157, 202, 203
 obrva 78, 135, 147, 201, 202, 203
 obuti 55, 113, 147, 158, 210
 oča 78, 84, 96, 128, 130, 147, 186,
 187, 190
 oče 68, 77, 123, 139, 145, 146, 186,
 187, 190
 od 146, 212
 oder 54, 58, 75, 98, 102, 109, 112, 113,
 115, 147
 oder (postelja) 148
 oditi 102, 213
 odpirati (prižigati) 212
 odpreti 210
 odpustek 133
 ogenj 58, 63, 73, 77, 84, 91, 96, 100, 108,
 127, 128, 143, 144, 147, 188, 189, 190
 oglje 115, 125, 141, 146
 oglušeti 102
 ognjišče 57, 67, 78, 102, 105, 115, 143,
 147, 151
 ograja 71, 73, 78, 130, 147
 ogreti 63, 119
 ohcetar (svat) 68
 ohcet (poroka) 76
 okno 52, 56, 61, 64, 68, 78, 84, 96, 108,
 127, 128, 146, 192, 194
 oko 52, 55, 58, 59, 64, 66, 67, 68, 69, 71,
 75, 87, 91, 98, 99, 107, 108, 110, 112,
 122, 123, 133, 136, 146, 147, 154, 155,
 156, 157, 192, 193, 194, 195, 212
 okoli 107, 122
 okopati 127, 210
 okopavati 210
 okrogel 126
 okusen 133
 olje 115, 141
 oltar 58, 136, 147, 157
 olupek 62, 67, 133
 olupiti 107, 133
 omela 102, 147
 omlatiti 213
 on 52, 58, 78, 91, 102, 108, 111,
 115, 127, 128, 143, 144, 145, 152,
 212, 214
 opankarica (vrsta igle) 147
 oplaz 108, 128
 oplen 55, 96, 108, 127, 128, 158, 187
 opoldne 134
 oprati 109, 130
 orati 156, 158, 210
 oreh 51, 52, 63, 68, 87, 88, 96, 99, 111,
 119, 128, 146, 187, 213
 orel 84, 128
 orgle 94, 98, 102, 109, 115, 147
 orodje 63, 107, 125
 oružiti 140, 210
 os 107, 122
 osa 52, 73, 84, 96, 127, 128
 oseba 78, 147
 osel 84, 128
 oselnik 68, 84, 90, 146, 147
 osem 54, 58, 75, 84, 98, 109, 125, 145,
 146, 147, 217
 osemdeset 217
 osemnajst 217
 Osilnica 13
 osla 101, 128, 141
 oslica 85, 132
 osmi 218
 osobenjek 63, 68
 osovina (os) 147
 ostati 140, 147
 oster 58, 68, 84, 91, 115, 148, 209
 ostrva (ostrv) 135
 ošpice 50, 54, 58, 147
 otava 52, 73, 96, 102, 109, 112, 129,
 130, 147
 otrobi 125
 otrok 52, 55, 64, 65, 73, 79, 126, 127,
 128, 135, 152, 158, 184, 186, 188, 189,
 190, 212
 otrovanje 144

- ovca 58, 68, 73, 77, 84, 95, 96, 101, 108,
 127, 128, 146, 200, 201, 202, 203
 ovčar 84, 158
 oves 84, 128, 139
 ovsen 146
 ozdravljenje 144
 ozek 52, 95, 102, 125, 126, 147, 209
 oženiti (se) 52, 57, 64, 82, 95, 96, 102,
 112, 123, 127, 128, 132, 147, 210
 oženjen 83, 123
- P**
- padati 96, 119, 130, 212
 pahniti 53, 129
 pajčevina 142, 146
 pajčji 142
 pajek 52, 84, 96, 102, 129, 130, 142, 143,
 147, 177, 188, 190, 221, 226, 231, 236
 palec 64, 96, 100, 109, 113, 129, 130,
 139, 140
 palica 64, 68, 73, 77, 84, 90, 130, 139
 paljovčina (pajčevina) 146
 pamet 53, 57, 64, 67, 73, 77, 130, 205
 panj 64, 68, 78, 84, 91, 111, 129, 143, 144
 pankeljc (trak z napisom) 139
 pankrt 113
 parkelj 58, 100
 pas 64, 96, 109, 129, 130
 pasji 53, 84, 129, 146
 pasti 58, 84, 87, 101, 110, 115, 130, 136,
 140, 149, 210, 212
 pastir 55, 56, 59, 75, 87, 88, 109, 111,
 116, 131, 132, 136, 143, 157, 158, 190
 pastorek 97, 130
 pazduha 64, 67, 73, 76, 100, 112, 114,
 129, 130
 peč 52, 55, 63, 64, 72, 74, 82, 87, 95, 98,
 115, 122, 123, 148, 155, 156, 157, 205,
 206, 207
 pečenje 144
 peči 52, 57, 63, 73, 83, 89, 122, 123, 127,
 128, 140, 146, 152, 210, 213
 pečka 114
 pedenj 72, 124
 pega 63, 119
 pekel 56, 62, 65, 67, 68, 74, 76, 86, 121,
 136, 153, 155
 pelen 52, 56, 96, 127
 pelin 64, 66, 76, 108, 126, 127, 128
 peljati 108, 127, 128
 pena 51, 63, 72, 119, 120
 pepel 52, 74, 87, 122, 123, 136, 154,
 156, 157
 perje 52, 63, 67, 72, 83, 122, 123,
 145, 194
 pero 55, 59, 72, 74, 98, 99, 122, 123, 155,
 156, 157, 193, 194
 perut 55
 pes 54, 65, 74, 86, 98, 110, 112, 137, 155,
 186, 187, 188, 189, 190, 212
 pesa 83, 120
 pesek 56, 72, 77, 86, 118, 119, 120, 137,
 139, 190
 pesem 72, 77, 119
 pest 52, 54, 63, 67, 69, 72, 74, 82, 83, 95,
 98, 99, 107, 109, 115, 123, 124, 139,
 148, 150, 155, 156, 205, 206, 207
 pesta (pesto) 107, 119
 pestnica (pest) 67, 69, 150
 pesto 107, 119
 peš 119, 212
 peščica (prgišče) 151
 peški 212
 pet 52, 63, 72, 82, 95, 107, 123, 124, 217
 peta 52, 54, 64, 73, 96, 108, 123, 155
 petdeset 217
 peteh (petelin) 108, 128
 petek 52, 56, 63, 67, 72, 77, 82, 83, 95,
 100, 107, 113, 123, 124, 138
 petelin 108, 128
 peti 127, 218
 petnajst 82, 124, 217
 petsto 217
 pihati 62, 131
 pijan 54, 85, 158
 pila 131
 pinja 143
 pir (gostija) 187
 pirje 106, 123, 212
 pisanje 88, 91, 144
 pisati 53, 131, 140, 210
 pismo 82, 132
 piti 82, 85, 132, 136, 207, 210, 212
 plačati 140, 212

- plamen 101, 141
planika 114
planina 74, 77, 85, 89, 91, 131, 132, 140,
141, 155, 200
plašč 58, 101, 148, 212
platno 130
plenica 56, 76
ples 72, 124
plesati 52, 123, 124, 212
plesen 83, 120
plesniv 101, 146
plesti 55, 58, 87, 91, 101, 136, 149
pleša 96, 108, 118, 119, 120
plešast 63, 119
pleten 127, 188
pleti 83, 120
plevel 156, 188
plevnica 139
plitek 97, 113, 132, 209
pljuča 53, 58, 62, 69, 74, 78, 97, 102, 107,
110, 115, 133, 134, 142, 151, 194
ploh 141
plohec (ploh) 141
plot 97, 107, 122
plug 133, 156
po 189, 206
pobirati 115, 131, 138, 141, 210
pobirati 210, 213
poceni 85
počiti 113, 115, 141
pod 55, 66, 73, 75, 98, 108, 115, 127, 135,
136, 139, 145
podgana 57, 137
podkev 81, 87, 114, 146
podkovicica 68, 138, 146
podlasica 57
podojiti (pomolsti) 210
podpazduha 56
podplat 55, 64, 84, 96, 108, 126, 128,
141, 158
poganjati 210
pogledati 124, 137
pogorišče 137
pogovarjati se 88, 119, 138, 210
pogreb 52, 72, 73, 77, 83, 96, 103, 122,
123, 127, 128, 186
pojesti 210, 213
pokazati 140, 141
poklekniti 52, 83, 124
pokopati 64, 67, 127, 138
pokositi 140, 157, 210, 213
pokošen 138
pokriti 210, 213
pokrivati 114
pokropiti 137, 210
pokrovka 146
poldan 86, 122
poledica 137, 139
poleno 51, 57, 72, 76, 77, 89, 118,
119, 146, 155, 192, 194
polenta 213
poleti 76, 77, 137, 212
polh 51, 72, 96, 108, 134
polhar 134
polje 53, 58, 74, 76, 78, 82, 86, 91, 95,
102, 107, 113, 115, 121, 122, 142
poln 51, 134
polnočka (polnočnica) 139
polnočnica 139
položen 85
položiti 141
polt 72, 134
polž 134
pomagati 113, 211
pomivalka (cunja) 67
pomlad 98, 138, 150, 156, 201, 212
pomolsti 210
pomolzen 90
ponedeljek 67, 77, 83, 89, 100, 112, 113,
118, 119, 120, 137, 138
ponoči 52, 84, 127, 128, 154
popeči 90
popek 52, 63, 67, 95, 107, 125, 126, 138,
139, 145, 149, 188, 189, 212
poper 96, 100, 113, 114, 128
popraviti 114
popiti 75, 91, 141, 157, 158, 213
poplat (podplat) 141, 154
popoldne 212
popustiti 131, 138, 140
poređen 107, 124, 209
poročiti 210
poroka 76, 77, 100, 138
posahniti 109, 129

- posebej 123
 poseben 123
 poseka 57
 posekati 90, 210
 posel 84, 96, 128
 poslušati 145, 152
 posoda 72, 77, 124, 125, 201
 posoditi 126
 postelja 52, 58, 63, 69, 72, 96, 115, 124,
 125, 142, 148, 150, 207
 postelj (postelja) 72, 96, 124, 125, 142,
 150, 207
 postiti se 157
 postrv 95, 98, 101, 111, 146, 156
 posušiti (se) 90, 92, 116, 152
 pošivati 85
 poškopiti 67
 pošten 127, 154
 pot 52, 63, 72, 82, 95, 107, 125, 126, 146,
 185, 187, 189, 190, 205, 206
 poteči 84, 128
 potica 137, 146
 potiti se 75, 145, 157
 potlej 84, 92, 128, 149, 212
 potok 47, 52, 64, 72, 73, 84, 108, 116,
 124, 125, 126, 127, 128, 187, 188,
 189, 190
 potrkavati 210
 pot (znoj) 122
 povedati 51, 63, 112, 114, 119, 137,
 141, 210, 211
 povezan 124
 povitica (potica) 137, 146
 povesod 55, 56, 155, 156
 pozabiti 141, 145, 210, 212
 pozimi 76, 77, 137, 212
 poznati 87, 109, 130, 145, 156, 157, 210
 Požar 13
 požet 83, 124
 prag 84, 87, 130, 136
 prah 52, 64, 73, 75, 99, 129, 130, 156
 prasec 89, 129, 138, 139, 146
 prasica 85, 97, 106, 132
 prati 87, 127, 128, 136
 prav 101, 146
 praviti 109, 130, 210
 prdeti 63, 98, 99, 119, 158, 210
 prebrati 145
 predivo 99, 138
 predpasnik 139
 preiti (miniti) 212
 prej 63, 122, 151, 212, 213
 preko 63, 119
 prekopati 127, 210
 premakniti 53, 129
 premenjati 211
 premestiti 139
 premisliti 210
 prepoten 126
 prerok 126
 presica 199
 preslica 123
 presti 52, 63, 83, 87, 91, 95, 115, 123,
 124, 149, 210
 prevleči 158
 prgišče 151
 pri 77, 100, 113, 127, 183, 186, 187, 192,
 200, 201, 208, 216
 priden 85, 132
 prijatelj 64, 67, 100, 114, 129, 139, 211
 prijateljica 68
 prinesti 84, 89, 107, 123, 127, 128
 pripeljati 140
 prisloniti 210
 priti 140, 141, 188, 212, 213
 proč 108, 136
 prodati 91, 141
 prositi 52, 83, 84, 88, 124, 125, 127, 128,
 145, 146, 210
 proso 64, 108, 155, 156, 194
 prost 108, 128
 proti 150
 protiletje (pomlad) 150
 prsa 84, 110, 135
 prst 54, 66, 75, 87, 98, 110, 135, 189, 190
 prstan 135
 prvi 218
 pšenica 59, 62, 69, 92, 97, 102, 116, 131,
 132, 149
 ptica 132, 149
 ptič 53, 54, 59, 74, 78, 102, 131, 135, 136,
 149, 188, 189
 ptiček 85, 89, 92, 149
 ptičica 149

ptička 149
puh 133
pukel 142
pust 107, 133
pustiti 58, 88, 89, 131, 139, 140, 157,
158, 210, 212
puščati 86, 89, 134, 210
puščen 86, 157
puter 139, 212

R
radio 212
radost 157, 206
rak 130
rama 53, 73, 84, 113, 129, 130, 155, 199,
201, 202, 203, 212
rana 64, 97, 129, 130
rasti 84, 130, 149, 211
Ravna Gora 212
Ravnice 13
razjaditi se (razjeziti se) 139
razjeziti se 139
razkopati 127, 140
Razloge 13
razmešati (obrniti seno) 210
razpelo 81, 86
raztresati 115, 148
raztresti 109
rdeč 90, 112, 114, 209
rdeča 209
rebro 52, 63, 72, 77, 83, 95, 100, 122, 123,
127, 192, 193, 194
reč 107, 119, 120
reči 52, 64, 73, 84, 107, 108, 112, 113,
115, 123, 126, 127, 128, 140, 141, 152,
211, 212, 213
red 124
redok 62, 63, 83, 89, 96, 119, 120
rediti (se) 54, 157, 158
regrat 138
reka 119, 120, 156
Reka 119
rep 63, 72, 82, 95, 107, 123, 124
repa 83, 90, 96, 108, 118, 119, 120
res 119
resje 95, 124
resnica 56

resnica (borovnica) 201
reševati 129, 141
revež (sirota) 139
rezan 139
rezati 51, 63, 108, 112, 113, 119, 120
riba 53, 62, 67, 74, 97, 106, 131, 132
ribati 145
rilec 139
rit 98, 106, 132, 135, 136
rja 148
rjav 112
rjuha 86, 107, 133, 134
rob 55, 72, 75, 125, 155, 156
robača (srajca) 114
robec 63, 95, 100, 107, 125, 126
ročica 97, 113, 131, 132, 139
rod 122
roditi (se) 55, 75, 78, 157
rog 53, 55, 62, 65, 74, 82, 121, 122, 155,
156, 186, 187
roka 52, 64, 66, 75, 76, 84, 88, 108, 111,
125, 126, 154, 155, 156, 197, 199, 200,
201, 202
rosa 96, 103, 128
rositi 55, 98, 108, 128, 157, 158, 210
ruda 62, 107, 114, 133, 134
rumen 83, 134
rušiti 210
ružiti 140, 212
rž 111, 135

S
saditi 64, 157, 158, 210
salo 53, 73, 130
samec 139
samo 156
sanjati 90, 91, 144, 145, 210
sanje 53, 129
sapnik 130
satina (satovje) 114
satje 64, 129
satovje 114
se 128, 216
seči 119
sedem 52, 63, 72, 78, 82, 89, 95, 106, 115,
122, 123, 145, 146, 217
sedemdeset 217

- sedemnajst 217
 sedeti 91, 112, 131, 136, 141, 145, 157,
 158, 210
 sedlo 52, 59, 64, 67, 77, 84, 96, 100, 126,
 127, 128, 138, 140, 141, 149
 sedmi 47, 82, 123, 218
 sejati 85, 213
 sekati 63, 69, 83, 118, 119, 120, 145,
 189, 210
 sekira 62, 67, 82, 88, 97, 99, 106, 131, 132
 sekret (stranišče) 156
 selo 64, 67, 69, 73, 84, 123, 127, 128, 138,
 193, 194, 195
 sem 54, 110, 136, 146
 seme 52, 57, 63, 67, 83, 89, 96, 99, 108,
 113, 118, 119, 120, 122, 123, 192, 193,
 194, 195
 sen 86, 137
 senca 120
 seno 54, 65, 74, 76, 85, 92, 97, 99, 110,
 112, 131, 136, 155, 156, 157, 194
 sesek 86
 sestri 85, 91, 149, 210, 213
 sestra 52, 59, 64, 73, 76, 79, 84, 92, 96,
 99, 100, 102, 108, 111, 113, 126, 127,
 128, 145, 156, 157, 199, 200, 201, 202
 sever 96, 119
 sila 132
 siliti 132
 sin 53, 57, 58, 62, 74, 82, 85, 86, 88, 97,
 99, 101, 102, 106, 122, 131, 132, 145,
 146, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190
 sinek 139
 sinoči 79, 107, 116, 122, 152
 sir 62, 71, 73, 82, 106, 117
 siromak 75, 77, 87, 88, 90, 92, 136, 139,
 157, 158, 187
 sirota 77, 101, 121, 139
 sirotka 85, 117, 132
 sit 53, 54, 62, 74, 131, 135, 136
 sito 85, 132
 siv 106, 131, 132, 136
 sivkast 146
 skedenj 54, 58, 69, 74, 78, 86, 98, 100,
 110, 113, 115, 136, 143, 144, 155, 187,
 190, 213
 skipeti 141
 sklep 122
 sklepati 210
 skoraj 137
 skorja 82, 107, 124, 125
 skozi 62, 121
 skozi 62, 107, 121, 122, 139
 skriti 91, 141
 skubiti se 107, 133
 skuhati 141, 145
 skupaj 54, 110, 136
 skup (skupaj) 54, 110, 136
 slab 84, 106, 115, 141, 209
 slabo 109, 112, 156, 157
 sladak 86, 89, 157, 209
 sladek 86, 89, 157, 209
 slama 53, 58, 64, 66, 73, 97, 98, 99, 100,
 115, 129, 130, 140, 141, 156, 197, 199,
 200, 203, 212
 slan 141
 slana 130
 slap 96, 109, 130
 slep 63, 96, 107, 118, 119, 120
 slinav 81
 slišati 69, 85, 114, 116, 132, 140, 152
 sliva 85, 97, 106, 114, 132
 smeh 51, 72, 74, 119, 156
 smejati se 210, 211, 213
 smet 87, 156, 157
 smola 140
 smrdeti 98, 99, 110, 111, 112, 157,
 158, 210
 smreka 63, 72, 83, 97, 119, 120, 124
 smrt 54, 65, 75, 110, 135
 smuči 58, 142
 snaha 53, 64, 129
 sneg 51, 63, 74, 83, 96, 98, 107, 108, 113,
 118, 119, 120, 156, 157, 187, 188, 189,
 190, 212
 snop 126
 snopje 47
 sobota 76, 100, 137, 138, 139, 212
 sod 52, 125, 126
 sodnija 137
 sodra 125
 sokol 84, 128
 sol 86, 97, 98, 108, 122, 156
 solata 141

- solec 100
 solza 55, 72, 76, 83, 96, 134, 139, 199
 sonce 83, 89, 134, 138, 194, 212
 sora 57, 97, 122
 sosed 56, 99
 soseda 67, 76, 77, 83, 89, 96, 100, 113,
 119, 120, 137, 138
 sova 64, 127
 spačen 129
 spanje 144
 spat 82, 84, 130, 131, 132, 140, 145, 146,
 210, 212, 213
 speči 52, 73, 76, 108, 126, 127, 128,
 141, 145
 spet 52, 82, 92, 107, 123, 124, 150
 splav 64, 129, 146
 splesti 149
 spomniti se 112, 114, 115, 145
 spovednica 139
 spreten 86
 spustiti (se) 140, 158
 srab 96, 109, 129, 130
 strajca 114
 sraka 84, 130
 srce 54, 56, 59, 65, 75, 76, 77, 86, 88, 98,
 99, 110, 111, 136, 138, 154, 155, 156,
 157, 192, 193, 194, 195, 212
 sreča 52, 63, 72, 95, 123, 124, 201, 212
 srečen 85, 124, 138
 srečno 124
 sreda 51, 72, 83, 96, 107, 119, 120
 sreden 83, 120, 209
 sredi 195
 sredinec 99, 114
 srenj 96, 119
 srna 54, 98, 135
 srp 65, 135
 sršen 110, 111, 116, 152, 156
 stanovanje 68, 144
 star 64, 73, 84, 87, 96, 109, 130, 136, 208,
 209, 211, 212
 starši 55, 76, 112, 115, 145
 stati 75, 78, 110, 136, 145, 146, 157,
 158, 210
 statve 97, 109, 130
 steber 55, 57, 68, 74, 77, 110, 113,
 136, 155
 stegno 64, 67, 96, 103, 108, 116, 127,
 128, 138
 steklo 126, 140
 stelja 52, 58, 72, 78, 106, 115, 122,
 123, 142
 stena 63, 72, 83, 96, 118, 119, 120, 156,
 157, 201, 202
 steza 54, 59, 65, 74, 79, 98, 103, 110,
 121, 136, 155
 stisniti 132, 210
 stisnjen 115, 143
 sto 86, 107, 122, 217
 stog 107, 122
 stol 127
 stolči 108
 stopalo 115, 141
 stopiti 108, 158, 212
 storž 106
 stoti 218
 strah 130
 strahota 127
 stran 73, 75, 130, 156
 stranišče 156
 streha 51, 63, 72, 83, 96, 99, 118, 119,
 120, 199, 201
 strela 63, 72, 83, 96, 119, 120, 141
 stresati 210
 stric 88, 131
 striček 100, 139
 striči 85, 152, 210, 213
 strina 82, 132
 stročje 82, 125
 strok 55
 strop 55, 63, 66, 75, 76, 98, 111, 136, 188
 strupen 112, 156
 studenec 52, 56, 67, 73, 77, 96, 101, 108,
 112, 126, 127, 128, 138, 150, 188
 stvar 67, 84, 87, 130, 157, 212
 suh 62, 74, 86, 97, 107, 133, 134, 209
 suho 133, 157
 suknja 107, 115, 133, 134, 143
 suša 53, 59, 74, 79, 86, 133, 134, 152
 Sušica 112, 116, 152
 sušica (tuberkuloza) 152
 sušiti 54, 59, 65, 97, 99, 103, 152, 155,
 156, 157, 210
 svat 68

sveča 51, 63, 72, 96, 107, 118, 119,
120, 151
svečnica 56, 57, 101, 139
sveder 51, 63, 96, 108, 119, 120
svet 54, 118, 119, 124, 155
svetiti 107, 124
svinja 53, 58, 74, 131, 139, 143
svinjski 143

Š

šajba (šipa) 212
ščepec 100, 110, 155
šepav 68
šest 63, 72, 82, 95, 106, 107, 122,
123, 217
šestdeset 217
šesti 106, 123, 218
šestnajst 217
šeststo 217
šeststoti 218
šiba 85, 132
šilo 62, 67, 97, 99, 106, 112, 131, 132
šipa 212
širok 54, 84, 85, 88, 90, 98, 101, 110, 114,
128, 136, 154, 158, 208, 209
šiti 85, 136, 210
šiv 90, 146
šivanje 144
šivanka 56, 68, 76, 78, 100, 112, 139, 146
šivati 62, 102, 112, 113, 131, 140, 145
šivilja 66
škarje 129
škiliti 85, 132
škoda 52, 96, 107, 124, 125, 139
škof 98, 136
škrbast 135
šoba (mn. usta) 124, 139
šoba (ustnica) 72, 124
šola 212
šop 55
špampet (postelja) 150
štala 91, 101, 141
štalica 143
štikati (vesti) 212
štiri 82, 97, 100, 110, 132, 217
štirideset 89, 217
štirinajst 217

štiristo 217
štumf (nogavica) 212
šuma (gozd) 139
šupelj (votel) 137

T

ta 100, 216
tabla 140
tak 59, 152
tako 55, 56, 87, 108, 111, 156
tam 87, 102, 115, 136, 139, 145, 146
tanek 113
tašča 53, 73, 97, 109, 129, 151
tast 53, 73, 97, 109, 129
tat 84, 130
tavžent (tisoč) 217
teči 57, 126, 127, 128
teden 59, 67, 69, 77, 79, 92, 103, 113, 116,
139, 150
tele 52, 56, 57, 73, 76, 95, 96, 99, 103,
122, 123, 124, 126, 127, 128, 139, 192,
193, 194, 195, 197
telec (teliček) 84, 128
televizija 212
teliček 84, 112, 113, 128, 139
telo 54, 136, 155, 156, 192, 193
tema 65, 86, 98, 136, 137, 155
teme 83, 89, 108, 113, 120
tenak 209
tesati 210
tesen 89
testo 54, 65, 67, 69, 74, 155, 156, 157
tešč 54, 65, 74, 98, 137
teta 52, 63, 73, 96, 108, 126, 127, 128, 201
težak 98, 156
težek 51, 52, 123, 209
težko 64, 155, 157
thor (dihur) 82, 95, 122
ti 110, 214
tiho 132
tisa 74, 131
tisoč 217
tisoči 218
tisti 112, 115, 145, 212, 216
tiščati 54, 56
tkanje 144
tkati 84, 91, 101, 130, 141, 210, 211

tla 101, 115, 136, 141, 149, 212
 tlačiti 141, 210
 tlo 86, 149
 tnala (dvorišče) 69, 79, 150
 tnalo 112, 116, 135, 150
 tnalo (dvorišče) 92, 150
 to 62, 82, 86, 107, 121, 122, 188, 207,
 212, 216
 toča 52, 63, 72, 76, 82, 95, 107, 125, 126
 tolči 51, 108, 134
 toliko 122, 212
 tolst (debel) 134
 topiti 55, 98, 157, 210, 212
 toporišče 97, 100, 114, 131, 137
 torek 52, 56, 64, 67, 73, 77, 84, 89, 96,
 108, 113, 126, 127, 128, 139
 trak 139
 trava 52, 64, 67, 73, 76, 78, 96, 129,
 130, 146
 travnik 100
 trd 87, 135
 trebuh 56, 62, 76, 77, 97, 100, 133,
 138, 139
 tresti 63, 109, 123, 124
 tretji 210
 tretji 52, 82, 95, 106, 122, 123, 150, 218
 tri 106, 119, 131, 132, 187, 188, 194, 207,
 213, 217
 trideset 217
 trinajst 217
 trinajsti 218
 tristo 217
 trnast 211
 trnek 87, 135
 trobec (ustnica) 86
 trpeti 54, 98, 99, 101, 141, 157, 210
 Tršče 13, 150
 trup 65, 69, 110
 truplo 107, 133
 tu 54, 62, 136
 tuberkuloza 152
 tudi 107, 110, 133, 139
 tuj 86, 134
 tujec 133
 tvoj 215
 tvor 82, 121, 122

U

ubiti 147, 210
 učiti (se) 66, 68, 146
 udariti 86, 91, 146, 147, 157, 210
 ugbati 112
 uho 52, 58, 67, 68, 72, 78, 81, 86, 89, 91,
 94, 97, 102, 105, 106, 107, 110, 112,
 115, 122, 123, 134, 146, 147, 155, 156,
 157, 174, 192, 193, 194, 195
 ukrasti 146, 147, 149
 uleniti (se) 76, 140, 146
 umazan 147
 umazanija 147
 umiti 147, 210
 umolkniti 112
 umreti 103, 116, 141, 147, 210, 213
 uporabljati 114
 ura 64, 91, 115, 129, 146, 147
 usahniti 51, 53, 129
 usedlina 122
 usnje 146
 usta 50, 53, 58, 61, 65, 68, 74, 88, 91, 97,
 102, 107, 115, 124, 133, 134, 139, 146,
 147, 203
 ustnica 66, 86, 124, 147, 150
 uš 53, 54, 58, 61, 62, 65, 68, 78, 88,
 91, 102, 133, 146, 147, 155, 156, 205,
 206, 207
 utopiti (se) 87, 90, 114, 115, 141, 146,
 158, 212
 utruditi 79, 143
 utrujen 143
 uzda 58, 74, 78, 102, 133, 146, 148
 užiten 112, 115, 146

V

valiti 111, 158
 vas 53, 55, 73, 75, 78, 84, 97, 99, 109,
 129, 146, 155, 156, 157, 205, 206, 207
 vaš 109, 136, 216
 vaški 109, 129
 včasih 146
 včeraj 58, 116, 146, 148
 vdova 67, 78, 102, 114, 116, 131, 148
 vdovec 84, 128, 139, 148
 vdovica (vdova) 67, 78, 102, 114, 116,
 131, 148

- večer 64, 66, 69, 74, 86, 92, 96, 98, 99,
107, 108, 111, 119, 122, 123, 154, 155,
156, 157, 213
- večerja 52, 83, 88, 95, 122, 123
- večer (zvečer) 139
- vedeti 63, 69, 72, 83, 115, 118, 119, 145,
146, 211
- veja 50, 53, 64, 98, 109
- vejanica 74
- velik 67, 73, 84, 88, 96, 107, 123, 124,
127, 128, 151, 209
- ven 137, 212
- venec 139
- vera 52, 72, 95, 107
- ves 86, 126, 137, 146
- vesel 56, 82, 87, 91, 123, 141, 156,
157, 209
- veseliti se 212
- veselje 67, 68, 78, 83, 141
- veslati 156
- vesti 212
- veter 63, 72, 100, 107, 113, 114, 119, 120
- veverica 67, 68, 83, 100, 101, 108, 113,
114, 120, 139
- vezati 52, 63, 123
- veža 52, 64, 73, 96, 108, 128, 201
- vi 110, 214
- videti 53, 56, 66, 85, 91, 97, 99, 101, 110,
112, 131, 132, 140, 141, 210
- vihar 53, 97, 103, 110, 136, 155, 156
- vile 74, 131, 132
- vilice 139
- vime 85, 132
- vino 53, 56, 74, 97, 99, 106, 131,
132, 138
- viseti 157
- visok 44, 54, 59, 84, 85, 86, 90, 92, 96, 98,
103, 108, 110, 116, 126, 127, 128, 136,
152, 158, 209
- vitra 106, 132
- vlakno 84, 92, 130
- vlat (klas) 84, 130
- vleči 83, 120, 152, 213
- vnuk 97, 133
- voda 66, 96, 99, 103, 108, 126, 127, 128,
138, 155, 156, 157, 196, 200, 201, 202,
203, 212
- Vode 13
- vogel 52, 56, 63, 76, 85
- vol 87, 98, 136
- Volčji Hrib 108, 134
- volja 47, 52, 58, 63, 69, 71, 75, 78, 88,
124, 125, 141, 142
- volk 51, 64, 72, 78, 83, 134, 152, 187
- volna 51, 64, 72, 83, 108, 134, 199
- vor 82, 96, 125
- vosek 63, 87, 97, 121, 122, 138
- votel 125, 137
- voz 53, 55, 62, 74, 86, 95, 107, 121, 122,
155, 188, 193, 194
- voziček 145, 152
- voziti 82, 84, 88, 107, 108, 125, 127, 128,
140, 210
- voznik 158
- vprašati 148, 211
- vprek 81, 83, 90, 120, 146
- vračati 151
- vrag 84, 106, 109, 130
- vrat 52, 64, 73, 75, 96, 99, 109, 129,
130, 156
- vrata 73, 129, 130
- vrba 87, 111, 135
- vreča 83, 120
- vreme 52, 57, 72, 76, 83, 95, 107, 119,
120, 122, 123, 192, 193, 194
- vre (že) 212
- vrh 13, 54, 66, 86, 98, 111, 124,
135, 139
- vroč 82, 125
- vrt 111, 135
- vrteti 110, 111, 112, 158
- vrv 110, 111, 114, 135, 146
- vsak 58, 146, 148
- vsakič 148
- vse 81, 90, 146, 148
- vstajenje 111, 115, 144
- vstati 148, 212
- vtakniti 210
- vzdigniti 85, 148, 210, 213
- vzeti 57, 58, 91, 102, 109, 116, 124, 129,
136, 141, 145, 148, 210, 211, 213
- vzglavnik 91, 141, 148
- vžigalica 212

Z

- za 206
začetek 107, 113, 114, 124
začeti 109, 111, 156, 210
zadaviti 112, 210
zadnji 64, 68, 115, 129, 143, 148
zagozda 148
Zagreb 139
zagrešiti 112
zajec 52, 57, 77, 84, 87, 96, 101, 109,
113, 130, 139
zajtrk 113
zajutra (jutri zjutraj) 212
zakaj 84, 156, 157
zaklati 141
zaklet 124
zakrpati 212
zaliti 210
zalive 99, 156
zaljubljen 142
zamenjati 114
Zamost 13
zamuditi 110, 156
zanetiti 210
zaničevalen 212
zаноhtnica 101
zapotiti se (zarositi se) 158, 212
zapoved 90
zapustiti 113
zarasti 112
zarja 143
zarositi se 158, 212
zaslužiti 133
zato 156, 157
zatreti 210
zavezati 107, 113, 124
zbuditi 140, 210, 212
zdaj 50, 53, 87, 136
zdrav 55, 62, 64, 68, 75, 78, 95, 101, 111,
129, 135, 136, 146
zdravilo 83, 120
zdravje 84, 89, 130
zebsti 52, 83, 106, 123, 124, 132
zehati 83, 120
zelen 47, 56, 57, 64, 112, 126, 127, 128,
154, 158
zelenec (kuščar) 101
zelenjava 143
zelenje 88, 91, 115, 144
zelje 47, 52, 58, 63, 69, 78, 83, 89, 91, 95,
100, 102, 106, 115, 122, 123, 141
zemlja 52, 58, 64, 69, 78, 84, 91, 96, 99,
102, 108, 126, 127, 128, 142, 155, 156,
157, 200, 201, 202, 203
zet 54, 63, 72, 74, 87, 95, 98, 107,
124, 136
zgoraj 158
zgrešiti 210
zgristi 210
zibati 210
zibka 85, 132
zid 53, 62, 74, 82, 106, 131, 132, 188, 190
zidar 53, 74, 79, 143, 157, 158, 190
zima 53, 54, 55, 62, 74, 85, 97, 106, 131,
132, 199
zjutra 212
zlato 98, 141, 156, 157
zmagati 112
zmartran 143
zmartrati 79, 143
zmerom 63, 82, 91, 107, 115, 122,
145, 212
zmisliti (se) (spomniti se) 112, 114,
115, 145
zmleti 118, 122
zmoči 212
znak 109, 130
znamenje 56, 58, 78, 102, 144
znanje 68
znati 52, 130
znesti 108, 128
znoj 86, 122, 126
znojiti se 125, 145, 146
zob 52, 55, 62, 63, 72, 75, 82, 88, 95, 99,
107, 108, 125, 126, 136, 155, 156, 157,
186, 187, 188, 189, 190, 212
zoblati 210
zora 125, 128
zrak 130
zrasti 149
zraven 150
zrediti 141, 210
zreti 83, 120
zrezati 107, 119, 145

- zrno 135
 zvati (se) 84, 127, 128
 zvečer 55, 139, 156
 zver 52, 72, 74, 83, 156
 zverina 76
 zvezati 123
 zvezda 51, 63, 72, 76, 83, 96, 99, 119,
 120, 196, 200
 zvon 53, 59, 82, 92, 97, 103, 107, 116,
 121, 122, 147
 zvonec 59, 64, 79, 96, 127, 128, 147
 zvoniti 55, 64, 69, 75, 87, 96, 98, 99, 108,
 112, 127, 128, 136, 147, 157, 158
 zvonjenje 111, 115, 144
- Ž**
- žaba 67, 73, 109, 129, 130
 žaga 130
 žaganica (žagovina) 101
 žagati 57, 102, 145, 210
 žagovina 101
 žalec (želo) 84, 89, 130
 žalost 84, 90, 91, 130, 141
 žalosten 141, 150
 že 212
 žebelj 67, 76, 78, 139, 142
 žebliček 138
 žegen (blagoslov) 137
 žegnanje 56, 111, 115, 144
 žeja 83, 149, 176
 žejen 83, 92, 149, 176
 železen 112, 114
 železo 56, 72, 96, 108, 119, 120, 138
 želo 84, 89, 130
 želod 52, 56, 127
 želodec 63, 74, 77, 85, 89, 125, 140, 141
 žena 52, 57, 58, 64, 67, 69, 73, 76, 83, 84,
 88, 92, 96, 99, 100, 108, 113, 126, 127,
 128, 139, 145, 156, 157, 197, 199, 200,
 201, 202
- ženih (ženin) 52, 72, 76, 96, 106, 122, 123
 ženin 52, 72, 76, 96, 106, 122, 123
 ženiti (se) 73, 108, 126, 127, 128,
 210, 211
 ženska 52, 72, 106, 122, 123
 ženski 47
 žerjavica 81, 90, 146
 žerjavka (žerjavica) 81, 90, 146
 žeti 91, 109, 129, 144, 213
 žila 53, 62, 74, 76, 77, 97, 106, 131, 132,
 139, 140, 141, 201, 202, 203
 žilav 85, 90, 132, 146
 žilica 132, 139
 žir 62, 82, 95, 106, 131, 132
 žito 82, 89, 97, 106, 112, 131, 132, 138,
 212, 213
 živ 106, 114, 131, 132, 146, 175
 žival 110, 156
 živčen 101, 146
 živeti 54, 62, 66, 85, 97, 99, 103, 106,
 111, 131, 136, 145, 157, 158, 210, 211
 živina 113
 življenje 111, 144, 158
 život (trup) 65, 69
 život (življenje) 158
 žlahta 91, 140, 141
 žleb 83, 120
 žlica 62, 74, 85, 97, 106, 131, 132
 žolč 83, 134
 žolna 51, 64, 72, 83, 134
 žolt (rumen) 83, 134
 žonta (usedlina) 122
 žrd 75, 135
 žrebe 57, 76, 192, 193
 žrebec 56, 89, 100, 139
 žrelo 52
 žreti 55, 135, 210
 žulj 86, 91, 133, 142, 187
 župan 54, 97, 110, 157, 158
 žveplenka (vžigalica) 212

Avtorica je poskrbela za avtentično gradivo organskih govorov z osebnim terenskim pridobivanjem novega in s terenskim preverjanjem že obstoječega gradiva; to je nujni pogoj za izvedbo analitičnega postopka in tudi za zagotavljanje zanesljivosti in veljavnosti znanstvenih ugotovitev, kar je pri jezikovnogenetskih raziskavah zelo zahteven postopek. /.../ V [delu] je lingvistično nesporno dokazan slovenski izvor obravnavanih govorov na hrvaški strani državne meje in rekonstruirana prostorska razširjenost kostelskih govorov.

zasl. prof. dr. Alenka Šivic-Dular

Monografija dr. Januške Gostenčnik je izvirno znanstveno delo s področja slovenske dialektologije in prinaša pomembna nova spoznanja o krajevnih govorih ob Čabranki in zgornji Kolpi na obeh straneh slovensko-hrvaške državne meje. /.../ Ugotavljam, da je avtorica potrdila tako hipotezo o avtentičnosti, tj. sistemskosti obravnavanih govorov, kot hipotezo, da je severozahodni del govorov t. i. zahodnega goranskega narečja, geneolingvistično gledano, del slovenskega in ne kajkavskega hrvaškega jezikovnega sistema. Dokazala je, da starejši jezikovni pojavi obravnavano območje povezujejo z dolensko narečno ploskvijo, mlajši jezikovni pojavi pa ga ločujejo od jugovzhodnejšega kostelskega narečja. /.../ Zelo pomemben prispevek k slovenski dialektologiji je karta z novim predlogom narečne klasifikacije na obravnavanem območju.

izr. prof. dr. Jožica Škofic

<http://zalozba.zrc-sazu.si>

